

ΔΕΚΑ ΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 625
Παρασκευή
3 Ιανουαρίου 1997
Δρχ. 500

**ΦΑΚΕΛΟΣ:
ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

**ΧΩΡΙΣ ΤΟΝ
ΜΑΡΤΣΕΛΛΟ
ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗ**

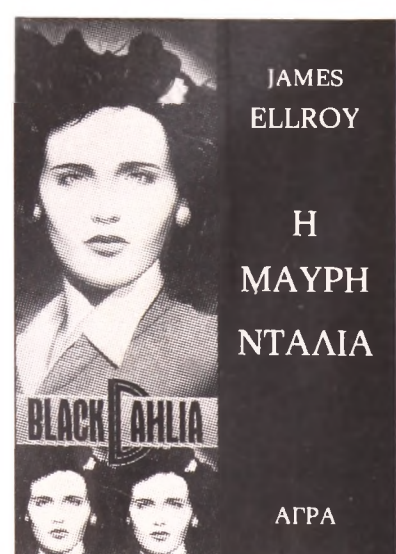
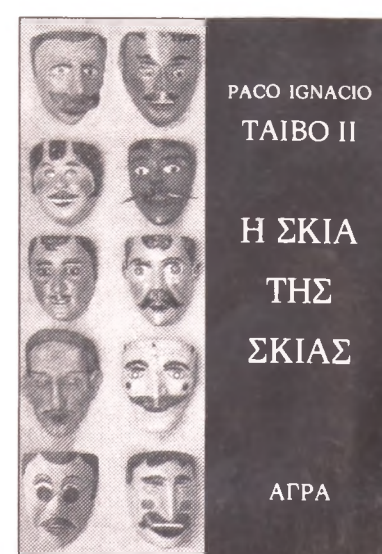
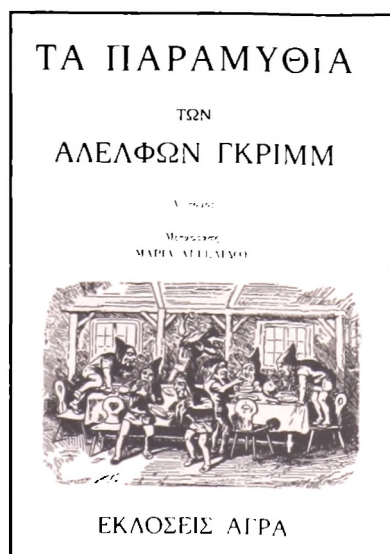
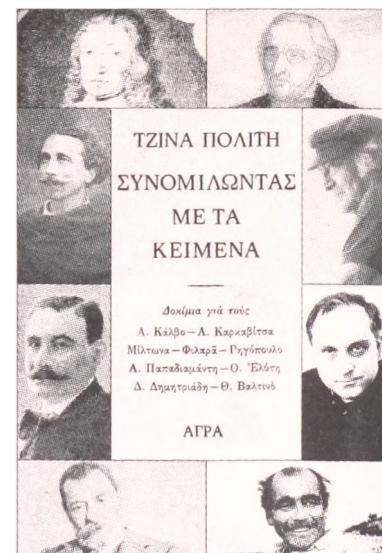
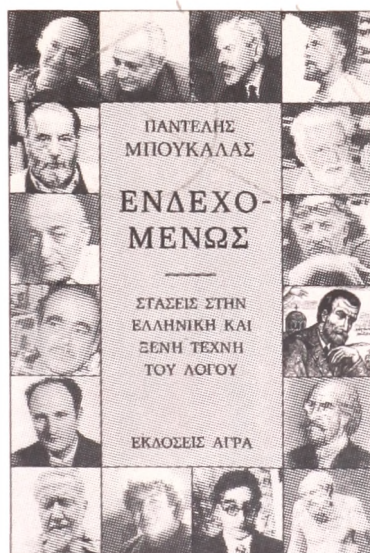
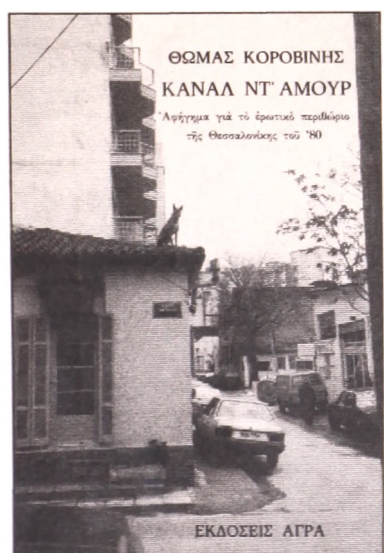
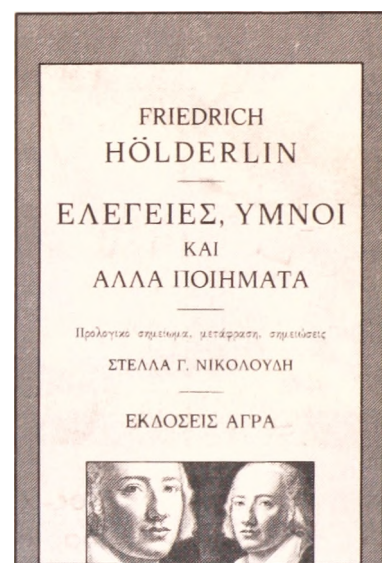
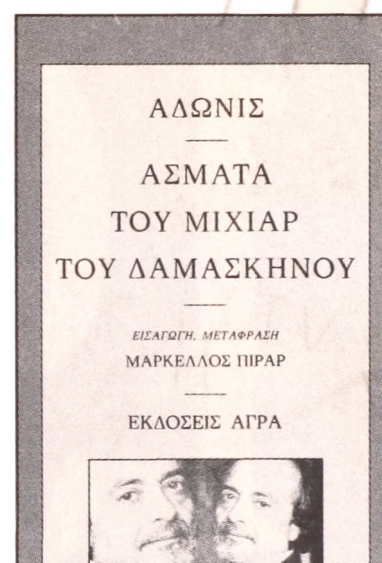
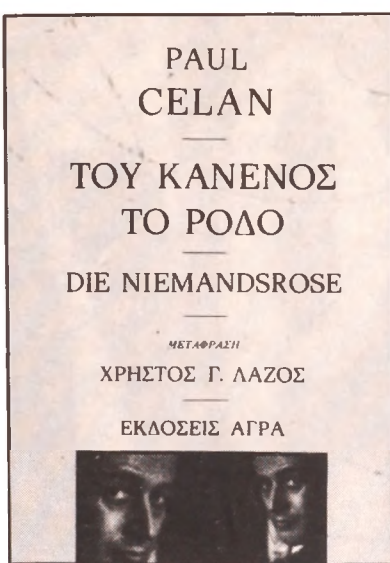
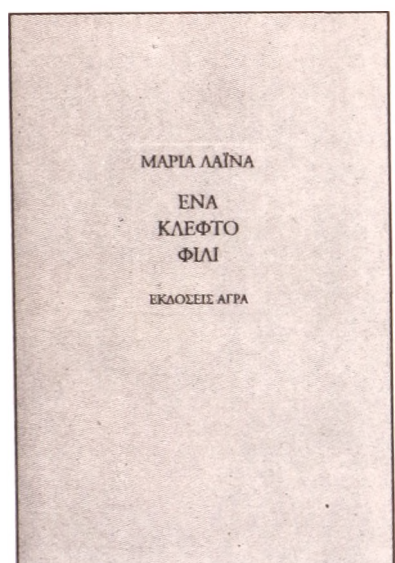
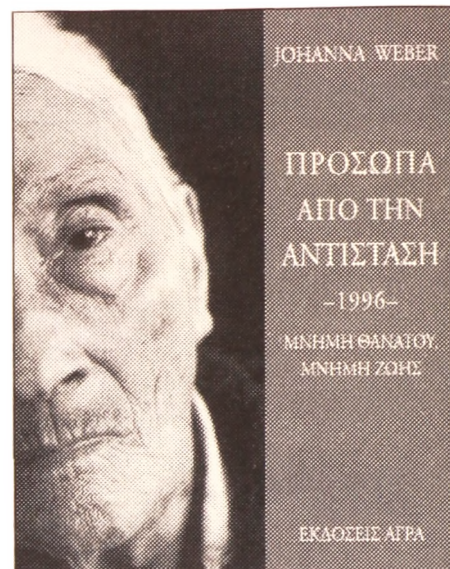
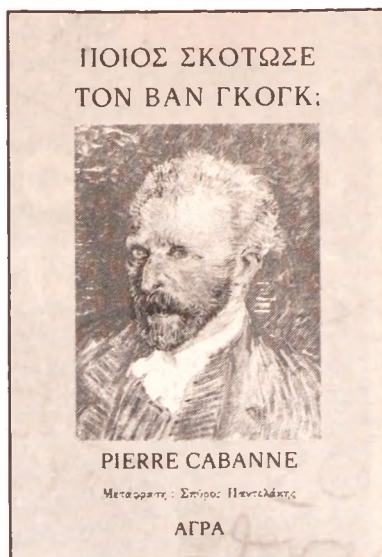
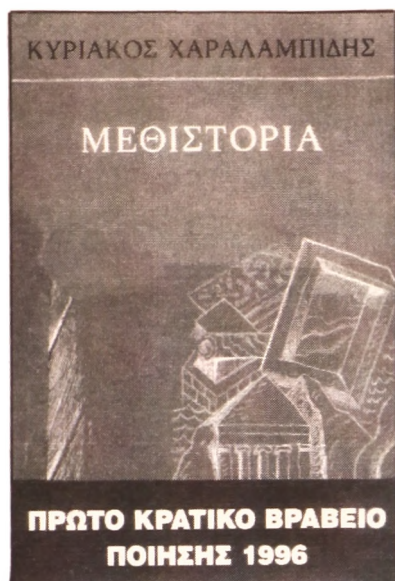
1997

**ΣΕΡΒΙΑ:
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
ΑΛΛΑΓΕΣ;**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

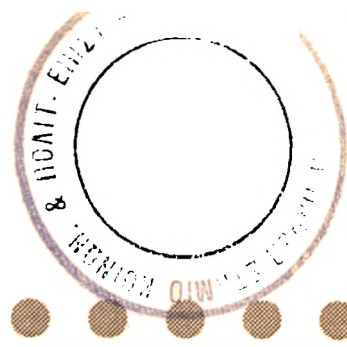

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

625

αντι

Ε 2 ΑΠΡ 1997

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 11 ΦΑΚΕΛΟΣ: ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εκτενές αφιέρωμα στους ξένους -πολιτικούς και οικονομικούς πρόσφυγες, λαθρομετανάστες, νόμιμα εργαζόμενους- στην Ελλάδα. Το θεσμικό πλαίσιο. Η συμβολή τους στην οικονομική ανάπτυξη. Υπάρχει ρατσισμός; Θεσμοί αποδοχής και ενσωμάτωσης. Συνεργάζονται: **Ξ.Α. Κοκόλης, Γκασμέντ Καπλάνι, Παύλος Αθανασόπουλος, Ανδριανή Μαρτάκη, Φιλήμων Καραμήτσος, Τζίμης Ευθυμίου.** Μιλάει ο υπουργός Δημ. Τάξεως, Γ. Ρωμαίος. Επιμέλεια: **Ελένη Κολλιοπούλου-Λεωνίδας Βαλασόπουλος**

ΣΕΛ. 30 ΤΑ ΑΓΚΑΘΙΑ ΤΟΥ 1997 Τα προβλήματα της κυβέρνησης τη νέα χρονιά - του **Τάσου Παππά**

ΣΕΛ. 34 ΣΕΡΒΙΑ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ; Το πολιτικό πρόβλημα του καθεστώτος Μιλόσεβιτς και η δυναμική των κινητοποιήσεων που παίρνουν ευρύτερες διαστάσεις - του **Σ. Ζάγκο**

ΣΕΛ. 39 ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΑΠΟΜΥΘΟΠΟΙΗΣΗ Το Μάαστριχτ και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση - της **Μαρίκας Φραγκάκη-Ιωάννου**

ΣΕΛ. 43 ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ Το Μακεδονικό και η ελληνική εξωτερική πολιτική - του **Εν. Κωφού**

ΣΕΛ. 54 ΜΑΡΤΣΕΛΛΟ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΙ Για τον ηθοποιό που έφυγε γράφει ο **Ηλ. Κανέλλης**. Και αποσπάσματα από μια σημαντική συνέντευξη στα *Cahiers du Cinema*.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Άλλο ένα «συντάξιμο έτος»; , σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΟΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΑΙ

Κώστας Κουφογιώργος, σελ. 10

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Κόσμος, σελ. 31

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

Διεθνείς ειδήσεις, σελ. 38

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 52

ΑΓΡΙΑ-ΗΜΕΡΑ

Παν. Ιωαννίδης, σελ. 58

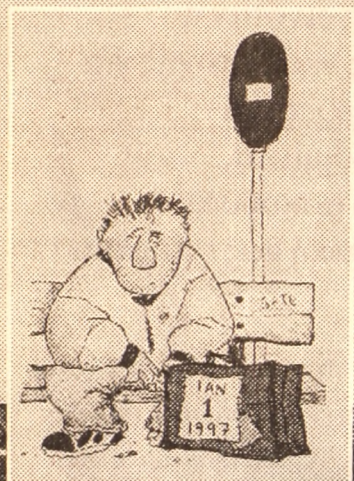
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Ηλίας Κανέλλης, σελ. 66

Φωτ. εξωφύλλου:
ΕΡΑ/ΑΠΕ

Περίοδος Β' · Έτος 23ο · Τεύχος 625
Παρασκευή 3 Ιανουαρίου 1997 · Δρχ. 500
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: **26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη**
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ:

Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΑΛΛΟ ΕΝΑ «ΣΥΝΤΑΞΙΜΟ ΕΤΟΣ»;

ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ στο άρθρο αυτό να αποχαιρετήσουμε το 1996. Και το ιδανικό θα ήταν να μας δινόταν η δυνατότητα να αναπτύξουμε όρους και συνθήκες που θα σήμαιναν την εγκαινίαση μιας νέας εποχής για την ταλαιπωρημένη χώρα. Θα έπρεπε να μπορούμε να ευχηθούμε -παραμερίζοντας μίζερες και στενόκαρδες σκέψεις και επιφυλάξεις. Και θα ήταν ιδανική συγκυρία αν, τα πολιτικά κόμματα, απαλλαγμένα από καιροσκοπισμούς και ιδιοτέλειες (τουλάχιστον στα μείζονα θέματα) ασκούσαν επιτέλους πολιτική αρχών – γεγονός που θα επέτρεπε και σε μας να ασκήσουμε την κριτική μας απέναντι σε ένα πολιτικό παιχνίδι που γίνεται με ανοιχτά χαρτιά.

ΟΜΩΣ η ζωή δεν προχωρεί όπως ορίζει το επιθυμητικό. Η ζωή προχωρεί όπως εμείς την προετοιμάζουμε να πορευτεί. Και στην εποχή μας, όπου η τεχνολογία έχει μια τεράστια ανάπτυξη, πολλά από τα ονομαζόμενα μοιραία ή απρόβλεπτα μπορούν να εντοπιστούν και να θεραπευτούν. Όμως για την προβλεψιμότητα ή την θεραπεία θα πρέπει κάποιοι να κινηθούν, να ενεργήσουν, να δράσουν.

ΕΤΣΙ ΛΟΙΠΟΝ το δυστύχημα του τσιμεντάδικου «ΔΥΣΤΟΣ» δεν έπρεπε να έχει την κατάληξη που είχε. Χρειάζεται, άραγε, να θυμίσουμε τις αβελτηρίες, τις παραλήψεις, την ανευθυνότητα που αποκαλύφθηκε τις ημέρες αυτές;

ΝΑ ΘΥΜΙΣΟΥΜΕ όλα εκείνα που ετόλμησαν να ψελλίσουν από τον γιατρό-υπουργό κ. Σουμάκη ως τον τελευταίο σε ιεραρχία «υπεύθυνο» του Λιμεναρχείου ή τους υπευθύνους δημοσίων σχέσεων της ΑΓΕΤ; «Έφταιγε ο καπετάνιος». «Ενεργήσαμε αμέσως». «Ήταν προχωρημένη η ώρα». Και άλλα ηχηρά παρόμοια.

ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ιεροσυλία να ρίχνουν τώρα τις ευθύνες στον νεκρό καπετάνιο – και μόνο. Είναι ασέβεια να ζητούν να «συμμετάσχουν στον πόνο των συγγενών». Είναι έσχατη υποκρισία να καμώνονται «ότι ενήργησαν τα δέοντα».

ΕΙΝΑΙ ΟΛΟΙ τους υπάλληλοι που τάχθηκαν να κάνουν την δουλειά τους με την ευθύνη και τη συνέπεια που πρέπει να διακρίνει κάθε εργαζόμενο. Δεν πληρώνονται υπουργοί ή λιμενικοί για να «εξελιχθούν» σε μια επόμενη πολιτική ή υπαλληλική βαθμίδα. Δεν πρέπει απλώς να περιμένουν να «περάσουν τα συντάξιμα χρόνια».

ΑΛΛΑ ΑΥΤΑ τα πολύ ευνόητα τα έχουν όλοι ξεχάσει. Ούτε βεβαίως φροντίζουν να ενημερώνονται για τις προόδους αυτής της τεχνολογίας στην οποία αναφερθήκαμε. Γιατί πληροφορηθήκαμε λχ ότι υπάρχουν δορυφορικά συστήματα που χρησιμοποιούν άλλες χώρες για εντοπισμούς ναυαγίων. Και η Ελλάδα, η υπερήφανη, η θαλασσοκράτειρα, η Ελλάδα των ναυτικών παραδόσεων, πού βρίσκεται αυτή η έρμη;

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ από έλλειψη «εκσυγχρονιστικών προγραμμάτων» όλα όσα συνέβησαν. Δεν είναι απλώς ντροπή. Είναι περιφρόνηση για την ανθρώπινη ζωή όλα όσα δεν έπραξαν οι εντεταλμένοι για την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας. Από τον αδιάφορο λιμενικό μέχρι τον υψηλά ιστάμενο υπουργό. Απέδειξαν ότι δεν υπάρχει δημόσια υπηρεσία αλλά και ότι στερούνται του αισθήματος ευθύνης ως πολίτες.

ΜΗΝ ΠΕΡΙΜΕΝΕΤΕ ότι κάποιος θα τιμωρηθεί ή από ευθιξία θα παραιτηθεί. Αυτοί όλοι είναι υπάλληλοι που «μετρούν τα συντάξιμα έτη». Θα συγκροτήσουν επιτροπές και θα διενεργήσουν ΕΔΕ. Εκεί θα μείνουν τα πράγματα.

ΠΩΣ ΛΟΙΠΟΝ να μιλήσεις για το ευτυχές έτος 1997; Τί μπορεί να περιμένουμε; Σε τι μπορεί να ελπίζουμε; Ζητούμε συγγνώμη αλλά δεν μπορούσαμε να γράψουμε «εορταστικά».

αντι

ΛΟΓΙΚΗ ΚΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΜΑ ΓΙΑΤΙ ΟΛΟΙ ΟΙ ΔΗΜΑΡΧΟΙ
ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΝΑΛΑΡΧΕΣ ΜΟΙΡΑΖΟΥΝ
ΔΩΡΑ ΣΤΟΥΣ ΦΤΟΧΟΥΣ;

ΓΙΑΤΙ ΣΑΣ ΦΘΟΝΟΥΝ
ΚΑΙ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΣΑΣ ΕΣ-
ΘΕΣΟΥΝ!

ΠΑΡΝΤΟΝ!;

ΕΠΙΔΙΟΚΟΥΝ ΑΦΕΝΟΣ ΝΑ ΦΑΝΟΥΝ ΠΟ
ΜΕΓΑΛΟΥΨΥΧΟΙ ΑΠΟ ΕΣΑΣ ΚΑΙ ΑΦΕΤΙΡΟΥ
ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΟΥΝ ΑΝΥΠΟΣΤΑΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ
ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΒΛΑΨΟΥΝ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΣ ΠΡΟΣ
ΤΗΝ Ο.Ν.Ε., ΠΡΑΓΜΑ ΠΟΥ ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ
ΘΑ ΣΑΣ ΧΡΕΩΣΟΥΝ!

ΣΙΓΑ ΜΗΝ ΤΑ
ΣΧΕΦΤΕΤΑΙ ΟΛΑ ΑΥΤΑ
Ο ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ!

ΟΧΙ ΒΕΒΑΙΑ! ΣΑΣ ΜΙΛΑΩ
ΓΙΑ ΑΡΧΕΤΟΝΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ! ΛΕΙ-
ΤΟΥΡΓΟΥΝ ΜΕ ΤΟ ΕΝΣΤΙΩΣ!

Ο νέος ενιαυτός

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ των δημοσιογράφων ήταν και φέτος τα ίδια: Ποιο, κατά τη γνώμη σας, ήταν το σημαντικότερο γεγονός του (δύσεκτου...) 1996; Ή (ευρύτερα): Ποια γεγονότα χρωμάτισαν ή σφράγισαν το έτος που έληξε; Και, φυσικά: Ποιες προοπτικές διανοίγονται για τη χώρα μας (ή ποιες εξελίξεις διαβλέπετε...) για το 1997, κ.λπ.

ΚΑΙ ΟΙ απαντήσεις; Οι απαντήσεις, όπως ήταν εύλογο, εποίκιλλαν. Αλλά υπήρξαν και συμπτώσεις. Ναι, ανάμεσα στα σημαντικότερα γεγονότα του 1996 (σε εσωτερική κλίμακα), ήταν: η φυσική αποχώρηση, από το πολιτικό προσκήνιο, του Α. Παπανδρέου, οι ανακατατάξεις μέσα στο ΠΑΣΟΚ (με την ανάδειξη του Κ. Σημίτη στη θέση του πρωθυπουργού και προέδρου του κόμματος), οι εκλογές της 22ας Σεπτεμβρίου, η πολυκομματική σύνθεση της νέας Βουλής, η βαθύτατη κρίση της Νέ-

ας Δημοκρατίας, η ρευστότητα, η μεταβατικότητα, αλλά και η παρουσία μιας ζώσας, σύγχρονης και ευρωπαϊκής Αριστεράς, που επιχειρεί να αρθρώσει έναν νέο πολιτικό λόγο... Όσο για τις προοπτικές του 1997, ορισμένοι (όπως λ.χ. η βουλευτής της Ν.Δ. Μαριέττα Γιαννάκου-Κουτσίκου) δεν βλέπουν ουσιαστικές ανακατατάξεις, ικανές «να επιδράσουν πραγματικά στα πολιτικά πράγματα», ενώ άλλοι (όπως ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης, βουλευτής του ΣΥΝ) θεωρούν «πιθανή» την αμφισβήτηση του σημερινού πολιτικού πλαισίου.

[Αξίζει, πάντως, να υπομνησθεί ότι, με βάση την τελευταία σφυγμομέτρηση της MRB –και όχι της Metron Analysis, που έγινε πριν από τις πρόσφατες αγροτικές κινητοποιήσεις...– ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ. συγκεντρώνουν, σήμερα, αθροιστικά, το 55% περίπου των προτιμήσεων του εκλογικού σώματος, έναντι του 80% περίπου που είχαν συγκεντρώσει στις εκλογές της 22ας Σεπτεμβρίου. Σύνολο απωλειών: περίπου 25%].

ΤΟ 1997, πάντως, ξεκίνησε, τρέχει... Με την κυβέρνηση να διαβεβαιώνει, ότι παρά το τεράστιο δημόσιο χρέος ύψους 35 τρισ. δραχμές (για την εξυπηρέτηση του οποίου διαθέτουμε το 40% των εσόδων του προϋπολογισμού...) δεν θα χάσουμε το τρένο της Ευρώπης. Αν μάλιστα –δηλώνουν ένιοι οικονομικοί σύμβουλοι του κ. Σημίτη– η κυβέρνηση καταφέρει να αυξήσει, κατά δυο ακόμα μονάδες, το ρυθμό ανάπτυξης της χώρας (αυξήσει, δηλαδή, το ΑΕΠ, στο 4% το 1997 και στο 5% το 1998 και 1999), τότε θα έχουμε λύσει τα βασικά διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας μας. Τότε, «no problem»!

ΠΛΑΪ ΣΤΙΣ εκτιμήσεις αυτές, οι «μελαγχολικές» σκέψεις άλλων συμβούλων του πρωθυπουργού, που διαβλέπουν, στο πλαίσιο της πορείας των «15» προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ), την αναπόδραστη μεταφορά εξουσιών «από τους πολιτικούς, στους τραπεζίτες», υπονοώντας, φυσικά, τις εξουσίες που θα συγκεντρώσει, από την 1η Ιανουα-

ρίου 1999, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα... [Οι «μελαγχολικές» αυτές σκέψεις θυμίζουν κατά τι την πρόβλεψη του Γκαλμπρείθ, στη δεκαετία του '60, σύμφωνα με την οποία, η δύναμη στις λεγόμενες «ώριμες εταιρείες», θα μεταφερόταν, από τους μετόχους στα χέρια των τεχνοκρατών].

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ σε ό,τι αφορά τη δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης. Με τα άλλα, όμως, με τα εσώτατα του ΠΑΣΟΚ, λόγου χάρη, τι γίνεται; Κάποιοι υπαινίσσονται εσωτερικούς κραδασμούς στο κυβερνών κόμμα. Αλλά ο Θόδωρος Τσουκάτος, μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου και στενός συνεργάτης του πρωθυπουργού (ο αποκαλούμενος και στρατηγός...), έχει έτοιμες απαντήσεις: Δεν υπάρχει έδαφος στο ΠΑΣΟΚ για εσωκομματική αντιπολίτευση... Δεν υπάρχουν «αντ' αυτού» με τον Σημίτη, όπως γινόταν με τον Α. Παπανδρέου, λόγω της μακροχρόνιας αρρώστιας του... Αλλά ο κ. Τσουκάτος έχει και άλλες απόψεις: «Δεν θα επιτρέψουμε –δηλώνει– στο “νεολαϊκισμό” που ανθεί στη Ν.Δ., στο ΚΚΕ και στον ΣΥΝ (όλα τα κόμματα στον ίδιο σάκκο!) να σταθούν εμπόδιο στην πορεία της χώρας προς τον εκσυγχρονισμό...». Ο κ. Τσουκάτος, όμως, ερωτάται και απαντά, ακόμα και για την κεντροαριστερά, που «καρκινοβατεί»: Ναι, ναι, «ο φίλος μου ο Μίμης (Ανδρουλάκης) έχει απόλυτο δίκιο... Δυστυχώς, μεγαλύτερος εχθρός της κεντροαριστεράς αποδεικνύεται η καθημερινότητα και η τριβή με τα προβλήματα της συγκυρίας...». [Ερώτηση που δεν υπεβλήθη στον κ. Τσουκάτο: Τι, επιτέλους, εκπροσωπεί ο κ. Μ. Ανδρουλάκης; Ισχύει, μήπως, η γαλλική διατύπωση: Zero francs, zero centimes; Μιλούμε, βέβαια, περί τάσεων, ρευμάτων κ.λπ. της Αριστεράς...].

ΚΑΙ ΕΝΩ όλα βαίνουν καλώς στο ΠΑΣΟΚ, όπως και με τα οικονομικά των Ελλήνων (παραμονή και ανήμερα Χριστουγέννων, στα έξι καζίνο της χώρας παίχτηκαν περίπου 2,2 δισ. δραχμές...), στη

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ
ΣΩΤΗΡΗΣ ΝΤΑΛΗΣ

**Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ
ΤΟΥ 21^{ου} ΑΙΩΝΑ**

Εθνοκεντρισμός ή Ευρωκεντρισμός

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μιχάλης Παπακωνσταντίνου
πρώην Υπουργός Εξωτερικών

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Νίκος Μουζέλης
καθηγητής Κοινωνιολογίας
του London School of Economics

Μιχάλης Παπαγιαννάκης
Οικονομολόγος – Ευρωβουλευτής του Συνασπισμού

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ
ΑΘΗΝΑ 1997

Νέα Δημοκρατία συνεχίζεται ο χαμός! Θα διασπαστεί ή δεν θα διασπαστεί το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης; Θα αποδώσει ή δεν θα αποδώσει –και αν αποδώσει, τι θα αποδώσει;– η *συνάντηση κορυφής* Έβερτ, Σουφλιά, Βαρβιτσιώτη, που θα πραγματοποιηθεί αμέσως μετά τα Θεοφάνεια; Αντικείμενο της συνάντησης φέρεται να είναι η εξεύρεση μιας κοινά αποδεκτής φόρμουλας, για τη διεξαγωγή του συνεδρίου. Όμως, οι απόψεις και των τριών διαφέρουν: Ο Μ. Έβερτ ζητεί οι αντιπρόσωποι του συνεδρίου να εκλεγούν από τα τριμελή προεδρεία, ο Γ. Σουφλιάς από το σύνολο των κομματικών μελών, ενώ ο Γ. Βαρβιτσιώτης εισηγείται (ως συμβιβαστική λύση) την εκλογή από τα επταμελή συμβούλια.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ, όμως, θα είναι και η συνεδρίαση της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του κόμματος, η οποία θα πραγματοποιηθεί αμέσως μετά τη συνάντηση κορυφής, με τη συμμετοχή και των μελών της Εκτελεστικής Επιτροπής. Στη συνεδρίαση αυτή ενδέχεται να κριθεί και η τύχη του ίδιου του αρχηγού, καθώς δεν είναι λίγοι οι βουλευτές και οι εκτελεστικοί που πιστεύουν ότι με τον Μ. Έβερτ παραμένοντα στην εξουσία, η Νέα Δημοκρατία θα συρρικνωθεί σε κόμμα του 15%... Όμως, για την ώρα, το πρόβλημα είναι οι όροι διεξαγωγής του συνεδρίου. Εκτός πια αν τεθεί θέμα μεταβατικού προέδρου, οπότε τις περισσότερες πιθανότητες, για το ρόλο αυτό, συγκεντρώνει ο αντιπρόεδρος του κόμματος, Γιάννης Βαρβιτσιώτης, ικανός –κατά κοινή παραδοχή– να οδηγήσει τη Ν.Δ. σε ήρεμα νερά.

ΟΣΟΙ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΟΥΝ μετά λόγου γνώσεως –υποτίθεται– των πρωθυπουργικών προθέσεων, υποστηρίζουν ότι, στα θέματα εξωτερικής πολιτικής, η πολιτική ατζέντα του κ. Σημίτη περιλαμβάνει: Πρώτο, συμβιβασμό στο θέμα του ονόματος της ΠΓΔΜ, σαν φυσική, λογική, αναπόδραστη συνέπεια της ενδιάμεσης (ακριβέστερα, μεταβατικής) συμφωνίας της 13ης Σεπτεμβρίου 1995. Αλλά και προτάσεις, που θα φέρουν την Άγκυρα σε «δυσχερή διπλωματική θέση», καθώς η *επιθετική* μας *μεταστροφή*, που θα αντικαταστήσει την, ως τώρα, *αμυντική* μας *λογική*, θα συνδυάζει την ενίσχυση της αποτρεπτικής ικανότητας της

χώρας, με ανοίγματα, διάλογο κ.ά. Αλλά ΠΡΟΣΟΧΗ! Το τι ακριβώς σημαίνουν τα παραπάνω αυτά, εμπεριέχονται στη διατύπωση του αναπληρωτή υπουργού Εξωτερικών Γ. Παπανδρέου: «*Διάλογος ναι, διαπραγμάτευση όχι!*»

ΕΙΝΑΙ κοινός τόπος, όμως, ότι η ως τώρα ατολμία της κυβέρνησης Σημίτη (η θεωρία περί πολιτικού κόστους κ.λπ.) εμπόδισαν την επίτευξη συμβιβαστικής λύσης στο θέμα του ονόματος της ΠΓΔΜ. Αποτέλεσμα: το *αγκάθι* –κατά μια διατύπωση της συναδέλφου Χριστίνας Πουλίδου– να *βγάλει ρίζες*. Σήμερα, ο Κίρο Γκλιγκόροφ, με θερμή έκκλησή του, ζητεί από την Ελλάδα να βοηθήσει την ΠΓΔΜ να διατηρήσει το πραγματικό της όνομα, δηλαδή «*Δημοκρατία της Μακεδονίας*»!

ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ αυτή, σαν φυσική κατάληξη μιας καθ' όλα εσφαλμένης πολιτικής, πολλοί είχαν προβλέψει. Και όμως, ούτε η κυβέρνηση Σημίτη, παρά τις αρχικές εξαγγελίες της, τόλμησε να δώσει τη μάχη εκεί που θα μπορούσε να την κερδίσει: στη σύνθετη ονομασία! Όλα θα τα ερρhythμίζε, μόνος του, ο Σάιρους Βανς...

ΑΛΛΑ και στο θέμα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, η φόρμουλα: «*διάλογος ναι, διαπραγμάτευση όχι*», μπορεί να αποτελεί «*πρόοδο*», σε σχέση με τον παπανδρεϊκό αφορισμό: «*διαλέγομαι θα πει ενδίδω, προδίδω*», αλλά, οπωσδήποτε, δεν εναρμονίζεται με την πρόταση Σημίτη των «*τριών σταδίων*», που είχε διατυπωθεί μετά την κρίση των Ίμια. Κατά τα άλλα, η διατύπωση του Γ. Παπανδρέου εκφράζει απλώς την κυβερνητική αδυναμία παραγωγής νέας πολιτικής, την απουσία συγκεκριμένης στρατη-

γικής. Εκτός αν δεχτεί κανείς ότι, έστω, ο *διάλογος για το διάλογο*, είναι προτιμότερος από την ακινησία, τη σιωπή, την έλλειψη κάθε επαφής, καταστάσεις που ενθαρρύνουν την ένταση και την κλιμάκωση.

ΑΠΟΜΕΝΕΙ η αναφορά στα περί ενισχύσεως της αποτρεπτικής ικανότητας της χώρας, σε συνδυασμό με τη νέα «*επιθετική μεταστροφή*» κ.λπ. Αλλά, άλλο αποτρεπτική ικανότητα και άλλο «*ιδεολογία των εξοπλισμών*» – μια «*ιδεολογία*» που εκφράζεται, σήμερα, με το μεγάλο παζάρι που άνοιξε, βάσει του ΕΜΠΑΕ, όπου Αμερικανοί, Βρετανοί, Γερμανοί, Ρώσοι, Ολλανδοί συνωθούνται, για να... βοηθήσουν την άμυνά μας! Οι Αμερικανοί απλώς ενδιαφέρονται να μας διαθέσουν 60 μαχητικά τρίτης γενιάς, συνολικής αξίας 1,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων... Οι Βρετανοί θεωρούν αυτονόητο ότι σε αυτούς θα αποταθούμε (και όχι στους Γερμανούς ή στους Ολλανδούς...) για κάθε αγορά που σχετίζεται με το Πολεμικό Ναυτικό... Οι Γερμανοί ενδιαφέρονται να μας πωλήσουν υποβρύχια, οι Ρώσοι συστήματα αεράμυνας, οι Ολλανδοί φρεγάτες, και ο χορός καλά κρατεί! [Το πλέον απίστευτο, πάντως, είναι ότι οι Αμερικανοί δεν μπορούν να μας παραδώσουν τα F-16 που τους ζητούμε, πριν από το 2002. Ενώ δυο χρόνια αργότερα, για παν ανταλλακτικό, θα απευθυνόμαστε –όπως αποκαλύπτει η *Καθημερινή*– στην... Τουρκία!].

ΘΥΜΑΣΤΕ ένα ασμάτιον του Δ. Παπαρηγόπουλου; «*Εἰς τὸν ἀνεμὸν μὴ λέγε τὰ δεινὰ σου· δὲν σ' ἀκούει. / Εἰς τὴν ἄμμον μὴ χαράσσεις τ' ὄνομά σου· θα χαθεῖ...*». Άντε και Καλή Χροιά!

ANTHΩP

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Στο προηγούμενο τεύχος, μπερδεύτηκαν οι στήλες στην πρώτη σελίδα του «Πολιτικού Δεκαπενθήμερου». Οφθαλμοφανές το λάθος, αναγκαία η επανόρθωση. Ήταν το τελευταίο μας λάθος της χρονιάς που έφυγε – κι είναι η πρώτη συγγνώμη της νέας χρονιάς...

Γνωρίστε τον Ελληνικό Πολιτισμό
με τις Εκδόσεις Ποιότητας

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

που τιμούν τα ελληνικά γράμματα
και συμβάλλουν στην ανάπτυξη
των κλασικών σπουδών και της παιδείας
στην πατρίδα μας

Κάθε βιβλίο μας είναι το πολυτιμότερο
και χρησιμότερο δώρο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΗΜΑ. Ιπποκράτους 8, Αθήνα, τηλ. 36.27.318

ΝΑΥΑΓΙΟ 1

Πολύ δύσκολη δουλειά να μαζέψει κανείς όλα τα ερωτήματα που ετέθησαν σχετικά με το θλιβερό ναυάγιο της Κύμης. Όπως και τις ευθύνες που αναζητήθηκαν από όλους για όλους. Δύσκολο βέβαια θα ήταν να μην τονιστεί και η χαρά που δεν κρυβόταν, σε όλους τους εμπόρους καταστροφής, που το ευχαριστήθηκαν να μας ενημερώνουν λεπτό προς λεπτό. Είναι πλέον πολύ ώριμος ο καιρός για να τονίζεται και κάτι τέτοιο.

Σ.Σ.

ΝΑΥΑΓΙΟ 2

Τραγικό είναι ή κωμικό, τελικά, να ακούς προηγούμενους υπουργούς Ναυτιλίας να εγκαλούν τον σημερινό, για την μη έγκαιρη (ακόμα) αγορά των περιφημων ελικοπτέρων «παντός καιρού»; Εδώ και πέντε χρόνια θρηνούμε ανθρώπους που χάθηκαν σε ναυάγια, ή και άλλους ασθενείς νησιώτες που τα απλά ελικόπτερα δεν μπορούσαν να σώσουν. Η αγορά των ελικοπτέρων παντός καιρού χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση κατά 75% (!), αλλά εμείς τα αστέρια κάπου κολλάμε και δεν τα προμηθευόμαστε. Οι νεκροί αβγατίζουν και η Τουρκία επιμόνως πιέζει να αναλάβει την έρευνα και διάσωση στο Αιγαίο, αφού οι Έλληνες δεν μπορούν. Να πούμε τίποτε περισσότερο;

Σ.Σ.

ΜΙΑ ΠΕΡΙΕΡΓΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Ολοι μάθαμε για τη συνάντηση στο γραφείο της κ. **Βάσως Παπανδρέου** των μεγαλοεπιχειρηματιών **Βαρδινογιάννη, Κόκκαλη, Κοπελούζου, Λάτση**. Η επίσημη πληροφόρηση ανέφερε ότι έγινε ανταλλαγή σκέψεων και απόψεων για την έξοδο του ελληνικού επιχειρηματικού κόσμου στα Βαλκάνια και τις Παραευξείνιες χώρες.

Εκείνο, ωστόσο, που παραξένεψε ήταν η ταυτόχρονη παρουσία των Βαρδινογιάννη και Κόκκαλη. Γιατί είναι γνωστή η φαγωμάρα αυτών κυρίως των δύο για το μοίρασμα του πακέτου Ντελόρ. Φαγωμάρα που βγαίνει στον αέρα και μέσα από τα ΜΜΕ που ελέγχει το κάθε στρατόπεδο.

Η κυβέρνηση προφανώς ενδιαφέρεται για τον «κατευνασμό των παθών» και για τον αθόρυβο ανταγωνισμό των δύο επιχειρηματιών. Δεν θα ήθελε να ξεσπάσει άλλο σκάνδαλο Κοσκωτά εξ αιτίας του ανταγωνισμού. Και η αφορμή είχε δοθεί πρόσφατα, όταν ο κ. **Πάγκαλος** διόριζε τον **Σταύρο Ψυχάρη** στο Άγιον Όρος. Τότε η «σύμμαχος» του

Βαρδινογιάννη **Ελευθεροτυπία** βρήκε την αφορμή για να χτυπήσει τον ταλαίπωρο Ψυχάρη και να τα ακούσει βεβαίως ο Λαμπράκης-σύμμαχος Κόκκαλη. Τι ιστορίες κι αυτές!

Όμως το **Παρόν** της 29.12 είχε τις δικές του πληροφορίες που φαίνονται ακριβείς. Σημειώνοντας το γεγονός ότι ο Κόκκαλης άρχισε συνεργασία με αμερικανικές εταιρείες, την «ακύρωση» των στοιχείων της Στάζι για τις δραστηριότητες του Κόκκαλη, και το παράλληλο «πάγωμα» της δικαστικής διερεύνησης για την υπόθεση των ψηφιακών παροχών, υποστήριξε ότι παζαρεύεται η πώληση της Ιντρακόμ στον ΟΤΕ. Έτσι, στο μέλλον ο «μάνατζερ» Κόκκαλης θα μπορεί να εκτελεί τις παραγγελίες του ΟΤΕ στην Ιντρακόμ χωρίς πολλές οχλήσεις από τον Τύπο.

Μοιάζουν περίεργα όλα αυτά. Αλλά ο κόσμος των μπίζνες είναι αρκετά ευφάνταστος και μπορεί και ξέρει να κινείται με ευελιξία.

Χ.Ν.

ΝΑΥΑΓΙΟ 3

Από τις πιο προχωρημένες δηλώσεις, που καταγράφηκαν αμέσως μετά το δυστύχημα και το ακολουθήσαν αλαλούμ της ανεπάρκειας της κρατικής μηχανής, να μην περάσει απαρατήρητο το κάτωθι απόσπασμα της ανακοίνωσης του ΚΚΕ: «...Ευθύνες έχει συνολικά η κυβέρνηση, που με την άγρια νεοφιλελεύθερη πολιτική της στηρίζει τη δράση του μεγάλου κεφαλαίου...». Δεν μπορεί να μείνει κανείς δυσαρεστημένος, το γράπωσαν το πρόβλημα –από τα κέρατα– οι αναλυτές του ΚΚΕ. Πάντως, αν ήθελαν να δουν πού χάνεται η αποτελεσματικότητα του ανίκανου κράτους, θα μπορούσαν να γυρέψουν τα ρέσπα από τη χύμα κεκτημένη νοοτροπία της ήσσονος προσπάθειας, που επέβαλε ο Παπανδρεϊσμός την προηγούμενη δεκαετία και που ορθώς και προσφυώς κατήγγειλε ο κ. Μητσοτάκης, ο οποίος όμως και ουδόλως προσφέρθηκε να της βάλει χέρι. Καλό θα ήταν να έμπαινε και αυτό το δεδομένο στη χύτρα των αριστερών αναλυτών, εκτός από το Μάιστριχτ και τον ιμπεριαλισμό.

Σ.Σ.

ΣΥΓΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΜΥΝΑ

Σχετικά με το εξοπλιστικό πρόγραμμα και την αντιφατικότητά του έναντι του προβλήματος της ΟΝΕ, το Αντί αφιέρωσε πολλά κείμενα πριν δύο τεύχη. Την περασμένη Κυριακή και Δευτέρα πολλά δημοσιεύματα στον ημερήσιο Τύπο σκαλίζουν αυτό το θέμα εισάγοντας και την πτυχή του διλήματος «ποσότητα ή ποιότητα» στην άμυνα. Πάντως έχει ενδιαφέρον το γεγονός ότι και η Ολλανδία, που προτίθεται να μας πουλήσει μια φρεγάτα, κατεβάξει την τιμή της σημαντικά. Και η Γερμανία και η Βρεταννία και η Γαλλία, τώρα ενδιαφέρονται να μας εξοπλίσουν καταλλήλως. Αυτό μας δημιουργεί δύναμι στρατηγικές ευκολίες για διαπραγματεύσεις, που ανοίγουν εξ αρχής τα δεδομένα του καθορισμού του ύψους τιμών για το εξοπλιστικό μας πρόγραμμα. Και εδώ εμείς θα ξαναθυμίσουμε τώρα την ευελιξία χειρισμών, που ανοίγεται σχετικά με την πρόταση για διεθνή διαμεσολάβηση προς ένα Σύμφωνο Περιορισμού Εξοπλισμών στην περιοχή μας...

Σ.Σ.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΥΠ. ΕΞ. ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ

Περισσότερη ευαισθησία του Υπουργείου Εξωτερικών για τις αυθαίρετες εργασίες στο τζαμί στα Κιμμέρια. «Δεν ήταν σύμφωνη με όσα επέτρεπε η άδεια της Πολεοδομικής Αρχής» η κατασκευή, που είχε αρχίσει στο θρησκευτικό τέμενος. Τί ευαισθησία αλήθεια στην τήρηση των νόμων!

Μα στο ίδιο χωριό έχουν χτιστεί δεκάδες αυθαίρετα. Στην Αθήνα, ο προϊστάμενος του ΥΠΕΞ, ο κ. Λαμπράκης έχει διαπράξει δεκάδα αυθαιρεσιών και παράνομων εργασιών στο Πάρκο Ελευθερίας.

Ποιός θα βρεθεί να τους δικάσει, ίδια τον ένα με τον άλλο;

Χ.Ν.

ΑΝΤΙ ΘΕΣΕΙΣ

ΚΑΛΗ ΧΡΟΝΙΑ!

Κακά μαντάτα για την ΝΔ φέρνει το 1997. Από πλευράς κοινής γνώμης, έχει πέσει μια αφόρητη βαρεμάρα για τα αλληλοφαγώματα και μια αδιαφορία, την οποία θα πληρώσει βεβαίως το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης στο μέλλον -σε όποιες επικείμενες εκλογές έρθουν δηλαδή.

Αλλά στο εσωκομματικό μέτωπο η αντιπαράθεση έχει φτάσει στο απροχώρητο. Έχει χαθεί κάθε ίχνος συλλογικότητας και τα κομματικά στελέχη έχουν κυριευθεί από τα «μεγάλα πάθη». Να το θυμηθείτε: Σε λίγο καιρό, το κόμμα της συντηρητικής παράταξης θα πάψει να είναι αυτό που ξέρατε. Όποιος κι αν πάρει την πρωτιά. Το χάσμα που έχει συντελεστεί είναι αγεφύρωτο. Τί θα μπορεί να κάμει ο κ. Έβερετ, αν ο κ. Σουφλιάς αναδειχθεί σε πρόεδρος; Τον έχετε για τόσο γενναίο, ώστε να παραδεχθεί την ήττα του; Ή τί θα κάμει ο κ. Σουφλιάς, αν ο κ. Έβερετ θα είναι πρόεδρος και μετά το συνέδριο; Θα μείνει μέσα στο μαντρί; Και θα μπορέσει να υπομείνει τέτοιο αρχηγό; Ποιό πολιτικό μέλλον οραματίζεται; Και από την άλλη, ποιός θα είναι η «ενοποιός δύναμη»; Βλέπετε κάποιον στον ορίζοντα; Τα ερωτηματικά αυτά είναι δυσάπαντητα.

X.N.

ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΚΑΙ Ν.Δ.

Ηεφ' όλης της ύλης πρόσφατη δημοσκόπηση της METRON ANALYSIS δημιούργησε προβληματικά ερωτηματικά για όλους όσους άγγιξε. Ιδιαίτερα για την αξιωματική αντιπολίτευση, αφού φαίνεται δύσκολο, κάποιος από τους διεκδικητές της ηγεσίας να καταφέρει να συμμαζέψει τους αντιπάλους, την επαύριο της επανεκλογής του. Δεν βρίσκεται δηλαδή κάποιος που να ξεχωρίζει αισθητά, για να δημιουργήσει δυναμική ενότητας υπό την καθοδήγησή του. Ο κ. Σουφλιάς, με ανεβασμένες μετοχές σε όλους τους εκτός Ν.Δ. χώρους, μέσα στο κόμμα του ελάχιστοι εμπνέει τους νεοδημοκράτες (12,4%, όσο και ο κ. Έβερετ), λιγότερο και από τον επίτιμο (15,8%). Εμείς επιμένουμε ότι αυτό το μειονέκτημα του κ. Σουφλιά οφείλεται στο ότι επικοινωνιακά δεν κινείται με αποτελεσματικό τρόπο. Και αν και αυτός είναι -επί της ουσίας- ο σοβαρός Καραμανλικός της υποθέσεως, έχει πέσει στην παγίδα της λογικής του «ξένου σώματος», που του έχει στήσει αποτελεσματικά ο κ. Έβερετ. Έχει ταυτιστεί με τον αντιπαθής στους «Καραμανλικούς» Μητσοτάκη, χάνοντας από τον Παπανδρεϊστή Έβερετ... Θα φροντίσει στο λίγο χρονικό διάστημα που μένει να αλλάξει με πυγμή αυτό το επικοινωνιακό καθεστώς;

Σ.Σ.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Η ιρλανδή Φελίσια, αναζητώντας τον αγαπημένο της γνωρίζεται με τον «ευγενικό» άγγλο Χίλντις, έναν δολοφόνο μοναχικών γυναικών. Μια πορεία από την αθωότητα στη γνώση.

Ουίλιαμ Τρέβορ

ΜΑΤΑΙΗ
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ταξίδια
στη λογοτεχνία

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

Οι Εκούχρονισται

ΠΕΣΤΕ ΜΑΣ.
ΤΙ ΔΩΡΟ ΘΕΛΕΤΕ
ΝΑ ΣΑΣ ΤΟ ΠΑΡΟΥΜΕ...

ΠΙΣΩ...

Κ.ΚΟΧΦΟΓΙΩΡΓΟΣ96/2

ΦΑΚΕΛΟΣ:

ΟΙ ΞΕΝΟΙ στην ΕΛΛΑΔΑ

Από την Ασία, την Αφρική ή την Ανατολ. Ευρώπη, άνεργοι ή εργαζόμενοι, με χαρτιά ή χωρίς, άνθρωποι από άλλες χώρες, οι «ξένοι», έχουν επηρεάσει την εικόνα των πόλεων και καταλάβει την δική τους θέση στην ελληνική κοινωνική πραγματικότητα. Συναλλασσόμαστε μαζί τους, απασχολούν την επικαιρότητα, την αστυνομία και το νομοθέτη. Τα πρωινά δουλεύουν σε οικοδομές, σε σπίτια, σε κήπους ή πουλούν τσιγάρα και μάλλινες κάλτσες στην Ομόνοια. Τα βράδια δίνουν το στίγμα τους στις πιο πυκνοκατοικιμένες περιοχές της Αθήνας: Δάφνη, Κουμουνδούρου, πλατεία Αττικής, Κυψέλη, Πατήσια, Κολωνό, Σεπόλια, Αγ. Βαρβάρα. Τις Κυριακές γεμίζουν τα τρόλλεϊ και τον ηλεκτρικό. Χωρίς να ξέρουμε τον σαφή αριθμό τους, αφού οι περισσότεροι είναι παράνομοι, ξεπερνούν σύμφωνα με πολλές έρευνες τους 600.000. Αν προσθέσουμε και τους 5.000-7.000 πρόσφυγες, τότε οι ξένοι στην Ελλάδα ανέρχονται στο 7% του συνολικού πληθυσμού της και, περίπου, στο 10% του ενεργού πληθυσμού. Μια διαρκής απειλή ή μια δοκιμασία για τα όρια ανοχής μας;

Το πρόσφατο γεγονός που προέκυψε με τους 1.700 ιρακινούς Κούρδους «του Αγ. Ανδρέα», αποκάλυψε για μια ακόμα φορά την ελλιπή υποδομή αλλά και την αμηχανία της πολιτείας μπροστά στο πρόβλημα των μεταναστών. Αν και το κυριότερο μεταναστευτικό κύμα προς την Ελλάδα έχει αρχίσει εδώ και μια δεκαετία, με αποκορύφωμα το κύμα των Αλβανών στις αρχές της δεκαετίας του '90, οι θεσμοί υποδοχής των αλλοδαπών είναι ακόμα ανύπαρκτοι. Οι Γιατροί του Κόσμου, μόλις πριν ένα μήνα, άνοιξαν ιατρείο για τους πολίτες που δεν έχουν κανενός είδους περίθαλψη, ενώ ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών δραστηριοποιείται για την καθιέρωση το θεσμού νομικής βοήθειας (legal aid).

Οι αρχές ανέχονται σιωπηρά τόσο τα εγκλήματα που γίνονται εναντίον των Αλβανών όσο και τα κυκλώματα παράνομης μετανάστευσης με σημαντικά κέρδη. Η εκμετάλλευση εργασίας των ξένων, η εξαναγκαστική πορνεία μεταναστριών, η μη τήρηση της ασφαλιστικής νομοθεσίας, η μειωμένη περίθαλψη και άλλες διακρίσεις που συντελούν στην περιθωριοποίηση και στον αποκλεισμό όσων πολιτών δεν ανήκουν στη θεσμοθετημένη κατηγορία του «έλληνα

υπηκόου» δεν εφαρμόζονται για τους αλλοδαπούς, έστω και αν πολλοί από αυτούς κατοικούν και εργάζονται δέκα και δεκαπέντε χρόνια στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο μιας γενικότερης ευρωπαϊκής αντι-μεταναστευτικής πολιτικής με κύριο έρεισμα τη συμφωνία Σένγκεν, που σκοπό έχει να περιορίσει την είσοδο αλλοδαπών από τρίτες χώρες, η Ελλάδα συμμετέχει στη διαπραγμάτευση διακυβερνητικών συμφωνιών που γίνονται χωρίς δημόσιο διάλογο και την απουσία οργανώσεων ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Αν και το ελληνικό σύνταγμα διασφαλίζει «την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής, της ελευθερίας, των αδιακρίτως εθνικότητας, φυλής και γλώσσας ή πολιτικών πεποιθήσεων όσων βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια» (άρθρ. 5 παρ.2), η ισοπολιτεία και η

ισονομία ισχύει μόνο για τους Έλληνες (άρθρ. 4).

Οι νόμοι, φτιαγμένοι στα μέτρα των «ελλήνων πολιτών», δεν προβλέπουν ανάλογη προστασία σε όσους φτάνουν στην Ελλάδα χωρίς διαβατήριο, με μία ή με καμία αποσκευή. Όσο για την υποδοχή των ξένων από την ελληνική κοινωνία, περιοριζόμαστε στον οίκτο στην καλύτερη περίπτωση – απαραίτητος όρος για την ασφάλειά μας και την αποστασιοποίηση από το πρόβλημα, στο πλαίσιο μιας γενικότερης αδιαφορίας για τα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα. Είμαστε θεατές δολοφονιών Αλβανών, αφίξεων δεκάδων λαθρομεταναστών που συνωστίζονται σε βάρκες, νταλίκες, επιβατικά αυτοκίνητα ή και νεκροφόρες με τελικό προορισμό την Αθήνα αντί 1.000 δολαρίων...

Κυριότερο αίτημα σήμερα των μεταναστών και των αντιρατσιστικών οργανώσεων είναι η άμεση νομιμοποίηση όλων των παράνομων αλλοδαπών που βρίσκονται στην Ελλάδα και η αντικατάσταση του εξετελιστικού νόμου 1975/1991, που ενισχύει την εκμετάλλευση και την κακομεταχείρισή τους. Σύμφωνα με τον πρόσφατο νόμο του υπ.

Εργασίας, που ψηφίστηκε στην μεταβατική περίοδο Σημίτη πριν τις ελογές, ειδική επιτροπή έχει αρχίσει ήδη να επεξεργάζεται το σχέδιο προεδρικού διατάγματος για την καθιέρωση της Κάρτας Παραμονής Περιορισμένης Χρονικής Διάρκειας. Η απουσία από την επιτροπή εκπροσώπων του συντονιστικού οργάνου αντιρατσιστικών και μεταναστευτικών οργανώσεων, που γνωρίζουν τα ειδικότερα προβλήματα των αλλοδαπών, προκαλεί αβεβαιότητα τόσο για το περιεχόμενο του διατάγματος που αναμένεται σύντομα να εκδοθεί όσο και για τη συνέχιση της παρανομίας των εκατοντάδων χιλιάδων μεταναστών.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ:

συνθ

όρι

**Όσα ακολουθούν είναι
κάποιες σκέψεις, κυρίως
κάποια ερωτηματικά,
που μ' απασχολούν εδώ
και χρόνια, όσον αφορά
τον Καβάφη· εδώ και
μήνες, ως προς τα
γραμμένα με κόκκινο
σπρέι στους τοίχους της
Θεσσαλονίκης*
(κόκκινο: το χρώμα έχει,
όπως καταλαβαίνεις,
νόημα).**

Αντίδραση σε μια βρισιά είναι η φράση που με σπρέι εμφανίστηκε σε τοίχο της Θεσσαλονίκης. (φωτ.: Ξ.Α. Κοκόλης)

του Ξ.Α. Κοκόλη

στον Βικέντιο, στην Ιωάννα,
στον Λεάνδρο, στη Μαρία...

Μια ταυτότητα που αφορά ένα σύνολο ανθρώπων προϋποθέτει, εφόσον και στο βαθμό που είναι (θεωρείται και, για κάποιο διάστημα, λειτουργεί ως) σταθερή και αδιαμφισβήτητη, την ομοιογένεια ανάμεσα στα μέλη του συνόλου. Ομοιογένεια συνειδητή και αποδεκτή: και από τα μέλη του συνόλου, και από τους άλλους (πόσους και ποιους «άλλους»);).

Η ομοιογένεια προϋποθέτει με τη σειρά της την απάλειψη ή την κάλυψη των ιδιαιτεροτήτων ανάμεσα στα μέλη του συνόλου. Οι ιδιαιτερότητες πάλι εξαρτώνται και ρυθμίζονται

• Ανακοίνωση στο «Πρώτο Συνέδριο για την Ελλάδα: Μεταφράζοντας τον άλλο/Μεταφράζοντας την Ελλάδα», που οργάνωσε στη Μάλαγα της Ισπανίας, 30-31.10.96, το Τμήμα Μετάφρασης του εκεί Πανεπιστημίου.

ζονται (πολλαπλασιάζονται ή ελαττώνονται, εξάπτονται ή υποβαθμίζονται) από τις συνθήκες: τοπο-χρονικές και όσες άλλες μπορούμε να βάλουμε στο λογαριασμό.

Οι συνθήκες –και οι συγκυρίες– καθορίζουν τις ιδιαιτερότητες και την απάλειψη ή την κάλυψή τους· δηλαδή, την επιδιωκόμενη ομοιογένεια· δηλαδή, την υπό ορισμό ταυτότητα. Κύκλος; Βεβαίως κύκλος.

ΕΔΩ ΑΚΡΙΒΩΣ, σ' αυτόν τον κύκλο, βρίσκονται και τα όρια της διαδικασίας «Ορισμός Ταυτότητας». Το έσχατο όριο αυτής της διαδικασίας περιέχεται στον ακόλουθο διάλογο – φανταστικό, βέβαια· κάτι παραπάνω από φανταστικό:

Ο ΑΛΛΟΣ: Ποιος είσαι;

Ο ΕΛΛΗΝΑΣ: Εσύ τι λες;

Στη θέση τού «Ο Έλληνας» μπορείτε να υποθέσετε οποιονδήποτε άνθρωπο που θέλει να έχει ταυτότητα· όποια ταυτότητα.

ΟΠΩΣ, ΛΟΙΠΟΝ, ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΟ, η ταυτότητα κατασκευάζεται. Όχι μόνον από τον επίδοξο κάτοχό της, αλλά και από τους άλλους. Όχι μόνο συνειδητά, αλλά και ασυνειδητοποιήτα. Όχι μόνο με απάλειψη των ιδιαιτεροτήτων, αλλά και με την ανακάλυψη κάποιας ιδιαιτερότητας που δρα ομογενοποιητικά. Όχι μόνον αφαιρώντας δηλαδή, αλλά και προσθέτοντας.

Στο ποίημα του Καβάφη «Επάνοδος από την Ελλάδα», γραμμένο στα 1914 και μη δημοσιευμένο από τον ίδιο, ο ομιλητής κινείται –σε επίπεδο, ακριβώς, ορισμού ταυτότητας– μεταξύ ειρωνείας και περηφάνειας· και προσθέτει: «Έλληνες είμεθα, αλλά [εδώ η προσθήκη] με αγάπες και με συγκινήσεις της Ασίας, (...) που κάποτε ξενίζουν τον ελληνισμό»· προσθέτει κάνοντας ένα δύσκολο, δύσπεπτο μείγμα. Το ποίημα αξίζει να το προσέξουμε για πολλούς (ακόμη) λόγους:

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ώστε κοντεύουμε να φθάσουμε Έρμιππε.
Μεθαύριο, θαρρώ· έτος' είπε ο πλοίαρχος.
Τουλάχιστον στην θάλασσά μας πλέουμε·
νερά της Κύπρου, της Συρίας και της Αιγύπτου,
αγαπημένα των πατρίδων μας νερά.
Γιατί έτσι σιωπηλός; Ρώτησε την καρδιά σου,
όσο που απ' την Ελλάδα μακρυνόμεθαν
δεν χαίρουν και συ; Αξίζει να γελιούμαστε; –
αυτό δεν θα 'ταν βέβαια ελληνοπρεπές.

Ας την παραδεχθούμε την αλήθεια πια·
είμεθα Έλληνες κι εμείς –τι άλλο είμεθα;–
αλλά με αγάπες και με συγκινήσεις της Ασίας,
αλλά με αγάπες και με συγκινήσεις
που κάποτε ξενίζουν τον Ελληνισμό.

Δεν μας ταιριάζει, Έρμιππε, εμάς τους
φιλοσόφους
να μοιάζουμε σαν κάτι μικροβασιλείς μας
(θυμάσαι πώς γελούσαμε με δαύτους
σαν επισκέπτονταν τα σπουδαστήριά μας)
που κάτω απ' το εξωτερικό τους το επιδεικτικά
ελληνοποιημένο, και (τι λόγος!) μακεδονικό,
καμιά Αραβία ξεμυτίζει κάθε τόσο
καμιά Μηδία που δεν περιμαζεύεται,
και με τι κωμικά τεχνάσματα οι καημένοι
πασχίζουν να μη παρατηρηθεί.

Α, όχι δεν ταιριάζουνε σ' εμάς αυτά.
Σ' Έλληνας σαν κι εμάς δεν κάνουν τέτοιες
μικροπρέπειες.

Το αίμα της Συρίας και της Αιγύπτου
που ρέει μες στις φλέβες μας να μη ντραπούμε,
να το τιμήσουμε και να το καυχηθούμε.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ «εθνικές (και/ή εθνοτικές)
ταυτότητες, και πώς αυτές ορίζονται», έχει
πολύ μεγάλη και πολλαπλή σχέση με το
εθνικό κράτος, βέβαια.

Σήμερα, που τα σύνορα ανάμεσα στα
εθνικά κράτη έχουν αρχίσει να παραβιάζο-
νται, καθώς από τη μια και από την άλλη
πλευρά των συνόρων εισρέουν και εκρέ-
ουν, άναρχα και ανεξέλεγκτα, κεφάλαια,
προϊόντα, ιδέες, πληροφορίες και άνθρω-
ποι, σήμερα ακριβώς, το πρόβλημα που μας
απασχολεί έχει κι αυτό αρχίσει να γίνεται
ιδιαίτερα πολύπλοκο και γι' αυτό ερεθιστι-
κά ενδιαφέρον!

ΤΙΣ ΠΡΩΤΕΣ ΗΜΕΡΕΣ του εφρετινού Φεβρου-
αρίου εμφανίστηκε γραμμένο με κόκκινο
σπρέι, στους τοίχους της Θεσσαλονίκης, το
σύνθημα:

ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣΤΕ ΚΑΙ ΦΑΙΝΕΣΤΕ

Η φράση αυτή, από άποψη δομής, είναι
αντίδραση σε μια βρισιά. Δηλαδή, αν πω σε
κάποιον «Είσαι βλάκας!», αυτός μπορεί να
γυρίσει και να μου αντείπει «Βλάκας, ρε,

...Λίγες μέρες μετά, ένα μαύρο σπρέι έγραψε ΑΛΗΤΕΣ πάνω στο ΕΛΛΗΝΕΣ:
η μαύρη άποψη. (φωτ.: Ή.Α. Κοκόλης)

είσαι και φαίνεσαι! Που θα με πεις εμένα
βλάκα!». ('Η: «Σαλονικιό / Μαδριλένο /
Ισπανό / Έλληνα»).

Τι τύπος αντίδρασης είναι αυτό το σύνθη-
μα στους τοίχους; Τι θέλει να δηλώσει;

Αν βλέπω σωστά, δηλώνει
(α) Την άρνηση μιας ταυτότητας·
ακριβέστερα.

(β) Την απόδοση αυτής της ταυτότητας,
μέσα από τη διαδικασία της απόκρουσης
μιας βρισιάς, στους άλλους: σ' εμάς, τους
αναγνώστες του συνθήματος.

(γ) Την υποδήλωση μιας άλλης ταυτότητας·
κάτι που κάνει και το κόκκινο χρώμα του
σπρέι: «εμείς είμαστε αριστεροί,
διεθνιστές, δεν πολεμάμε για το χατήρι του
διεθνούς κεφαλαίου», περίπου αυτά.

Θυμίζω ότι το σύνθημα εμφανίστηκε τις
ημέρες που υπήρχαν πολλές πιθανότητες
να προχωρήσει η Ελλάδα σε ένοπλη σύ-
γκρουση με την Τουρκία εξαιτίας των νησι-
δων Ίμια.

Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί, παρεπι-
πτόντως, ότι λίγες ημέρες μετά την εμφάνι-
ση του συνθήματος, πάνω στο ΕΛΛΗΝΕΣ
ένα μαύρο σπρέι έγραψε ΑΛΗΤΕΣ· δηλαδή
«εμείς είμαστε Έλληνες, εσείς είστε αλή-
τες»: η μαύρη άποψη.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ, ΒΕΒΑΙΩΣ, εκείνοι που απέναντι
σ' αυτό το σύνθημα θα αντιδράσουν με την

κατηγορία «είστε απάτριδες, και επομένως
αναρχικοί». Σ' αυτή την περίπτωση οι υπεύ-
θυνοι του συνθήματος θα μπορούσαν να
επικαλεστούν τον Πλούταρχο, και μέσω
αυτού τον Σωκράτη:

*φύσει γαρ ουκ έστι πατρίς, ώσπερ ουδέ οί-
κος ουδέ αγρός ουδέ χαλκείον ουδέ ιατροί-
ον· αλλά γίνεται, μάλλον δε ονομάζεται
και καλείται, τούτων έκαστον αεί προς τον
οικούντα και χρώμενον, ο δε Σωκράτης
βέλτιον, ουκ Αθηναίος ουδέ Έλλην, αλλά
«Κόσμιος» είναι φήσας.***

Σε ελεύθερη απόδοση: Δεν υπάρχει «εκ
φύσεως» πατρίδα, όπως δεν υπάρχει «εκ
φύσεως» ούτε σπίτι, ούτε χωράφι, ούτε σι-
δεράδικο, ούτε θεραπευτήριο. Το κάθε
ένα απ' όλα αυτά κατασκευάζεται, ή μάλ-
λον έτσι το ονομάζουμε κι έτσι το λέμε,
ανάλογα πάντοτε με τον άνθρωπο που βρί-
σκεται μέσα στο κάθε ένα και που το χρη-
σιμοποιεί. Και ο Σωκράτης έκανε κάτι
ακόμη καλύτερο, όταν είπε ότι δεν είναι
Αθηναίος, ούτε Έλληνας, αλλά πολίτης
του σύμπαντος.

* Το ποίημα του Καβάφη και το σύνθημα
των σαλονικιώτικων τοίχων, που θα τα
δούμε σε λίγο, είχαν διανεμηθεί σε
φωτοτυπία.

** Πλουτάρχου Ηθικά, «περί εξορίας», 600
Ε-Ε, με λίγες μικροπαραλείψεις.

Πρόσφυγες:

Α επαρκείς

ρυθμίσεις

της Ελένης Κολλιοπούλου

**Δειλές αλλαγές στη βελτίωση
του καθεστώτος των**

**προσφύγων στην
Ελλάδα**

**προβλέπει η
τροποποίηση του
νόμου για τους
πρόσφυγες.**

**Παράλληλα,
διατηρούνται οι
κατασταλτικές
και ρατσιστικές
ρυθμίσεις του
νόμου που ίσχυε ως τώρα.**

προσφύγων, στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, στην κοινωνική συνδρομή, στην άδεια εργασίας, στην προσωρινή διαμονή αλλοδαπού για ανθρωπιστικούς λόγους ή ανωτέρας βίας. Οι διατάξεις αυτές επιχειρούν να μετριάσουν τις αστυνομικού χαρακτήρα διατάξεις του αμφιλεγόμενου νόμου περί αλλοδαπών της κυβέρνησης Μητσοτάκη (1975/1991). Όμως, τίποτα συγκεκριμένο και σαφές δεν προκύπτει από τον νέο νόμο, αφού ο νομοθέτης παραπέμπει τη λεπτομερή τους ρύθμιση σε υπουργικές αποφάσεις και προεδρικά διατάγματα – που πρόκειται να εκδοθούν ως το τέλος του 1997. Παράλληλα, διατηρούνται οι κατασταλτικές και ρατσιστικές ρυθμίσεις του προηγούμενου νόμου: ειδική άδεια εργασίας για τους πρόσφυγες, μη ανασταλτικό αποτέλεσμα της προσφυγής του αλλοδαπού στα δικαστήρια, διατήρηση του υπ. Δημοσίας Τάξης ως του κυρίως υπεύθυνου υπουργείου για θέματα προσφύγων, ειδική περίπτωση ταχύρρυθμης διαδικασίας για την εξέταση αίτησης ασύλου, έλλειψη εγγυήσεων κατά τη σύλληψη και απέλαση, απαγόρευση στις αρχές να εξετάσουν αίτημα αλλοδαπού που δεν έχει άδεια παραμονής.

Θετικό βήμα στις νέες ρυθμίσεις είναι η δυνατότητα υποβολής αίτησης για άσυλο από τις ζώνες τράνζιτ (λιμάνια και αεροδρόμια), ο καθορισμός ενός μέγιστου χρονικού ορίου (μέχρι 15 μέρες) παραμονής σε αυτές τις ζώνες και η δυνατότητα πρόσβασης της Υπατης Αρμοστείας εκεί. Παράλληλα, οι αρχές υποχρεώνονται να προχωρούν στην εξέταση της ουσίας των αιτήσεων που υποβάλλονται με την «ταχύρρυθμη διαδικασία». Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες υποστηρίζει ότι τα προεδρικά διατάγματα που πρόκειται να εκδοθούν αφήνουν περιθώριο να συγκροτηθεί ανεξάρτητη δευτεροβάθμια επιτροπή για την εξέταση της αίτησης ασύλου, με συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανώσεων, καθηγητών και δικαστών.

Η συζήτηση στη Βουλή (λίγο πριν από τα Χριστούγεννα) κι η ψήφιση της τροποποίησης του νόμου που αφορά τη «ρύθμιση θεμάτων προσφύγων» δεν απασχόλησε ιδιαίτερα τον Τύπο και την κοινή γνώμη. Η πολιτική συγκατάβαση που εκφράστηκε με την ψήφισή της κατά πλειοψηφία, συνετέλεσε και στην απουσία σχολιασμού και κοινωνικών αντιδράσεων. Την ίδια σιωπηλή τύχη είχε και η ενδιαφέρουσα ημερίδα που είχε οργανώσει το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (σωματείο που συνεργάζεται στενά με τον ΟΗΕ για την προστασία των προσφύγων), μια εβδομάδα πριν από την ψήφιση του νόμου στην αίθουσα του υπ. Εξωτερικών με θέμα «*την εναρμόνιση της πολιτικής του ασύλου στις χώρες της Ε.Ε.*». Στις εισηγήσεις της ημερίδας, όπου συμμετείχαν κυβερνητικοί παράγοντες, ειδικοί επιστήμονες και δικηγόροι, διατυπώθηκαν επιφυλάξεις τόσο ως προς τη συνταγματικότητα του νέου νόμου, όσο και ως προς τα περιθώρια που παρέχει για τη βελτίωση της θέσης των προσφύγων στην Ελλάδα.

Τα θέματα που ρυθμίζονται αναφέρονται στη λειτουργία κέντρων

Ο νέος νόμος κινείται στο πλαίσιο του προηγούμενου νόμου του 1991 και υπαγορεύτηκε κυρίως από την ανάγκη εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας σε θέματα πολιτικού ασύλου με τις ευρωπαϊκές διατάξεις. Η πολιτική των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως εκφράζεται στη συνθήκη Σένγκεν και πιο πρόσφατα του Δουβλίνου (1990) καθιερώνει όλο και πιο περιοριστικές ερμηνείες στον όρο «πρόσφυγας». Η λογική ότι ο αλλοδαπός επιτείνει τα οικονομικά προβλήματα των δυτικών κρατών ή αποτελεί απειλή για την σταθερότητα τους δεν αφήνει περιθώρια στις κυβερνήσεις για την αποτελεσματική προστασία των προσφύγων.

Παράλληλα, τα ισχύοντα κριτήρια για τον ορισμό του πρόσφυγα από τη Διεθνή Σύμβαση της Γενεύης, που ρυθμίζει εδώ και 45 χρόνια το καθεστώς των προσφύγων, θεωρούνται ανεπαρκή. Οι νέες κατηγορίες προσφύγων που δημιουργήθηκαν με τις μαζικές εξόδους και τις μετακινήσεις πληθυσμών μετά τη δεκαετία του '70 λόγω εθνικών συρράξεων και εμφυλίων πολέμων πιέζουν για την ανάγκη διεύρυνσης του ορισμού του πρόσφυγα, πράγμα που ελάχιστη ανταπόκριση βρήκε στα σύγχρονα δυτικά κράτη.

Στην Ελλάδα, τα προβλήματα που προέκυψαν με την αύξηση των μεταναστών την τελευταία δεκαετία επισκίασαν τα προβλήματα των περίπου 7.000 προσφύγων οι οποίοι κατοικούν στην Ελλάδα. Οι περισσότεροι προέρχονται από το Ιράκ, το Ιράν και την Τουρκία, ενώ από αυτούς περίπου 2.000-3.000 είναι παράνομοι. Κάθε μήνα υποβάλλονται 100 αιτήσεις για άσυλο. Σύμφωνα με στοιχεία της Υπατης Αρμοστείας, από τις 1.312 αιτήσεις για άσυλο που υποβλήθηκαν το 1995, οι 203 εγκρίθηκαν. Και να φανταστεί κανείς ότι το ποσοστό αυτό θεωρείται αρκετά υψηλό στην Ελλάδα συγκριτικά με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Η σύγχυση που επικρατεί ανάμεσα στις έννοιες «μετανάστης» και «πρόσφυγας» και η χρήση των αδόκιμων όρων όπως «πολιτικός πρόσφυγας» ή «οικονομικός μετανάστης» δημιουργεί παρεξηγήσεις τόσο σε πρακτικό όσο και σε θεωρητικό επίπεδο. Καλλιεργείται έτσι η άποψη ότι τα προβλήματα των προσφύγων θεωρούνται πολύ μικρότερης κλίμακας από αυτά των μεταναστών. Αγνωούμε, ίσως, ότι ο εγγενής φόβος που διακατέχει τους πρόσφυγες εξαιτίας των διώξεων που υφίστανται στην χώρα τους για πολιτικούς, θρησκευτικούς, κοινωνικούς ή εθνικούς λόγους χρειάζεται ειδική αντιμετώπιση από το κράτος υποδοχής. Εκτός από τα οικονομικά προβλήματα, οι πρόσφυγες έχουν ανάγκη τις περισσότερες φορές από ψυχολογική στήριξη και, τις περισσότερες φορές, και από συστηματική ιατρική προστασία λόγω των βασανιστηρίων και της κακοποίησης που έχουν υποστεί. Η Υπατη Αρμοστεία διαθέτει από τον ετήσιο προϋπολογισμό της ένα συγκεκριμένο κεφάλαιο (που τελευταία έχει μειωθεί λόγω «χρηματοδοτικών προτεραιοτήτων στην Ευρώπη») για «επιδόματα και δάνεια, που παρέχονται μέσω μιας Επιτοπής που αποτελείται από μέλη οργανώσεων προσφύγων». Τι γίνεται, όμως, σε περίπτωση που ο πρόσφυγας δεν είναι μέλος κάποιας οργάνωσης;

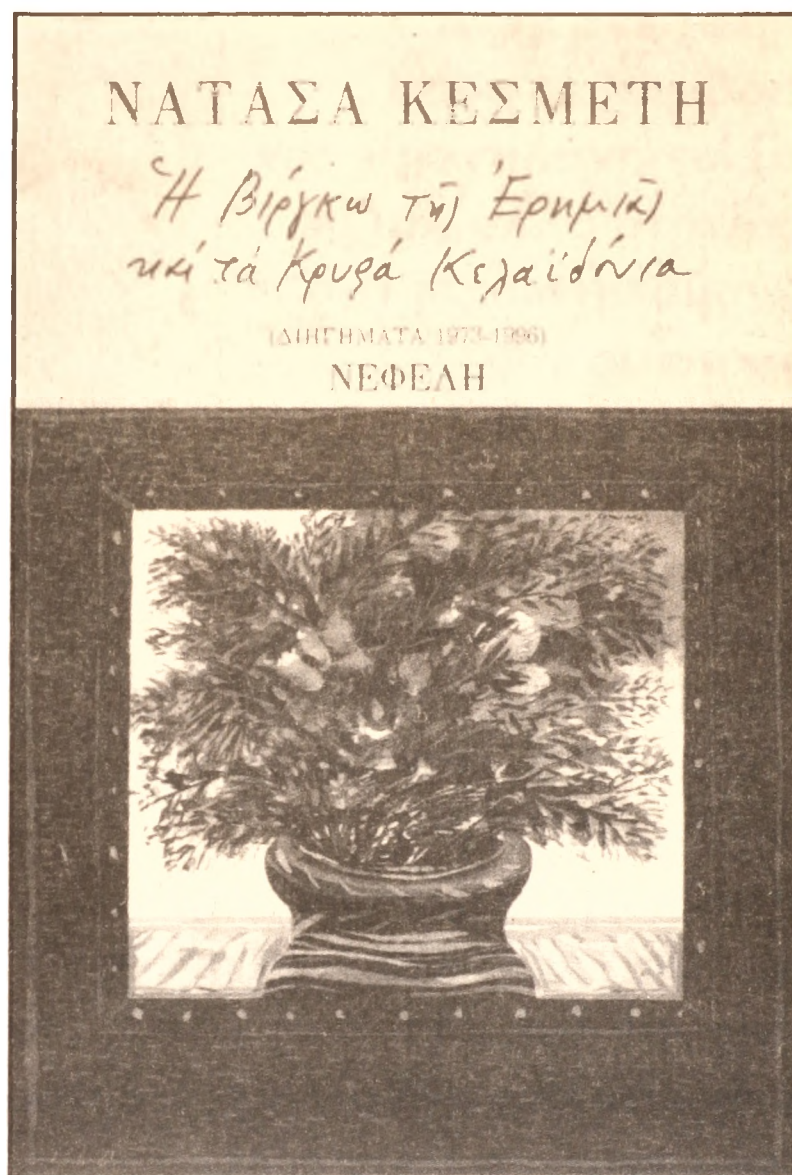
Σε δύσκολη θέση βρίσκονται οι πρόσφυγες που είναι εγκατεστημένοι μόνιμα στην Ελλάδα, για πέντε ή και για δέκα χρόνια. Μολονότι δεν υπάρχει δυνατότητα να επιστρέψουν στη χώρα τους αλλά ούτε και προοπτική να πάνε σ' άλλη χώρα εξακολουθούν να ζουν στην προσωρινότητα που τους προσφέρει το καθεστώς του πρόσφυγα, χωρίς καμία προοπτική βελτίωσης της θέσης τους.

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες οι πρόσφυγες οργανώνονται σε έναν συλλογικό φορέα για να εκφράσουν τα προβλήματά τους και να διεκδικήσουν τη λύση τους. Στην Ελλάδα, ο κατακερματισμός των προσφύγων σε μικρότερες πολιτικές οργανώσεις συντελεί και στην ελλιπή ενημέρωσή τους και, πολλές φορές, στην απουσία σύμπνοιας, γεγονός που αφήνει περιθώρια για διακρίσεις και παρατυπίες.

Σύγχρονη ελληνική πεζογραφία

ΝΑΤΑΣΣΑ ΚΕΣΜΕΤΗ Η Βίργκω της Ερημιάς και τα Κρυφά Κελαϊδόνια (Διηγήματα)

Τα έντεκα πολυεπίπεδα διηγήματα της Νατάσσας Κεσμέτη καλύπτοντας μια μεγάλη χρονική περίοδο, από το 1973 ως το 1996, επιμένουν μέσα στο σάλο του καιρού, να κρατούν σταθερά εκείνο το πολύτιμο νήμα, που από το ζοφερό βίωμα της Ερήμωσης και του Σπαραγμού μπορεί να ανασύρει, τώρα και πάντα, τον μοναδικό κελαϊδισμό της Συγγνώμης – ως Δώρο Ζωής.

☆☆☆

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... προωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

Πόσα ΔΟΛΑΡΙΑ για τα σύνορα;

Η απόφαση να εγκαταλείψει κανείς τον τόπο του προϋποθέτει συνήθως ένα γερό κομπόδεμα. Το ποσό ποικίλλει ανάλογα με την εθνικότητα αλλά και με τη νομιμότητα ή μη της διαδικασίας που απαιτείται για να υλοποιηθεί το «πέρασμα» στη Δύση. Για τους Φιλιππινέζους, που είναι σήμερα γύρω στις 40.000 στην Ελλάδα, η ταρίφα φτάνει τις 250.000 δραχμές στην καλύτερη περίπτωση. Όσοι αναγκάζονται να διασχίσουν δύο και τρεις χώρες για να φτάσουν στον Έβρο ή σε κάποιο από τα νησιά, το ποσό ξεπερνά πολλές φορές το ένα εκατομμύριο δραχμές.

θέλω 200.000 δραχ. για να πάω, και άλλα τόσα για να γυρίσω». Μέσω των γραφείων ευρέσεως εργασίας, που λειτουργούν κάτω από ένα ιδιότυπο και ανεξέλεγκτο νομικό καθεστώς, διακινείται μεγάλος αριθμός μεταναστών, κυρίως από την ανατολική Ευρώπη. Στις αρχές Νοεμβρίου, ο ραδιοφωνικός σταθμός Φλας αποκάλυψε κύκλωμα πλαιστών «χαρτιών» που χρησίμευαν για την «εισαγωγή» μεταναστών από χώρες της ανατ. Ευρώπης.

Σε αντίθεση με την «οργανωμένη είσοδο» των Φιλιππινέζων στην Ελλάδα, οι περισσότεροι μετανάστες από την κεντρική Ασία χρειάζεται να διασχίσουν μία και δύο χώρες για να φτάσουν στη χώρα μας. Οι χιλιάδες των Κούρδων του Βορείου Ιράκ που, κυνηγημένοι από τον πόλεμο στην περιοχή, φτάνουν καθημερινά στα Δωδεκάνησα με βάρκες από τις ανατολικές ακτές της Τουρκίας ή στον συνοριακό Έβρο, έχουν διασχίσει αρκετά χιλιόμετρα με τα πόδια. Ο

Εμίρ, ένας από τους 1.700 Κούρδους που στεγάζονται από τον περασμένο Σεπτέμβριο στις κατασκηνώσεις του υπ. Παιδείας στον Άγιο Αντρέα Αττικής, ξόδεψε 5.000 δολάρια μέχρι να φτάσει στη Βέροια. «Δούλενα σε νοσοκομείο στην Αρμπίλ και έφυγα στις 30 Αυγούστου, πριν ο Σαντάμ βομβαρδίσει την πόλη. Έδωσα 1.000 δολάρια για να περάσω στο Ιράν και, μετά, από 1.000 δολάρια στους τέσσερις Τούρκους που με έφεραν μέχρι τον Έβρο. Από εκεί κάποιος με πήγε στη Βέροια, απ' όπου συνέχισα με τα πόδια στην Αθήνα». Το ίδιο δρομολόγιο ακολούθησε και ο **Σαμπάχ**, μόνο που τα κατάφερε με τα μισά λεφτά (αν και με περισσότερο περπάτημα: 5 μέρες στο Ιράν, δέκα για να διασχίσει την Τουρκία και 8 για να φτάσει στην Αθήνα). Η εξασφάλιση ενός κρεβατιού ήταν το κυριότερο μέλημα για όσους έφθαναν στον Άγιο Αντρέα με προσημένα και πληγωμένα πόδια. Πριν από λίγες μέρες, ο υφυπ. Υγείας **Θ. Κοτσώνης** ανακοίνωσε ότι οι Ιρακινοί

ΡΕΠΟΡΤΑΖ:

Λ. Βαλασόπουλος
Ελένη Κολλιπούλου

Η Α. από τη Μανίλα ζει εννέα χρόνια στην Αθήνα και εργάζεται ως οικιακή βοηθός: «Παλιότερα ήταν πιο εύκολο να φύγεις από τις Φιλιππίνες. Τώρα ακόμα και η τουριστική βίζα είναι ακριβή. Εντυχώς, εγώ δεν πλήρωσα. Ήταν η κουνιάδα μου εδώ και δούλευε σε ένα σπίτι που ζητούσαν μια κοπέλα. Τώρα, θα 'θελα να πάω πίσω, έστω για λίγες μέρες, να δω τον άντρα μου και τα παιδιά μου, αλλά

δεν μπορούν να παραμείνουν στις κατασκηνώσεις του υπουργείου Παιδείας παρά μόνο μέχρι τις 4 Ιανουαρίου. Ήδη έχουν αρχίσει να προωθούνται σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, όπου υπάρχει εργασία. Όσοι αντιδρούν, κινδυνεύουν με απέλαση.

Για τους Αλβανούς, την πιο μεγάλη κοινότητα μεταναστών σήμερα στην Ελλάδα (περίπου 300.000), η καλοστημένη και για τις δύο χώρες επιχείρηση-«πέρασμα των συνόρων» έχει πλούσιες παραλλαγές. Με 30.000 δραχμές εξασφαλίζεται θέση στο πορτ μπαγκάζ του αυτοκινήτου της αστυνομίας (!) ενώ 200.000 στοιχίζει το ταξί. «Υπάρχει και η λύση της πεζοπορίας: τέσσερις μέρες με τα πόδια και, μετά, με φορητό έναντι περίπου 30.000 δραχμών. Ήρθα με δυσκολία, όπως όλοι. Σε μια ξένη χώρα πρέπει να ξέρεις τι ζητάς. Πρέπει να εμπιστεύεσαι πολύ για να βρεις λίγα. Με βοήθησε ένα ζευγάρι από τα Γιάννινα και κατάφερα σιγά σιγά να φέρω όλη την οικογένεια», μας διηγείται ο Ι., 28 χρόνων από το Φιέρι της Αλβανίας, που ήδη ζει έξι χρόνια στην Ελλάδα. Υπάρχουν βέβαια και οι «μιτασιόν Βορειοηπειρώτες», Αλβανοί που δηλώνουν Βορειοηπειρώτες και επωφελούνται από το εμπόριο που έχει στηθεί γύρω από τις βίζες και τις άδειες παραμονής μέσω των οικείων συλλόγων. Με 300.000 δραχμές παίρνεις μια βίζα για δύο χρόνια και με 1 εκατ. για πέντε χρόνια. Καθημερινά, πηγαиноέρχονται εκατοντάδες Αλβανοί από τη μια χώρα στην άλλη. Στη βορειοανατολική περιοχή της Κέρκυρας και στην ορεινή Ήπειρο, ο ακήρυχτος πόλεμος μεταξύ Αλβανών που επιχειρούν να περάσουν στην Ελλάδα και ντόπιων ή οπλισμένων αστυνομικών δυνάμεων που έχουν σταλεί για να ελέγχουν την περιοχή συνεχίζεται. Η δολοφονία ενός Βρετανού, το περασμένο καλοκαίρι σε μαρίνα της Κέρκυρας από «αγνώστους» που προσπάθησαν να κλέψουν βάρκα από το γιωτ του, αναστάτωσε το νησί και οδήγησε σε αύξηση των αστυνομικών δυνάμεων στη περιοχή.

Πολλοί αλλοδαποί που έχουν γνωστούς στην Ελλάδα έρχονται κάνοντας απλώς χρήση της τουρι-

στικής βίζας τους και, στη συνέχεια, προμηθεύονται πλαστά χαρτιά. Το πιο συνηθισμένο για τις μικρές ηλικίες είναι το πρόσχημα των σπουδών. Παλιότερα, η Εκκλησία και οι ιεραποστολές έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην προώθηση φτωχών παιδιών από τις αφρικανικές χώρες με χριστιανικό πληθυσμό προς το Βορρά. Τα εκκλησιαστικά ιδρύματα χρησίμευαν μέχρι την ενηλικίωση του παιδιού, αλλά σήμερα η λειτουργία τους έχει περιοριστεί. Οι κοινότητες των μεταναστών είναι πλέον πολυάριθμες και οργανωμένες και έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν την επιθυμητή δικτύωση σε όσους έχουν ανάγκη.

Μερικοί αλλοδαποί ήρθαν τυχαία, χωρίς να έχουν αναγκαστικά ως αρχικό προορισμό την Ελλάδα. Παρέμειναν όμως με τα χρόνια ή τη χρησιμοποίησαν ως σταθμό για να κατευθυνθούν προς άλλες δυτικές χώρες. Ο Φ. από την Ερυθραία δούλευε σε καράβι και λείπει από την πατρίδα του από δεκαετίες χρόνων. Σήμερα κοντεύει τα 35: «Ήμουν στην Αγκόλα όταν ξέσπασε ο πόλεμος το 1980. Εγκατέλειπα το πλοίο με σκοπό να πάω στο Σουδάν αλλά, τελικά, ήρθα εδώ μέσω Γαλλίας και Ιταλίας. Προσπάθησα για δύο τρία χρόνια, μέσω του ΟΗΕ, να φύγω για τις σκανδιναβικές χώρες αλλά τελικά δεν τα κατάφερα». Για τους περισσότερους Πολωνούς, που ήταν από τα πρώτα κύματα μεταναστών της δεκαετίας του '80, η Ελλάδα ήταν ενδιάμεσος σταθμός. Πολλοί παρέμειναν δύο ή και τέσσερα χρόνια στην Ελλάδα μέχρι να ετοιμαστούν τα χαρτιά τους για τον Καναδά ή τις ΗΠΑ. Σήμερα, υπολογίζεται ότι ζουν περίπου 50.000 Πολωνοί στην Ελλάδα

ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ ΤΗΣ «ΚΑΡΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ»

Η συγκρότηση ειδικών αστυνομικών δυνάμεων για την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης, σύμφωνα όσα υπαγορεύει ο νόμος 1975/1991, συνέβαλε αποτελεσματικά στις περίφημες επιχειρήσεις-«σκούπα» του υπ. Δημόσιας Τάξης. Σύμφωνα με στοιχεία του υπουργείου, το 1993 ο αριθμός των απελάσεων έφτασε τις 250.000. Το

γεγονός αυτό εναρμονιζόταν πλήρως με την εθνικιστική έξαρση της εποχής και τις συνέπειές της ένα χρόνο μετά – που οδήγησαν σε διπλωματική κρίση Ελλάδας και Αλβανίας.

Συνολικά, τα τελευταία 5 χρόνια, ο αριθμός των επαναπροωθηθέντων στην Αλβανία έφθασε το 1 εκατ. ενώ το κόστος των απελάσεων αυτών τα 6.5 δισ. δρχ.

Σήμερα, η πρακτική των απελάσεων Αλβανών είναι μια καθημερινή διαδικασία, από την οποία κερδίζουν τα αντίστοιχα κυκλώματα. Για τους Αλβανούς, η μόνη διέξοδος στα οξυμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στη χώρα τους είναι η ξενιτιά. Ο Ι. μας δίνει μια θλιβερή εικόνα της σημερινής κατάστασης: «Η Αλβανία συνεχίζει να διώχνει τον κόσμο της. Ακόμα και σήμερα, όποιον ρωτήσεις θα σου πεί ότι θέλει να φύγει. Αυτό δημιουργείται με πολλούς τρόπους. Για να ανοίξεις μια δουλειά πρέπει να δώσεις τα μισά λεφτά για να πάρεις την άδεια. Οι δουλειές και το χρήμα βρίσκονται στα χέρια πέντε ανθρώπων του κράτους. Τελευταία, εμφανίζονται εταιρείες που σου δίνουν τόκο στα λεφτά που καταθέτεις μέχρι και 95%. Όλοι που λάνε ό,τι έχουν και δεν έχουν για να τα καταθέσουν εκεί, αφού δουλειές δεν υπάρχουν. Η μαφία καλλιεργείται από το κράτος. Σε μερικά αλβανικά χωριά, για κάθε δέντρο χασίς η αστυνομία παίρνει κάποιο ποσοστό. Αν έχεις λεφτά, λαδώνεις και γλιτώνεις. Με την ανταλλαγή των κρατουμένων μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας, που συμφωνήθηκε πέρσι, οι περισσότεροι θα πληρώσουν και θα βγουν πάλι έξω».

Εκτός, όμως, από το κύμα των απελάσεων που εγκαινίασε ο νόμος του 1991 και προς άλλες ομάδες αλλοδαπών, οι διατάξεις του οδήγησαν στη παρανομία χιλιάδες μετανάστες που είχαν ήδη εγκατασταθεί και δούλευαν από χρόνια στην Ελλάδα. Παράλληλα, ενίσχυσε την εξάρτηση των αλλοδαπών από τον εργοδότη, το είδος και τον τόπο της εργασίας. Με την αλλαγή εργασίας, ο αλλοδαπός χάνει την άδεια εργασίας του, αφού μόνο για τον συγκεκριμένο εργοδότη έχει πάρει άδεια να δουλεύει. Αποτέλεσμα είναι να γίνεται θύμα

**«Το βασικό
πρόβλημα
είναι η
ασφάλιση.
Δύο παιδιά
από την
Γκάνα έχασαν
πρόσφατα
τα δάχτυλά
τους σε
εργοστάσιο –
αλλά για
αποζημίωση
ούτε λόγος»**

Η κάρτα παραμονής και η άδεια εργασίας είναι από τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στην Ελλάδα. Ο νόμος 1975/1991 ενίσχυσε την εξάρτηση των αλλοδαπών από τον εργοδότη, το είδος και τον τόπο της εργασίας. Δεν είναι λίγες οι φορές που οι εργοδότες απειλούν τους λαθρομετανάστες ότι θα τους καταγγείλουν στην αστυνομία προκειμένου να γλιτώσουν την καταβολή των δεδουλευμένων.

εκμετάλλευσης και εκβιασμού. Δεν είναι λίγες οι φορές που εργοδότες απειλούν τους λαθρομετανάστες με καταγγελία στην αστυνομία, προκειμένου να γλιτώσουν την καταβολή δεδουλευμένων. Ο αλλοδαπός, από την άλλη μεριά, φοβάται να καταγγείλει τις παρατυπίες στη δικαιοσύνη από φόβο μήπως ο εργοδότης τον απολύσει και απελαθεί. Στην περίπτωση που δεν έχει άδεια παραμονής, τα δικαστήρια θεωρούν ότι η σύμβαση εργασίας είναι άκυρη και η διεκδίκηση των μισθών επαφίεται σε άλλα νομικά επιχειρήματα αμφίβολης αποτελεσματικότητας. Η έλλειψη μέχρι τώρα ενός θεσμού «νομικής βοήθειας», όπως εφαρμόζεται σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη, στερεί συνήθως από τους μετανάστες το δικαίωμα παράστασής τους με δικηγόρο, διερμηνέα και ανάλογες δικονομικές εγγυήσεις.

Σκόπιμες ασάφειες του νόμου εξαρτούν την απόφαση για παράταση του χρόνου άδειας παραμονής αλλοδαπών στη καλή θέληση των αρμόδιων υπουργών. Το γεγονός αυτό ευνοεί τη διακριτική μεταχείριση των αλλοδαπών αλλά και τη διατήρηση μηχανισμών διακίνησης αλλοδαπών. Ο αλλοδα-

πός, σύμφωνα με το νόμο, μπορεί να ανανεώσει την άδειά του μέχρι πέντε χρόνια. Μετά το ανώτατο αυτό όριο, εξαρτάται από τον υπ. Εργασίας και Δημ. Τάξης οποιαδήποτε ανανέωση της άδειας. Για τη χορήγηση αόριστης άδειας παραμονής από τους παραπάνω υπουργούς απαιτείται τουλάχιστον 15χρονη συνεχής διαμονή, χωρίς να υπολογίζεται ο χρόνος σπουδών. Συνέπεια αυτών των διατάξεων είναι οι περισσότεροι μετανάστες σήμερα να μην έχουν άδεια παραμονής, πράγμα που τους στερεί οποιαδήποτε αναφορά στις αρχές ή την ενδεχόμενη συνδρομή του κράτους στα αιτήματά τους. Παράλληλα, οι ασφαλιστικές εισφορές για τους παράνομα εργαζόμενους αλλοδαπούς είναι υποχρεωτικές, χωρίς όμως να μπορούν να απολαμβάνουν τις αντίστοιχες παροχές λόγω έλλειψης άδειας παραμονής. Ο Γκοντουϊν από τη Νιγηρία, πρόεδρος του Παναφρικανικού Συνδέσμου, θεωρεί ως μόνη λύση στα αδιέξοδα των μεταναστών τη νομιμοποίησή τους: «Είναι το κυριότερο από τα αιτήματά μας εδώ και πολύ καιρό. Μας έχουν δημιουργήσει ελπίδα με τον καινούργιο νόμο αλλά φοβάμαι ότι

**«Η πολιτική
του κράτους
είναι
ρατσιστική
γιατί δεν
παίρνει μέτρα
για την
αντιμετώπιση
των
προβλημάτων
μας.»**

είναι πλαστή. Ο Γιαννόπουλος, όταν ήταν υπουργός Εργασίας, μας το είχε υποσχεθεί όταν ήταν στο υπουργείο. Οι δυσκολίες μας είναι πολλές. Η πιο συνηθισμένη λύση είναι η δεκαετής άδεια παραμονής που δικαιούται ο φοιτητής ή οι λευκοί γάμοι, σε ποσοστό περίπου 20%. Οι περισσότεροι Νιγηριανοί είναι συνήθως έμποροι, στις λαϊκές ή σε υπαίθρια καρότσια. Άλλοι δουλεύουν σε εργοστάσια ή βενζινάδικα με χαμηλά μεροκάματα. Το βασικό πρόβλημα είναι η ασφάλιση. Δύο παιδιά από την Γκάνα έχασαν πρόσφατα τα δάχτυλά τους σε εργοστάσιο στον Πειραιά – και για αποζημίωση ούτε λόγος. Τα παιδιά μας που γεννιούνται εδώ δεν έχουν ούτε πιστοποιητικό γέννησης. Έχω δει να απελαύνονται παιδιά που ήρθαν από τη Ρουάντα και το Μπουρούντι το 1994. Οι άδειες παραμονής δίνονται εύκολα μόνο όταν έχεις κάποιον γνωστό».

Και η Α. περιμένει τη νομιμοποίηση: «Το βράδυ των εκλογών είχα μεγάλη αγωνία. Με αυτά που έλεγε ο Έμπερτ είχα φοβηθεί. Όταν είδα τα αποτελέσματα, ησύχασα. Όμως ξέρω ότι η νομιμοποίηση θα ισχύσει για όσους είμαστε εδώ και τα σύνορα θα κλείσουν ακόμα περισσότερα». Ο Φ. συμπληρώνει: «Αν σε συλλάβουν επειδή έχει λήξει η άδεια παραμονής σου, πληρώνεις πρόστιμο 200.000 δραχμές. Στην τράπεζα μπορείς να καταθέσεις χρήματα και δεν σου ζητούν τίποτα· αλλά για να τα πάρεις, θέλεις διαβατήριο και κάρτα παραμονής. Ο εργοδότης εκμεταλλεύεται τον ξένο εργαζόμενο, ότι εθνικότητας κι αν είναι. Τον έλληνα εργάτη τον φοβάται, γιατί είναι οι νόμοι και τα δικαστήρια. Πριν από τρία χρόνια δούλευα μπογιατζής σε έναν εργολάβο, οποίος χρωστούσε σε όλους τους ξένους πολλά λεφτά. Είχα βιβλιάριο ενσήμων, πήγα στο συνδικάτο, αλλά δεν έγινε τίποτα».

Η Ζ. από την Πολωνία είναι δέκα χρόνια στην Ελλάδα: «Από τους 40.000 Πολωνούς που είναι σήμερα στην Ελλάδα, περίπου 2.000 έχουν άδεια παραμονής – και οι περισσότεροι λόγω σπουδών. Υπάρχουν και άλλοι 8.000 που έχουν παντρευτεί με Έλληνες ή Ελληνίδες. Οι αριθμοί βέβαια δεν είναι απόλυτοι. Παλιότερα ήταν περισσότεροι

αλλά έφυγαν για Αυστραλία, Καναδά και Αμερική. Κάρτα εργασίας έχουν ελάχιστοι και, έτσι, οι περισσότεροι ζούμε μέσα στην ανασφάλεια. Οι περισσότεροι ασχολούνται σε οικοδομές ενώ πολλοί δουλεύουν και υπάλληλοι σε επιχειρήσεις. Σε περίπτωση ατυχήματος δεν έχουμε καμία ασφάλεια».

ΠΟΣΟ ΡΑΤΣΙΣΤΕΣ ΕΙΜΑΣΤΕ;

Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι η εκμετάλλευση που αντιμετωπίζουν οι ξένοι στην Ελλάδα είναι πολύ μικρότερη από άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Γαλλία, Γερμανία ή Ιταλία), όπου η πολιτική κατά των μεταναστών είναι σκληρότερη, οι μαζικές απελάσεις πιο συχνές και τα φασιστικά κόμματα σε άνοδο. Όμως, παρόμοια επιχειρήματα δεν μας αποενοχοποιούν ούτε δικαιολογούν τις επιθέσεις κατά μεταναστών ή την κακομεταχείρισή τους τόσο από πολίτες όσο και από τις αρχές. Η επιφανειακή ανοχή δεν σημαίνει ότι η ελληνική κοινωνία συνηγορεί στην κοινωνική ένταξη των ξένων. Αντιμετωπίζονται τις περισσότερες φορές ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας και τα όρια άσκησης των δικαιωμάτων τους συμβαδίζουν αναγκαστικά με τους περιορισμούς που επιβάλλονται από την ίδια την πολιτεία. Δεν είναι τυχαίο ότι για τις 42 από τις 73 συνολικά επιθέσεις εναντίον μεταναστών που κατέγραψε η «Νεολαία ενάντια στο ρατσισμό», από το 1991 μέχρι σήμερα, οι δράστες ήταν κρατικοί λειτουργοί, αστυνομικοί, στρατιωτικοί, λιμενικοί ή αγροφύλακες. Με πιο τελευταίο παράδειγμα αυτό της δολοφονίας του τσιγγάνου **Αναστάσιου Μουράτη**, αποδεικνύεται ότι ο «διαφορετικός» αντιμετωπίζεται ακόμα εχθρικά στη κοινωνία μας.

Φ.: «Στην Ελλάδα, οι άνθρωποι είναι περίεργοι και κλειστοί. Θέλουν να μάθουν από πού είσαι, πώς είναι εκεί που μένεις αλλά δεν ανοίγονται. Στη σχολή μου μ' έχουν πλησιάσει πολλοί. Μιλάμε μία ή δυο μέρες και, μετά, ούτε που σε χαιρετούν. Αναγκάζεσαι και εσύ να αλλάξεις συμπεριφορά. Σήμερα έχω λίγους φίλους έλληνες. Αυτό πάντως δεν είναι ρατσισμός. Η πολιτική του κράτους είναι ρατσιστική, γιατί δεν παίρνει μέτρα για

την αντιμετώπιση των προβλημάτων μας. Με το αντιρατσιστικό φεστιβάλ το καλοκαίρι διαπίστωσα ότι ο πάγος έχει αρχίσει να σπάει. Πολύς κόσμος συμμερίζεται τις προσπάθειές μας αλλά δεν συμμετέχει».

Την ίδια περίπου άποψη υιοθετεί και ο **Γκοντούιν**: «Η Ελλάδα είναι κλειστή χώρα. Πολλοί μας αποφεύγουν και θεωρούν το χρώμα μας κάτι διαφορετικό. Μια Ελληνίδα έμεινε έγκυος από το φίλο της που ήταν Αφρικανός. Όταν έμαθε ο πατέρας της ότι θέλει να τον παντρευτεί, την απείλησε ότι θα αυτοκτονήσει αν δεν γινόταν έκτρωση. Στην Αφρική ζούν πολλοί Έλληνες. Ο υφυπουργός Υγείας στην Κένυα είναι Έλληνας. Με ενοχλεί όταν βλέπω τέτοια συμπεριφορά, γιατί εμείς την Ελλάδα τη βλέπουμε σαν δεύτερη πατρίδα και από το γυμνάσιο ήταν για μας το σύμβολο της δημοκρατίας και της ελευθερίας».

Ζ.: «Η συμπεριφορά των αστυνομικών είναι απαράδεκτη. Πριν λίγες μέρες, συνέλαβαν και απέλασαν 40 Πολωνούς. Στα κρατητήρια, η κατάσταση είναι άθλια και το κέντρο αλλοδαπών γεμάτο ψείρες. Όμως, οι περισσότεροι από μας έχουμε φίλους Έλληνες. Αναπτύσσονται δεσμοί μεταξύ μας μέσα από βαπτίση, γάμους, κουμπαριές. Τα παιδιά των Πολωνών θεωρούν την Ελλάδα πατρίδα τους και ξέρουν καλά ελληνικά. Μην ξεχνάς ότι στην Πολωνία ζούσαν πάνω από 30.000 Έλληνες...».

Ο **Κ.** από τη Συρία: «Όταν ήρθα είχα κάποιους γνωστούς εδώ. Δούλεψα στα χωράφια, μάζευα ντομάτες, καρπούζια, πατάτες μαζί με Αλβανούς, Σενεγαλέζους, Μαροκινούς, Σουδανούς, Τσιγγάνους, Αιγύπτιους, στη Γαστουνή, στην Πάτρα, στη Ζάκυνθο, 4.000-5.000 δραχμές το μεροκάματο. Οι άνθρωποι ήταν απλοί και μου συμπεριφέρονταν φυσιολογικά. Η Ελλάδα είναι πιο κοντά σε μας. Αν είχα κάρτα παραμονής θα 'θελα να μείνω εδώ».

Η **Νατάσα**, 26 χρόνων από τον Καναδά, μένει οκτώ χρόνια στη Ελλάδα: «Όσοι νομίζουν ότι ο Καναδάς είναι παράδεισος σε σχέση με την Ελλάδα γελιούνται. Εκεί, αν δεν προσαρμοστείς με την κοινότη-

«**Η συμπεριφορά των αστυνομικών είναι απαράδεκτη. Στα κρατητήρια η κατάσταση είναι άθλια και το κέντρο αλλοδαπών γεμάτο ψείρες.»**

τά σου, με τις συνήθειές της και τις απόψεις της, σε απορρίπτουν χωρίς να το πολυσκεφτούν. Όλα είναι τόσο τυποποιημένα και αυτό σε περιορίζει αφάνταστα. Το χάος που λένε ότι επικρατεί εδώ βοηθάει όποιον θέλει να ζήσει πραγματικά τη ζωή του. Κραυγαλέες περιπτώσεις ρατσισμού δεν έχω αντιμετωπίσει, το πολύ πολύ να μη σου νοικιάζουν σπίτι επειδή είσαι ξένη». Η **Ιβάνα** από το Βελιγράδι λέει ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει ξενοφοβία. «Το ίδιο το κράτος δημιουργεί το πρόβλημα, αφού οι υφιστάμενοι νόμοι υποθάλπουν την παρανομία, τα χαμηλά ημερομίσθια και τα προβλήματα στην ασφάλιση».

Αν το κράτος δεν κατάφερε μέχρι τώρα να ρυθμίσει τα προβλήματα των ξένων εργαζομένων, υπάρχουν φωνές μέσα στην κοινωνία, που εκφράζουν την ανησυχία τους για την εκμετάλλευσή τους. Πρόσφατο παράδειγμα είναι η επιστολή που έστειλε στον πρωθυπουργό η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και κατά του Ρατσισμού Καλαμάτας** που έχει υπογραφεί ως τώρα από 100 εκπροσώπους τοπικών φορέων, επισημονικών οργανώσεων, δημοτικών και νομαρχιακών συμβούλων του νομού Μεσσηνίας. Στην επιστολή αυτή τονίζεται η ανάγκη «νομιμοποίησης των ξένων εργατών και η χάραξη πολιτικής εισροής μεταναστών που θα απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα. Έχουμε ανάγκη τους ξένους εργάτες και αυτοί με τη σειρά τους προσφέρουν στην εθνική μας οικονομία το 2,3% του ΑΕΠ». Ο **Γιάννης Δημολιάτης**, επίκουρος καθηγητής υγιεινής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων σε άρθρο του στη Γιαννιώτικη εφημερίδα **Ήπειρος** (16-17.11.96) κατακρίνει τις συλλήψεις λαθρομεταναστών Αλβανών, «τα κυκλώματα εκμετάλλευσης, τα ανήθικα παζάρια από ταξιτζήδες, φορτηγατζήδες και "δικούς μας" κομπιναδόρους αετονύχηδες, μέχρι τον "ξύπνιο νοικοκυραίο", που αφού του χτίσει ο λαθρομετανάστης τον τοίχο, όχι μόνο δεν θα του δώσει τα συμφωνημένα αλλά θα τον καταγγείλει για να απελαθεί». Προτείνει να δοθεί βίζα σε όλους όσοι επιθυμούν να έρθουν στη χώρα μας.

Το φάντασμα του μετανάστη

του Gazmend Kapllani

Είναι «σκληρό επάγγελμα» η εξορία, γράφει ο Ναζίμ Χικμέτ. Εξίσου «σκληρό επάγγελμα» είναι και η ξενιτιά. Αυτές οι δυο φοβερές εμπειρίες συμπίπτουν σε πολλά σημεία. Μάλιστα, πιστεύω πως μόνο μια επιφανειακή διαφορά τις διαφοροποιεί ως έννοιες.

Πολύ πιο νωρίς από τον Χικμέτ, ένας Έλληνας, ο Όμηρος, μας έδωσε το αρχέτυπο του εξόριστου και ξενιτεμένου μαζί, τον Οδυσσέα, που χάνει τα πάντα, το παρελθόν και τ' όνομά του, που κινδυνεύει να σβηστεί από τη μνήμη του κόσμου και των δικών του ανθρώπων, που υπόκειται σε όλα τα είδη των ταπεινώσεων...

Το «επάγγελμα» του ξενιτεμένου είναι δυστυχώς τόσο παλιό όσο παλιά είναι και η ανθρώπινη κοινωνία. Έτσι και σήμερα, οι Αλβανοί που εγκατέλειψαν τη χώρα τους (όπως κάποτε οι Έλληνες) για να βρουν μια παλιά ελπίδα (αφού 40 χρόνια σχιζοφρενικής διακυβέρνησης της χώρας δεν άφησαν τίποτα όρθιο), δεν αποτελούν εξαίρεση.

Δυστυχώς, όμως, εξαίρεση αποτελεί το πρότυπο του Αλβα-

νού που έχει επιβληθεί στην ελληνική κοινωνική συνείδηση. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά θλιβερό πρότυπο, στο οποίο έχουν «συμπυκνωθεί» όλα τα αρνητικά χαρακτηριστικά. Ο Αλβανός έχει καθιερωθεί ως εγκληματίας, καθυστερημένος, σύγχρονος ανθρωποφάγος και ό,τι άλλο αρέσει.

Αναμφισβήτητα υπάρχουν Αλβανοί που καταφεύγουν σε εγκλήματα και που είναι ταραχοποιοί. Και σε ποια κοινωνική ομάδα δεν υπάρχουν άλλωστε, αλλά έχω την εντύπωση πως αυτό το πρότυπο κατασκευάστηκε τότε με πρωτόγονο και τότε με κοινό τρόπο. Δεν θα αναφερθώ εδώ σε θεωρίες περί της αναγκαιότητας δημιουργίας ενός «εσωτερικού εχθρού», που καθώς φαίνεται χρειάζεται κάθε κοινωνία για να εκτονώσει τις ανασφάλειές της. Απλώς θα παρουσιάσω κάποια ευνόητα σημεία.

Κατ' αρχάς, η πρωτόγονη διάκριση μεταξύ του «Αλβανού εγκληματία» και του «φιλήσυχου Βορειοηπειρώτη» (σαν να μην πρόκειται επιπλέον για μέλη της ίδιας κοινωνίας που πέρσαν και περνούν τα ίδια δεινά) δεν υπονοεί τη θεωρία της εθνολογικής καταγωγής του εγκλήματος; Μια θεωρία ναζιστικής εμπνεύσεως, βεβαίως.

Εξάλλου, δεν είδαμε να προβάλλονται με τη δέουσα φροντίδα επιστημονικώς τεκμηριωμένες θεωρίες (όπως αυτή του κ. Καρύδη) που απορρίπτει το πρότυπο-μπαμπούλα του Αλβανού (και των ξένων γενικότερα) όσον αφορά την εγκληματικότητα στην Ελλάδα. Ούτε κανείς ενδιαφέρθηκε να μάθει ή πληροφορήσε τον Έλληνα πως υπάρχουν οκ ολίγοι αθηναίοι εκτελεστές, όχι ανθρώπων αλλά μουσικών οργάνων, σε διάφορες συμφωνικές ορχήστρες της Ελλάδας ή νέοι που σπουδάζουν στα ελληνικά ΑΕΙ.

Όσοι ξέρουν κάτι από την ψυχολογία της συμπεριφοράς, θα κατανοήσουν δύσκολα τι συμβαίνει όταν προβάλλονται μόνο οι αρνητικές πλευρές μιας ομάδας (ή ενός έθνους). Συμβαίνει

αυτή η ομάδα να δαιμονοποιείται σε βαθμό σχιζοφρένειας. Έτσι, και σ' αυτή την περίπτωση, η μονομέρεια της πληροφόρησης και ο «λεπενικός» τρόπος της μετάδοσης των επεισοδίων στα οποία εμπλέκονται οι αλβανοί υπήκοοι έχει κατορθώσει να εξασφαλίσει μια εκ των προτέρων αρνητική στάση του έλληνα πολίτη προς τον Αλβανό (δεν είναι τυχαίο πως η πλειοψηφία αυτών που εκφράζονται αρνητικώς για τους Αλβανούς δεν γνώρισαν ή δεν είχαν ποτέ σχέση εργασίας μαζί τους). Έτσι, σύμφωνα με αυτό το πρότυπο, ο αλβανός ταραχοποιός αποτελεί τον κανόνα, ενώ ο εργατικός και φιλήσυχος την εξαίρεση.

Η καλλιέργεια αυτού του προτύπου έκανε δυνατή την εμφάνιση μιας ακραίας αντίληψης, σύμφωνα με την οποία ο Αλβανός δεν αποτελεί καν ανθρώπινο πρόσωπο, αλλά απλώς πράγμα. Εξ ου και η ευκολία με την οποία πυροβολείται ένας Αλβανός, ξεχνιέται ο φόνος του, ή εκδηλώνεται η συμπαράσταση σε όποιον τυχαίνει να σκοτώσει έναν Αλβανό (αφού όπως ακούστηκε «μπορεί να τύχει στον καθένα!»). Είναι μια αντίληψη φοβερή για όποιον τη δοκιμάσει, αλλά και εξευτελιστική για όποιον την ασκεί. Εκτός αυτών, το νομικό καθεστώς υπό το οποίο βρίσκονται οι ξένοι εργάτες στην Ελλάδα ευνοεί την αύξηση της προκατάληψης και της ξενοφοβίας γενικότερα.

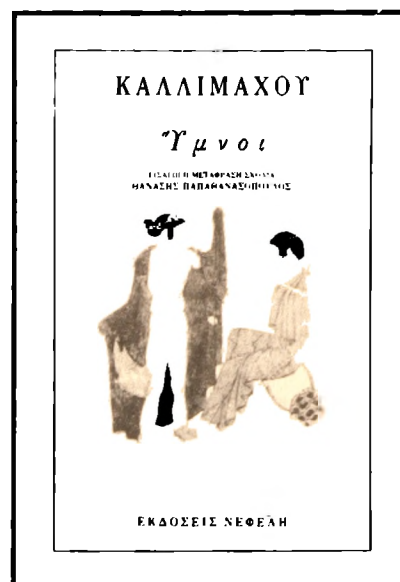
Εάν το ζητούμενο είναι η ομαλή συμβίωση και ενσωμάτωση των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, τότε αυτό δεν μπορεί να γίνει με την ασπρόμαυρη περιγραφή της πραγματικότητας ούτε με τη μονιμοποίηση της μη νομιμοποίησής τους. Γιατί μια τέτοια στρατηγική δεν κάνει τίποτε άλλο (κατά την ταπεινή μου γνώμη) παρά να ευνοεί την ξενοφοβία, την περιθωριοποίηση και δαιμονοποίηση των μεταναστών, τον πολιτιστικό και κοινωνικό ενουχισμό της ίδιας της κοινωνίας στην οποία ζουν. ☹

Ἀρχαῖοι Ἑλλήνες συγγραφεῖς

ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ

Ἕγμνοι

Μετάφραση: Θανάσης Παπαθανασόπουλος

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΗΡΩΝΔΑΣ

Ἑπτὰ μιμίამβοι

Μετάφραση: Σ. Καχίσης - Στ. Κουμανούδης

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

Μετάφραση: Λουκάς Κούσουλας

Ἀριστείδης - Μάρκος Κάτων

Νικίας - Κράσσο

Πύρρος - Μάριος

Ἄγης καί Κλεομένης

Τιθέριος καί Γάιος Γράκχος

ΑΡΧΑΙΟΙ ΛΥΡΙΚΟΙ - ΙΑΜΒΟΓΡΑΦΟΙ

Εἰσαγωγή, μετάφραση, σχόλια
Γιάννης Δάλλας

ΜΙΚΡΑ ΛΥΡΙΚΑ

Μετάφραση: Σωτήρης Καχίσης

ΣΑΠΦΩ: Τα ποιήματα

Μετάφραση: Σωτήρης Καχίσης

ΑΛΚΑΙΟΣ: Τα ποιήματα

Μετάφραση: Σωτήρης Καχίσης

★ ★ ★

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... προωθοῦν τό ἑλληνικό βιβλίο

ΛΣΚΛΗΠΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80, τηλ.: 3607744

Κοινωνικός αποκλεισμός

του Φιλήμωνα Καρμήτσου

Το Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, με τη συνεργασία του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, διοργάνωσε το 6ο επιστημονικό συνέδριό του στις 27 με 30 Νοεμβρίου, στη Θεσσαλονίκη, με κεντρικό θέμα: «Κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικός αποκλεισμός». Στο συνέδριο συμμετείχαν 77 επιστήμονες που παρουσίασαν 50 εισηγήσεις, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα επιμέρους θεμάτων, από την ανεργία και τους μετανάστες έως και τη σχέση των ΜΜΕ με τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός», άρχισε να εμφανίζεται για πρώτη φορά σε κείμενα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στα τέλη της δεκαετίας του '80, αντικαθιστώντας τη λέξη «φτώχεια», που φαίνεται ότι φόβιζε εξαιτίας της τραγικής ακρίβειας με την οποία περιγράφει την κοινωνική πραγματικότητα.

Το συνέδριο ήλθε να καλύψει ένα μεγάλο κενό της εγχώριας επιστημονικής έρευνας, μελετώντας τη σχέση της κρίσης του κράτους πρόνοιας με την κυριαρχία της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας και τις επιπτώσεις πάνω στο κοινωνικό σώμα.

Στις σύγχρονες δυτικές μητροπόλεις, δίπλα στις παραδοσιακές μορφές αποκλεισμού, όπως εκείνη που ορίζεται από τη θέση της γυναίκας στην αγορά εργασίας, εμφανίζονται νέες, με τα εκατομμύρια των μεταναστών και των ξένων εργατών να ζητούν ένα κομμάτι του καπιταλιστικού ονείρου, με τις εθνικές και πολιτιστικές μειονότητες της Ευρώπης να αγωνίζονται για την ύπαρξή τους, με τους νέους να γνωρίζουν μόνο την ανεργία ως «επάγγελμα», ακόμα και με τα υψηλόμισθα στελέχη επιχειρήσεων που καθημερινά πετιούνται στο δρόμο.

Χαρακτηριστικές είναι οι επισημάνσεις του **Κ. Λαπαβίστα**, από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, για την αθλιότητα της ζωής των εργατών με «λευκά κολλάρια», των στελεχών, δηλαδή, των ιαπωνικών επιχειρήσεων, που εργάζονται διπλές βάρδιες επί επτά ημέρες για να επιβεβαιώσουν την υψηλή τους θέση, αποκλειόμενοι όμως, στην ουσία, από την κοινωνική ζωή.

Γίνεται φανερό ότι οι κοινωνικές ανισότητες δεν πρόκειται να αμβλυνθούν ούτε με νομοθετικές ρυθμίσεις ούτε με προγράμματα χρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο κι αν οι ελληνικές κυβερνήσεις υστερούν ακόμα και στην απορρόφηση των όποιων κονδυλίων.

Ο στόχος της μείωσης του κόστους εργασίας είναι σήμερα κεντρικός στις επιλογές του διεθνούς κεφαλαίου και οδηγεί στην ελαστικοποίηση της απασχόλησης και της αγοράς εργασίας. Έτσι, δίπλα σε ένα συρρικνούμενο μόνιμο εργατικό δυναμικό, αναπτύσσεται, όπως υποστηρίζει ο **Χάρης Ναξάκης**, ένα μη προνομιούχο δυναμικό, «νομαδικό» ως προς την αναζήτηση εργασίας, νεόπτωχο, άνεργο ή ενταγμένο στις νέες μορφές εργασίας (φασόν, σύμβαση ορισμένου χρόνου κ.λπ.).

Η κατάσταση γίνεται δραματική με την είσοδο στην Ευρώπη ξένων εργατών και μεταναστών από την Ασία και τη Βόρεια Αφρική, αλλά και από τις πρώην ανατολικές χώρες. Στο συνέδριο αφιερώθηκε ειδική ενότητα για το πρόβλημα αυτό, και από τις εισηγήσεις καταλήγουμε σε δυο συμπεράσματα: α) η συμμετοχή ξένων στην αγορά εργασίας της χώρας μας, έχει πλέον μόνιμα χαρακτηρι-

«Οι μετανάστες δεν είναι πρόβλημα, έχουν προβλήματα» ήταν το κεντρικό σύνθημα του 1ου αντιρατσιστικού Φεστιβάλ που διοργανώθηκε στην Αθήνα τον περασμένο Ιούλιο. Με πρωτοβουλία

του Δικτύου Κινήσεων για τα Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα, περισσότερες από 20 οργανώσεις μεταναστών και προσφύγων με την υποστήριξη των αντιρατσιστικών οργανώσεων συζήτησαν

τα προβλήματα των ξένων στην Ελλάδα, στη διάρκεια εκδηλώσεων που κράτησαν δύο μέρες.

κά, και β) το ελληνικό κράτος απουσιάζει πλήρως και αρνείται ακόμα και την τυπική ενασχόλησή του με τους μετανάστες, όπως ορίζουν οι διεθνείς συμβάσεις.

Οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν διαθέτουν ούτε απλά στοιχεία καταγραφής που θα βοηθούσαν τους ερευνητές, εκτός κι αν θεωρήσουμε ως τέτοια τα βιβλία της Ασφάλειας με τους καταλόγους των βίαια εκδιωχθέντων Αλβανών.

Ενδεικτικό της αδιαφορίας των κρατικών θεσμών, είναι το θέαμα των παλιννοστούντων Ποντίων από τη Σοβιετική Ένωση, οι οποίοι επιλέχθηκε να εγκατασταθούν στη Θράκη για τους γνωστούς και πολυδιαφημισμένους «εθνικούς» λόγους. Σήμερα, ζουν εκεί μόνον οι 15.000 από τις 80.000 που ήρθαν μετά το 1985, και αυτοί αντιμετωπίζουν καίρια προβλήματα αποκλεισμού (άγνοια γλώσσας, έλλειψη εργασίας κ.ά.).

Η συγκέντρωση των μεταναστών στα μεγάλα αστικά κέντρα δημιουργεί μία σειρά από επιμέρους προβλήματα, όπως αυτό της παράνομης παιδικής εργασίας, που παρουσίασε ο **Χρήστος Κάτσικας**. Σε αντίθεση με τις επίσημες μελέτες, που θεωρούν ότι η παιδική εργασία μειώνεται, στις πόλεις ζουν και υφίστανται εκμεταλλευτικούς όρους «εργασίας» χιλιάδες παιδιά από την πρώην ΕΣΣΔ, την Αλβανία και τη Σερβία, καθώς και τσιγγανόπουλα και οικογένειες τσιγγάνων.

Το ελληνικό κράτος επιχειρεί να πείσει είτε ότι δεν υπάρχουν μετανάστες στη χώρα μας, αλλά απλώς φυγάδες, είτε ότι το πρόβλημα μπορεί εύκολα να αντιμετωπιστεί με κατασταλτικούς μηχανισμούς. Έτσι, όμως, όπως εύστοχα παρατηρεί η **Μαριαγγέλα Βέικου**, «*non paper πολιτική συζήτηση της περίπτωσης τους προϋποθέτει και εγκαθιστά μια non person κοινωνική μεταχείρισή τους*».

Το συνέδριο αυτό του Ιδρύματος Καράγιωργα έδειξε ότι υπάρχει ένας σημαντικός πυρήνας επιστημόνων που μελετά με τόλμη την κοινωνία. Η λειτουργία, όμως, των κρατικών θεσμών και η ενδυνάμωση του ρατσισμού στα νώτα της ελληνικής κοινωνίας φαίνεται να τροφοδοτούν μόνιμα την παραγωγή ανισοτήτων. Για τους αποκλεισμένους, μάλλον το μέλλον διαρκεί πολύ.

«Καταβάλλουμε φιλότιμες προσπάθειες...»

Με αφορμή τις συζητήσεις που γίνονται τελευταία για την ενδεχόμενη επικύρωση της συμφωνίας Σένγκεν και τον νέο νόμο του υπουργείου Εργασίας, ο υπουργός Δημόσιας Τάξης, **Γιώργος Ρωμαίος** δέχτηκε να απαντήσει το *Αντί* σε ερωτήσεις σχετικές με την πολιτική που πρόκειται να ακολουθήσει η κυβέρνηση στα προβλήματα των μεταναστών και των προσφύγων στην Ελλάδα.

• *Πρόσφατα τέθηκε χρονοδιάγραμμα για την κύρωση της συνθήκης Σένγκεν από τις χώρες, όπως η Ελλάδα, που δεν την έχουν ακόμα επικυρώσει από τα εθνικά τους Κοινοβούλια. Πρόκειται να προχωρήσετε σύντομα στην επικύρωσή της;*

— Η Ελλάδα δήλωσε στην τελευταία συνεδρίαση της Εκτελεστικής Επιτροπής Σένγκεν ότι θα καταβληθούν οι δέουσες προσπάθειες, ώστε η χώρα μας να εφαρμόσει πλήρως τη σύμβαση αυτή μέσα στο 1997.

Προηγουμένως, όμως, πρέπει να ψηφιστούν από τη Βουλή ορισμένα σημαντικότερα νομοσχέδια όπως η «Προστασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα», να συσταθούν όργανα και να λειτουργήσουν τα συστήματα πληροφορικής που χρειάζονται. Όλα αυτά, βέβαια, δεν είναι μόνο αρμοδιότητα του υπουργείου Δημόσιας Τάξης αλλά και των άλλων υπουργείων όπως Εξωτερικών, Δικαιοσύνης, Οικονομικών κ.ά. Εάν δεν επιλυθούν τα υπάρχοντα προβλήματα δεν υπάρχει δυνατότητα να τηρηθεί το σχετικό χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή της Συνθήκης στις 27.10.1997 και η χώρα μας διατρέχει τον κίνδυνο να τεθεί στο περιθώριο. Καταβάλλουμε φιλότιμες προσπάθειες και είμαστε αισιόδοξοι για την τελική έκβαση.

• *Η Ελλάδα θα ακολουθήσει τη γενικότερη ευρωπαϊκή πολιτική, όπως έχει πρόσφατα εκφραστεί κυρίως στη Γαλλία και τη Γερμανία, όσον αφορά τον αυστηρότερο έλεγχο των μεταναστών ή θα υπάρξουν αποκλίσεις;*

— Το πρόβλημα δεν είναι αποκλίσεις ή συγκλίσεις από ορισμένους εταίρους μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η κατάσταση κάθε χώρας είναι διαφορετική. Η θέση της Ελλάδας, π.χ., γεωγραφικά είναι εντελώς διαφορετική από αυτή της Γαλλίας. Όμως, και οι συνθήκες δεν είναι παντού και πάντοτε οι ίδιες. Ο ελληνικός λαός δεν έχει ρατσιστικές διαθέσεις ούτε επικρατεί ξеноφοβία, όπως αλλού. Όμως, ούτε η οικονομία ούτε η αγορά εργασίας επιτρέπουν μια πολιτική ελεύθερης εισόδου αλλοδαπών για διαμονή και εργασία. Τα εθνικά μας θέματα, επίσης, παίζουν και αυτά το ρόλο τους στη διαμόρφωση της πολιτικής μας. Σε γενικές γραμμές, δηλαδή, ούτε είμαστε απαγορευτικοί, αλλά ούτε και αφιλόξενοι.

• *Το αίτημα των ελληνικών μεταναστευτικών οργανώσεων και των συλλόγων ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η νομιμοποίηση των μεταναστών. Ο πρόσφατος νόμος του υπ. Εργασίας, στο άρθρο 16 δεν παρέχει τις απαραίτητες εγγυήσεις στους παράνομους μετανάστες που ζουν στην Ελλάδα για την προσέλευσή τους και καταγραφή τους στις αρμόδιες αρχές. Πώς σκέφτεστε να αντιμετωπίσετε τα κενά και τις ασάφειες αυτού του νόμου;*

— Οι αλλοδαποί που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα, είτε νόμιμα είτε παράνομα, είναι μια πραγματικότητα και πρέπει ρεαλιστικά, ανθρωπινά και νηφάλια να συζητήσουμε και να αντιμετωπίσουμε το θέμα. Οι απαγορεύσεις και οι πολλοί περιορισμοί δεν λύνουν το πρόβλημα, αντίθετα το διογκώνουν, με τη μόνη διαφορά ότι δεν είναι επίσημο ή νόμιμο αλλά παράνομο. Δεχόμαστε κατ' αρχήν τη νο-

μιμοποίηση των αλλοδαπών που βρίσκονται εδώ, αλλά κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις βέβαια, όπως την ύπαρξη διμερών συμφωνιών με τις χώρες από όπου προέρχονται και όπου βέβαια αυτό καταστεί δυνατόν, τις κατηγορίες των επαγγελματιών που ασκούν, το χρόνο παραμονής τους στην Ελλάδα. Τα κενά και οι ασάφειες πρέπει να συμπληρωθούν και ήδη έχει αρχίσει η σχετική προεργασία. Συνεργαζόμαστε με τα συναρμόδια υπουργεία τόσο σε υπηρεσιακό επίπεδο όσο και σε πολιτικό επίπεδο, σε συνεννόηση και με το γραφείο του πρωθυπουργού για την εξεύρεση των καταλληλότερων λύσεων. Πρόσφατα, με πρωτοβουλία του υπουργείου Εργασίας, ψηφίστηκε ο Ν. 2434/1966, ο οποίος στο άρθρο 16 καθορίζει τις διαδικασίες για τη νόμιμη παραμονή και εργασία των αλλοδαπών στην Ελλάδα. Από την Ειδική Επιτροπή, που συγκροτήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού, θα καταβληθεί προσπάθεια να δοθούν οι καλύτερες δυνατές λύσεις στο θέμα της νομιμοποίησης των αλλοδαπών.

• *Προτίθεστε να καταργήσετε τον αναχρονιστικό νόμο 1975/1991 οι αστυνομικές διατάξεις του οποίου έχουν καταγγελθεί ως ιδιαίτερα ανελαστικές και προσβλητικές για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια;*

— Δεν πιστεύω ότι οι καταργήσεις ή οι αντικαταστάσεις νόμων, αποφάσεων ή εγκυκλίων διορθώνουν αυτόματα το πρόβλημα και αποκαθιστούν την αδικία. Τις περισσότερες φορές περιπλέκουν την κατάσταση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, μελετάμε προσεκτικά, και γνωρίζετε τις ευαισθησίες μου στα θέματα αυτά, ώστε οποιαδήποτε τροποποίηση να επιλύσει προβλήματα, να διευκολύνει καταστάσεις και πάνω απ' όλα να αντιμετωπίσει ανθρώπινα, ρεαλιστικά και σύμφωνα με τις υπάρχουσες καταστάσεις κάθε περίπτωση που παρουσιάζεται. Όπου βλέπουμε ότι υπάρχει σοβαρό εμπόδιο για την εφαρμογή της πολιτικής μας, θα προχωρούμε στις αναγκαίες ρυθμίσεις. Η κατεύθυνση που έχω δώσει από την πρώτη μέρα που ανέλαβα αυτό το υπουργείο ήταν η ερμηνεία των διατάξεων των νόμων, όχι ως προς το γράμμα τους αλλά με το πνεύμα του νομοθέτη.

• *Παρ' όλο ότι οι ξένοι στην Ελλάδα συμβάλλουν στο 2,3% του ΑΕΠ, η καθημερινή τους ζωή είναι υποβαθμισμένη και γεμάτη κινδύνους. Με ποιον όπο πιστεύετε ότι μπορεί να επιτευχθεί σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο η ενσωμάτωση των ξένων στην ελληνική κοινωνία;*

— Η ενσωμάτωση των ξένων στην ελληνική κοινωνία δεν εξαρτάται από έναν αλλά από πολλούς παράγοντες. Η πολιτεία, η τοπική κοινωνία και οι ίδιοι οι ξένοι από κοινού καλούνται να διαμορφώσουν τις συνθήκες ικανοποιητικής διαβίωσης, συνεννόησης και συνεργασίας που στο τέλος καταλήγει στην ενσωμάτωση. Παρεμβάσεις από την πολιτεία πρέπει να γίνονται πρώτα και κύρια όπου υπάρχει εκμετάλλευση και κατάφωρη παραβίαση των στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επίσης, η δημιουργία του θεσμικού και νομικού πλαισίου για την κανονική διαβίωση των ξένων είναι υποχρέωση της πολιτείας. Από την άλλη πλευρά, η τοπική κοινωνία, δηλαδή η κοινότητα ή ο δήμος, ο συνεταιρισμός, η Εκκλησία, οι εργοδότες οποιασδήποτε μορφής, τη στιγμή μάλιστα που θεωρούν τους ξένους αναγκαίους και χρήσιμους, υποχρεούνται να τους αντιμετωπίζουν ανθρωπινά και ισότιμα. Και τέλος, οι ίδιοι οι ξένοι πρέπει να ξεφύγουν από τη φοβία που δικαιολογημένα τους κατέχει, να μη δημιουργούν γκέτο και να κάνουν το αναγκαίο βήμα για την ισότιμη συμμετοχή τους στην κοινωνία που ζουν και εργάζονται εκείνοι και οι οικογένειές τους.

Κανόνας

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Όσους από τους αλλοδαπούς που ζουν στη χώρα μας συναντήσαμε, τους ρωτήσαμε αν έζησαν μ' οποιονδήποτε τρόπο το ρατσισμό. Τη στάση του κόσμου καθημερινά -στις γειτονιές, στα λεωφορεία, στις δουλειές- ήταν επιφυλακτικοί να

τη χαρακτηρίσουν ρατσιστική ενώ διαπίστωναν ότι στην Ελλάδα, παρ' όλη την αύξηση της ξενοφοβίας τα τελευταία χρόνια, υπάρχουν μεγάλες αντιστάσεις σε ρατσιστικά φαινόμενα αντίστοιχα μ' εκείνα που εξαπλώνονται απειλητικά σ' όλη την Ευρώπη.

Η ηγεσία της Ελληνικής Αστυνομίας αρέσκει να χαρακτηρίζει «μεμονωμένα περιστατικά» τις κακοποιήσεις και τους φόνους ακόμη ξένων από αστυνομικά όργανα - κι ας τείνουν ν' αποτελέσουν τον κανόνα.

Ανατρέξαμε στο αρχείο μας και καταγράψαμε μερικές από τις χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις κακοποίησης, εκμετάλλευσης και ρατσιστικής αντιμετώπισης μεταναστών από αστυνομικά όργανα μέσα στο 1996.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

- Ο αρχιφύλακας Σ. Γούργαρης και ο αστυφύλακας Ζ. Ραβαζούλης συλλαμβάνονται επειδή, έναντι αμοιβής 1.500 δολαρίων, προσπάθησαν να φυγαδεύσουν, κάνοντας τα στραβά μάτια στον έλεγχο διαβατηρίων, έναν 33χρονο Ιρανό που ήθελε να φύγει με πλαστά έγ-

γραφα από τον Αερολιμένα Αθηνών για τον Καναδά.

• Ο 42χρονος **Λούτρη Θόμαντζε**, μουσουλμάνος από τη Θράκη, βρέθηκε νεκρός στο κρατητήριο του Α.Τ. Βύρωνα. Είχε συλληφθεί λίγες ώρες νωρίτερα κατηγορούμενος για ένα έγκλημα που είχε διαπραχθεί πριν από εννέα χρόνια και ενώ βρισκόταν σε κακή κατάσταση λόγω κατάχρησης αλκοόλ. Ο ιατροδικαστής που τον εξέτασε ανέφερε ότι παθολογικά αίτια τον οδήγησαν στο θάνατο, ενώ η μήνυση της επιτροπής δικηγόρων του Δικτύου Κινήσεων για τα Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα, λόγω «έλλειψης στοιχείων» σύμφωνα με την ΕΛ.ΑΣ., δεν στράφηκε εναντίον συγκεκριμένων αστυνομικών οργάνων.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

• Οι αστυφύλακες **Δ. Βασιλείου** και **Γρ. Βαλμάς** συλλαμβάνονται να ληστεύουν αλβανό μετανάστη. Στο σταθμό υπεραστικών λεωφορείων του Κηφισού σταμάτησαν για έλεγχο τον 23χρονο **Άρμαν Τσάτσο**. Προφασίστηκαν πρόβλημα στα χαρτιά του και τον έβαλαν στο αυτοκίνητό τους. Τον οδήγησαν σ' ερημική τοποθεσία του Αγίου Στεφάνου Αττικής και αφού του άρπαξαν 780.000 δραχμές τον

παράτησαν.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

• Ο αρχιφύλακας **Ν. Γεωργόπουλος** συλλαμβάνεται για εκβιασμό δύο αλβανών μεταναστών, από τους οποίους ζητούσε 150.000 για να τους αφήσει ελεύθερους.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

• Ο αρχιφύλακας **Θ. Μακρής**, που υπηρετούσε στην Αστυνομική Διεύθυνση Αθηνών, συλλαμβάνεται από συναδέλφους του στα Ιωάννινα να μεταφέρει με το φορτηγό του 20 αλβανούς μετανάστες από την Κόνιτσα στην Αθήνα. Στην απολογία του υποστήριξε ότι τους λυπήθηκε και ήθελε να τους εξυπηρετήσει. Η αμοιβή για την «εξυπηρέτηση» ήταν 700.000 δραχμές, 35.000 το άτομο. Το δικαστήριο των Ιωαννίνων του επέβαλε την εξαγοράσιμη ποινή των 8 χρόνων –έναντι 1.500 δραχμών την ημέρα– και πρόστιμο 4.100.000 δραχμών.

• Αστυνομικός της ομάδας Ζήτα, στη Θεσσαλονίκη, αφού συνέλαβε

• Ο πρώην υπουργός Δημόσιας Τάξης **Στ. Παπαθεμελής**, είχε αναγγείλει τη σύσταση σώματος «εσωτερικών υποθέσεων», μια υπηρεσία που διαθέτουν σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές αστυνομίες που θα ασχολούνταν αποκλειστικά με τις δραστηριότητες των αστυνομικών οργάνων και τις τυχόν παρανομίες που διαπράττουν. Στο ίδιο μήκος κύματος, ο νυν υπουργός **Γιώργος Ρωμαίος** τόνισε ότι η διαφθορά αντιμετωπίζεται με καθημερινή παρακολούθηση και προληπτικά μέτρα, προαναγγέλλοντας ουσιαστικά τη δημιουργία υπηρεσίας «αδιαφθόρων» της ΕΛ.ΑΣ. Ας ελπίσουμε το δύσκολο αυτό εγχείρημα να μη μείνει πάλι στις δηλώσεις, και να δημιουργηθεί και στην Ελληνική Αστυνομία, η υπηρεσία που θα φυλάει τους πολίτες –αλλοδαπούς και μη– από τους φύλακες.

σε πολυσύχναστο δρόμο αλβανό μετανάστη, τον φόρεσε χειροπέδες, τον έδεσε στη μοτοσυκλέτα του και τον έσυρε με μικρή ταχύτητα αρκετά μέτρα. Όλα αυτά, μέρα μεσημέρι μπροστά στα έκπληκτα μάτια των περαστικών που κατήγγειλαν το γεγονός. Η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση, σε ανακοίνωσή της, «διάπιστωσε» ότι προκειμένου ο αστυνομικός να συλλάβει και δεύτερο λαθρομετανάστη, μετακίνησε σε μικρή απόσταση, πεζός, τη μοτοσυκλέτα, ώστε αφενός να μην εμποδίζεται η κυκλοφορία, αφετέρου να καταστεί εφικτή η αναζήτηση δεύτερου λαθρομετανάστη. Και η ΕΔΕ συνεχίζεται.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

• Ο αρχιφύλακας **Γ. Ντέζος** που υπηρετεί στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής, συνελήφθη στον Έβρο με νοικιασμένο αυτοκίνητο μεταφέροντας τέσσερις ινδούς λαθρομετανάστες έναντι αδράς αμοιβής.

ΜΙΑ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

Υπάρχουν πολλά εξηγητικά μοντέλα του ρατσισμού, το καθένα από τα οποία επικεντρώνει την προσοχή του σε διαφορετικές απιές. Οι πιο διαδεδομένες από αυτές είναι η κοινωνικο-οικονομική και η ψυχολογική, ενώ, συγχρόνως, αξιοπρόσεκτες είναι η βιολογική και η λεγόμενη «πολιτιστική». Μιαν επιπρόσθετη αλλά όχι και τόσο διαδεδομένη αιτία του ρατσισμού δίνεται από την ψυχανάλυση, σύμφωνα με την οποία, πέρα από τις όποιες απιές, στο βάθος του ρατσιστικού φαινομένου βρίσκεται το ασυνειδητό.

• Η **βιολογική** ερμηνεία στηρίζεται στην παραδοχή ότι υπάρχει ένα επιθετικό ένστικτο, που απαντάται σε όλα τα ζωντανά όντα (ανθρώπους και ζώα). Αυτό το ένστικτο είναι η αιτία για την επιθετική απόρριψη του άλλου και τον φόβο απέναντί του, που παρατηρείται σε όλους τους λαούς.

• Η **κοινωνικο-οικονομική** ερμηνεία τονίζει τις απογοητεύσεις και στερήσεις του κοινωνικο-οικονομικού περιβάλλοντος πάνω στα άτομα, οι οποίες τα εξωθούν σε ρατσιστικές «διεξόδους».

• Η **ψυχολογική** ερμηνεία είναι αντίστοιχη με την προηγούμενη, αλλά αντί για το κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον δίνει έμφαση στο οικογενειακό, και συγκεκριμένα στην αυταρχική ανατροφή.

• Μια ενδιάμεση των παραπάνω είναι η «**πολιτιστική**» ερμηνεία, που εντοπίζει το πρόβλημα στην ασυμβατότητα ή και αντίφαση των πολιτιστικών και κοινωνικών μεταβολών, καθώς και στις ισοπεδωτικές (πραγματικές ή φαντασιακές) τάσεις της (δημοκρατικής) κοινωνίας. Ο ρατσισμός αναπτύσσεται όταν, λόγω των μεταβολών, μια ομάδα θεωρεί ότι κινδυνεύει η (θετική) θέση της στην κοινωνία και, συνεπώς, και η ταυτότητά της.

Βέβαια, αυτή η ερμηνεία δεν εξηγεί γιατί, ανάμεσα σε τόσες άλλες αντιδράσεις, (συχνά) επιλέγεται η ρατσιστική. Εδώ έρχεται να καλύψει το κενό η ψυχαναλυτική ερμηνεία.

Σύμφωνα με την **ψυχαναλυτική ερμηνεία**, ο ρατσισμός «είναι ελκυστικός, γιατί βρίσκει ισχυρά ερείσματα στο ασυνειδητό», δηλαδή ικανοποιεί ορισμένες επιθυμίες και προσφέρει αμυντικά μέσα ενάντια σε ορισμένους φόβους. Βασική είναι σε αυτό το σημείο η «**πρωταρχική σκη-**

νή»: το παιδί, όταν είναι πολύ μικρό, παρατηρεί ή φαντασιώνει τη συνουσία των γονιών του, γεγονός που βιώνει με τραυματικό και αγχωτικό τρόπο. Το παιδί, βλέποντας τους άλλους να κάνουν κάτι το ακατανόητο, στο οποίο δεν μπορεί να συμμετάσχει, βιώνει τον εαυτό του ως ένα «εγκαταλελειμμένο απόρριμμα». Επίσης, ανακαλύπτει τη διαφορά των φύλων, πράγμα που σημαίνει για αυτό ότι κάτι του λείπει, αφού θα είναι ή άνδρας ή γυναίκα.

Στο βαθμό που το παιδί δεν θα ξεπεράσει το σύνδρομο της έλλειψης και της εγκατάλειψης-απόρριψης, θα αναζητεί πάντα το αδύνατο, το απόλυτο – γεγονός που μεταφράζεται σε φαντασιακούς στόχους ολότητας, τελειότητας, καθαρότητας και ομοιογένειας.

Χαρακτηριστική είναι η φαντασιακή επιθυμία για επιστροφή στην κοιλιά της μάνας, μέσω της οποίας ο ρατσιστής αναζητεί την ευτυχία, την εξάλειψη της διαφοράς και την κατάργηση του νόμου (που εκπροσωπείται από τον πατέρα).

Ο ρατσιστής αποκλείει τον άλλο, αλλά και ταυτίζεται μαζί του, προβάλλοντας πάνω του τη δική του επιθυμία: τον κατηγορεί ότι τον απειλεί και, γι' αυτό, τον αποκλείει, θέλοντας να τον εξοντώσει. Ο άλλος είναι ο αντίζηλος απέναντι στη μητέρα (πατρίδα, έθνος κ.λπ.). Επίσης, ο ρατσιστής αισθάνεται άγχος ή φόβο απέναντι στη διαφορά, η οποία τον διχάζει: από τη μία αναζητεί τη διαφορά (για παράδειγμα, διαμαρτύρεται για την ισοπέδωση της κοινωνίας), ενώ από την άλλη την απορρίπτει (επιθυμεί την ομογενοποίηση της ομάδας του).

Παρ' όλο που ο ρατσισμός, σύμφωνα με την ψυχαναλυτική ερμηνεία, έχει σε όλους βαθιές ρίζες, δεν αποτελεί μιαν αναπόφευκτη αντίδραση. Το παιδί μπορεί να κυριαρχήσει στην εμπειρία της έλλειψης, π.χ., μέσα από το παιχνίδι (π.χ. το «κρυφτούλι», όπου το παιδί σκηνοθετεί την οδυνηρή εμπειρία της έλλειψης κι έτσι την ξεπερνά) ή μέσα από τη γλώσσα (που διαφοροποιεί τον κόσμο με συμβολικό τρόπο). Σημαντική είναι, επίσης, η παρουσία του πατέρα (συμβολικού ή πραγματικού), ως φορέα του νόμου, στην αναγνώριση της διαφοράς και του άλλου.

Νέλλη Παρρού

1. Θάνος Λίποβατς, *Η ψυχοπαθολογία του πολιτικού*, Οδυσσέας 1990.

ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΑΥΤΟΟΡΓΑΝΩΝΟΝΤΑΙ

Τα πολλαπλά προβλήματα τους οι ξένοι εκ των πραγμάτων τα αντιμετωπίζουν μόνοι. • Πριν από μια δεκαετία, ο σύλλογος των Φιλιππινέζων **ΚΑΣΑΠΙ** έφτιαξε παιδικό σταθμό όπου, με τη βοήθεια ελληνικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, γίνονται μαθήματα ελληνικής γλώσσας. Η Εθελοντική Εργασία και ο Δήμος Αθηναίων συμβάλλουν σημαντικά στη λειτουργία του νέου κέντρου των Φιλιππινέζων στην Κυψέλη, όπου δέχονται και παιδιά Πακιστανών, Αλβανών και άλλων αλλοδαπών.

• Το πολωνικό σχολείο ξεκίνησε τη λειτουργία του πριν εννέα χρόνια με τη βοήθεια δασκάλων και καθηγητών της καθολικής εκκλησίας και της πολωνικής κοινότητας. Το κτίριο όπου στεγάζεται, κοντά στην πλατεία Αττικής, έχει πολλά προβλήματα και είναι μικρό για να ικανοποιήσει τις ανάγκες των περίπου 400 μαθητών. Ακολουθεί το ίδιο πρόγραμμα σπουδών με όλα τα πολωνικά σχολεία – υπάρχουν και μαθήματα ελληνικής γλώσσας – και το απολυτήριο αναγνωρίζεται από το πολωνικό υπουργείο Παιδείας, αφού το σχολείο λειτουργεί σε συνεργασία μαζί του. Ο Δήμος Αθηναίων και η διαπαραταξιακή επιτροπή, εδώ και μήνες, έχουν υποσχεθεί στον **Ελληνοπολωνικό Σύνδεσμο Φιλίας και Συνεργασίας** την παραχώρηση του κτιρίου του παλιού σχολείου (Αλκαμένους και Ταρσού), χωρίς όμως να έχει δοθεί ως τώρα και γραπτή άδεια.

• Πριν από ένα χρόνο, ο **Παναφρικανικός Σύνδεσμος Ελλάδας** ίδρυσε στην οδό Αλκαμένους τον ελληνοαφρικανικό παιδικό σταθμό. Οι μετανάστες από την Αφρική δεν μπορούν εύκολα να γράψουν τα παιδιά τους στα δημόσια σχολεία ούτε έχουν την οικονομική δυνατότητα να απευθυνθούν σε ιδιωτικά. Για την προσπάθειά του αυτή, ο Παναφρικανικός Σύνδεσμος είχε ζητήσει τη βοήθεια του κράτους, που δεν ανταποκρίθηκε. Μόνη εξαίρεση, ο Δήμος Αθηναίων που προσφέρει στα παιδιά δωρεάν φαγητό.

• Η «**Γέφυρα**» είναι το νέο πολιτιστικό στέκι τούρκων και κούρδων προσφύγων, στα Εξάρχεια, στο κέντρο της Αθήνας. Εκτός από μαθήματα ελληνικών και βραδιές με μουσική, αποτελεί πόλο προσέγγισης του ελληνικού και του τουρκικού λαού.

Πολωνικό σχολείο λειτουργεί εδώ και δύο χρόνια στην Καλαμάτα, όπου οι Πολωνοί είναι περίπου 2.000. Πριν από δέκα χρόνια, μετά τους σεισμούς στην πόλη, πολωνοί μετανάστες έχουν εγκατασταθεί στη μεσσηνιακή πρωτεύουσα, ενώ από το 1990 προστέθηκαν στον τοπικό πληθυσμό και πολλοί Αλβανοί. Τα δύο τελευταία χρόνια, οικογένειες Βουλγάρων έρχονται για μερικούς μήνες για να δουλέψουν στις ελιές. Η Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και κατά του Ρατσισμού της Καλαμάτας έχει συμβάλει σημαντικά στην αντιμετώπιση των αυξημένων προβλημάτων των ξένων στην περιοχή.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΕΣ ΚΑΙ... ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Η συστηματική διακίνηση τα τελευταία χρόνια εκατοντάδων μεταναστριών από την Ανατολική Ευρώπη αύξησε κατά 70% τα κέρδη των ελλήνων προαγωγών. Οι μικροί προαγωγοί (1-2 γυναίκες) απλώς επιβιώνουν, ενώ οι μεσαίοι (8-10 γυναίκες) γίνονται μουσειακό είδος. Τα εισοδήματα από την πορνεία αλλοδαπών στην Ελλάδα φτάνουν σήμερα τα 70 δισεκ. 52% των αλλοδαπών που εκδίδονται προέρχονται από την πρώην Σοβιετική Ένωση και 32% από τα Βαλκάνια και την κεντρική Ευρώπη. Από αυτές, περίπου το 80% εξαναγκάζονται στην πορνεία με άμεσο ή έμμεσο τρόπο. Οι παραπάνω αριθμοί προέρχονται από έρευνα ομάδας καθηγητών και φοιτητών του **Παντείου Πανεπιστημίου** και ανακοινώθηκε τον περασμένο Οκτώβριο σε συνέδριο για την εξαναγκαστική πορνεία. Το ποσοστό των αλλοδαπών στη σεξουαλική αγορά έχει διπλασιαστεί σε σχέση με το 1991, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των Ελληνίδων έχει πέσει κατά 22%. Η **Αδέσμευτη Κίνηση Γυναικών** και άλλες ελληνικές φεμινιστικές οργανώσεις έχουν επανειλημμένα θίξει το θέμα της εμπορίας των μεταναστριών, τις νύφες με ταχυδρομική επιταγή. Νέες μορφές πορνείας έχουν αντικαταστήσει την πορνεία των μπαρ ή των οίκων ανοχής: κλειστά φορητάκια με κινητό τηλέφωνο, περιφερόμενα πούλμαν στις επαρχιακές πόλεις, παραγγελίες βουλγάρων γυναικών βάσει ειδικών ταυτοτήτων στο νομό Έβρου, παραγγελίες γυναικών για Σαββατοκύριακο ή και μια βδομάδα σε ξενοδοχεία της Θεσσαλονίκης, έκδοση Αλβανίδων με απειροελάχιστες αμοιβές γύρω από τη ρομαντική λίμνη των Ιωαννίνων. Το **Ευρωπαϊκό Φεμινιστικό Δίκτυο κατά της εμπορίας των μεταναστριών και προσφύγων γυναικών** δραστηριοποιείται στην λήψη ειδικών μέτρων που να εγγυώνται τα δικαιώματα των μεταναστριών και τη δίωξη των εμπόρων.

Απελάσεις ανήθικες και ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ

του Παύλου Αθανασόπουλου

Οι απελάσεις είναι, δυστυχώς, το μόνο μέσο που έχει βρει η ελληνική πολιτεία για να αντιμετωπίσει το οξύ πρόβλημα της μαζικής εισροής στη χώρα ξένων οικονομικών προσφύγων.

Σε 20 με 30 χιλιάδες ανέρχονται οι απελάσεις κάθε χρόνο. Και στη μεγάλη πλειοψηφία τους, οι απελαυνόμενοι είναι Αλβανοί.

Η αντιμετώπιση του προβλήματος διά των απελάσεων είναι και ανήθικη αλλά και αναποτελεσματική. Ανήθικη γιατί δείχνει αναλγησία απέναντι στα θύματα μιας άδικης διεθνούς οικονομικής τάξης πραγμάτων προς τους παρίες, τους απόκληρους και τους απελπισμένους. Αναλγησία δε, προερχόμενη από μια χώρα που στο παρελθόν υπήρξε κατ' εξοχήν χώρα εξαγωγής μεταναστών.

Αναποτελεσματική, γιατί η συντριπτική πλειοψηφία των απελαυνόμενων που είναι Αλβανοί, μετά από δυο ή τρεις μέρες επιστρέφουν και πάλι στην Ελλάδα. Έτσι, δαπανώνται τεράστια ποσά από τον κρατικό προϋπολογισμό για τη συντήρηση των κατασταλτικών μηχανισμών των απελάσεων αλλά και για την πραγματοποίησή τους χωρίς αποτέλεσμα, «για ένα πουνκάμισο αδειανό» – χρήματα με τα οποία θα μπορούσε να ασκηθεί κοινωνική πολιτική υπέρ των μεταναστών.

Η συντριπτική πλειοψηφία των αλλοδαπών μεταναστών στη χώρα μας ζει σε καθεστώς πλήρους παρανομίας, χωρίς άδεια παραμονής και εργασίας. Το υπουργείο Δημόσιας Τάξης υπολογίζει τον αριθμό των παράνομων μεταναστών στην Ελλάδα σε 500 με 600 χιλιάδες.

Σε αντιδιαστολή, μόνο 30 χιλιάδες αλλοδαποί έχουν άδεια εργασίας, ενώ, νόμιμα, με άδεια παραμονής, βρίσκονται στη χώρα 100 με 150 χιλιάδες.

Το καθεστώς παρανομίας εκθέτει τους αλλοδαπούς στον συνεχή κίνδυνο απέλασης, τους καθιστά αντικείμενο άγριας οικονομικής εκμετάλλευσης, τους στερεί υπηρεσιών υγείας, παιδείας και άλλων υπηρεσιών που παρέχει η ελληνική Πολιτεία, τους ωθεί στην εγκληματικότητα.

Βέβαια, ο νόμος 2434/96 στο άρθρο 16, προβλέπει την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος για τη σύσταση επιτροπής που θα μελετήσει το θέμα της νομιμοποίησης των αλλοδαπών μεταναστών. Το Π.Δ. δεν έχει ακόμη εκδοθεί. Έτσι, είναι άδηλο το αν, το πότε, σε ποια έκταση και με ποιους όρους θα γίνει η νομιμοποίηση. Η κατάσταση αυτή δεν μπορεί να συνεχιστεί άλλο. Οι αλλοδαποί εργαζόμενοι, όπως έχει αποδείξει το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ, ικανοποιούν ανάγκες της ελληνικής οικονομίας.

Το πρόβλημα δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται άλλο με απελάσεις.

Απαιτείται άμεση νομιμοποίηση όλων των αλλοδαπών μεταναστών που βρίσκονται στη χώρα, και παροχή σ' αυτούς των ιδίων εργασιακών, ασφαλιστικών, αστικών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων με τους έλληνες πολίτες.

Για το μέλλον, θα πρέπει με διακρατικές συμφωνίες με τις χώρες προέλευσης του κύριου όγκου των μεταναστών να εξασφαλιστεί η

ομαλή ροή τους, σύμφωνα με την αφομοιωτικότητα της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

ΕΡΓΑΣΙΑ: ΕΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΓΙΑ ΛΙΓΟΥΣ ΚΑΙ ΕΚΛΕΚΤΟΥΣ;

Η ελεύθερη μετακίνηση εργαζομένων αποτελεί ένα προνόμιο που δικαιούνται να απολαμβάνουν μόνο οι πολίτες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ αυτών και της Ελλάδας. Οι υπόλοιπες, όμως, ευρωπαϊκές χώρες, όπως αυτές των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης, στερούνται αυτό το δικαίωμα – και οι πολίτες τους δίκαια νιώθουν στο περιθώριο των εξελίξεων που αφορούν το ζωτικό τους χώρο. Βεβαίως, ούτε λόγος να γίνεται για το αν επιτρέπεται να εργαστεί εντός της Ε.Ε. κάποιος που προέρχεται από χώρες εκτός Ευρώπης. Η πολιτική των διακρίσεων με επίσημες διοικητικές πράξεις, σε όλη της τη μεγαλοπρέπεια.

Στη συνείδηση της κοινής γνώμης ριζώνει πλέον η θεωρία ότι ο ξένος φταίει για την ανεργία που μαστίζει τη χώρα μας, για να αναφερθούμε συγκεκριμένα στην Ελλάδα. Γι' αυτό, ο Ν. 1975/91 ήρθε να ρυθμίσει με μια πολύπλοκη διαδικασία τα δικαιώματα των αλλοδαπών εργαζομένων στην Ελλάδα και, κυρίως, τις υποχρεώσεις τους.

Συνοπτικά η διαδικασία έχει ως εξής: α) απαιτείται προέγκριση για εργασία πριν από την είσοδο του αλλοδαπού στην Ελλάδα, β) άμεση εξάρτησή του από συγκεκριμένο εργοδότη, όπου υπό την «κηδεμονία» του τελευταίου γίνονται όλες οι ενέργειες, γ) έκδοση της άδειας παραμονής και δ) έκδοση της άδειας εργασίας διάρκειας 1 έως 5 χρόνια το πολύ.

Η **SOS ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ** κρίνει απαραίτητο η άδεια παραμονής να μη συνδέεται άμεσα με την ύπαρξη εργασίας, έτσι ώστε όσοι εμφανιστούν να μην είναι «όμηροι» των εργοδοτών τους.

Δεν είναι, άλλωστε, τυχαίο, που έχουμε αντιμετωπίσει περιστατικά όπου αλλοδαπός είναι ασφαλισμένος, υποβάλλει φορολογική δήλωση στην Εφορία, βρίσκεται 15 χρόνια στην Ελλάδα και στερείται αδειάς παραμονής και εργασίας, γιατί ο εργοδότης του αποφάσισε από τη μία στιγμή στην άλλη ότι δεν του κάνει και, όπως τοπικός παράγοντας, εμπόδιζε την ανανέωση των αδειών του συγκεκριμένου αλλοδαπού που δούλευε σε χοιροστάσιο, σε συνεννόηση με το τοπικό αστυνομικό τμήμα.

Όπως επίσης και το περιστατικό εργολάβου οικοδομών, όπου το πρωί απασχολούσε «λαθρομετανάστες» για να εξασφαλίσει φτηνά εργατικά χέρια, και το βράδυ πετούσε φέιγ βολάν στους δρόμους του νησιού του με κεντρικό σύνθημα «Εξώ οι ξένοι»!

Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, ότι: 1) Κατά τη διάρκεια της παραπάνω διαδικασίας, οι σχετικές αιτήσεις των αλλοδαπών κινδυνεύουν συνεχώς ν' απορριφθούν, αφού εξαρτώνται όχι μόνο από τις αποφάσεις υπουργείων όπως αυτά της Εργασίας, Δημοσίας Τάξεως, Εξωτερικών, αλλά και από άλλα όργανα όπως ο ΟΑΕΔ ακόμα και από τα συνδικαλιστικά όργανα των εργαζομένων και εργοδοτών. 2) Με κοινές υπουργικές αποφάσεις καθορίζεται ο ανώτατος αριθμός χορήγησης αδειών κάθε χρόνο, όπου π.χ. για το νομό Αττικής επιτρέπεται να δοθούν μόνο 40 άδειες, ενώ για την υπόλοιπη χώρα ο αριθμός είναι πολύ μικρότερος κι έτσι κινούνται σαφώς σε απαγορευτικά επίπεδα και 3) Δεν ξεκινά καν η διαδικασία, δηλ. απαγορεύεται η προέγκριση εργασίας για όσους προέρχονται από Ασία, Αφρική και Κεντρική Αμερική!

Από όλα τα παραπάνω, είναι σαφές ότι ο ίδιος ο νόμος ευνοεί την παράνομη απασχόληση, η οποία με τη σειρά της δημιουργεί αισθήματα ξενοφοβίας και ρατσισμού απέναντι στους ξένους από μεγάλο μέρος της ελληνικής κοινωνίας. Η λύση δεν μπορεί να είναι παρά μία: **κατάργηση του Ν. 1975/91 και νομιμοποίηση όλων των μεταναστών που βρίσκονται στη χώρα μας.**

Ανδριανή Μαρτάκη

*Η Ανδριανή Μαρτάκη είναι εκπρόσωπος της οργάνωσης SOS Racisme.

•Ο Παύλος Αθανασόπουλος είναι υπεύθυνος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συνασπισμού και μέλος της γραμματείας της «Κίνησης Πολιτών κατά του Ρατσισμού».

Τύπος

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Ο ξενόγλωσσος τύπος στη χώρα μας, και κυρίως στην Αθήνα, παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερη άνθηση. Η πρωτεύουσα έχει μετατραπεί σε μια πολυεθνική πόλη, με αποτέλεσμα να έχει γίνει απαραίτητη η κυκλοφορία πολλών ξενόγλωσσων εντύπων.

Εκτός από την αγγλόφωνη εφημερίδα *Athens News*, που κυκλοφορεί καθημερινά από τον Δημοσιογραφικό Οργανισμό Λαμπράκη, πολλές εφημερίδες και περιοδικά προσπαθούν με την κυκλοφορία τους να καλύψουν το κενό της ενημέρωσης για όσους αλλοδαπούς ζουν στη χώρα μας και, παράλληλα, να τους φέρουν σ' επαφή με την ελληνική πραγματικότητα.

Δύο ακόμα αγγλόφωνες εφημερίδες, η *Hellenic Times* και η *New Europe* (πρώην *Balkan News*) κυκλοφορούν σε εβδομαδιαία βάση, ενημερώνοντας τους αναγνώστες τους για την ελληνική αλλά και τη διεθνή επικαιρότητα. Το περιοδικό *Athenian* κυκλοφορεί εδώ και 22 χρόνια και το αναγνωστικό

του κοινό αποτελείται τόσο από τους αγγλόφωνους που ζουν στην Ελλάδα όσο και απ' τους Έλληνες του εξωτερικού. Ασχολείται με θέματα γενικού ενδιαφέροντος και εστιάζει την προσοχή του στις τέχνες, τα γράμματα, την πολιτική και την οικονομία. Η διευθύντρια, κ. Παπαδοπούλου, μας δήλωσε χαρακτηριστικά: «Κριτήριο είναι η Ελλάδα και προσπαθούμε να κρατάμε ένα υψηλό επίπεδο.

Έχουμε μια ανοιχτή αντίληψη ανεξαρτητοίας που μας βοηθάει να μη γινόμαστε κίτρινοι».

Πρόσφατα κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο του τριμηνιαίου αγγλόφωνου έντυπου *Αθήνα*, που μοιράζεται δωρεάν και εξασφαλίζει την επιβίωσή του από τις διαφημίσεις, καθώς και ο αγγλόφωνος οδηγός διασκέδασης και ψυχαγωγίας *Score*, κάτι σαν το *Αθηνόραμα*.

Τον Οκτώβριο, έκανε την εμφάνισή του και το πρώτο τεύχος του ισπανόφωνου περιοδικού *El Sol*, το οποίο απευθύνεται στους 7.000 περίπου ισπανόφωνους που ζουν στη χώρα μας αλλά και στους επαναπατρισθέντες από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Στις σελίδες του συνυπάρχουν άρθρα για τον πολιτισμό των Ινκας και για την ιστορία της Ακρόπολης, καθώς και συνέντευξη του Λουκά Αξελού με σελίδες για τη ζωή και το έργο του Μπόρχες.

Σε εβδομαδιαία βάση, κυκλοφορεί η γερμανόφωνη εφημερίδα *Athener Zeitung*, η οποία πλησιάζει στην έκδοσή του 150ού φύλλου της. Εκτός από πολιτικά, καλλιτεχνικά και τουριστικά θέματα, η εφημερίδα διαθέτει και ροζ - οικονομικές - σελίδες.

Η πολωνική *Kurier Athenski* εκδίδεται από τον Θεόδωρο Μπενάκη εδώ και μια δεκαετία, χωρίς να διακόψει την παρουσία της, παρά τις αντίξοες συνθήκες, ούτε για μια εβδομάδα. Ξεκίνησε σαν δελτίο ενημέρωσης, φιλικά προσκείμενο προς την Αλληλεγγύη και, με το πέρασμα του χρόνου, εξελίχθηκε σε ανεξάρτητη εφημερίδα που ενημερώνει την πολωνική κοινότητα στην Ελλάδα για την τρέχουσα επικαιρότητα τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Πολωνία και, παράλληλα, παρουσιάζει πολιτιστικά και τουριστικά θέματα φέρνοντας τους δύο λαούς πιο κοντά. Κυκλοφορεί νόμιμα μόλις από τον περασμένο Ιούλιο.

Πριν από τρία χρόνια, ξεκίνησε η κυκλοφορία της εβδομαδιαίας ρωσόφωνης εφημερίδας *Ομόνοια*. Η έκδοσή της πραγματοποιήθηκε από τον Άρη Παπάνθιμο και άλλους δημοσιογράφους που είχαν σπουδάσει στην πρώην Σοβιετική Ένωση, όταν ο Ριζοσπάστης τον απέλυσε χωρίς να τον αποζημιώσει. Από τα πρώτα της φύλλα αποτέλεσε ελεύθερο βήμα διαλόγου και επικοινωνίας των μη προνομιούχων ρωσόφωνων που ζουν στην Ελλάδα. Με το πέρασμα του χρόνου, προσέγγισε και τη μεσαία τάξη των ρωσόφωνων (εμπόρους, υπαλλήλους, κατστηματοάρχες κ.λπ.), βελτιώνοντας τα οικονομικά της μέσω των διαφημίσεων. Με δημοκρατικά αισθήματα και χωρίς ιδιαίτερες πολιτικές θέσεις, με τη βοήθεια των συλλόγων Ποντίων και των υπόλοιπων επαναπατρισθέντων, αλλά και την εθελοντική εργασία και τις μη αμειβόμενες ανταποκρίσεις, η *Ομόνοια* καταφέρνει να επιβιώσει χωρίς την παραμικρή βοήθεια από το ελληνικό κράτος.

Από το 1990, έχει ξεκινήσει την έκδοσή της η μηνιαία εφημερίδα *Ta Nέα του Σουδάν*, η οποία έχει εστιάσει κατά κύριο λόγο την προσοχή της στις πολιτικές εξελίξεις στην αφρικανική αυτή χώρα, καταγγέλλοντας τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προσφέροντας ένα βήμα επικοινωνίας για τους πολιτικούς εξόριστους, τόσο στις ευρωπαϊκές (Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία) όσο και στις αφρικανικές χώρες (Μαρόκο, Σαουδική Αραβία, Αίγυπτος). Έχοντας φτάσει ήδη στο ενενηκοστό φύλλο της, και χωρίς μεγάλη διαφημιστική βάση, η εφημερίδα καταφέρνει να επιβιώνει χάρις στην εθελοντική εργασία και το ζήλο μερικών σουδανών δημοσιογράφων και φοιτητών που ζουν στη χώρα μας.

Κλείνοντας, αξίζει να αναφερθεί η προσπάθεια μερικών αλβανών πολιτών, που ζουν στην Ελλάδα, για την έκδοση μιας ανεξάρτητης αλβανόφωνης εφημερίδας, που θα ενημερώνει με αντικειμενικότητα και θα θέτει επί τάπητος τα προβλήματα και τα αδιέξοδα των αλβανών μεταναστών.

ξένοι είμαστε

του Τζίμη Ευθυμίου

– ΟΛΟΙ ΞΕΝΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ...

1. Και θα εξηγηθώ αμέσως. Ένας Έλληνας στην Πορτογαλία, τί είναι; Ακριβώς όπως κι ένας Πορτογάλος στην Ελλάδα. Αυτό που τον χαρακτηρίζει είναι πως είναι διαφορετικός. Αυτό είναι όλο. Έλα, όμως, που όλοι οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί, κι αυτό είναι το ευτυχές γεγονός.
2. Ο πολιτισμός των μικρόψυχων, κατ' άλλους των ηλιθίων, δεν μπορεί να αντέξει εύκολα στην ιδέα της ετερότητας. Αντιτίθεται, αμύνεται, όχι τόσο απέναντι στον ξένο αλλά απέναντι στον άγνωστο εαυτό του, στην έλλειψη αυτογνωσίας, στο φόβο που του προκαλεί ο ίδιος του ο εαυτός.
3. Μια κοινωνία σε παρακμή, σε πνευματική ξηρασία, σε υπαρξιακή ύφεση, αντιδρά πάντα με τον ίδιο τρόπο στις έξωθεν επιδράσεις: σπασμωδικά. Από τη μία αποτυπώνεται στην καθημερινή ζωή όλων ο ίδιος υπερεθνικός ματεριαλιστικός επεκτατικός πολιτισμός της καπιταλιστικής *raχ ameρίkana*. Ο πολιτισμός, δηλαδή, της τηλεόρασης και της *beton* πολεοδομίας, που εκμηδενίζουν τον τόπο κάνοντας το τοπίο ίδιο παντού, από την Ταϋλάνδη μέχρι την Ήπειρο.
4. Οι διάφοροι εθνικισμοί αναστύλωσαν απλώς το άλλοθι της ουσιαστικής τους ήττας. Λιτανεύουν τα λάβαρα τους σε μια επίκληση αυτοσεβασμού, αλλά σε λάθος θεό. Είναι τετριμμένο, αλλά το ξαναλέμε. Ο Έλληνας του '50 στη Γερμανία είναι σαν τον Αλβανό του '90 στην Ελλάδα. Όπως ο Εβραίος του '40 είναι ο σημερινός Παλαιστίνιος, και πάει λέγοντας.
5. Ιδίως με τους Αλβανούς, είναι δύσκολα τα πράγματα. Σημαντική μερίδα του πληθυσμού επαίρεται για τον ακμαίο ελληνισμό της απέναντι στον φτωχό αλβανισμό του Αλβανού. Δυστυχώς, ούτε αυτόν κατέχει. Η γιαγιά του μπορεί να μιλήσει άπταιστα αλβανικά μαζί του – έστω αρβανίτικα.
6. Η περίπτωση των Τσιγγάνων, πάλι, είναι άλλο θέμα. Το υγιές, το καθώς πρέπει όραμα του μέσου Έλληνα, απειλείται σφόδρα από την ομαδική τους κουλτούρα. Φυσιολογική στάση για τσιγγάνο τείνει να θεωρείται η προηγηδόν και με το αυτόματο κολλημένο στο κρανίο.
7. Πιο επάξιοι φορείς τοιαύτης μεταχείρισης, βέβαια παλιότερα, οι αναρχικοί –οι τρομοκράται. Ακόμα παλαιότερα δε, οι κομμουνιστάι.
8. Οι διαφορετικοί, λοιπόν, στην πυρά! Η κόλασή μας είναι οι άλλοι! Τάφος και ζάλη για τη στιγμή που μπορεί να ανακαλύψουμε ότι οι άλλοι είμαστε εμείς οι ίδιοι. Ευτυχώς που ο ελληνικός πολιτισμός, στην εποχή της γένεσής του, ήταν τόσο ανοιχτός όσο και διορατικός στην αφομοίωση των ξένων στοιχείων. Άρα, και στη δημιουργία του προσώπου του, παίρνοντας κομμάτια από τα πρόσωπα των γύρω. Αλλά και ο χριστιανισμός, φορώντας το κοστούμι του Πλάτωνα, κατάφερε να βγει από τις αρένες και να στρογγυλοκαθήσει σε σαλόνια εξουσίας. Τουλάχιστον τώρα, αν υπάρχει κάποιος χριστιανός, δεν κινδυνεύει να τον φάνε τα λιοντάρια όπως και άλλα ανθρωποφάγα ή ανθρωποβόρα υπέροχα ζώακια.
9. Μα θα μου πείτε, οι ξένοι εργάτες ρίχνουν τις τιμές, σπάνε την αγορά. Αλλά, έτσι και αλλιώς, οι εργάτες αυτό δεν κάνουνε μέσω της προσφοράς εργασίας; Έτσι κι αλλιώς, η κοινωνία χρωστάει πολλά στο κεφάλαιο των τεμπέληδων και των εκούσιων αναχωρητών από το σύστημα της παραγωγής (κρατάνε τις τιμές).
10. Έχει σκεφτεί άραγε κανείς πόσα χρωστάει η ανάπτυξη της Δυτικής Ευρώπης στους μετακινούμενους εργατικούς πληθυσμούς, στους οικονομικούς μετανάστες; Αντ' αυτού, η σύγχρονη Ενωμένη Ευρώπη υψώνει τείχη φόβου σε ένα περικλειστο οχυρό ολοκληρωτισμού που χτίζεται σιγά σιγά κάτω από τα μάτια μας.
11. Don't try this at home.

ΥΓ. Για όλους τους φίλους μου από άλλες πατρίδες, τη Rosy της Kathryn, τον Didi τον ποιητή, το φλαουτίστα Alan, την Julie, τον V. από τη φυλή των Tlosa, τον Nevzat, τον Sol, όλους αυτούς που, αν λείπανε, θα ήταν η ζωή μου φτωχότερη. Θέλω να πω απλώς ότι τόσο πιο πλούσια θα γίνεται η ζωή μας και ο πολιτισμός μας όσο πιο δεκτικοί και θετικοί γινόμαστε απέναντι στην έννοια του διαφορετικού και στις άλλες κουλτούρες, αλλά και στα ερεθίσματα. Αυξάνουμε έτσι την επικράτειά μας!

Τα αγκάθια του 1997

του Τάσου Παππά

Με πολλές εκκρεμότητες έκλεισε το 1996 για την κυβέρνηση και ειδικότερα για τον πρωθυπουργό Κ. Σημίτη. Οι πολλές προσδοκίες που καλλιεργήθηκαν για την κυβέρνηση των εκσυγχρονιστών δεν φαίνεται ότι μπορεί να δικαιωθούν, τουλάχιστον στο βαθμό που μερικοί υπεραισιόδοξοι παρατηρητές είχαν ελπίσει.

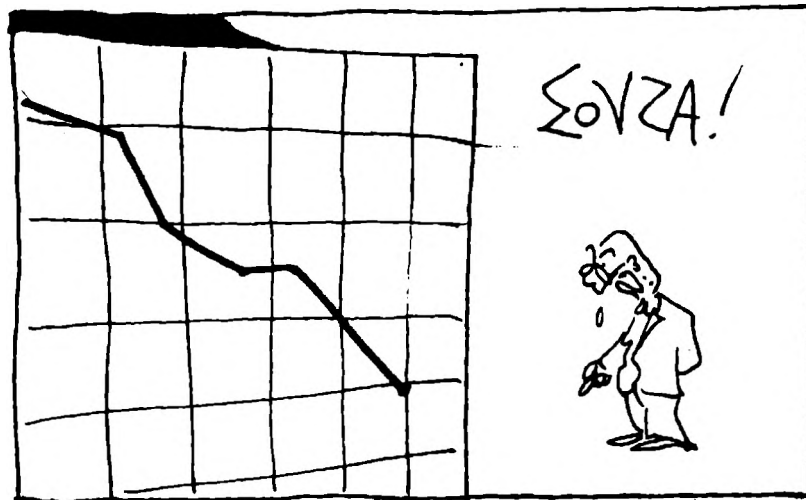
Αρκετά είναι τα βαρίδια που εμποδίζουν το βηματισμό της νέας ηγετικής ομάδας. Ο πρωθυπουργός καλείται να αναμετρηθεί:

• **Με το ισχυρό ενδεχόμενο να σχηματισθεί αξιόπιστη εσωκομματική αντιπολίτευση.** Ευτυχώς γι' αυτόν, προς το παρόν, οι διαφωνούντες δεν συνιστούν σοβαρή απειλή επειδή δεν έχει βρεθεί κάποιο κορυφαίο στέλεχος με πολιτικό εκτόπισμα, ιδεολογική επάρκεια και οργανωτικό χάρισμα για να τους εντάξει σε μία αντιπολιτευτική στρατηγική. Οι δυνατότητες του Γερ. Αρσένη είναι περιορισμένες, ενώ ο Α. Τσοχατζόπουλος από την πλευρά του δεν υποκύπτει στις κραυγές παλιών συντρόφων του για «ρήξη εδώ και τώρα και όπου βγει». Αυτό όμως δεν δημαίνει ότι δεν θα βρεθούν άλλοι φιλόδοξοι νεοδελφίνοι που θα αποπειραθούν να καλύψουν το κενό. Τό πόσο γρήγορα θα εμφανιστεί στο προσκήνιο ένα αξιόλογο ρεύμα αμφισβήτησης θα εξαρτηθεί τόσο απ' τους χειρισμούς του πρωθυπουργού, όσο και απ' τις δυσκολίες που θ' αντιμετωπίζει στην πράξη η κυβερνητική πολιτική. Η τακτική της αφομοίωσης που ακολουθεί ο Κ. Σημίτης έχει κάποια αποτελέσματα, όχι όμως τόσο θεαματικά όσο περίμενε. Είναι χαρακτηριστικό ότι το τελευταίο διάστημα έχουν πυκνώσει οι επαφές μεταξύ των αντιρρησιών και έχουν αρχίσει να προβάλλονται συστηματικά από διάφορα μέσα ενημέρωσης. Η κριτική τους θα εστιασθεί σε δύο μεγάλα μέτωπα: στο εθνικό όπου και θα γίνει προσπάθεια να καταδειχθεί πως οι επιλογές Σημίτη υπονομεύουν τον πατριωτικό χαρακτήρα του ΠΑΣΟΚ και στο πολιτικό-κοινωνικό όπου η ακολουθούμενη πολιτική θα κατηγορηθεί ως αντιαναπτυξιακή και αντιλαϊκή.

• **Με τις συνεχείς τριβές στο υπουργείο Εξωτερικών.** Οι μήνες που έρχονται είναι εξαιρετικά κρίσιμοι για την πορεία των θεμάτων εξωτερικής πολιτικής. Είναι σίγουρο ότι με την πολυαρχία που παρα-

τηρείται στην κορυφή του υπουργείου Εξωτερικών δεν μπορεί να σχεδιαστεί και να προωθηθεί μια πολιτική στοιχειωδώς αξιόπιστη που να μη μεταβάλλεται με την πρώτη «κρούση» του διεθνούς παράγοντα. Οι σχέσεις μεταξύ των Θ. Πάγκαλου, Γ. Παπανδρέου, Χρ. Ροζάκη δεν είναι καλές. Προσεγγίζουν τα ζητήματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και με εντελώς διαφορετικό «ταμπεραμέντο». Η διαιώνιση αυτής της κατάστασης εγκυμονεί κινδύνους και προκαλεί βλάβες στην εικόνα της χώρας στο εξωτερικό. Ο Κ. Σημίτης θεωρεί ότι τα προβλήματα μπορούν να νικηθούν, διά του εξαντλητικού διαλόγου, και γι' αυτό προγραμματίζει πολύωρες συσκέψεις με την ηγεσία του υπουργείου. Αν δεν αποδώσουν, τότε μόνο μια λύση έχει: ν' αλλάξει ορισμένα πρόσωπα. Το πιθανότερο σενάριο προβλέπει την απομάκρυνση του Χρ. Ροζάκη από το υπουργείο και την τοποθέτησή του σε θέση ειδικού συμβούλου του πρωθυπουργού.

• **Με τις κόντρες στο στενό επιτελείο του.** Ήδη

έχει αρχίσει να δημιουργείται κακό κλίμα στις σχέσεις του πρωθυπουργού με άλλα πρωτοκλασάτα στελέχη, εξαιτίας της ανειρήνευτης τάξης που υπάρχει ανάμεσα στα μέλη της ομάδας τα οποία κάποτε ήταν η ασπίδα του στις αναμετρήσεις με τους εσωκομματικούς αντιπάλους του. Οι Θ. Τσουκάτος, Ν. Θέμελης, Γ. Πασχαλίδης και Γ. Πανταγιάς δεν μπορούν να συνυπάρξουν αρμονικά. Οι αντιπαραθέσεις τους περνάνε εδώ και καιρό στα ΜΜΕ και η συνέπεια είναι να εγκαλείται ο ίδιος ο πρωθυπουργός γιατί δεν μπορεί να επιβάλει την τάξη. Πολλά κορυφαία στελέχη του ΠΑΣΟΚ (Α. Τσοχατζόπουλος, Β. Παπανδρέου, Κ. Σκανδαλίδης, Σ. Τζουμάκας) ζητούν επιτακτικά από τον πρωθυπουργό να αντιμετωπίσει αποφασιστικά το πρόβλημα. Και σ' αυτή την περίπτωση ο Κ. Σημίτης ακολουθεί την «πεπατημένη». Προσπαθεί με συνεχείς συζητήσεις, νουθεσίες και παραινήσεις να μειώσει την ένταση. Ός τώρα δεν έχει καταφέρει σπουδαία πράγματα.

• **Με την κοινωνική δυσaréσκεια που θα προέλθει από διάφορες ομάδες εργαζομένων.** Η σύγκρουση με τους αγρότες της Θεσσαλίας έφερε στην επιφάνεια με δραματικό τρόπο δύο προβλήματα: την απουσία του κόμματος από τις διεργασίες, και την έλλειψη συνοχής της κυβερνητικής παράταξης. Οι κομματικές δυνάμεις «αφέθηκαν» στο έλεος των καιρών, χωρίς καθοδήγηση και χωρίς ιδεολογικό εξοπλισμό. Πολλά μέλη του κόμματος βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή της αντιπαράθεσης, ενώ αρκετοί κορυφαίοι παράγοντες του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησης προτίμησαν τη θαλπωρή των γραφείων τους από τα πεδία μάχης. Τον αγώνα κατά των αγροτών έδωσαν μόνο όσοι ήταν καθ' ύλην αρμόδιοι, δηλαδή οι Σ. Τζουμάκας, Γ. Παπαντωνίου συνεπικουρούμενοι από μερικούς κομματικούς (Κ. Σκανδαλίδης, Θ. Τσουκάτος). Είναι ηλίου φαεινότερον πως, αν στις επερχόμενες συγκρούσεις, το κόμμα και τα προβλεπόμενα στελέχη επιδείξουν την ίδια χαλαρή έως περιφρονητική στάση, τότε το μέλλον της κυβέρνησης δεν προοιωνίζεται ευοίωνο.

• **Με το κυβερνητικό παρελθόν του ΠΑΣΟΚ.** Ίσως πρόκειται για το πιο ακανθώδες ζήτημα που έχει ν' αντιπαλαίψει ο πρωθυπουργός. Ο Κ. Σημίτης αναρρήθηκε στην κομματική και κρατική εξουσία έχοντας στις «σημαίες» του τα συνθήματα του εκσυγχρονισμού, της δημοκρατίας και της αξιοκρατίας. Συνθήματα-αιτήματα διαρκούς αξίας, που τόσο βάνουσα κακοποιήθηκαν από το παπανδρεϊκό μοντέλο εξουσίας. Στην αρχή φάνηκε πως ο Κ. Σημίτης είχε το σθένος να συγκρουστεί με τα παθολογικά φαινόμενα του παρελθόντος. Μίλησε εκτενώς για τα λάθη της πρώτης οκταετίας, στηλίτευσε στεντορειώς την αντιδημοκρατική συμπεριφορά των προκατόχων του, απομυθοποίησε τα ιδεολογικά και πολιτικά στερεότυπα της αρχικής περιόδου αλλά κάπου εκεί έμεινε. Αναγκάστηκε προεκλογικώς να συμφιλιωθεί με την τρέχουσα πραγματικότητα και χρησιμοποίησε μερικά από τα τερτίπια του ιδρυτή του κόμματος. Σήμερα, μάλιστα, δείχνει να μη θέλει να έρθει σε σύγκρουση με όλο αυτό το οικοδόμημα. Αποπειράται να ρυμουλκήσει σταδιακά όλο το ΠΑΣΟΚ στις αντιλήψεις του. Η τακτική αυτή, που αποκλείει τις ρήξεις, είναι επικίνδυνη. Είναι πολύ πιθανόν αντί ν' αλλάξει τα δεδομένα να οδηγήσει τον εμπνευστή της στην παγίδα της ενσωμάτωσης. Αντί για το νέο ΠΑΣΟΚ να έχουμε το αναπαλαιωμένο ΠΑΣΟΚ, με ό,τι αυτό θα συνεπάγεται για το μέλλον της κυβέρνησης αλλά και του Κ. Σημίτη.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Μπροστά στο 2000

Ο σημαντικός Γάλλος ιστορικός, **Ζωρζ Ντυμπύ**, που χάθηκε πρόσφατα, σε ένα από τα τελευταία κείμενά του (Georges Duby, *An 1000 An 2000, Sur les traces de nos peurs*, ed. Textuel), προσπαθεί να αναλύσει τις στιγμές του μεγάλου φόβου και να διαλύσει τις παρανοήσεις για το έτος 1000.

Ο Ντυμπύ υποστηρίζει ότι οι περίφημοι φόβοι του έτους 1000 δεν υπήρξαν στην πραγματικότητα. Εμφανίζονται στα κείμενα ανάμεσα στον 12ο και στον 13ο αιώνα κι αποτελούν δημιούργημα μιας φημολογίας την οποία ο 19ος αιώνας, μέσα στη σύγχυσή του, θα μετατρέψει σε ιστορική αλήθεια για τις ανάγκες του «διάχυτου ρομαντισμού». Μόνο το τέλος του 12ου αιώνα και η σημερινή εποχή έχουν πράγματι ομοιότητες, τονίζει ο Ντυμπύ. Και τις δύο φορές, ο φόβος εμφανίζεται ύστερα από μια περίοδο ταχύτατου οικονομικού πλούτου. Και τις δύο φορές, η ανάπτυξη επιβραδύνθηκε απότομα, προκαλώντας ανεργία, φτώχεια και εμφάνιση των αστέγων. Και τότε, όπως και σήμερα, είχαμε ανάπτυξη της ανασφάλειας, φόβο τις νύχτες στις πόλεις, συνειδητοποίηση της αδυναμίας των εξουσιών. Η εμφάνιση, δύο αιώνες αργότερα, της πανώλης με τα 25 εκατομμύρια νεκρούς θα αποτελέσει το αποκορύφωμα αυτής της συλλογικής αγωνίας. (Για την εικόνα της Ελλάδας εκείνης της περιόδου, βλέπε την εξαιρετική μελέτη του **Κώστα Κωστή**, *Στον καιρό της πανώλης*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1995).

Ωστόσο, ο Ντυμπύ σημειώνει μια διαφορά μεγέθους ανάμεσα στους φόβους του χθες και τους φόβους του σήμερα. Τότε, στο τέλος του Μεσαίωνα, ο θάνατος δεν είχε τον αμετάκλητο χαρακτήρα που έχει σήμερα. Για όλους υπήρχε ένας άλλος κόσμος. Ο θάνατος ήταν απλώς ένα πέρασμα.

Στο κατώφλι του 2000, καθημερινά καθίσταται σαφές ότι τα δύο μείζονα προβλήματα, που θα απασχολήσουν τη διεθνή κοινότητα θα είναι η

προστασία του περιβάλλοντος και η ανακούφιση των φτωχών. Η διαπίστωση ίσως να ακούγεται κοινότοπη, βασίζεται όμως στην εμπειρία του παρελθόντος. Αν ανατρέξει κανείς την πρόσφατη ιστορία των 200 ετών του καπιταλισμού, θα διαπιστώσει ότι κάθε φάση της βιομηχανικής επανάστασης «ετίθετο σε λειτουργία» από την εκάστοτε κυρίαρχη τεχνολογία. Έτσι, στην επόμενη φάση της τεχνολογικής επανάστασης, η Πληροφορική θα είναι εκείνη που θα δώσει την αναγκαία ώθηση.

Οι περισσότερες πρόσφατες έρευνες καταδεικνύουν ότι στην παγκόσμια οικονομία δημιουργείται ένα διπολικό σύστημα, εκείνο των φτωχών και των πλουσίων χωρών, με μια σημαντική διαφορά, όμως, έναντι του παραδοσιακού μοντέλου: κανείς δεν εγγυάται ότι οι φτωχές χώρες θα οδηγηθούν σταδιακά σε σύγκλιση με τις πλούσιες.

Η τάση αυτή φάνηκε και σε πρόσφατη έκθεση του ΟΗΕ για την ανάπτυξη, η οποία επισημαίνει ότι οι πολιτικοί δεν πρέπει να παρασύρονται από τους ρυθμούς και τον όγκο της ανάπτυξης και να ξεχνούν την ποιότητά της.

Λίγο πριν από το 2000, η Ιστορία, σε πείσμα του **Φράνσις Φουκουγιάμα**, δεν τελείωσε. Ο κόσμος, όμως, παραμένει εκκρηκτικά διαιρεμένος και το κράτος-έθνος δεν είναι πια αυτό που ήταν. Η ορμητική είσοδος στο προσκήνιο νέων δυνάμεων, όπως η απόλυτη επικράτηση των αρχών της ελεύθερης αγοράς, η εισβολή των ηλεκτρονικών μέσων, η κατάλυση των αποστάσεων και η επανάσταση στην πληροφόρηση, στέρξαν από τα κράτη-έθνη την αίγλη, την αυτονομία και τους μεταξύ τους διαχωρισμούς.

Τέλος, χωρίς να αποκλείεται, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι η πολιτισμική και θρησκευτική συγγένεια και η παράλληλη ιστορική πορεία (βλ. Σάμιουελ Χάντινγκτον), θα γεννήσουν στον επόμενο αιώνα συμμαχίες που θα αλλάξουν τη μορφή του κόσμου.

**Κανείς δεν
εγγυάται ότι, στο
άμεσο μέλλον,
οι φτωχές χώρες
θα οδηγηθούν
σταδιακά
σε σύγκλιση
με τις πλούσιες.**

Βαλκανικό Φαρ Ουέστ!

του Νίκου Χίου

Η Βουλγαρία βρίσκεται σε ένα από τα κρισιμότερα σταυροδρόμια της ιστορίας της, καθώς αντιμετωπίζει σοβαρότατη οικονομική, πολιτική και ηθική κρίση. Το μέσο εισόδημα είναι πέντε φορές χαμηλότερο από το «χειμώνα της πείνας» του '90, ο πληθωρισμός καλπάζει στο 270%, ενώ οι ρυθμοί αύξησης του εξωτερικού και του δημόσιου χρέους είναι ασυγκράτητοι, λόγω της συνεχούς διολίσθησης του λέβα και της αύξησης των επιτοκίων.

Η συμφωνία, στην οποία κατέληξαν η κυβέρνηση Βίντενοφ και το ΔΝΤ, δεν κατέστη δυνατόν να εφαρμοστεί και έτσι η βουλγαρική κυβέρνηση αντιμετωπίζει πρόβλημα εκτέλεσης των υποχρεώσεών της. Και αυτό, γιατί το ΔΝΤ αρνείται να προβεί στη χορήγηση νέων δανείων για την αποπληρωμή του εξωτερικού χρέους, το ύψος του οποίου ανέρχεται στα 14 δισ. δολάρια, ποσόν αρκετά σημαντικό για τις οικονομικές δυνατότητες της χώρας. Στο απόγειο των πρόσφατων προεδρικών εκλογών, οι ιθύνοντες του ΔΝΤ διατύπωσαν μια νέα πρόταση για την αντιμετώπιση του οικονομικού χάους, που συμπτωνώνεται στην ιδέα της καθιέρωσης «Νομισματικού Συμβουλίου».

Πολύ απλά, το νομισματικό συμβούλιο θα διαθέτει υπεραυξημένες αρμοδιότητες στη χάραξη της οικονομικής πολιτικής, θα ασκεί άκρως περιοριστική πολιτική και θα συνδέσει το βουλγαρικό νόμισμα με το δολάριο ή το μάρκο. Η ποσότητα του νομίσματος που θα κυκλοφορεί θα βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τα αποθέματα σε συνάλλαγμα (540 εκατ. δολάρια) και χρυσό, και από εκεί και πέρα «όποιος αντέξει».

«Όποιος καταφέρει και επιζήσει το χειμώνα αυτό θα θεωρηθεί ύποπτος διαφθοράς και θα κληθεί σε ανάκριση», λέει σαρκαστικά το τελευταίο ανέκδοτο που κυκλοφορεί στη Σόφια. Ωστόσο, πέραν της πικρής αλήθειας του ανεκδότου, είναι γεγονός ότι ο εθνικός πλούτος της χώρας εκλάπη από τους αποκαλούμενους «εκατομμυριούχους επί πιστώσει». Εκατοντάδες πρώην στελέχη της νομενκλατούρας του καθεστώτος, αλλά και άλλοι νεότεροι, έλαβαν τεράστια δάνεια από ημετέρους τους στο τραπεζικό σύ-

στημα, τα οποία βρίσκονται σε μία κατηγορία παραπάνω από τη λεγόμενη «επισφαλής».

8 ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΚΟΣΚΩΤΑΔΕΣ!

Εάν η Ελλάδα γνώρισε έναν μόνον Κοσκωτά –με όλες τις συνέπειες–, σήμερα στη Βουλγαρία υπό καθεστώς επιτρόπου βρίσκονται 8 τράπεζες. Το πιο απλό πράγμα στην επτάχρονη περίοδο της μετάβασης ήταν να εξασφαλίσεις την άδεια από την Κεντρική Τράπεζα και να ανοίξεις μια Τράπεζα. Απλώς, η μόνη προϋπόθεση ήταν να γνωρίζεις κάποιον από το Δ.Σ. για να σου χορηγήσει δάνειο, το οποίο θα επανακαταθέσεις ως βασικό κεφάλαιο.

Από τους ίδιους κύκλους, άλλωστε, εκπονήθηκε το «οικονομικό πραξικόπημα» του Μαρτίου, το οποίο συνεχίζεται έως σήμερα

και είχε στόχο την υποτίμηση των πιστώσεων μέσω της καταβάρθρωσης του λέβα. Από την ισοτιμία 1/50 που είχε το δολάριο το Μάρτιο, σήμερα έχει φτάσει στο 1/500.

Δίπλα στους «εκατομμυριούχους επί πιστώσει», λειτουργούσαν οι λεγόμενοι «Φαραώ» με τις «πυραμίδες» ή αεροπλανάκια επί το ελληνικότερον, όπως και οι μαφιόζικες ομάδες, στις οποίες είσαι υποχρεωμένος να ασφαλίζεις το μαγαζάκι σου, το σπίτι σου και το αυτοκίνητό σου για να μη σ' το κλέψουν. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο πρόεδρος της ποδοσφαιρικής ομάδας Σλάβια –κάτι σαν την ΑΕΚ– συνελήφθη την προηγούμενη εβδομάδα από ειδικές δυνάμεις της αστυνομίας επειδή, μαζί με τους μπράβους του και υπό την απειλή των όπλων, εκβίαζε διευθυντή κρατικής επιχείρησης να του την πουλήσει.

Η κυβέρνηση του Σ.Κ., με πρωθυπουργό τον Ζαν Βίντενοφ, επιχείρησε να πολιτευτεί σε αυτό το τοπίο που θυμίζει επιεικώς Άγρια Δύση. Είναι γεγονός ότι αντιπαράχθηκε σφόδρα στις μεθόδους της μαφίας και του οικονομικού εγκλήματος, οι οποίοι, όμως, είχαν αρκετές προσβάσεις στον κομματικό και τον κρατικό μηχανισμό. Λόγω της απειρίας πολλών υπουργών, αλλά και ιδεολογικών αγκυλώσεων από το πρόσφατο κομμουνιστικό παρελθόν, η κυβέρνηση Βίντενοφ φάνηκε αδύναμη να κυριαρχήσει και οδηγήθηκε σε παραίτηση.

Απομένει να δούμε εάν το κυβερνών Σ.Κ., το οποίο στο πρόσφατο Συνέδριο ανέδειξε νέο ηγέτη, τον 39χρονο ιστορικό Γκ. Παρβάνοφ, ή η αντιπολίτευση θα υποδείξουν τον κατάλληλο χειρουργό. Το νυστέρι έχει ήδη υποδειχθεί από το ΔΝΤ και λέγεται «Νομισματικό Συμβούλιο».

Από την εποχή του ανοίγματος του Κ. Καραμανλή προς το Βορρά, η Σόφια ήταν πάντα στις βαλκανικές προτεραιότητες της Αθήνας. Σήμερα, όμως –μετά τις άσχημες εξελίξεις στη γειτονική Βουλγαρία και το νέο τοπίο που διαμορφώνεται στη Βαλκανική ύστερα από τη λήξη του γιουγκοσλαβικού εμφυλίου– η Αθήνα εμφανίζεται ως παρατηρητής.

Κανείς δεν αποδίδει ευθύνες στην Αθήνα για την κρίση που ταλανίζει τη Βουλγαρία, αλλά είναι πολύ πιθανόν η Αθήνα να δρέψει τις συνέπειες αυτής της κρίσης. Και όχι μόνον αυτό, αλλά και να δρέψει τις συνέπειες της διπλωματικής απουσίας της. Ας σκεφθεί σύντομα τρόπους βοήθειας η Αθήνα, πριν να είναι πολύ αργά.

Ήξεις-αφήξεις από τον Νετανιάχου

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Ύστερα από πολλούς μήνες διαπραγματεύσεων για την αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμένων από τη Χεβρώνα, που δεν οδήγησαν πουθενά λόγω της παρελκυστικής πολιτικής της ισραηλινής κυβέρνησης, φαίνεται ότι η συμφωνία είναι κοντά. Ο ισραηλινός πρωθυπουργός, όμως, παραμένει δέσμιος των σκληρών προεκλογικών εξαγγελιών του που τον έφεραν στην εξουσία. Και ενώ ετοιμάζεται να αποσύρει το στρατό από τη Χεβρώνα, δίνει το πράσινο φως για την επέκταση των εβραϊκών οικισμών στην υπόλοιπη Δυτική Όχθη.

Το θέμα της Χεβρώνας βρίσκεται τις τελευταίες ημέρες στο επίκεντρο πυρετωδών διαβουλεύσεων μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων. Οι δύο πλευρές κάνουν λόγο για μια συμφωνία που μπορεί να υπογραφεί από ώρα σε ώρα και υποστηρίζουν ότι η αποχώρηση του ισραηλινού στρατού ενδέχεται να αρχίσει στις 5 Ιανουαρίου. Την ύστατη ώρα, όμως, ο ισραηλινός πρωθυπουργός **Βενιαμίν Νετανιάχου** προσπαθώντας προφανώς να χαϊδέψει τα αυτιά των εποίκων και των ακροδεξιών στην κυβέρνησή του, διατείνεται ότι οι Ισραηλινοί θα μείνουν στη Χεβρώνα για πάντα. «Όποιος σας λέει ότι φεύγουμε από τη Χεβρώνα, σας λέει ψέματα. Είμαστε εκεί και θα μείνουμε εκεί για πάντα», διεκδικούν ο Νετανιάχου την Κυριακή, μπροστά σε 450 σπουδαστές αμερικανικών κολεγίων. Στην ίδια ομιλία, απέρριψε το αίτημα των Παλαιστινίων για από κοινού έλεγχο του Τάφου των Πατριαρχών στη Χεβρώνα, υποστηρίζοντας ότι η ασφάλεια του ιερού τεμένους θα παραμείνει αποκλειστικά στα χέρια των Ισραηλινών. Όλα αυτά, τη στιγμή που οι έμπιστοι του ισραηλινού πρωθυπουργού αφήνουν να διαρρεύσει στον Τύπο ότι ενδέχεται η συμφωνία για τη Χεβρώνα να υπογραφεί ακόμα και την παραμονή της Πρωτοχρονιάς. Όπως είναι φυσικό, οι πρακτικές αυτές ρίχνουν λάδι στη φω-

τιά και η κατάσταση είναι τεταμένη. Οι έποικοι δηλώνουν ότι αν ο Νετανιάχου τους προδώσει, θα εισπράξει πρώτος την οργή τους. Στην πόλη αυτή της Δυτικής Όχθης, που ζουν περίπου 500 έποικοι ανάμεσα σε 150.000 Παλαιστινίους, εκεί όπου ο Εβραίος **Μπαρούχ Χολστάιν** εισέβαλε το '94 στον Τάφο των Πατριαρχών και σκότωσε 29 Παλαιστίνιους, ο φόβος, το μίσος και η βία είναι καλά ριζωμένα. Η αποχώρηση του στρατού έπρεπε να είχε αρχίσει από το Μάρτιο. Ο ισραηλινός πρωθυπουργός, με αφορμή μια σειρά βομβιστικών επιθέσεων της Χαμάς, την ανέβαλε και πέτυχε, με την ανοχή των ΗΠΑ, να τη διαπραγματευτεί εκ νέου, αν και η ειρηνευτική συμφωνία Ισραηλινών-Παλαιστινίων, το Μάιο του '94, όριζε σαφώς την αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων από την πόλη αυτή της Δυτικής Όχθης. Με βάση αυτή τη συμφωνία, ως το '99, οι δύο πλευρές πρέπει να έχουν καταλήξει σε συμφωνία για το καθεστώς της Ανατολικής Ιερουσαλήμ και την τύχη των 144 εβραϊκών οικισμών σε ολόκληρη τη Δυτική Όχθη.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΟΥ ΑΝΟΙΓΕΙ ΜΕΤΩΠΑ

Σήμερα, ο Νετανιάχου διακηρύττει ότι δεν διαπραγματεύεται την Ανατολική Ιερουσαλήμ και, ενώ υποτίθεται ότι μια νέα συμφωνία για τη Χεβρώνα είναι προ των

θυρών, δίνει οικονομικά κίνητρα για την ενίσχυση των εβραϊκών οικισμών. Στις 19 του μήνα, το υπουργικό συμβούλιο ανακοίνωσε ότι θα προχωρήσει στην επέκταση των εβραϊκών οικισμών παρά τις επικρίσεις των Ηνωμένων Πολιτειών και την απειλή ότι θα παρακρατήσουν τα 2,7 δισ., που βάσει ρύθμισης του '92, μένουν να πάρει το Ισραήλ με στόχο την απορρόφηση των μεταναστών στη χώρα. Η ισραηλινή κυβέρνηση αποφάσισε να δώσει επιχορηγήσεις στους εποίκους για να χτίσουν νέα σπίτια και έδωσε επίσης το «πράσινο φως» στους Εβραίους της Ιερουσαλήμ να οικοδομήσουν στη συνοικία των Αράβων. Για να ριξουν στάχτη στα μάτια των Παλαιστινίων, υποστηρίζουν ότι δεν πρόκειται για επέκταση των εβραϊκών οικισμών αλλά για ανέγερση σπιτιών στα υπάρχοντα όρια του κάθε οικισμού. Την ίδια ώρα, εκπρόσωποι της κυβέρνησης υποστηρίζουν ότι το Ισραήλ συνεργάζεται με τις ΗΠΑ και τους Παλαιστινίους για την προώθηση του ειρηνευτικού διαλόγου. Τι ακριβώς εννοούν, θα ρωτούσε κάποιος δικαιολογημένα...

Είναι σαφές ότι ο πρωθυπουργός του Ισραήλ επιδίδεται σε μια πολιτική «ήξεις-αφήξεις» που στο τέλος θα τον φέρει αντιμετώπο όχι μόνο με τους παλαιστίνιους φανατικούς ισλαμιστές αλλά και με τους ακροδεξιούς υποστηρικτές του.

Πολιτικές αλλαγές;

του Σ. Ζάρκο

Καθημερινά κλιμακώνεται η πολιτική αντιπαράθεση στη Σερβία μετά τις δημοτικές εκλογές της 17ης Νοεμβρίου και τα τεχνάσματα που η κυβέρνηση Μιλόσεβιτς επεχείρησε αλλοιώνοντας τα αποτελέσματα της κάλπης. Τα στοιχεία που ενδυνάμωσαν τις φωνές διαμαρτυρίας και βάθυναν την αντιπαράθεση είναι η δημοσιοποίηση από τον Γκονζάλες της έκθεσης της ΟΑΣΕ που αναφέρεται στην αλλοίωση του εκλογικού αποτελέσματος και η ανακοίνωση του θανάτου του Πρέντραγκ Στάνκεβιτς, οπαδού της αντιπολίτευσης που κηδεύτηκε στις 28.12. Ο τραυματισμός και ο θάνατός του είχε κρατηθεί μυστικός από την κυβέρνηση. Αυτή η μυστικότητα έδωσε λαβή σε ψιθύρους ότι ίσως υπάρχουν κι άλλοι νεκροί.

ΒΕΛΙΓΡΑΔΙ – του ανταποκριτή μας

Ύστερα από 35 ημέρες πολιτικών διαμαρτυριών, ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς αναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει το πιο ισχυρό του όπλο (πέρα από την ωμή βία, την οποία, όπως υποστηρίζεται από τους περισσότερους αναλυτές, αυτός δεν θα ήθελε να χρησιμοποιήσει εξαιτίας της ισχυρής διεθνούς πίεσης) – τη μαζική κινητοποίηση. Οι υποστηρικτές του κλήθηκαν να πραγματοποιήσουν μια μεγάλη συγκέντρωση στο Βελιγράδι (ή αντισυγκέντρωση, όπως την ονομάζει η αντιπολίτευση) μετά την πραγματοποίηση κάποιων άλλων, που είχαν ήδη διοργανωθεί σε άλλες πόλεις (σε 32 πόλεις στη διάρκεια των τελευταίων ημερών, σύμφωνα με την κρατική τηλεόραση RTS). Οι αντισυγκεντρώσεις άρχισαν σαν μια μορφή υποστήριξης προς τον Μιλόσεβιτς (μετά την επιστολή του προς τον Γουόρρεν Κρίστοφερ και την πολιτική του της «ανεξαρτησίας, ειρήνης και ειημερίας») και, σύμφωνα με την επίσημη ερμηνεία, κατέληξαν να είναι «μια θαυμάσια υπεράσπιση της Σερβίας».

Η κινητοποίηση σκόπιμα διοργανώθηκε την ίδια στιγμή και στον ίδιο χώρο όπου χιλιάδες οπαδοί του «Zajedno» συγκεντρώνονται κάθε μέρα τώρα και 35 ημέρες για να διαμαρτυρηθούν ενάντια στο εκλογικό πραξικόπημα που διέπραξε το καθεστώς. Οι πολιτικοί αναλυτές συνήθως πιστεύουν ότι αυτό αποτελεί μιαν ένδειξη της υποχρέωσης του προέδρου να χρησιμοποιήσει οποιοδήποτε μέσο έχει στη διάθεσή του για

να προστατεύσει τη θέση του, για να δείξει το μέγεθος της υποστήριξης που αυτός έχει εξασφαλίσει στη χώρα, ή για να δώσει ένα μήνυμα στη διεθνή κοινότητα ότι αυτός δεν θα αποδεχθεί καμία παρέμβασή τους σε αυτό το «εσωτερικό» πρόβλημα. Αλλά όλοι τους συμφωνούν στο ότι αυτή η επικίνδυνη κίνηση, να βρεθούν δηλ. δύο τόσο μεγάλα αντίπαλα πλήθη ταυτόχρονα τόσο κοντά το ένα στο άλλο, ισοδυναμεί με το να φέρει κανείς την χώρα στο χείλος της μαζικής σύγκρουσης και στο χείλος του εμφυλίου πολέμου. Έχοντας υπόψη τους την προοπτική αυτή, οι ηγέτες του «Zajedno» κάλεσαν τους οπαδούς τους να συνεχίσουν ειρηνικά το σύνθημα πρόγραμμα των διαμαρτυριών τους: συγκέντρωση στις 3 το απόγευμα, πορεία στους δρόμους του Βελιγραδίου και, τέλος, επιστροφή σε κάποια από τις κύριες πλατείες της πόλης για να ακούσουν τις ομιλίες των ηγετών τους. Αν και οι δρόμοι ήταν γεμάτοι κόσμο, η αστυνομία ήταν φανερά απύσχα. Σύμφωνα με κάποιους, αυτό εκφράζει την πρόθεση των αρχών να αφήσουν τον κόσμο να αποφασίσει ο ίδιος για τη λύση του προβλήματος μέσω μιας ανοιχτής σύγκρουσης. Μόνο έπειτα από αρκετά επεισόδια (και μόλις μισή ώρα πριν από τα γεγονότα), η αστυνομία εμφανίστηκε στους δρόμους και στάθηκε ανάμεσα στις δύο αντίπαλες συγκεντρώσεις. Ευτυχώς, η μαζική σύγκρουση εμποδίστηκε, αλλά 58 άνθρωποι τραυματίστηκαν – ωστόσο, ένας από αυτούς (οπαδός του «Zajedno») χτυπήθηκε στο κεφάλι και βρίσκεται σε κώμα.

Ολόκληρη η μέρα στο Βελιγράδι ήταν γεμάτη ένταση, και αυτή ήταν μάλλον η πιο μεγάλη. Μετά από έναν και πλέον μήνα βαθείας πολιτικής κρίσης, ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς έκανε τελικά μια δημόσια εμφάνιση. Η εμφάνιση ήταν στημένη και οργανωμένη σύμφωνα με τους δικούς του κανόνες και τη δική του επιθυμία, αν και είχε προκληθεί ύστερα από μια αδιάπτωτη διαμαρτυρία του λαού. Η συγκέντρωση «για τη Σερβία» (αυτή ήταν η επίσημη ονομασία της) διοργανώθηκε από το SPS, που φρόντισε το ίδιο για τη μεταφορά χιλιάδων ανθρώπων από όλη τη χώρα, έχοντας ορθώς τη σκέψη ότι ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς μόλις και μετά βίας έχει κάποιους υποστηρικτές στο Βελιγράδι. Οι μεταφορές διοργανώθηκαν από κρατικά πρακτορεία λεωφορείων που χορηγούσαν δωρεάν εισιτήρια, οι εργάτες απομακρύνθηκαν από τους τόπους δουλειάς τους χωρίς να χάσουν το ημερομίσθιό τους, ενώ η αστυνομία τους παρείχε προστασία και διευκόλυνε τα πράγματα δίδοντας προτεραιότητα στην κίνηση των «διαμαρτυρομένων». Αυτοί δε κατέφθαναν στο Βελιγράδι από νωρίς το πρωί, αλλά καμιά υποδοχή δεν είχε διοργανωθεί γι' αυτούς στην πρωτεύουσα: οι πολίτες του Βελιγραδίου σφύριζαν, διακωμωδούσαν και καταριό-ντουσαν τους εκ της υπαίθρου αφιχθέντες στην πόλη διαδηλωτές...

Το SPS κράτησε ως την τελευταία στιγμή μυστικό και τον τόπο και το πρόγραμμα της συγκέντρωσης. Οι πιο πολλοί από τους μεταφερθέντες διαδηλωτές δεν είχαν καν

υποπτευθεί ότι βρισκόντουσαν στους ίδιους με τους οπαδούς του «Zajedno» χώρους. Επίσης, μερικοί από αυτούς ανέμεναν να δουν το Βελιγράδι κατεστραμμένο από τις «υπέρ του φασισμού» διαδηλώσεις. Αυτό φυσικά ήταν αποτέλεσμα της κυβερνητικής προπαγάνδας. Τα κρατικά μέσα μαζικής επικοινωνίας, καθοδηγούμενα από το RTS, επί πολλές ημέρες εξηγούσαν στον κόσμο ότι το «Zajedno» κάνει πορείες έχοντας μπροστά ξένα λάβαρα και σύμβολα (συγκεκριμένα από τη Γερμανία) και ότι ξένοι πράκτορες και προδότες αποσταθεροποιούν και καταστρέφουν τη χώρα. Και ακόμα ότι αυτοί ενεργούν έτσι έχοντας υποστήριξη από το εξωτερικό, με σκοπό να επαναφέρουν τη Σερβία στο καθεστώς της διεθνούς απομόνωσης και για να επανεπιβληθεί το εμπάργκο των Ηνωμένων Εθνών.

Αυτός ο ισχυρισμός επαναλήφθηκε από τον ίδιο τον πρόεδρο όταν απευθύνθηκε στο πλήθος. Η εμφάνισή του επίσης ανακοινώθηκε κατά την πορεία και αυτό ήταν ένα δώρο για τους οπαδούς του. Καθώς το Κοινοβούλιο συνεδρίαζε και η απουσία της αστυνομίας ήταν φανερή, γεννήθηκε ο φόβος ότι ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς σχεδίαζε να χρησιμοποιήσει τα αναμενόμενα επεισόδια ως άλλοθι για να επιβάλει τον στρατιωτικό νόμο. Ευτυχώς αυτό δεν συνέβη. Αλλά ο Μιλόσεβιτς αποκάλεσε τους πολιτικούς αντιπάλους του προδότες, «πέμπτη φάλαγγα», που συντάσσονται με τους εξωτερικούς εχθρούς της χώρας στην προσπάθειά τους να τη διαμελίσουν και να την αποσταθεροποιήσουν – πράγμα όμως που δεν θα κατορθώσουν. Αφού κόλλησε στους αντιπάλους του την ετικέτα του «προδότη», το πλήθος ανταποκρίθηκε με συνθήματα όπως «συλλάβετε τον Βουκ Ντράσκοβιτς» και «οι προδότες να φύγουν απ' τη χώρα». Τόνισε ότι από αυτή την ομάδα εξαιρεί ένα μέρος των σπουδαστών που διαμαρτύρονται για «κάποιες εκλογικές αδικίες» και ότι θα φροντίσει να πραγματοποιήσει όσα τους είχε υποσχεθεί.

Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι ο Μιλόσεβιτς ήθελε να δείξει το είδος της υποστήριξης που μπορούσε να εξασφαλίσει, αφήνοντας ταυτόχρονα περιθώρια για κάποιες αλλαγές στα εκλογικά αποτελέσματα σαν μια απόδειξη του γεγονότος ότι αυτός «ακούει τα δίκαια παράπονα των σπουδαστών». Αλλά είναι επίσης πολύ πιθανόν ότι έστειλε ένα μήνυμα για την ετοιμότητά του να προστατεύσει τη θέση του με όλα τα μέ-

Το πρώτο αίμα αναζωπύρωσε την πολιτική σύγκρουση. Στη φωτογραφία, διαδηλωτές με τη φωτογραφία του πολίτη που έπεσε νεκρός την παραμονή των Χριστουγέννων. Φωτ. ΕΡΑ/ΑΠΕ.

σα, και ότι δεν θα ενδώσει στη διεθνή πίεση ή τις υποδείξεις της διεθνούς κοινότητας να αποδεχθεί τα αρχικά εκλογικά αποτελέσματα της 17ης Νοεμβρίου.

Αυτή η θέληση δεν διαφαίνεται μόνο από την ομιλία του. Μολονότι η Σερβία είναι καταφανώς διαιρεμένη, υπάρχουν ελάχιστα περιθώρια για ζωντανό διάλογο και για την επίλυση του προβλήματος της σύγκρουσης σε συνθήκες όπου τα μέσα επικοινωνίας εν γένει είναι μπλοκαρισμένα και τα κρατικά μέσα υφίστανται πλήρη πολιτικό έλεγχο. Το RTS ανέφερε ότι υπήρχαν «μισό εκατομμύριο άνθρωποι σε μια θαυμαστή ανταπόκριση υπέρ της Σερβίας και για την υποστήριξη στην αξιοπρεπή, ειρηνική και ανεξάρτητη πολιτική του προέδρου Μιλόσεβιτς». Οι διαμαρτυρίες του «Zajedno» και των σπουδαστών δεν είχαν ακόμα αναφερθεί, ούτε η εξέγερση των πολιτών του Βελιγραδίου ενάντια στους προερχομένους από την ενδοχώρα διαδηλωτές. Και το σημαντικότερο, δύο μέρες μετά το περιστατικό, δεν είχε καν αναφερθεί ότι ένας οπαδός του «Zajedno» είχε πυροβοληθεί μπροστά στα μάτια κάποιων μαρτύρων. Ούτε επίσης το γεγονός ότι αυτό το περιστατικό είχε κάνει τον γύρο του κόσμου μέσω του CNN άλλαξε τίποτε. Σύμφωνα με όλες σχεδόν τις εκτιμήσεις των ντόπιων και των ξένων ανταποκριτών, εκεί συγκεντρώθηκαν 50 έως 100.000 οπαδοί του Μιλόσεβιτς, οι σπουδαστές ήταν 50.000, ενώ από 200 έως 300.000 ήσαν οι υποστηρικτές του «Zajedno».

Διακινδυνεύοντας μιαν ανοικτή σύγκρουση και την αιματοχυσία, ο Μιλόσεβιτς θέλησε να δείξει ότι ελέγχει την κατάσταση, αλλά το αποτέλεσμα ήταν τα όργανά του να βρίσκονται υπό κατάρρευση, όπως και αυτή τούτη η εικόνα του της πραγματικότητας όπως είχε διαμορφωθεί από το RTS. Οι περισσότεροι από τους διαδηλωτές του SPS που έφθασαν στην πρωτεύουσα, πιθανώς για πρώτη φορά είδαν με τα μάτια τους πόσο διαφορετική ήταν η ατμόσφαιρα στο Βελιγράδι σε σχέση με αυτό που πίστευαν ή που προσδοκούσαν να δουν. Επίσης, «την επόμενη μέρα» και το «Zajedno» και οι σπουδαστές συνέχισαν τις διαδηλώσεις τους. Οι σπουδαστές στην πορεία τους κατέκλυσαν το κέντρο της πόλης και τον χώρο όπου έβγαλε τον λόγο του ο Μιλόσεβιτς ρίχνοντας 30 κιλά σκόνη καθαρισμού στην πλατεία. Επειδή χιόνιζε, το καθάρισμα ήταν επιτυχές.

Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Ακόμα και ύστερα από πέντε εβδομάδες μετά τις εκλογές, τα αποτελέσματα δεν είναι ακόμα τελικά και τα τοπικά κοινοβούλια και οι αρχές των πόλεων πουθενά δεν συγκροτήθηκαν σε σώματα. Κανένας πραγματικά δεν γνωρίζει την κατάσταση σήμερα, και φαίνεται ότι οι αρχές σκόπιμα οδήγησαν τα πράγματα στην αιματοχυσία. Σε ορισμένες πόλεις οι νομικές διαδικασίες βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη (ενστάσεις επί ενστάσεων, δικαστικές αποφάσεις επί δικαστικών αποφάσεων), ενώ σε κά-

ποιες άλλες η επανάληψη των εκλογών δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί. (Η επαρχία Vozdovac του Βελιγραδίου είχε επαναληπτικές εκλογές την περασμένη εβδομάδα).

Παρά το αίτημα να επιλυθεί το πρόβλημα μέσα στο πλαίσιο των θεσμών και όχι στους δρόμους, οι αρχές ακόμα δεν έκαναν το παρामीκό προς αυτή την κατεύθυνση. Η επανέναρξη των εργασιών του Κοινοβουλίου, που είχε σχεδιαστεί για τις αρχές Δεκεμβρίου, παρατάθηκε για τρεις εβδομάδες με την ελπίδα ότι κάτι θα συμβεί στο μεταξύ. Αφού τίποτε δεν άλλαξε, το Κοινοβούλιο συνήλθε εκτάκτως και αποφάσισε να οργανώσει ένα πάνελ (αντί της συζήτησης στρογγυλής τραπέζης, που είχε ζητηθεί από την αντιπολίτευση)*. Η αντιπολίτευση δεν έλαβε μέρος στη συνεδρίαση αυτή του Κοινοβουλίου, με την επεξήγηση ότι το πάνελ δεν αποτελεί θεσμοθετημένη μορφή και ότι οι αποφάσεις του δεν δημιουργούν καμία υποχρέωση. Αποτελεί σπατάλη χρόνου και διαιώνιση του προβλήματος. Στις 26 Δεκεμβρίου, για να δημιουργηθεί η ψευδαίσθηση ότι κάτι πρόκειται να γίνει, το πάνελ πραγματοποιήθηκε με κοινοβουλευτικά μέλη τους εκπροσώπους του SPS και του συνασπισμένου με αυτό μικρού κόμματος της Νέας Δημοκρατίας (ND). Αυτό είναι κατανοητό ως ένα επιπλέον βήμα ενάντια στην αξιοπιστία των θεσμών μετά τη δικαστική διαδικασία που κινήθηκε τόσο απροκάλυπτα για να δικαιολογηθεί η εκλογική χειρουργώση.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΙΕΣΗ

Την πραγματική ένδειξη για την ισχυρή διεθνή πίεση κατά του Μιλόσεβιτς απέτέλεσε ένα γράμμα του υπουργού των Εξωτερικών των ΗΠΑ Γουόρρεν Κρίστοφερ. Μια και ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς ποτέ δεν μίλησε για την εκλογική κρίση στη δημοσιευθείσα απάντησή του προς τον Κρίστοφερ, αυτός μίλησε έμμεσα για αυτό στο λαό. Ο υπουργός των Εξωτερικών των ΗΠΑ εξέφρασε πολύ σοβαρά το ενδιαφέρον του για τις εκλογικές παρατυπίες στην Σερβία και για τις συλλήψεις των διαδηλωτών (για 32 τη συγκεκριμένη φορά και για έναν νέο εργάτη που χτυπήθηκε και βασανίστηκε).

*Ο θεσμός της στρογγυλής τράπεζας είχε εφαρμοστεί το 1992 και οι αποφάσεις που προέκυπταν είχαν υποχρεωτικό χαρακτήρα. Αντίθετα, στο πάνελ γίνεται μια γενική συζήτηση εκπροσώπων από τα διάφορα κόμματα.

Στην απάντησή του ο Μιλόσεβιτς προσκάλεσε μια ξένη επιτροπή να έλθει και να διαπιστώσει ότι τίποτε το παράνομο δεν συνέβη και ότι η Σερβία έχει ένα από τα πιο δημοκρατικά εκλογικά συστήματα. Ισχυρίστηκε επίσης ότι ο κόσμος ήταν κακά πληροφορημένος για την κατάσταση στη χώρα και παραπλανημένος από την αντιπολίτευση. Το γράμμα δόθηκε στη δημοσιότητα από το RTS ξανά και ξανά, ενώ επιστολές συμπαράστασης προς τον Μιλόσεβιτς άρχισαν αμέσως να καταφθάνουν από ολόκληρη τη χώρα. Πρόκειται για μια πολύ προσφιλή μέθοδο από την εποχή που ο Μιλόσεβιτς ανήλθε στην εξουσία. Η κινητοποίηση της λαϊκής βάσης είναι κάτι που κληρονόμησε από το κομμουνιστικό παρελθόν και στηρίζεται κυρίως σε κατά παραγγελίαν γράμματα από διευθυντές κρατικών επιχειρήσεων που εκφράζουν τη νομιμοφροσύνη τους εκ μέρους των εργαζομένων, χωρίς καν να τους έχουν ενημερώσει.

Ο ΟΑΣΕ αντέδρασε έντονα, και μια επιτροπή, ύστερα από ειδική πρόσκληση του **Φελίππε Γκονζάλες**, πήγε το τελευταίο Σαββατοκύριακο στο Βελιγράδι και συναντήθηκε με τους περισσότερους αρμόδιους παράγοντες. Αυτοί υπέβαλαν την έκθεσή τους στις 27 Δεκεμβρίου και σημειώνουν ότι αφ' ενός ότι δεν έχουν καμία αμφιβολία για την αλλοίωση των εκλογικών αποτελεσμάτων αλλά αφ' ετέρου φροντίζουν και για μια πολιτική υπόδειξη, την οποία επιθυμούν να προσφέρουν. Οι αρχές δεν έκαναν κανένα σχόλιο για την επίσκεψη και ο υπουργός των Εξωτερικών δήλωσε όταν τους συνάντησε στο αεροδρόμιο ότι αυτοί ήθελαν να πληροφορηθούν επί των πραγματικών γεγονότων. Ο κ. **Μιλουτίνοβιτς** δήλωσε ότι η διεθνής κοινότητα είναι κακά πληροφορημένη από το «Zajedno» και ότι τα καταγγελλόμενα ως νόθα αποτελέσματα αφορούν μόνον στα 3,9% του συνόλου. Σύμφωνα με πηγές του «Zajedno», όμως, οι δήμοι των οποίων τα αποτελέσματα είναι παραποιημένα, και κυρίως εκείνοι του Βελιγραδίου και των μεγάλων πόλεων, περιλαμβάνουν σχεδόν 4 εκατομμύρια ανθρώπους και το ήμισυ περίπου του πληθυσμού της Σερβίας (εκτός από το Κόσοβο).

Η ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ

Τις τελευταίες 35 μέρες το κίνημα διαμαρτυρίας ούτε στιγμή δεν ατόνησε. Ο αριθμός των διαδηλωτών στο Βελιγράδι

ανερχόταν σχεδόν κάθε μέρα στα 100.000 άτομα, ή και μερικές φορές ήσαν κάπως περισσότερα, παρά τον κρύο καιρό του Δεκεμβρίου. Το ίδιο ισχύει για τις διαδηλώσεις διαμαρτυρίας των σπουδαστών (κάθε μέρα το βράδυ στην πλατεία της Ακαδημίας και στις πορείες στους δρόμους της πόλης), που εκφράζουν ανεξάρτητα την αντίθεσή τους στην παραβίαση της εκλογικής διαδικασίας και στην αλλοίωση των εκλογικών αποτελεσμάτων. Στη διάρκεια αυτών των 35 ημερών κάποια πράγματα έχουν αλλάξει, ενώ άλλα έχουν παραμείνει τα ίδια.

Πριν από την αντισυγκέντρωση, το κύμα της διαμαρτυρίας ήταν συνεχώς διογκούμενο. Οι σπουδαστές, που άρχισαν μόνο λίγες μέρες μετά το «Zajedno» (το «Zajedno» είχε 35 και οι σπουδαστές 32 ημέρες διαμαρτυρίας πριν από την αντισυγκέντρωση), είναι η μόνη κοινωνική ομάδα που διοργάνωσε δική της, ξεχωριστή εκδήλωση διαμαρτυρίας. Από την αρχή οι περισσότερες σχολές έκλεισαν και οι 1.700 καθηγητές (από τους 2.500 χιλιάδες) υπέγραψαν ένα κείμενο συμπαράστασης προς τους σπουδαστές. Αρκετοί δικαστικοί και δικαστές του Συνταγματικού Δικαστηρίου έχουν δημόσια διαμαρτυρηθεί για τις παρεμβάσεις στο έργο της δικαιοσύνης, αλλά, παρά το γεγονός ότι αρκετές φορές οι εργαζόμενοι το ζήτησαν, αυτοί δεν συνένωσαν το κίνημα διαμαρτυρίας τους με το γενικότερο κίνημα.

Οι διαμαρτυρίες συνεχίζονται επίσης (σε μικρότερη κλίμακα) και σε άλλες πόλεις. Οι πιο έντονες σημειώνονται στη Νις, που είναι η δεύτερη σε μέγεθος πόλη της χώρας. Το αποτέλεσμα των εκλογών είναι ακόμα «υπό διαπραγμάτευση» εκεί και τα αποτελέσματα παραπέμφθηκαν πρόσφατα για αναθεώρηση. Αυτό συνέβη την ίδια ημέρα που μια ομάδα από 17 σπουδαστές άρχισε την πορεία της προς το Βελιγράδι (πάνω από 240 χλμ.), εκφράζοντας έτσι με συμβολικό τρόπο την υποστήριξή της προς τους φοιτητές του Βελιγραδίου και μεταφέροντας τα εκλογικά αποτελέσματα από 17 εκλογικά κέντρα της Νις, τα οποία είχαν αλλάξει με δικαστική απόφαση. Αυτοί τα προσκόμισαν στον πρόεδρο Μιλόσεβιτς, ο οποίος δέχτηκε να συναντηθεί στο Βελιγράδι μόνο με μια τριμελή αντιπροσωπεία και παρουσία ενός δημοσιογράφου της κρατικής τηλεόρασης. Παρουσιάστηκαν στον πρόεδρο με το συγκεκριμένο αποδεικτικό υλικό, και αυτός τους υποσχέθηκε ότι θα το

διαβιβάσει στο υπουργείο Δικαιοσύνης, ότι η νομιμότητα θα γίνει σεβαστή, ότι κανένας από αυτούς που παρανόμισαν δεν θα προστατευτεί από το κράτος, προσθέτοντας ότι η Σερβία δεν θα κυβερνηθεί ποτέ από ξένους, όπως οι ηγέτες τους θα ήθελαν (αναφερόμενος στους ηγέτες του «Zajedno», παρ' όλο που οι σπουδαστές ρητά είχαν δηλώσει ότι αυτοί διαμαρτύρονται ως πολίτες για την παραβίαση των εκλογικών τους δικαιωμάτων). Ήταν η τελευταία αυτή φράση του προέδρου Μιλόσεβιτς που αποτέλεσε το έναυσμα για μια σειρά αντισυγκεντρώσεων οργανωμένων από το δικό του κόμμα, «ενάντια στην ξένη εξουσία και υπέρ της Σερβίας», που κορυφώθηκαν στο Βελιγράδι, στις 24 Δεκεμβρίου.

Οι σπουδαστές διατείνονται ότι η διαμαρτυρία τους δεν είναι πολιτική. Πιστεύουν ότι θα υποβαθμιζόταν η θέση τους αν οι αρχές τους χαρακτήριζαν ως κινουμένους υπέρ της αντιπολίτευσης, και επιμένουν ότι επιθυμούν να γίνει σεβαστή η νόμιμη εκλογική διαδικασία και να αναγνωριστούν τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα. Οι σπουδαστές είναι οργανωμένοι (στη Νις επτά από τα οκτώ κολλέγια υποστήριξαν την απόφαση των σπουδαστών για απεργία) και εκφράζουν τη συμπαράστασή τους με πορείες προς το Βελιγράδι. Οι πρώτοι σπουδαστές από το Νόβισαντ (που απέχει 80 χλμ. από το Βελιγράδι), που ήταν μια ομάδα 150 ατόμων, διοργάνωσαν μια πορεία προς το Βελιγράδι, ενώ από τη Νις, την Κραγκούγιεβακ και τη Σουμποτίτσα οι σπουδαστές πορεύτηκαν χρησιμοποιώντας τα μοτοποδήλατά τους.

Η δημιουργική φαντασία και οι πρωτότυπες μορφές έκφρασης της πολιτικής δυσανεξίας αποτελούν ένα μόνιμο χαρακτηριστικό του φοιτητικού κινήματος διαμαρτυρίας. Κάθε μέρα οι σπουδαστές επιλέγουν τον δρόμο όπου θα πραγματοποιήσουν την πορεία τους. Όταν ο πρόεδρος της Βουλής δήλωσε ότι αυτοί είναι χούλιγκαν που καταστρέφουν την πόλη, πήραν τούβλα και έχτισαν ένα μικρό τείχος μπροστά από το κτίριο του Κοινοβουλίου, στέλνοντας έτσι το μήνυμα ότι δεν καταστρέφουν, αλλά οικοδομούν. Πήραν παλιόχαρτα και τα έκαψαν μπροστά στην είσοδο του πρακτορείου Τανγιούνγκ επειδή μεταδίδει μόνο παλιά νέα. Προσπάθησαν τρεις φορές να πραγματοποιήσουν πορεία προς την Dedinje, ένα προάστιο του Βελιγραδίου όπου διαμένει ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς, αλ-

λά εμποδίστηκαν από την αστυνομία. Στη θέση όπου εμποδίστηκαν να προχωρήσουν, διοργάνωσαν καθιστικές εκδηλώσεις και έκτισαν μια πυραμίδα μεγέθους δύο μέτρων δηλώνοντας έτσι το σημείο απ' όπου η «απαγορευμένη πόλη» του Βελιγραδίου αρχίζει.

ΣΚΗΝΟΘΕΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ

Ταυτόχρονα με την εγκατάλειψη του συνθήματος της «φασιστικής και βίαιης διαμαρτυρίας», αφού καμιά μορφή βίας δεν είχε ασκηθεί, το RTS άρχισε μια προπαγανδιστική εκστρατεία εναντίον των ξένων σημαίων που κρατούσαν οι διαδηλωτές. Κάθε μέρα εμφανίζονταν τέτοιες ξένες σημαίες, και αυτή η αρχικά γελοία ιστορία μετατράπηκε αργότερα σε πραγματική υστερία ενάντια στη Γερμανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Κάθε βράδυ με συνεντεύξεις «κοινών πολιτών» στα κεντρικά δελτία ειδήσεων εκφραζόταν η αποστροφή προς τα ξένα σύμβολα, κυρίως από τους πιο ηλικιωμένους, που θυμόντουσαν ότι τα μέλη των οικογενειών τους είχαν σκοτωθεί από τους Γερμανούς στη διάρκεια της κατοχής στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Επίσης, ένας κρατικός τηλεπαρουσιαστής του JUL (μέλος του αριστερού συνασπισμού του SPS, που καθοδηγείται από την κ. **Μίρα Μάρκοβιτς**, σύζυγο του προέδρου Μιλόσεβιτς) ζήτησε από το κράτος να αποκαλύψει στους διαδηλωτές τα αποδεικτικά στοιχεία για τις χρηματοδοτήσεις των κινητοποιήσεων από κέντρα του εξωτερικού και να σχηματίσει τις δημοτικές αρχές στο Βελιγράδι (σύμφωνα με τα αποτελέσματα της τρίτης επαναληπτικής εκλογής, το SPS κέρδισε την πλειοψηφία, αλλά δεν τολμά να εγκαταστήσει τις δημοτικές αρχές) για να αποκατασταθεί η τάξη στην πρωτεύουσα. Αυτός επίσης προέβλεψε ότι οι οπαδοί της Αριστεράς θα συγκεντρωνόντουσαν επίσης για να εκφράσουν την υποστήριξή τους προς το καθεστώς.

Η έκταση της ξενοφοβίας και του σωβινισμού, που τα κρατικά μέσα μαζικής επικοινωνίας όλο και διευρύνουν, είναι ιδιαίτερα έκδηλη εκεί όπου τονίζεται ο σερβικός χαρακτήρας της πολιτικής των SPS και JUL. Από τότε που ορισμένοι ηγέτες από το Κόσοβο υποστήριξαν ανοικτά τις δημοκρατικές προοπτικές και αλλαγές στη Σερβία, οι διαδηλωτές χαρακτηρίστηκαν εχθροί του κράτους. Αυτό εκφράστηκε πιο καθαρά από ορισμένους οπαδούς του Μιλόσεβιτς,

που έφτασαν από το Κόσοβο για να συμμετάσχουν στην αντισυγκέντρωση, ανασκαλεύοντας έτσι μνήμες που τοποθετούνται σχεδόν μια δεκαετία πριν, όταν ο μαχόμενος εθνικισμός της Σερβίας υπεκινείτο στο μεγαλύτερο μέρος του με την ίδια μέθοδο και από τις ίδιες περιοχές.

Η διαφορά ανάμεσα στους δυο τρόπους έκφρασης της υποστήριξης αποτελεί μιαν σαφή απόδειξη του πόσο είναι διχασμένη η σερβική κοινωνία. Το σημερινό καθεστώς χάνει σιγά σιγά τη νομιμότητά του και είναι πολύ δύσκολη η απόκρυψη αυτής της απώλειας από τα κρατικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, οποιοδήποτε χειρισμό και αν κάνουν. Αλλά η πιο σημαντική συνέπεια των χειρισμών αυτού του είδους είναι η διεύρυνση του χάσματος και η παραπέρα ριζοσπαστικοποίηση των υποστηρικτών του καθεστώτος εξαιτίας του όλο και μεγαλύτερου φόβου απέναντι στην αντιπολίτευση – γεγονός που σκιάζει τις διαμαρτυρίες και ποινικοποιεί την πολιτική ανυπακοή. Αυτό το μέγALLOWMA του φόβου αποτελεί ένα εμπόδιο: αποσκοπεί να σταματήσει τον λαό από το να σκέφτεται διαφορετικά απ' ό,τι το καθεστώς, δηλ. διαφορετικά από την εικόνα που θέλει να παρουσιάζει από τα κρατικά μέσα μαζικής επικοινωνίας. Αλλά η έκταση της διαμαρτυρίας σαφώς στέλνει το μήνυμα ότι το μεγαλύτερο μέρος του λαού (τουλάχιστον στις μεγάλες πόλεις) δεν είναι έτοιμο να αποδεχθεί ούτε να ανεχθεί περισσότερο αυτή την πραγματικότητα. Η αντίθεση και η διαμαρτυρία αποτελούν σαφείς ενδείξεις για πολιτικές αλλαγές.

Οι άνθρωποι που κάνουν πορείες στους δρόμους των πόλεων ή από πόλη σε πόλη σφυρίζουν, τραγουδούν και διαμαρτύρονται ενάντια στην εκλογική νοθεία με τέτοια επιμονή και με τόσο χιούμορ ώστε να στέλνουν το μήνυμα ότι αυτό το καθεστώς δεν είναι ικανό να εξασφαλίσει την αποδοχή ούτε καν την κατανόηση. Ο στόχος για ένα κίνημα ειρηνικό, χωρίς βία και με πολιτικές μόνο μορφές έκφρασης αποτελεί ένα νέο πολιτικό διακύβευμα, που βρίσκεται πολύ μακριά από τη λογική των κρατικών αρχών. Αυτές γνωρίζουν ότι οι πολίτες εξακολουθούν να μη θίγουν ζητήματα σχετικά με τον πόλεμο και τις εθνικές στρατηγικές, αλλά ότι περιορίζονται σε έντονες διαμαρτυρίες, υποχρεώνοντας έτσι τις αρχές να υπολογίσουν και, πριν πράξουν οτιδήποτε, να σεβαστούν τη νομιμότητα, κάνοντας πρώτα αυτοί οι ίδιοι την καλή αρχή.

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΡΑΤΟΣ

Ένα αυτοκινητικό δυστύχημα στο Σουσουρλούκ της Τουρκίας, πριν από λίγο καιρό, έγινε αφορμή να δουν το φως της δημοσιότητας φοβερές αποκαλύψεις για τη σχέση κράτους και παρακράτους στη γειτονική μας χώρα. Σε εκείνο το δυστύχημα έχασε τη ζωή του ο ηγέτης των γκρίζων λύκων, ο διαβόητος **Τσατλί**. Τώρα, ακόμα και οι μυστικές υπηρεσίες της Τουρκίας, η γνωστή ΜΙΤ, παραδέχεται ότι χρησιμοποίησε τον Τσατλί για διάφορες επιχειρήσεις στο εξωτερικό, κυρίως δολοφονίες μελών του κουρδικού κόμματος και επιχειρηματιών. Λένε ακόμα ότι έπαψαν να τον χρησιμοποιούν το '84, όταν διαπίστωσαν ότι ο άνθρωπός τους ήταν μπλεγμένος σε εμπόριο ναρκωτικών. Οι αποκαλύψεις πέφτουν βροχή. Ο πρώτος στη λίστα καταζητούμενος, ο ακροδεξιός γκάνγκστερ Τσατλί, είχε τεθεί στην υπηρεσία του κράτους. Το παρακράτος δηλ. στην υπηρεσία του κράτους και των διεφθαρμένων λειτουργών του. Ο τουρκικός Τύπος αποκαλύπτει ότι ο Τσατλί πήρε πολλά εκατομμύρια από την **Τανσού Τσιλέρ** για να προκαλέσει τα επεισόδια στη Βόρεια Κύπρο που στοίχισαν τη ζωή στους δύο Ελληνοκύπριους. Η Τσιλέρ περνά στην αντεπίθεση, κατηγορώντας τον πολιτικό της αντίπαλο και άσπονδο εχθρό της, **Μεσούτ Γιλμάζ**, ότι συνεργάζεται με τους Κούρδους του ΡΚΚ. Πλήρης σύγχυση επικρατεί στα πολιτικά πράγμα-

τα της γειτονικής μας χώρας, ενώ ο ισλαμιστής πρωθυπουργός, **Νετμετίν Ερμπακάν**, με τη ρομφαία στο χέρι, ευαγγελίζεται ότι το μαχαίρι θα φτάσει στο κόκαλο.

ΔΙΚΑΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΥΠΡΙΟΥΣ

Το Διεθνές Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επιδίκασε πριν από λίγες ημέρες στην Κύπρια **Τιτίνα Λοιζίδου** την περιουσία της που βρίσκεται στην κατεχόμενη Βόρεια Κύπρο. Η Λοιζίδου δικαιώθηκε, και η υπόθεσή της ανοίγει το δρόμο για την προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο και άλλων Κυπρίων που έχουν χάσει, μετά την κατοχή, τις περιουσίες και τα σπίτια τους. Ο τούρκος δημοσιογράφος **Μεχμέτ Αλί Μπιράντ** άδραξε, μάλιστα, την ευκαιρία, και σε άρθρο του μετά τη δικαστική απόφαση έγραψε ένα δριμύ κατηγορώ κατά της Τουρκίας και των πρακτικών της στην Κύπρο, υποστηρίζοντας ότι άνοιξε ο δρόμος για την οριστική καταδίκη της Τουρκίας.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΓΕΛΤΣΙΝ

Ο πρόεδρος **Γέλτσιν** επέστρεψε στις 23 του μήνα, μετά από πολύμηνη απουσία λόγω προβλημάτων υγείας, στο Κρεμλίνο και στα καθήκοντά του. Δήλωσε ακμαίος και αποφασισμένος να κάνει το καλύτερο για τη Ρωσία, τα προβλήματα όμως που καλείται να αντιμετωπίσει είναι δισεπίλυτα. Εκατομμύρια στρατιωτικοί και δημόσιοι υπάλληλοι παραμένουν για μήνες απλήρωτοι. Η κοινω-

νική δυσαρέσκεια, λόγω της δεινής οικονομικής κατάστασης, είναι διάχυτη. Η κατάσταση στην Τσετσενία παραμένει τεταμένη παρά τη συμφωνία για αποχώρηση των ρωσικών στρατευμάτων και ο στρατηγός **Λέμπεντ**, εμπνευστής της παραπάνω συμφωνίας, ανακοίνωσε στις 27 του μήνα τη δημιουργία νέου κόμματος, ζητώντας πάλι την παραίτηση του Γέλτσιν. Η Δύση κάνει ό,τι μπορεί για να στηρίξει τον ρώσο πρόεδρο, η επιστροφή του όμως στο Κρεμλίνο δεν είναι δυνατόν να βγάλει τη χώρα από τα αδιέξοδα στα οποία έχει περιέλθει.

ΔΑΣΚΑΛΕ ΠΟΥ ΔΙΔΑΣΚΕΣ

Ο πρόεδρος της Αλβανίας, **Σαλί Μπερίσα**, αν

και έδειξε πρώτος το δρόμο με τη νόθευση του εκλογικού αποτελέσματος στις προεδρικές εκλογές, αν και δεν δίστασε να στρέψει τις δυνάμεις ασφαλείας εναντίον των διαδηλωτών στην πλατεία Σκεντέρμπεη, επέπληξε αυστηρά τον πρόεδρο **Μιλόσεβιτς** για τις πρακτικές του και τον κάλεσε να μη χρησιμοποιήσει βία για να διαλύσει τις συγκεντρώσεις της αντιπολίτευσης. Προέβλεψε ότι η πολιτική αναταραχή στη Σερβία ενδέχεται να προκαλέσει γενικότερη αστάθεια στα Νότια Βαλκάνια και, με την ευκαιρία, επανέλαβε ότι σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης στο Κοσσυφοπέδιο το αλβανικό έθνος θα αντιδράσει ενωμένο.

Αστυνομοκρατούνται οι δρόμοι του Βελιγραδίου, αλλά κι οι διαδηλώσεις που οργανώνει η αντιπολίτευση πληθαίνουν. Οι πολίτες που αντιτίθενται στις πρακτικές του **Μιλόσεβιτς** δεν δίστασαν να κάνουν γιορτές στους δρόμους - και κάποιοι άδραξαν την ευκαιρία να προσφέρουν κλαδιά από στολισμένα έλατα στους άνδρες της αστυνομίας. Αν όμως εκείνοι διαταχθούν να χτυπήσουν θα τους εμποδίσει το πνεύμα των Χριστουγέννων;

Μπροστά στην απομυθοποίηση;

της Μαρίας Φραγκάκη Ιωάννου*

Για την Αριστερά, ο στόχος της ενωμένης Ευρώπης, που οικοδομείται με όρους δημοκρατίας, κοινωνικής αλληλεγγύης, συνοχής και σύγκλισης, ειρήνης και ασφάλειας, απαντά σε αδήριτες ανάγκες της εποχής μας. Η Ε.Ε. όπως τη γνωρίζουμε σήμερα με τις ελλείψεις, τα κενά και τις προκαταλήψεις της, αποτελεί ένα πεδίο συγκρούσεων για τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, για τη δημιουργία της Ευρώπης των λαών.

Η διαδικασία ευρωπαϊκής ενοποίησης κάθε άλλο παρά σηματοδοτεί μια ευθύγραμμη εξέλιξη. Για την Αριστερά, η πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση πραγματοποιείται σ' ένα πεδίο έντονων κοινωνικών συγκρούσεων, κρατικών ηγεμονισμών και αντιπαράθεσεων ιδεών. Σήμερα, καθώς η Ευρώπη πλήττεται από την επανεμφάνιση του εθνικισμού, την κρίση των σοσιαλιστικών ιδεών και την οικονομική ύφεση, οι συγκρούσεις αυτές είναι ιδιαίτερα έντονες.

Ειδικότερα, όπως αναφέρει ο **Ignacio Ramonet** (*Αφιερώματα - Le Monde Diplomatique*, No 5), ο οικονομικός ορθολογισμός που εμπεριέχεται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ (Σ.Μ.) και ιδιαίτερα στη λογική της αγοράς, των ελεύθερων συναλλαγών και της μεγιστοποίησης του κέρδους έχει αποτέλεσμα την όξυνση της ανεργίας και της φτώχειας, την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής, τον περιορισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Με τον τρόπο αυτό, οδηγούμαστε σε φαινόμενα ξενοφοβίας, λαϊκισμού, ακόμα και υπολανθάνοντος φασισμού, σε κοινωνικό δηλαδή ανορθολογισμό, ο οποίος εμφανίζεται αδιά-

φορος ή και αμφισβητεί ευθέως την ευρωπαϊκή ιδέα.

Η απάντηση στην πρόκληση της Ευρώπης των 40 εκατομμυρίων κάτω από το όριο φτώχειας, 19 εκατομμυρίων ανέργων, 3 εκατομμυρίων αστεγών είναι η ευρωπαϊκή οικοδόμηση. Μια οικοδόμηση, όμως, που θα εστιάζει στην κοινωνία και στις ανάγκες της. Όσο εξακολουθούν να διαφεύγουν οι λύσεις στο κοινωνικό πεδίο, τόσο η όποια προσέγγιση ονομαστικών δεικτών δεν μπορεί παρά να είναι εφήμερης διάρκειας και περιορισμένης πολιτικής εμβέλειας.

Για την Αριστερά, ο στόχος της ενωμένης Ευρώπης, που οικοδομείται με όρους δημοκρατίας, κοινωνικής αλληλεγγύης, συνοχής και σύγκλισης, ειρήνης και ασφάλειας, απαντά σε αδήριτες ανάγκες της εποχής μας. Η Ε.Ε. όπως τη γνωρίζου-

με σήμερα με τις ελλείψεις, τα κενά και τις προκαταλήψεις της, αποτελεί ένα πεδίο συγκρούσεων για τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, για τη δημιουργία της Ευρώπης των λαών. (...)

ΟΝΕ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΟΗΣΗ

Στο επίκεντρο της Σ.Μ. βρίσκεται η πολιτική για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Σε αντίθεση με τις άλλες πολιτικές της Σ.Μ., αυτή διατυπώνεται με απόλυτη ακρίβεια ως προς τους στόχους, το χρονοδιάγραμμα και τις προβλεπόμενες διαδικασίες υλοποίησης. Με την έννοια αυτή, η ΟΝΕ αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στο πολιτικοοικονομικό εγχείρημα της Σ.Μ.

Με δεδομένη την κεντρική στόχευση της ΟΝΕ -την καθιέρωση ενιαίου νομίσματος σε σύντομο χρονικό διάστημα-, κύριο μέλημά της είναι η επίτευξη της γνωστής «ονομαστικής σύγκλισης» των οικονομιών της Ε.Ε. Οι τιμές των κριτηρίων σύγκλισης οι οποίες επελέγησαν το 1992 αντιστοιχούσαν στα στοιχεία της οικονομίας της Γερμανίας τη δεκαετία του '80, όταν ο γαλλογερμανικός άξονας αποφάσιζε με αμοιβαίους συμβιβασμούς να προχωρήσει στη Σ.Μ. Οι τιμές αυτές είναι στην ουσία αυθαίρετες ή και μη υλοποιήσιμες για τα περισσότερα κράτη-μέλη της Ε.Ε., γεγονός το οποίο αναγνωρίζει και η ίδια η Συνθήκη, προβλέποντας ότι κατά την έναρξη του γ' σταδίου της ΟΝΕ, το ενιαίο νόμισμα θα εφαρμοστεί μόνο από τις χώρες εκείνες που θα έχουν επιτύχει τα κριτήρια σύγκλισης, ενώ οι υπόλοιπες χώρες -«χώ-

* Η Μαρία Φραγκάκη Ιωάννου είναι οικονομολόγος, μέλος της ΚΠΕ του ΣΥΝ. Το κείμενό της στηρίζεται σε εισήγηση, που παρουσιάστηκε σε Ημερίδα του Εθνικού Ινστιτούτου Εργασίας και του Ελληνικού Κέντρου Ευρωπαϊκών Μελετών, με θέμα «Ευρωπαϊκές ενοποιητικές διαδικασίες: ΟΝΕ και απασχόληση» (19.11.96).

ρες σε παρέκκλιση»— θα παραμείνουν εκτός του κοινού νομίματος.

Συνεπώς, η λογική του «σκληρού πυρήνα» αποτελεί δομικό στοιχείο της Σ.Μ., διαιρώντας εκ προοιμίου την Ευρώπη σε περισσότερες από μία.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να γίνει αναφορά σε πρόσφατη συνέντευξη του πρώην προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, **Ζακ Ντελόρ**, αρχιτέκτονα της Σ.Μ., ο οποίος επισήμανε ότι «*καμιά χώρα δεν μπορεί να αναγκαστεί από τις υπόλοιπες να βαδίζει γρηγορότερα από όσο η ίδια θέλει. Δεν μπορεί, όμως, και να εμποδίσει τις άλλες να βαδίσουν οι ίδιες γρηγορότερα, εφόσον το επιθυμούν*» (*The European*, 24-30.10.1996).

Στις συνθήκες αυτές, ο Ντελόρ διαβλέπει τη δημιουργία μιας Ευρώπης με την ευρύτερη έννοια στην οποία θα υπάρχει ελευθερία κίνησης κεφαλαίων, αγαθών και ανθρώπων, καθώς και περιορισμένη πολιτική συνεργασία – και μιας δεύτερης Ευρώπης, με τη στενή έννοια, τα μέλη της οποίας θα συνδέονται με περισσότερο «*απαιτητικές*» θεσμικές σχέσεις και τα οποία θα συνεχίσουν την «*ιστορική παράδοση της άσκησης διεθνούς επιρροής*». Πρόκειται για επίσημη παραδοχή αποτυχίας ή για παγίωση μιας νέας πραγματικότητας;

Σήμερα, στα πρόθυρα της έναρξης του γ' σταδίου και προτού ολοκληρωθεί η Δ.Δ. '96, το μεγαλόπνοο σχέδιο της ONE τίθεται υπό δοκιμασία. Η απόλυτη προσήλωση σε ορισμένους δημοσιονομικούς και νομισματικούς δείκτες έχει οδηγήσει σε απόκλιση μάλλον παρά σε σύγκλιση τις οικονομίες της Ε.Ε.

Η διαφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου (ΕΝΙ) ως προς τον αριθμό των χωρών που θα προκριθούν για το γ' στάδιο της ONE είναι χαρακτηριστική. Η διασταλτική ερμηνεία των κριτηρίων που επιλέγει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζεται στην πολιτική βούληση για απεμπλοκή από το αδιέξοδο της πολλαπλής Ευρώπης, ενώ η αυστηρή ερμηνεία που επιλέγει το ΕΝΙ στοχεύει στη διασφάλιση μιας σταθερής, έστω και «*μικρής*» Ευρώπης.

Πρόκειται για δύο διαφορετικές αντιλήψεις, κοινό σημείο των οποίων είναι το υψηλό κοινωνικό κόστος που συνεπάγεται η υφιστάμενη νεοφιλελεύθερη πολιτική της δημοσιονομικής διαχείρισης, ενόψει της καθιέρωσης του κοινού νομί-

ματος, δηλαδή της περικοπής των δημοσίων, κυρίως κοινωνικών, δαπανών και γενικότερα του περιορισμού του ρόλου του κράτους στην κοινωνία (βλ. επίσης Χ. Γολέμη, *Εποχή* 10.11.1996).

Καθώς τα όρια της Δ.Δ., η οποία προβλέπεται να ολοκληρωθεί το 1997, προσεγγίζουν εκείνα της έναρξης της γ' φάσης της ONE, στο τέλος του 1998, και δεδομένου ότι η Δ.Δ. εξελίσσεται σε άχρωμη, γραφειοκρατική διαδικασία, η ONE αποκτά τις διαστάσεις «*συμβόλου*» της διαδικασίας Ευρωπαϊκής ενοποίησης (δηλώσεις του ευρωβουλευτή **Ε. Χριστοδούλου** στον *Επενδυτή*, 27.10.96).

Πρόκειται για αντιστροφή των προτεραιοτήτων της Δ.Δ., προτάσσοντας την ONE έναντι της πολιτικής ενοποίησης. Όπως, όμως, έχει επισημάνει ο ευρωβουλευτής **Γ. Κατηφόρης**, «*δεν είναι σωστό να περιορίζει κάποιος τον ορίζοντά του στην ενοποίηση της αγοράς. Χρειάζεται η πραγματική ενοποίηση της ευρωπαϊκής κοινωνίας, που περνά μέσα από την πολιτική ενοποίηση και που πάλι δεν επαρκεί αν η πολιτική που θα εφαρμοστεί από εκεί και πέρα είναι ατυχής*» (*Επενδυτής*, 27.10.1996).

Σε ό,τι αφορά τη σύγχρονη ριζοσπαστική Αριστερά, με δεδομένο τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της, η θέση της είναι θετική απέναντι στην προοπτική του ενιαίου νομίματος. Θέτει, όμως, ως προϋπόθεση την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης των οικονομιών και των κοινωνιών της Ευρώπης.

Ειδικότερα, η ευρωπαϊκή πραγματικότητα σήμερα χαρακτηρίζεται από πολλές ταχύτητες. Η ενοποιητική διαδικασία προϋποθέτει και απαιτεί τη μείωση της απόστασης μεταξύ των διαφόρων ταχυτήτων. Μέχρι τούτο να καταστεί δυνατό, η ισοτιμία συμμετοχής των κρατών-μελών στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης θεωρείται αυτονόητη.

ΜΕΤΑ ΤΟ 1999

Καθώς το 1999 πλησιάζει, οι κυβερνήσεις και οι λαοί της Ε.Ε. βρίσκονται αντιμέτωποι με την ευρωπαϊκή πραγματικότητα, πολιτική, οικονομική και κοινωνική. Τα ερωτήματα είναι αμείλικτα. Θα προχωρήσει η ενοποίηση και με τι ρυθμό; Νοείται οικονομική και πολιτική ενοποίηση χωρίς την κοινωνική συναίνεση, χωρίς τη λαϊκή στήριξη; Πώς επιτυγχάνεται η ουσιαστική, σε βάθος ενοποίηση, η οποία προοπτικά θα περιλάβει και

τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ήδη υποψήφια μέλη της Ε.Ε.; Δύσκολα ερωτήματα. Αγωνιώδης η προσπάθεια εξεύρεσης λύσεων. Σκληρή η πολιτική, ιδεολογική αντιπαράθεση στη διαμόρφωση των απαντήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η απουσία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου όπως και των εθνικών Κοινοβουλίων από τις διαδικασίες προετοιμασίας της γ' φάσης της ONE αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα, καθώς ο διάλογος διεξάγεται σε κυβερνητικό επίπεδο, με τον λαϊκό παράγοντα παρόντα μόνο μέσα από τις αντιδράσεις του στις αυξανόμενες πιέσεις της ασκούμενης πολιτικής.

Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε σε ορισμένα κομβικά κατά τη γνώμη μας σημεία, σε μια προσπάθεια σκιαγράφησης των επιλογών του 1999.

Αναφερθήκαμε ήδη στην αντιπαράθεση των εκτιμήσεων της επιτροπής και του ΕΝΙ, η οποία σηματοδοτεί δύο διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς την έναρξη της γ' φάσης της ONE, την ευρεία «*ελαστική*» προσέγγιση και τη στενή, «*αυστηρή*» προσέγγιση. Από τη δική μας πλευρά, θεωρούμε ως πλέον πιθανό σενάριο το «*ελαστικό*», δηλαδή την εφαρμογή πολιτικών κριτηρίων κατά την επιλογή των προς ένταξη στο κοινό νόμισμα χωρών και, συνεπώς, την αξιολόγηση των οικονομιών τους βάσει των τάσεων και όχι του απόλυτου ύψους των δεικτών σύγκλισης. Εξάλλου, η προοπτική αυτή στηρίζεται στο άρθρο 104Γ της Σ.Μ., τουλάχιστον σε ό,τι αφορά στους δείκτες του δημοσίου ελλείμματος και χρέους. Έχει δηλαδή προβλεφθεί από την ίδια τη Συνθήκη!

Αλλά και στην περίπτωση του «*αυστηρού*» σεναρίου –της εφαρμογής δηλαδή του κοινού νομίματος από μικρό αριθμό χωρών το 1999– οι σχέσεις των «*εντός*» με τις «*εκτός*» χώρες προβλέπεται να αντιμετωπιστούν με ενιαίο τρόπο. Ειδικότερα, το άρθρο 109Μ της Σ.Μ. ορίζει ότι «*κάθε μέλος αντιμετωπίζει τη συναλλαγματική του πολιτική ως πρόβλημα κοινού ενδιαφέροντος*». Στην περίπτωση αυτή, το ερώτημα είναι πως πρακτικά παρεμποδίζονται οι «*εκτός*» χώρες από την, π.χ., υποτίμηση του νομίματός τους, η οποία ενδεχομένως αποσταθεροποιεί το κοινό νόμισμα.

Σχετικά, συζητείται η σύνδεση των «*εκτός*» χωρών με τις «*εντός*» μέσω του ενός νέου Μηχανισμού Συναλλαγματι-

κών Ισοτιμιών, με περιθώριο διακύμανσης +15% ως προς το κοινό νόμισμα. Επιπλέον, οι «εκτός» θα κληθούν να υποβάλουν νέο πρόγραμμα σύγκλισης («νέας γενιάς»), ενώ προβλέπεται η συνέχιση της τακτικής των «συστάσεων» προς τις, αποκλίνουσες από ορισμένα όρια-κριτήρια, χώρες. Τέλος, έχει προταθεί η σύνδεση των κοινοτικών απολήψεων από τα διαρθρωτικά ταμεία με την τήρηση των νέων κριτηρίων σύγκλισης, ιδιαίτερα στον δημοσιονομικό τομέα. Με τον τρόπο αυτό γίνεται προσπάθεια απομόνωσης των επιπτώσεων στο νέο νόμισμα από τις συναλλαγματικές μεταβολές στην ευρύτερη Ε.Ε.

Σε κάθε περίπτωση, πέρα από το συγκεκριμένο σενάριο που θα επικρατήσει ως το 1999, εκείνο το οποίο θεωρούμε βέβαιο είναι ότι η δημοσιονομική πίεση θα συνεχιστεί στις χώρες της Ε.Ε., ως αποτέλεσμα κυρίως της πίεσης για ενοποίηση. Η εξέλιξη αυτή θα επιτείνει την κοινωνική δυσανεμία έναντι της συγκεκριμένης πολιτικής που ακολουθείται, θέτοντας σε αμφισβήτηση την ίδια την ενοποιητική διαδικασία. Συνεπώς, για τη μετά 1999 εποχή τίθεται ως επιτακτικός ο στόχος της εμβάθυνσης της Ε.Ε., η επανεξέταση δηλαδή του κοινωνικού προτύπου και η ενίσχυση της ισορροπησης ανάπτυξης, της αλληλεγγύης, της πλήρους απασχόλησης, της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

ΕΛΛΑΔΑ, ΟΝΕ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η Ελλάδα εντάχθηκε στην τότε ΕΟΚ, το 1981. Δεκαπέντε χρόνια αργότερα, η οικονομία της εξακολουθεί να αποκλίνει από εκείνη των άλλων χωρών της Ε.Ε.! Η προσαρμογή η οποία δεν έγινε πριν από την ένταξη αλλά ούτε και στη συνέχεια επιχειρήθηκε να γίνει τα τελευταία χρόνια, στο πλαίσιο της εφαρμογής των κριτηρίων σύγκλισης της Σ.Μ. Με άλλα λόγια, στις δομικές ανεπάρκειες της ελληνικής οικονομίας προστέθηκε μια σφιχτή εισοδηματική και συναλλαγματική πολιτική μακράς διάρκειας, επιτείνοντας έτσι τα αδιέξοδά της, όπως προκύπτει από την αυξανόμενη ανεργία, το επιδεινούμενο εμπορικό ισοζύγιο, το αποκλίνον μέσο βιοτικό επίπεδο του Έλληνα σε σχέση με τους άλλους πολίτες της Ε.Ε.

Στις συνθήκες αυτές, η ασκούμενη οικονομική και κοινωνική πολιτική αδυνατεί να εξασφαλίσει την πραγματική αλλά και την ονομαστική σύγκλιση, συσσωρεύοντας ταυτόχρονα κοινωνικά προβλήματα, με πρώτο εκείνο της ανεργίας, που πλήττει ιδι-

αίτερα ορισμένους - νέοι, γυναίκες, μακροχρόνια άνεργοι κ.λπ.

Δεν είναι τυχαίο ότι όλες οι προβλέψεις για την έναρξη της γ' φάσης της ΟΝΕ διαπιστώνουν την αδυναμία της Ελλάδας να ακολουθήσει. Εν τούτοις, η κυβέρνηση επιμένει στην ίδια πολιτική -στόχους, μέσα και προτεραιότητες-, ελπίζοντας σε αίσια έκβαση των προσπαθειών της!

Όπως είδαμε όμως, το 1999 με τον ένα ή τον άλλο τρόπο δεν είναι παρά ένας σταθμός σε μια μακρά πορεία. Η πορεία αυτή μέχρι σήμερα έχει εξελιχθεί μακριά από τους πολίτες της Ευρώπης, στοιχείο το οποίο συνιστά την «αχίλλειο πτέρνα» της! Οι κοινωνικές συγκρούσεις των τελευταίων ετών θα συνεχιστούν και θα ενταθούν, καθώς τα κοινωνικά προβλήματα οξύνονται. Η προοπτική αυτή ισχύει ιδιαίτερα για την Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη ότι διαθέτει την πλέον αδύναμη, λιγότερο θωρακισμένη, οικονομία, ενώ αρκετά πιθανή θεωρείται η διακοπή των εισροών τύπου «Πακέτο Ντελόρ».

Στις συνθήκες αυτές, η Ελλάδα καλείται να λειτουργήσει σε δύο επίπεδα: (α) στο εθνικό, καταβάλλοντας έντονες προσπάθειες για την προσαρμογή των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών της δομών στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής και (β) στο ευρωπαϊκό, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής.

Πρόκειται για δύσκολες επιλογές, λαμβάνοντας υπόψη τον αρνητικό συσχετισμό των πολιτικών δυνάμεων στην Ευρώπη σήμερα. Για παράδειγμα, οι προσπάθειες της ιταλικής κυβέρνησης να εξασφαλίσει την υποστήριξη των κυβερνήσεων των άλλων μεσογειακών χωρών στις διαπραγματεύσεις για το κοινό νόμισμα δεν απέδωσαν, καθώς οι συντηρητικές κυβερνήσεις της Ισπανίας και της Πορτογαλίας επέλεξαν τον οδό των διμερών συζητήσεων με τη Γερμανία, έναντι του συνασπισμού τους σε μπλοκ.

Καταλήγοντας, πρέπει να τονιστεί ότι η υφιστάμενη Σ.Μ. δεν αποτελεί τη μοναδική εκδοχή της ευρωπαϊκής συγκρότησης, στο βαθμό που αντανάκλα τη θριαμβεύουσα στη δεκαετία του '80 νεοφιλελεύθερη ιδεολογία. Συνεπώς, το αίτημα της Αριστεράς για τη ριζική αναθεώρηση της Συνθήκης στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, της δημοκρατίας και της διαφάνειας, της προστασίας του περιβάλλοντος, παραμένει επίκαιρο λίγο μόλις διάστημα πριν από το 1999!

Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ
Σταδίου 44 - Τηλ.: 32 29 638

Σειρά: ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

• Θ. Βερέμη, Θ. Κουλουμπή
Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Προοπτικές
και Προβληματισμοί

• Θ. Πάγκαλου, Γ. Ρωμαίου, Κ. Καραμανλή,
Π. Καζάκου, Θ. Κουλουμπή, Χ. Ροζάκη
Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Βαλκανική
Πολυδιάσπαση

• Γ. Μυρογιάννη
Ο Ρόλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
στις Διαπραγματεύσεις του Γύρου
Ουρουγουάης και η Ελλάδα

• Κ. Χατζηκωνσταντίνου
Το Αμφίβολο Νομικό Καθεστώς
των Πυρηνικών Όπλων

• Μ. Τσινισιζέλη, Δ. Χρυσόχοου
Ευρωπαϊκή Ένωση και Δημοκρατία,
Δομικές Συνθήκες και Πολιτική Διαδικασία

• Θ. Βερέμη, Θ. Κουλουμπή,
Η. Νικολακόπουλου (επιμ.),
Ο Ελληνισμός της Αλβανίας

• Ι. Νικολάου
Ο Διάπλους των Τουρκικών Στενών κατά
τις Διεθνείς Συνθήκες και την Πρακτική

• Σ. Παπασπηλιόπουλου (εισ. - επιμ.)
Τα Βαλκάνια στην Ενωμένη Ευρώπη.
Η Συμβολή της Ελλάδας

• Γ. Κοντογεώργη
Η Ευρωπαϊκή Ιδέα, Η Ευρωπαϊκή Ένωση,
Η Ελλάδα

• Π. Καζάκου
Θεσμικές Μεταρρυθμίσεις
στην Ευρωπαϊκή Ένωση

• Γ. Βαληνάκη, Σ. Ντάλη
Το Ζήτημα των Σκοπίων

• Μ. Τσινισιζέλη (εισ. - επιμ.)
Σκέψεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση

• Χ. Τσαρδανίδη (εισ. - επιμ.)
Οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας - ΠΓΔΜ.
Προοπτικές Συνεργασίας

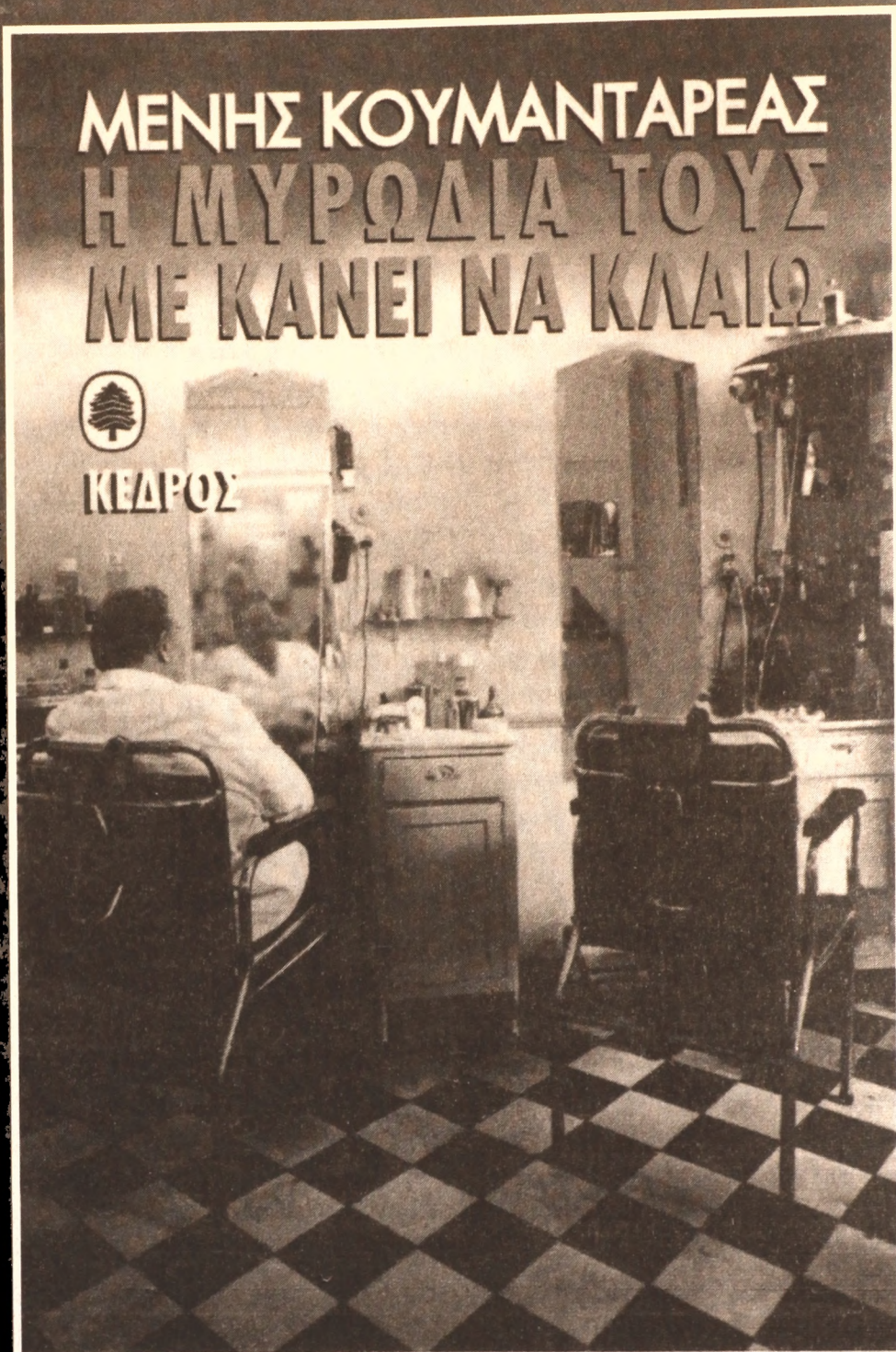
• Π. Θεοδωρακόπουλου
Το Κογκρέσο στη Διαμόρφωση της
Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής.
Ο Ρόλος του στην Περίπτωση
της Ελλάδας

• Κ. Χατζηκωνσταντίνου (εισ. - επιμ.)
Οι Οικολογικές Τάσεις του
Διεθνούς Δικαίου

Επιμέλεια- Διεύθυνση Σειράς:
Σωτήρης Ντάλης

ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ

Τι κοινό υπάρχει ανάμεσα σ' έναν χλομό νεαρό και σε μια μηχανή που κυκλοφορεί με τον αναβάτη της ακέφαλο; Πώς γίνεται να υποψιάζεται κανείς τον Αι-Βασίλη για τρομοκρατία; Και πώς ένας Ρουμάνος μετανάστης γίνεται μοντέλο σε ζωγράφο; Αλήθεια, τι κάνει έναν φτωχό ταβλάδορο παγκόσμιο παίχτη στην Αμερική, και πώς ένας περίπατος με τη Μαυρούλα καταλήγει σε μια βόλτα στον άλλο κόσμο; Τι συνδέει έναν γάτο στην αγκαλιά ενός ναύτη μ' έναν αφρικάνο μάγο στην Αθήνα του '70; Και τέλος, τι είδους γιατρός είναι αυτός που ακούει στ' όνομα Χάρος; Για όλα, όσα καθημερινά, μα και παράξενα, οι άνθρωποι διηγούνται μέσα στα κουρέια, θα μας μιλήσει και θα μας ξεναγήσει ο κουρέας, ο Ευριπίδης.

Η μυρωδιά τους
με κάνει
να κλαίω

ΚΕΔΡΟΣ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΑΙΟ

Αποτίμηση πολιτικής και νέες προοπτικές

του Ευάγγελου Κωφού

Τον τελευταίο καιρό, το ζήτημα των Σκοπίων αποτέλεσε αντικείμενο σημαντικών συσκέψεων στην Αθήνα στις οποίες εξετάστηκαν όλες οι πρόσφατες εξελίξεις στο Μακεδονικό καθώς και οι ιδέες που έχουν κατατεθεί από τα δύο μέρη και το διαμεσολαβητή Σάιρους Βανς. Σύμφωνα με τις αξιολογήσεις της Αθήνας, η διαδικασία της διαπραγμάτευσης ανάμεσα στα δύο μέρη, θα συνεχιστεί και θα λάβει ενδεχομένως πιο εντατικές μορφές. Κι ενώ ο χρονικός ορίζοντας της λύσης φαίνεται να μετατοπίζεται για τα μέσα του ερχόμενου έτους, το Αντί δημοσιεύει σήμερα εκτενή αποσπάσματα από αδημοσίευτο κείμενο του βαλκανιολόγου και ειδικού για το Μακεδονικό Ευάγγελου Κωφού.

Η πενταετία 1990-1995 σηματοδοτεί μια νέα και σημαντική καμπή στην ιστορία του Μακεδονικού. Δεν θα δίσταζα να την κατατάξω ανάμεσα στις τρεις άλλες μεγάλες περιόδους που σημάδεψαν αποφασιστικά την πορεία του ζητήματος.

Η πρώτη, αναμφίβολα, υπήρξε η εποχή της μεγάλης ανατολικής κρίσης 1875-1878, όταν μετά τις βαλκανικές επαναστάσεις και τον ρωσο-τουρκικό πόλεμο υπογράφηκε το 1878 η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Μια συνθήκη που παραχωρούσε στη Βουλγαρία το μεγαλύτερο μέρος της Μακεδονίας. Το Συνέδριο του Βερολίνου, την ίδια χρονιά, την ανέτρεψε ριζικά και άφησε τη Μακεδονία στην οθωμανική κυριαρχία. Ωστόσο, για τους Βουλγάρους είχε πλέον χαράξει το όραμα της «Μεγάλης Βουλγαρίας», αφετηρία και οδηγητή βουλγαρικών αλυτρωτικών αγώνων με στόχο την προσάρτηση της Μακεδονίας.

Η δεύτερη εντοπίζεται στην περίοδο των

Αυτόκλητοι «μακεδονολόγοι» στήριξαν τους νέους «μακεδονομάχους» – στηρίζοντας με ιδιότυπο τρόπο τα σφάλματα της εξωτερικής μας πολιτικής.

ένοπλων συγκρούσεων –εποχή του Μακεδονικού Αγώνα (1903-1908) και των Βαλκανικών πολέμων του 1912-1913 που οδήγησαν στην απελευθέρωση της Μακεδονίας και τη διανομή των μακεδονικών εδαφών ανάμεσα στην Ελλάδα (51%), τη Σερβία-Γιουγκοσλαβία (38%) και τη Βουλγαρία (9%), έπειτα από μικρή διευθέτηση με-

ταξύ Σερβίας και Βουλγαρίας μετά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο.

Η τρίτη περίοδος καλύπτει την οκταετία 1941-1949, όταν απειλήθηκε η πλήρης αναχάραξη του χάρτη της νότιας Βαλκανικής, αρχικά με τη βουλγαρική κατοχή και στη συνέχεια με την προώθηση των φιλόδοξων σχεδίων του Τίτο για την ενοποίηση και των τριών τμημάτων της Μακεδονίας στο πλαίσιο της νέας Γιουγκοσλαβίας. Σπέρματα αυτών των επιδιώξεων εντοπίζει ο ιστορικός και στη διεξαγωγή του ελληνικού εμφύλιου πολέμου. Όλη, όμως, αυτή η αναταραχή τερματίστηκε, χωρίς να αλλοιώσει το εδαφικό καθεστώς στη Μακεδονία. Ωστόσο, στην περιοχή της γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας, διαμόρφωσε τις συνθήκες μετάλλαξης του σλαβικού πληθυσμού της σε μια νέα εθνότητα, τη «μακεδονική».

Κι ερχόμαστε στη σημερινή, τέταρτη περίοδο-καμπή, με την ανακήρυξη και διεθνή αναγνώριση ανεξάρτητου μακεδονικού κράτους στα όρια της πρώην γιουγκοσλαβικής ομόσπονδης Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας (ΣΔΜ). Η διαφορά της περιόδου αυτής σε σχέση με τις προγενέστερες έγκειται στο γεγονός ότι εκείνες ήταν αποτέλεσμα πολεμικών γεγο-

Το κείμενο αυτό στηρίζεται σε διάλεξη που ο κ. Ευ. Κωφός έδωσε στις 23 Φεβρουαρίου 1996, στο ελληνικό Κέντρο του Λονδίνου με την ιδιότητα του Visiting Fellow του Brasenose College της Οξφόρδης.

νότων, όπου η ισχύς των όπλων επέβαλε τις λύσεις. Η σύγχρονη, υπήρξε αποτέλεσμα πολιτικών-διπλωματικών ελιγμών του νέου πολιτικού καθεστώτος που ανέλαβε τα ηνία του νέου κράτους το 1991. Για τους εθνικιστές Σλαβομακεδόνες, η ανακήρυξη ανεξάρτητου μακεδονικού κράτους θεωρήθηκε δικαίωση αγώνων τριών γενεών: της γενιάς των κομιτατζήδων του 1903-1912, της γενιάς των παρτιζάνων του 1941-1944 και της σημερινής αυτού που αποκαλούν «Τρίτο Ίλιντεν».

Τα γεγονότα αυτά δεν άλλαξαν το εδαφικό status quo στον ευρύτερο μακεδονικό χώρο. Η ελληνική Μακεδονία κι η βουλγαρική, δηλ. η περιοχή του Πιρίν, έμειναν ανεπηρέαστες. Κι ωστόσο, η εμπλοκή της χώρας μας στη διαδικασία ανεξαρτητοποίησης και διεθνούς αναγνώρισης του νέου κράτους υπήρξε πρωτοφανής. Ξένισε πολλούς, αλλά όχι όλους, όπως π.χ. τον **Κίσιγκερ** που δήλωσε ότι αυτός αντιλαμβάνεται τους Έλληνες γιατί ξέρει Ιστορία.

ΝΕΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Τα γεγονότα του 1991, που οδήγησαν στη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, απέδειξαν την αδυναμία της ελληνικής διπλωματίας να συλλάβει τα μηνύματα των νέων καιρών. Η χώρα, και όχι μόνο το ΥΠΕΞ, βρέθηκε χωρίς σοβαρούς αναλυτές του βαλκανικού χώρου. Επί χρόνια, η ενασχόληση κι εξειδίκευση των διεθνολόγων μας περιοριζόταν στα ελληνοτουρκικά, το Κυπριακό, τις σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση και δευτερευόντως με σχέσεις Ανατολής-Δύσης. Το χειρότερο, όμως, είναι ότι το κενό αυτό ήρθαν να καλύψουν πάσης φύσεως αυτοδίδακτοι και νεόκοποι «βαλκανιολόγοι» και «μακεδονολόγοι». Ορισμένες από τις εισηγήσεις τους έφθαναν, με μορφή απορρήτου, στα γραφεία υπουργού και υφυπουργού Εξωτερικών. Πανικόβλητα στελέχη της διπλωματικής υπηρεσίας έβλεπαν κάποιες απ' αυτές να υιοθετούνται από την πολιτική ηγεσία του υπουργείου, διαμορφώνοντας «θέσεις» προς εξαγωγή.

Αν αποτολμούδα μια αποτίμηση της περιόδου εκείνης, θα έλεγα ότι από άγνοια, έλλειψη ψυχραιμίας αλλά και κάποια δόση ρομαντισμού η Ελλάδα παραγνώρισε ή υποτίμησε τρία βασικά σημεία στις επιλογές της βαλκανικής της πολιτικής:

α. Δεν διείδε την αναβίωση της αντιπαράθεσης Βουλγαρίας-Σερβίας στο Μακεδονικό και την αποφασιστικότητα της πρώτης να στηρίζει με κάθε θυσία την απεξάρτηση των «αδερφών Μακεδόνων» από τον έλεγχο των Σέρβων. Αποτέλεσμα

ήταν να δημιουργηθεί ψυχρότητα στις σχέσεις Αθήνας-Σόφιας όταν η κυβέρνηση του **Ζέλιου Ζέλεφ** έσπευσε πρώτη να αναγνωρίσει τη «Δημοκρατία της Μακεδονίας».

β. Συνέχισε να στηρίζει σχεδόν επιδεικτικά τον **Μιλόσεβιτς**, όταν έπρεπε να είχε αντιληφθεί ότι η γεωπολιτική σημασία της Σερβίας για την Ελλάδα είχε μειωθεί κατακόρυφα, καθώς έπαυσε να είναι άμεσος γείτονας και άμεσα εμπλεκόμενος παράγων στα ελληνικά θέματα.

γ. Και το κυριότερο, καθυστέρησε αδι-

Η Αθήνα ζήτησε από τα Σκόπια την απάλειψη του όρου «Μακεδονία». Παρέβλεψε ότι και η FYROM κατέχει τμήμα του ευρύτερου μακεδονικού χώρου.

καιολόγητα να συνδυάσει έξυπνα τα συμφέροντά της με εκείνα των εταίρων στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και των Ηνωμένων Πολιτειών με αποτέλεσμα ν' απογυμνωθεί από συμμάχους, παρ' όλο που υπερετερούσε όλων των γειτονικών χωρών σε συμμετοχή σε ισχυρές συμμαχίες.

ΑΡΝΗΤΙΚΟΙ ΧΕΙΡΙΣΜΟΙ

1. Στο θέμα της ονομασίας ζητήθηκε, αδιαπραγμάτευτα από τα Σκόπια η πλήρης απάλειψη του όρου «Μακεδονία» και των παραγώγων του. Με δεδομένο ότι και η FYROM κατέχει τμήμα του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου της Μακεδονίας, οι ελληνικές θέσεις για αλλαγή της ονομασίας «Republic of Macedonia» θα είχαν αναμφίβολα περισσότερες ελπίδες επιτυχίας αν επικεντρώνονταν στη μη μονοπώληση του όρου από τα Σκόπια. Όταν τον Ιανουάριο του 1993 ήταν άμεση η εισδοχή του νέου κράτους στον ΟΗΕ, ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας», η πρόσκαιρη υιοθέτηση από την ελληνική πλευρά της νέας γραμμής περί «μη μονοπώλησης» (βλ. Μνημόνιο

ΥΠΕΞ **Μ. Παπακωνσταντίνου**), άλλαξε άρδην το κλίμα. Η θέση αυτή επέτρεψε στους κοινοτικούς εταίρους μας, μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, να βοηθήσουν στη λήψη της απόφασης του Σ.Α. 419/1993 για προσωρινή ονομασία (FYROM), μη ανάρτηση της σημαίας με τον Ήλιο της Βεργίνας και εντολή διαπραγμάτευσης για λύση του προβλήματος του ονόματος, ενός προβλήματος, που κατά το Σ.Α. μπορούσε να απειλήσει την ειρήνη στην περιοχή. Η νέα κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ επανήλθε, τον Οκτώβριο 1993, στην παλαιά μαξιμαλιστική θέση μ' όλες τις αρνητικές συνέπειες που έχουμε γνωρίσει. Χρειάστηκε να μεσολάβησουν 2 1/2 χρόνια, να φθάσουμε στον Ιανουάριο 1996, για να στείλει ο μέχρι τότε υπουργός Εξωτερικών του ΠΑΣΟΚ οδηγίες στον έλληνα διαπραγματευτή στη Ν. Υόρκη να επανέλθει σε γραμμή που ουσιαστικά σήμαινε «μη μονοπώληση». Κατά πόσον οι δημοσιογραφικές αυτές πληροφορίες είναι ακριβείς ή πλήρεις, δεν είναι γνωστό. Η διαβλεπόμενη όμως δυστοκία στην προώθηση των θέσεων αυτών μας καθιστά ιδιαίτερα επιφυλακτικούς σε προβλέψεις.

2. Συνέπεια του μαξιμαλιστικού κλίματος της εποχής 1991-92, ήταν και η διατύπωση απαίτησης αλλαγής και του εθνικού ονόματος του λαού των Makedontsi. Παρ' όλο που μια τέτοια θέση δεν διατυπώθηκε επίσημα εγγράφως, τα παρακνυλώματα της εξωτερικής πολιτικής που δρούσαν την εποχή εκείνη προέβαλλαν ανοικτά τη θέση ότι η εμμονή μας στην αλλαγή της ονομασίας του κράτους στόχευε και στην αλλαγή της ονομασίας του λαού. Οι αρνητικές συνέπειες θα έπρεπε να ήταν φανερές και στον ανίδεο περί τη διπλωματία. Καταρχήν, δεν υπήρχε καμία νομική βάση για μια τέτοια συζήτηση των διαπραγματεύσεων. Στη συνέχεια, η διεύρυνση των αιτημάτων και στην ονομασία του λαού υπέσκαπτε όλη την προσπάθεια για αλλαγή του ονόματος του κράτους, αφού εμφανιζόταν να αποκαλύπτει μύχιες απώτερες σκέψεις. Συσπείρωνε όλον τον σλαβομακεδονικό λαό γύρω από την πολιτική ακαμψίας του **Γκλιγκόρφ**, ακόμη κι αυτούς που ίσως θα ήταν υπέρ κάποιου συμβιβασμού στην ονομασία του κράτους. Και το χειρότερο, προσκόμιζε στη FYROM, δωρεάν, μεγάλης επιρροής συμμάχους, οι οποίοι πλέον διέβλεπαν ότι οι Έλληνες βάλλουν κατά του βασικού ανθρώπινου δικαιώματος στον αυτοπροσδιορισμό. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μέχρι τότε γραμμή διαδοχικών ελληνικών κυβερνήσεων ήταν η χρήση σύνθετης

ονομασίας στο εξωτερικό –*Greek Macedonians, Slav ή Yugoslav-Macedonians, Bulgarian-Macedonians*– που απέτρεπε τη μονοπώληση και σλαβοποίηση του όρου. Αλλά κι αυτό θυσιάστηκε την εποχή που ο μαξιμαλισμός ήταν δείγμα πατριωτισμού.

3. Τελείως ξαφνικά –στα τέλη 1991, αρχές 1992– άρχισε να προβάλλεται, από τη Θεσσαλονίκη αρχικά, σιγά σιγά όμως και στην Αθήνα, ακόμα και μέσα σε χώρους της πολιτικής ηγεσίας στο ΥΠΕΞ, η ύπαρξη μεγάλης ελληνικής μειονότητας μερικών εκατοντάδων χιλιάδων στη FYROM. (Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι, αφότου άρχισε να λειτουργεί μετά τον πόλεμο το Γενικό Προξενείο Σκοπίων, κανείς από τις περίπου δύο δεκάδες προξένους που υπηρέτησαν

Στη FYROM γνωρίζουν καλύτερα κι απ' τους Έλληνες τις συνέπειες της διαιώνισης του προβλήματος για το όνομα.

εκεί, κατέγραψε ελληνική μειονότητα παρόμοιων διαστάσεων στην περιοχή. Αναμφίβολα, υπήρχαν μερικά απομεινάρια Ελλήνων Βλάχων, αν και οι περισσότεροι ή είχαν «μακεδονοποιηθεί» ή προέβαλλαν χωριστή «βλαχική» ταυτότητα. Η θέση, λοιπόν, περί μιας τεράστιας ελληνικής μειονότητας, χωρίς να προσθέτει τίποτα στο εθνικό θέμα, παραπλανούσε μέρος της ελληνικής κοινής γνώμης και δημιουργούσε, ως μη όφειλε, αντιλήψεις «αλτρωτικές» για σωτηρία καταπιεσμένων αδερφών. Και το χειρότερο, ενίσχυε την εντύπωση σε τρίτους ότι η Ελλάδα αναζητεί ή κατασκευάζει ερείσματα για επέμβαση στη γειτονική χώρα.

4. Στο αρχικό στάδιο προβλήθηκε η απαίτηση να δηλώσει εγγράφως η κυβέρνηση των Σκοπίων «ότι δεν αναγνωρίζει ύπαρξη μακεδονικής μειονότητας στην Ελλάδα». Μια τέτοια απαίτηση δεν είχε καμία ουσιαστική σημασία, για έναν πολύ απλό λόγο. Αν υπήρχε μειονότητα, μόνη της θα έκανε αισθητή την παρουσία της, άσχετα από οποιεσδήποτε υπογραφές που θα είχαν βάλει οι ηγέτες στα Σκόπια.

Αργότερα, το θέμα τέθηκε στις σωστές του βάσεις, με αίτημα να αλλάξει διάταξη του συντάγματος που προνοούσε ότι η κυβέρνηση των Σκοπίων «μεριμνά για το καθεστώς και τα δίκαια των Μακεδόνων στις γειτονικές χώρες». Η διάταξη αυτή του συντάγματος, ουσιαστικά παρακάμφθηκε με ερμηνευτική δήλωση στη λεγόμενη «Ενδιάμεση Συμφωνία» της Νέας Υόρκης (Σεπτ. 1995). Στο αρχικό όμως στάδιο, το κακό είχε γίνει, καθώς συσπείρωσε γύρω από τον Γκλιγκόρφ τις διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις που ενδιαφέρονται για μειονοτικά δικαιώματα.

Και έρχομαι στο καίριο σημείο, που αποτελούσε την ουσία του προβλήματος, δηλ. **τη διένεξη γύρω από την ταυτότητα και εθνική κληρονομιά στο χώρο της Μακεδονίας**. Την περίοδο 1991-93 διακρίνουμε δύο επίπεδα ελληνικής δραστηριότητας. Την επίσημη-διπλωματική που περιορίζεται στο θέμα του ονόματος και, από το φθινόπωρο του 1992, στην αφαίρεση του συμβόλου του Ήλιου της Βεργίνας. Και την ανεπίσημη, που εκδηλώνει μαζικά, αλλά ασυντόνιστα και μ' έντονο συναισθηματισμό, τη λαϊκή αντίδραση.

ΝΕΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΝΕΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Ποιες είναι λοιπόν οι προοπτικές; Μία. Χωρίς επίλυση του προβλήματος του ονόματος, οι κίνδυνοι επιπλοκών θα ελλοχεύουν σε κάθε βήμα των διμερών σχέσεων. Και το οικοδόμημα του Interim Accord και των προσαρτημάτων αυτού θα καταρρεύσει σαν χάρτινος πύργος. Ούτε οι Αμερικανοί ούτε οι εταίροι νοιάζονται γι' αυτό, αρκεί να μη τους δημιουργούμε προβλήματα. Μας δίνουν εύσημα όταν ακολουθούμε τις εντολές τους. Και νομίζουμε ότι κάτι κερδίσαμε μ' ένα χτύπημα στην πλάτη, όπως το Σεπτέμβριο στη Ν. Υόρκη.

Οι μόνοι οι οποίοι πραγματικά γνωρίζουν τους κινδύνους υποτροπής είναι οι ίδιοι οι Σλαβομακεδόνες της FYROM. Αυτοί, περισσότερο κι από εμάς, γνωρίζουν τις συνέπειες μιας ατέρμονης διαιώνισης του προβλήματος για το όνομα. Στο βαθμό που κι εμείς συνειδητοποιήσουμε ότι έχουμε έναν νέο γείτονα, με ευαισθησίες αλλά και υπαρκτά προβλήματα, που ούτε τα διανοούμεστε στη χώρα μας, και επιδιώξουμε έντιμα και ανοιχτά να συζητήσουμε μαζί του και τις αντίστοιχες ευαισθησίες μας, πιστεύω ότι θα μπορέσουμε να τα βρούμε. Κανένας τρίτος –**Βανς, Χόλμπρουκ**, Δικαστήριο της Χάγης– δεν μπορεί να βοηθήσει σε διενέξεις γύρω από θέματα ταυτότητας λαών, παρά μόνο οι ίδιοι οι λαοί.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

από τις εκδόσεις
ΠΙΤΣΙΛΟΣ

το βιβλίο του

ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΥ ΦΙΛΛΙΝΗ

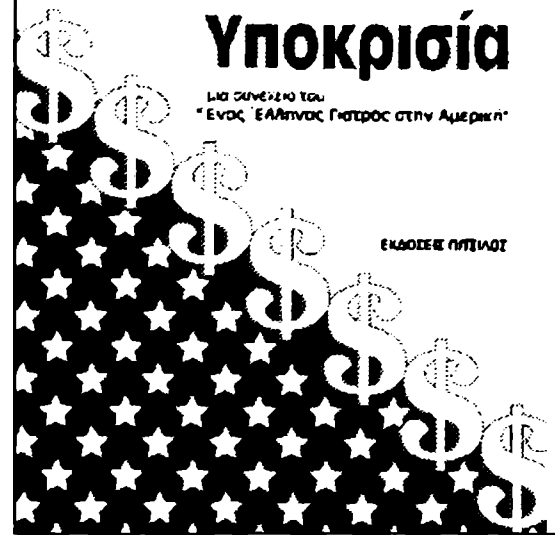
Αγάπη, Μίσος, Φόβος και Υποκρισία

ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ΦΙΛΛΙΝΗΣ

Αγάπη, Μίσος, Φόβος και Υποκρισία

Η συνέχεια του
"Ένας Έλληνας Γιατρός στην Αμερική"

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΙΤΣΙΛΟΣ

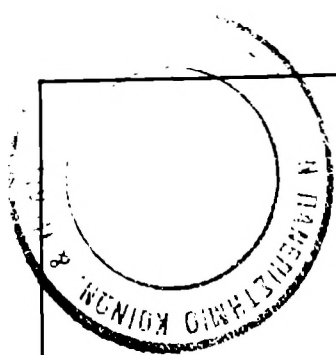

Η συνέχεια του έπους Best seller,
Ένας Έλληνας γιατρός στην Αμερική.
Από τον mystery writer Σεβαστιανό Φιλλίνη.
Διδακτικό, επιστημονικό, συναρπαστικό.

Μην το χάσετε

Εκδόσεις
ΠΙΤΣΙΛΟΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 4 - ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 3211237

Η ΛΕΓΟΜΕΝΗ «ΑΕΙΦΟΡΟΣ» Ή «ΑΕΙΦΟΡΙΚΗ» ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ένας άστοχος και παραπλανητικός όρος

του Γιάννη Θ. Καλοπίση

Πολλὰ γὰρ πολλὰ λέλεκται

Πινδ. Νερ. Η, 20

Αφιερώνεται στη μνήμη του δασολόγου-τοπ. μηχανικού Εμμ. Ι. Λαμπάκη

Ο πινδαρικός στίχος, που σαν απόφθεγμα αναφέρεται στο στόμα του αυτού του κειμένου («επειδή έχουν ήδη, από πολλές πλευρές, πολλά ειπωθεί») ταιριάζει πολύ με ό,τι έχει ειπωθεί και λέγεται για τα οικολογικά-περιβαλλοντικά θέματα και την (οικονομική) ανάπτυξη. Από τη μία πλευρά, οι οικολόγοι προσπαθούν να κάνουν ευρύτερα γνωστούς τους βέβαιους κινδύνους που διατρέχει η ανθρωπότητα ειδικά και η ζωή γενικότερα απ' τη συνεχιζόμενη αλόγιστη οικονομική ανάπτυξη, τη διαπίστωση ότι η ζωή και η συνεχής οικονομική ανάπτυξη, σε παγκόσμια κλίμακα και μάλιστα στο πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς, είναι έννοιες ασύμβατες και να υπογραμμίσουν το ότι το μέλλον μακροπρόθεσμα ή θα είναι οικολογικό ή δεν θα υπάρξει. Η μόνη εναλλακτική λύση που μπορεί να εξασφαλίσει, μακροπρόθεσμα, το μέλλον είναι η σταδιακή ανάταξη της παγκόσμιας οικονομίας από τη σημερινή ξέφρενη, συνεχή, τυφλή πορεία ανάπτυξης σε σταθεροποιημένη τροχιά. Διαφορετικά «είναι γραμμένη του χαμού η πολιτεία»¹. Υπέρβαση της οικολογικής κρίσης με τεχνικά μέσα είναι ανέφικτη για λόγους που οφείλονται στο δεύτερο θερμοδυναμικό αξίωμα². Τα αναγκαία, πρωτόγνωρα και παγκόσμιας εμβέλειας, μέτρα για μια τέτοια ανάταξη δεν θα είναι βέβαια ρομαντικός περίπατος επιστροφής στη φύση.

Από την άλλη πλευρά, οι κύκλοι των δεινοσαυρικών οικονομικών συμφερόντων –το διεθνές οικονομικό κατεστημένο– κινητοποιούν τεράστιες δυνάμεις δημοσίων σχέσεων και προπαγάνδας και προσπαθούν (με σατανικότητα, φαινομενική λογική και όχι μικρή επιτυχία, αναφερόμενοι κάθε φορά στα συμφέροντα δήθεν και το καλό της εθνικής οικονομίας και της ανθρωπότητας, επισείοντας επιπλέον το φάσμα της ανεργίας³), να παραπληροφορούν τους λαούς και να εξασφαλίζουν απρόσκοπτα την κερδοφόρα δράση τους, προωθώντας ως απόλυτο ιδανικό την επιδίωξη του κέρδους και παρασύροντας προς τις απόψεις τους και τις κυβερνήσεις, που είναι άλλωστε φιλικά διακείμενες προς αυτούς, ενώ κατηγορούν τους οικολόγους ως αφέλεις κασσανδρικούς κινδυνολόγους. Διατείνονται δε με ακαδημαϊκή σοβαρότητα, ότι για τόσο θεμελιωδώς σοβαρά θέματα δεν αρκούν

ενδείξεις. Χρειάζονται ατράνταχτες αποδείξεις. Γεννιέται, βέβαια, η απορία γιατί δεν αποδεικνύουν οι κύκλοι αυτοί, ότι οι θέσεις της οικολογικής άποψης είναι επιστημονικά και εξ αντικειμένου ανακριβείς ισχυρισμοί φαντασιοσκόπων και έτσι να τους αποστομώσουν και να τελειώσουν άπαξ διά παντός από τις ενοχλήσεις τους.

Όταν, βέβαια, η καταστροφή θα τους παράσχει τις ατράνταχτες αποδείξεις, που υποκριτικά ζητούν, δεν θα τους είναι πλέον χρήσιμες: δεν θα υπάρχει «πιο κάτω άλλο σκαλί να «κατρακυλήσουν» πιο βαθιά στο κακού τη σκάλα»⁴. Και ξεχνούν ότι από την εποχή του Ομήρου έχει παρατηρηθεί ότι «πριν τι κακόν παθέειν ρεχθέν δε τε νήπιος ἔγνων» (Ρ 32), δηλ. (κατά μετάφραση του Ι. Ζερβού), «μόνο αφού ἔγιν' η συμφορά, ο ανόητος μαθαίνει».

Η φαρέτρα των οικονομικών συμφερόντων πλουτίστηκε από το 1987 με νέα βέλη παραπλάνησης: Η διεθνής επιτροπή για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, υπό την προεδρία της ιατρού κ. **Gro Harlem Brundtland**, πρωθυπουργού της Νορβηγίας, έπειτα από εργασία τριών χρόνων (1984-1987), παρουσίασε την περιβόητη έκθεσή της με τίτλο «Το κοινό μας μέλλον»⁵. Στην έκθεση αυτή η προτεινόμενη ανάπτυξη, χωρίς να αμφισβητείται κατά καμία έννοια η πεμπτουσία της και η ανάγκη της αδιατάρακτης πορείας της, εξωραϊζεται και, επιπλέον, χαρακτηρίζεται ως Sustainable Development, δηλ. αυτοσυντηρούμενη, διαρκής, διατηρήσιμη ανάπτυξη. Μια ανάπτυξη, δηλαδή, που δήθεν σέβεται και προστατεύει το περιβάλλον και επομένως μπορεί, ακίνδυνα, να συνεχίζεται. Θα είναι μια ανάπτυξη χωρίς καταστροφή, που θα θεραπεύει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει τις δυνατότητες ικανοποίησης των αναγκών των μελλοντικών γενεών! (Για πλήρη κατατόπιση στο θέμα της ανάπτυξης που ονομάστηκε «διατηρήσιμη» κ.λπ. και τον μύθο της, παραπέμπω στα σχετικά, εξαιρετα, δημοσιεύματα των κ. **Κώστα Κριμπά**⁶ και **Μιχ. Μοδινού**⁷).

Ας σημειωθεί ότι στην κ. Brundtland για την έκθεση με τίτλο «Το κοινό μας μέλλον» και τις εν γένει οικολογικές της δραστηριότητες, έχει απονεμηθεί βραβείο και από το Ίδρυμα Ωνάση. Για να γίνει δε ακόμα μια φορά αντιληπτό πώς οι πολιτικοί βλέπουν συνήθως τα περιβαλλο-

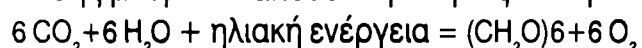
ντικά προβλήματα και ότι το περιβάλλον μόνο καταστρεφόμενο προσπορίζει ψήφους, υπενθυμίζουμε ότι η τόσο οικολογικά ευαίσθητος κ. Brundtland, ούσα πρωθυπουργός της Νορβηγίας, όταν οι νορβηγοί φαλινοθήρες αντέδρασαν στην απαγόρευση της αλιείας της φάλαινας, ανακάλεσε (προ του πολιτικού κόστους) την απαγόρευση. Αντελήφθη προφανώς ότι η απαγόρευση δεν θα ήταν συμβατή με το «κοινό μας μέλλον»!

Σε μας η διατηρήσιμη ανάπτυξη της κ. Brundtland αποδόθηκε, εδώ και καιρό, με τον εύηχο και κομψό όρο «αιφορική» ή «αιφόρος» ανάπτυξη. Οι λέξεις «αιφόρος», «αιφορικός», «αιφορία» χαρακτηρίζουν τον πάντα καρποφορούντα, τον πάντοτε παράγοντα, τον αιθαλή⁸. Ως όροι, οι λέξεις «αιφορικός» ή «αιφόρος» για τον χαρακτηρισμό της ανάπτυξης υποβάλλουν την έννοια της αθώας ή ακίνδυνης, «ες αεί» συνεχιζόμενης, ανάπτυξης και έτσι προκαλούν επανάπαυση και σύγχυση πολύ μεγαλύτερη από ό,τι συμβαίνει με τον όρο «διατηρήσιμη» ανάπτυξη.

Οι όροι «αιφορία» - «αιφορικός» προέρχονται από τη Δασοπονία, όπου αναφέρονται σε μέθοδο διαχείρισης των δασών. Η έννοια της αιφορικής ανάπτυξης είναι άγνωστη στη δασοπονία, όπου η αιφόρος ή αιφορική διαχείριση αποτελεί βασικό αξίωμα της δασικής διαχειριστικής.

Με τη διαχειριστική αυτή μέθοδο αφαιρείται από το δάσος, κατά ορισμένα χρονικά διαστήματα (χρόνος περιφοράς), όγκος ξύλου ίσος, ή και λιγότερος, με αυτόν που έχει παραχθεί κατά το θεωρούμενο χρονικό διάστημα. Αντιμετωπίζεται δηλ. το δάσος ως ανανεούμενη πηγή ξυλώδους μάζας που δεν εξαντλείται, αφού νέα ποσότης ξύλου ίση με αυτήν που αφαιρέθηκε παράγεται από τα παραμένοντα δένδρα. Επομένως «αιφορεί».

Στο σημείο αυτό πρέπει να υπομνησθεί, ότι η ξυλώδης μάζα των δένδρων του δάσους αποτελείται εξ ολοκλήρου σχεδόν από τα προϊόντα⁹ της φωτοσύνθεσης (αφομοίωσης). Δεν είναι δηλαδή το αποτέλεσμα μιας οποιασδήποτε ανάπτυξης ή αύξησης, αλλά η εκδήλωση μιας κοσμογονικής πηγής ζωής (για όλα τα έμβια όντα) και η σπουδαιότερη χημική αντίδραση που γνωρίζει ο άνθρωπος. Με πολύ μεγάλη απλούστευση, η περίπλοκη, από βιοχημική άποψη, χημική αντίδραση της φωτοσύνθεσης μπορεί να αποδοθεί με την εξίσωση:

Αυτού του κοσμογονικού φαινομένου¹⁰, το οποίο χωρεί όχι μόνο χωρίς εξάντληση φυσικών πόρων¹¹ και χωρίς την πρόκληση ρύπανσης στο περιβάλλον, αλλά και με την παραγωγή οξυγόνου, γίνεται στη δασοπονία αιφορική διαχείριση.

Τι σχέση επομένως μπορεί να έχει η αιφορική δασική διαχείριση της φωτοσυνθετικής παραγωγής με οποιαδήποτε οικονομική ανάπτυξη που πραγματοποιείται μέσω της συνεχούς κατανάλωσης (όρος *sine qua non*) των πάσης φύσεως φυσικών πόρων (για τους οποίους δεν υπάρχει οποιαδήποτε δυνατότητα αναγέννησης), και της παντοειδούς συνεχούς ρύπανσης και της καταστροφής του περιβάλλοντος;

Τα παραδείγματα που ακολουθούν διευκολύνουν την κατανόηση της διαφοράς που χωρίζει την αιφορική διαχείριση της δασοπονίας και τον όρο αιφορική ανάπτυξη προκειμένου για την οικονομία:

Έστω μια δασική συστάδα που σήμερα έχει ξυλώδη όγκο 4.000.000 m³ και ποσοστό ετήσιας προσαύξησης 3%. Ένα χρόνο από σήμερα, ο ξυλώδης όγκος της συστάδας θα είναι, προφανώς, 4.000.000 m³ + 4.000.000 m³ × 3% = 4.120.000 m³. Αν λοιπόν ένα χρόνο από σήμερα αφαιρέσουμε από την συστάδα 120.000 m³ της ξυλείας (3% των 4.000.000 m³) θα έχουμε και πάλι 4.120.000 m³ - 120.000 m³ = 4.000.000 m³. Και τον επόμενο χρόνο θα έχουμε στη διάθεσή μας, πάλι, 120.000 m³. Με άλλη διατύπωση: μετά από 5 έτη, ο ξυλώδης όγκος

της συστάδας θα είναι (απλή εφαρμογή του τύπου του ανατοκισμού) $y = 4.000.000 \times (1 + 0,03)^5 = 4.600.000 \text{ m}^3$. Αν λοιπόν, στο τέλος των 5 ετών, αφαιρέσουμε από τη συστάδα 600.000 m³ θα έχουμε πάλι, όπως σήμερα, 4.000.000 m³ ξυλώδη όγκο¹².

Αυτός ο τρόπος διαχείρισης είναι βέβαια αιφορικός και έχουμε για το δάσος αιφορία παραγωγής. Το δάσος συνεχίζει να έχει τη δυνατότητα να παράγει και να προσφέρει τον ξυλώδη όγκο του, χωρίς, χάρη στη φωτοσυνθετική λειτουργία, να εξαντλείται.

Στη φύση, ένα είδος αιφορικής διαχείρισης μπορεί να θεωρηθεί ο τρόπος της εκμετάλλευσης των ανθέων από τις μέλισσες: Αποκομίζουν γύρη και νέκταρ, χωρίς να προκαλούν ζημιές στα φυτά και επικοινωνιάζοντας και γονιμοποιώντας τα άνθη. Εξασφαλίζουν έτσι, σε τελική ανάλυση, τη διαιώνιση και επομένως την αιφορία των φυτικών ειδών, τα άνθη των οποίων επικοινωνιάζουν.

Ανακεφαλαιώνοντας: Η αιφορική μέθοδος εκμετάλλευσης των δασών δεν έχει καμία σχέση με το περιεχόμενο της έκφρασης αιφόρος ή αιφορική ανάπτυξη προκειμένου για την οικονομία, όπου αυτή, με την ωραία και αισιόδοξη έννοια των λέξεων αιφόρος ή αιφορική, ενεργεί παραπλανητικά, εξωραίζοντας οικολογικά και προσφέροντας άλλοθι με το προσωπείο του εφευρήματος της αυτοσυντηρούμενης ή διατηρήσιμης ανάπτυξης, με το οποίο μας παρουσιάζεται στο «κοινό μας μέλλον».

Ο όρος λοιπόν αιφόρος ή αιφορική για τον χαρακτηρισμό της συνεχούς οικονομικής ανάπτυξης είναι ατυχής, άστοχος και εξοβελισταίος. Το ότι έχει διαδοθεί και χρησιμοποιείται (μιλάνε ακόμα και για αιφορικό τουρισμό, αιφορική γεωργία, αιφορική ανάπτυξη της Θράκης) δεν σημαίνει πως είναι και σωστός. Ο Θουκυδίδης έχει ήδη πει (Α' 20) το περιλάλητο «ούτως αταλαίπωρος τοις πολλοίς η ζήτησις της αληθείας και επί τα ετοίμα μάλλον τρέπονται», που, κατά τη μετάφραση του Ελευθ. Βενιζέλου, σημαίνει: «τόσον απρόθυμοι είναι οι περισσότεροι άνθρωποι να υποβάλλονται εις τον κόπον προς αναζήτησιν της αληθείας και τρέπονται μάλλον προς ό,τι ευρίσκουν έτοιμον».

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ι. Γρυπάρης: *Σκαρβαίοι και τερακότες*.
2. α) Ι. Θ. Καλοπίσης: *Η θερμική ρύπανση του περιβάλλοντος και τα όρια της οικονομικής ανάπτυξης*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1991.
β) Γιάννη Καλοπίση και Μιχάλη Προμπονά: *Επί του δεύτερου θερμοδυναμικού αξιώματος και των οικολογικών του επιπτώσεων*. *Νέα Οικολογία*, Ιαν. 1993, Τεύχος 104.
3. Λες και η ανεργία, που αποτελεί βραχνά για τους λαούς, δεν έχει σχέση με την ανάπτυξη και γεννήθηκε με παρθενογένεση.
4. Κωστή Παλαμά: *Ο δωδεκάλογος του γύφτου (Προφητικός)*.
5. Brundtland G. H.: *Our Common Future* (Oxford 1987) και *World Commission on Environmental Development; Our Common Future* (London - New York 1987).
6. Κώστα Κριμπί: *Διατηρήσιμη - αιφόρος ανάπτυξη ή μηδενική; Αντί τχ. 496*.
7. Μιχ. Μοδινού: *Τίνος κοινό μέλλον; Ν. Οικολογία* 1990, τεύχος 69.
8. Η λέξη «αιφόρος» αναφέρεται ήδη στον Σοφοκλή, βλέπε Christ. Rost: *Griechisch-Deutsches Woerterbuch* (Druck und Verlag von Georg Westermann, Braunschweig 1902).
9. Το 95 - 98% του ξηρού βάρους του ξύλου.
10. Ο Emil Abderhalden (*Lehrbuch der Physiologischen Chemie*) το χαρακτηρίζει ως το «λίκνο» της ζωής.
11. Το CO₂ που δεσμεύεται κατά τη φωτοσυνθετική λειτουργία, ξαναγυρίζει στην ατμόσφαιρα με την αναπνοή των ζώων και των φυτών.
12. Κατά τις δασοπονικές εφαρμογές, το μέγεθος αυτό υπολογίζεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, σε ποσά μικρότερα, με την εφαρμογή διαφορετικών απ' τον τύπο του ανατοκισμού τύπων.

Κάτι, αλήθεια, συμβαίνει εδώ

του Σακελλάρη Σκουμπουρδή

Η πρόσκληση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ήταν γοητευτική και χωρίς δισταγμούς ανταποκριθήκαμε, για να παρακολουθήσουμε στα μέσα Νοεμβρίου ένα πρόγραμμα επίσκεψης δημοσιογράφων στον Έβρο. Το σχετικό ερέθισμα είχε δοθεί τον Ιούνιο, όταν πρωτοβρεθήκαμε στην περιοχή με αφορμή το 5ο Δημοσιογραφικό Συνέδριο της πανέμορφης Σαμοθράκης. Τη μικρή αρχική επιφύλαξη, ότι εδώ έχουμε να κάνουμε με δεινούς ασκητές δημοσίων σχέσεων (που προπαγανδίζουν κάποιο ισχνό έργο με έντονη τεχνηέντως επιλεγμένη προβολή του), την διέλυσε η εξέλιξη του πυκνού προγράμματος.

Ταϊστρα αρπακτικών στη Δαδιά

Έτσι ακριβώς φαίνονται οι μαυρόγυπες με τηλεσκόπιο από το ειδικό παρατηρητήριο, ενώ τρώνε τα ψοφίμια που τοποθετούνται εκεί γι' αυτό το λόγο. Μερικές φορές, ιδιαίτερα το χειμώνα, συγκεντρώνεται εδώ μεγάλος αριθμός πουλιών, περισσότερα από 120 άτομα. Ο μαυρόγυπας (το άνοιγμα των φτερών του φτάνει τα τρία μέτρα!) συναντιέται μόνο εδώ, ανάμεσα σε όλη την Ευρώπη.

Στη διάρκεια της απογευματινής πτήσης, διάφορες ήταν οι ταξιδιωτικές σκέψεις που συνόδευαν τη χαρά να φεύγεις για δύο μέρες μακριά από την Αθήνα. Εκείνο που περισσότερο μας έστειλε στον ακριτικό νομό, πάντως, ήταν η ώριμη και σταθερή αίσθηση ότι ο Έβρος όφειλε από καιρό να βρίσκεται στην κορυφή της ατζέντας των μεγάλων προτεραιοτήτων της χώρας. Και δυστυχώς, μόνο τώρα τελευταία κάτι κουνιέται και πάλι πολύ συγκρατημένα και θέλαμε να το δούμε. Γιατί από καιρό πιστεύουμε ότι η άρση του διπολισμού καθιστά την περιοχή της Αλεξανδρούπολης ανατολική πόρτα της χώρας και προς τη Μέση Ανατολή, αλλά και προς τις μεγάλες αγορές της Ανατολικής Ευρώπης, του Ευξείνου και της Κασπίας. Με τις τελευταίες μάλιστα, έχει και ιστορικούς δεσμούς, ισχυρότατους, ώστε να μπορεί (αν ποτέ δημιουργηθεί) ο Σύγχρονος Νεοελληνικός Πολιτισμός να διεισδύσει ειρηνικά, ακόμα και εκεί που η Τουρκία έχει πείσει πως διατηρεί το συγκριτικό πλεονέκτημα της επαφής με τους τουρκόφωνους λαούς.

Εννοείται βέβαια ότι για να συμβούν όλα αυτά, προϋποτίθεται πως θα προλάβει η κοιμισμένη πολιτεία μας να φτιάξει την Εγνατία πριν λειτουργήσει η Παραεγνατία, πως θα δημιουργηθεί άμεσα μεγάλο λιμάνι-πόρτα στην Αλεξανδρούπολη, πως θα υλοποιηθεί ο πετρελαιοαγωγός που θα την συνδέει με το Μπουργκάς και φυσικά πως επιτέλους θα αρχίσει το ελληνικό κράτος να θεάται στρατηγικά, προσπαθώντας να εξυπηρετήσει τα ευρύτερα εθνικά συμφέροντα. (Και μετά ξυπνήσαμε).

ΤΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Στο αεροδρόμιο της Αλεξανδρούπολης, μας υποδέχθηκε με το δειλινό ο προϊστάμενος στο δραστήριο γραφείο Τύπου της Νομαρχίας Βασίλης Κάργας και, χαλαρά, μας έβαλε στο κλίμα της πόλης. Από το ξενοδοχείο, περπατώντας στην παραλιακή λεωφόρο προς την ταβέρνα για το επίσημο δείπνο και ακούγοντας το βουητό των κυμάτων και του νοτιά, πήραμε την αίσθηση ότι δεν είμαστε πια στη μεγαλούπολη. Και έχει, φαίνεται, τη σημασία του ο ρυθμός της επαρχιακής ζωής, λόγω της άμεσης επαφής με το φυσικό στοιχείο, σε σχέση με όσα ενδιαφέροντα διαπιστώσαμε την επαύριο, τα οποία κάθε άλλο παρά νωθρά και χαλαρά ήταν. Να σημειωθεί πάντως ότι με τις πρώτες εικόνες της πόλης ταίριαξε και η επαφή μας με ανθρώπους του τοπικού Τύπου (εντυπωσιάζεται κανείς διαβάζοντας την αρθρογραφία π.χ. της εφημερίδας *Γνώμη*). Όπως ταίριαξε και η υψηλής ποιότητας νυχτερινή ζωή (που γνωρίσαμε στα πεταχτά λόγω πρεμούρας εκ του προγράμματος), αφού –Τετάρτη βράδυ– πληθώρα νεολαίας καλοβαλμένης και στυλάτης διασκεδάζε σε μαγαζιά που θα ζήλευε και η Αθήνα.

Το πρωί ξεκίνησε η εκδρομή στην ενδοχώρα του νοτίου τμήματος του νομού, που ήταν και το αντικείμενο του προγράμματος (Φέρες, Αρδάνιο, Τυχερό, Δαδιά, Σουφλί). Οι ραγδαίως αναπτυσσόμενες Φέρες, που προέκυψαν ως δήμος με τη συνένωση οκτώ άσημων κοινοτήτων και φέρουν τη σφραγίδα του πρώην δημάρχου Γιώργου Ντόλιου –νυν νομάρχη– είναι η γραφική πόλη στη νοητή κορυφή του Δέλτα του Έβρου, με τη μεγαλοπρεπή εκκλησία της Παναγίας της Κοσμοσώτειρας που έχτισε το 1152 ο Ισαάκιος Κομνηνός. Στο γει-

«Ειδικό» Θερμοκήπιο στις Φέρες: Ο κύριος και η κυρία, πρόσωπα με ειδικές ανάγκες, διαχειρίζονται αυτό το θερμοκήπιο. Ήταν πραγματικά μεγάλη μας χαρά να δούμε το χαμόγελο και την αισιοδοξία αυτών των ανθρώπων, που τώρα αισθάνονται σαν τους άλλους.

τονικό Αρδάνιο εδράζεται η πρωτοποριακής σύλληψης «Δημοσυνεταιριστική Εταιρεία Έβρος Α.Ε.», με μετόχους τους δήμους, κοινότητες και Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών. Αντικείμενό της είναι η κατάρτιση, διαχείριση, υλοποίηση εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων με στόχο την ανάπτυξη της περιοχής Σουφλίου-Τυχερού-Φερών, για την οποία η Δημοσυνεταιριστική αποτελεί το στρατηγείο της Νομαρχίας. Εντυπωσιακή είναι η υλοποίηση σειράς αναπτυξιακών προγραμμάτων κατά του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Αρχικά δημιουργούνται πιλοτικά προγράμματα και, στη συνέχεια, διευρύνονται με προ-

Παναγία Κοσμοσώτειρα - Φέρες

Το 1152, ο Ισαάκιος Κομνηνός έκτισε εδώ μια μεγαλόπρεπη Μονή «προς κουφισμόν και συγχώρεσιν των απείρων απειράκις αμαρτημάτων του». Από τα σημαντικότερα βυζαντινά μνημεία της χώρας.

Πάνω: Η ομάδα που διαχειρίζεται το τουριστικό περίπτερο του Συνεταιρισμού Γυναικών Δαδιάς.

Δεξιά: Ο νομάρχης Γιώργος Ντόλιος με μια χειρίστρια αργαλειού, στον Οικοτεχνικό Συνεταιρισμό Γυναικών του Τυχερού. Ένα ακόμα από τα εντυπωσιακά δείγματα των δραστηριοτήτων αυτής της πόλης.

γράμματα όχι μόνο κατάρτισης αλλά και απασχόλησης, δημιουργώντας επιχειρήσεις και συνεταιρισμούς, για νέους, γυναίκες, άτομα με ειδικές ανάγκες, παλιννοστούντες, πομάκους, με πολλές σχετικές εφαρμογές που ήδη βγάζουν εντυπωσιακά αποτελέσματα. Στο ίδιο κλίμα κινείται και το Τυχερό, λίγο βορειότερα. Ο επί δεκαετία δήμαρχός του **Χρήστος Χατζόπουλος**, ο άλλος πρωτεργάτης της Δημοσυνεταιριστικής, βραβευμένος από την Ακαδημία Αθηνών για τις πρωτοβουλίες του που συγκράτησαν τον πληθυσμό της περιοχής να μη μεταναστεύσει, οδηγεί τη νέα αυτή πόλη σε έντονη οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη, με πρωτοπόρες πιλοτικές οικολογικές, αγροτικές και οικοτεχνικές καινοτομίες. Ανηφορίζοντας από κει φτάσαμε στη Δαδιά. Το περίφημο δάσος της, με περιφερειακή ζώνη 280.000 στρεμμάτων και δύο πυρήνες απόλυτης προστασίας 72.500 (!) στρεμμάτων, με σπάνια χλωρίδα και πανίδα (συναντάς εδώ 36 από τα 38 ευρωπαϊκά είδη αρπακτικών πουλιών!) είναι επισκέψιμο από ειδικό Οικοτουριστικό Κέντρο. Υπό την καθοδήγηση φυλάκων, μπορεί κανείς να επισκεφθεί και το παρατηρητήριο αρπακτικών πουλιών. Σε βορειότερη πλευρά του δάσους υπάρχει οικοτουριστικό περίπτερο και μπανγκαλόους, που εκμεταλλεύεται ο Συνεταιρισμός Γυναικών Δαδιάς. Τέλος, ακόμα λίγο βορειότερα, φτάσαμε στο Σουφλί, σηροτροφικό και μεταξοπαραγωγικό κέντρο, όπου αγοράζει κανείς πάμφθηνα και εξαιρετικά μεταξωτά υφάσματα.

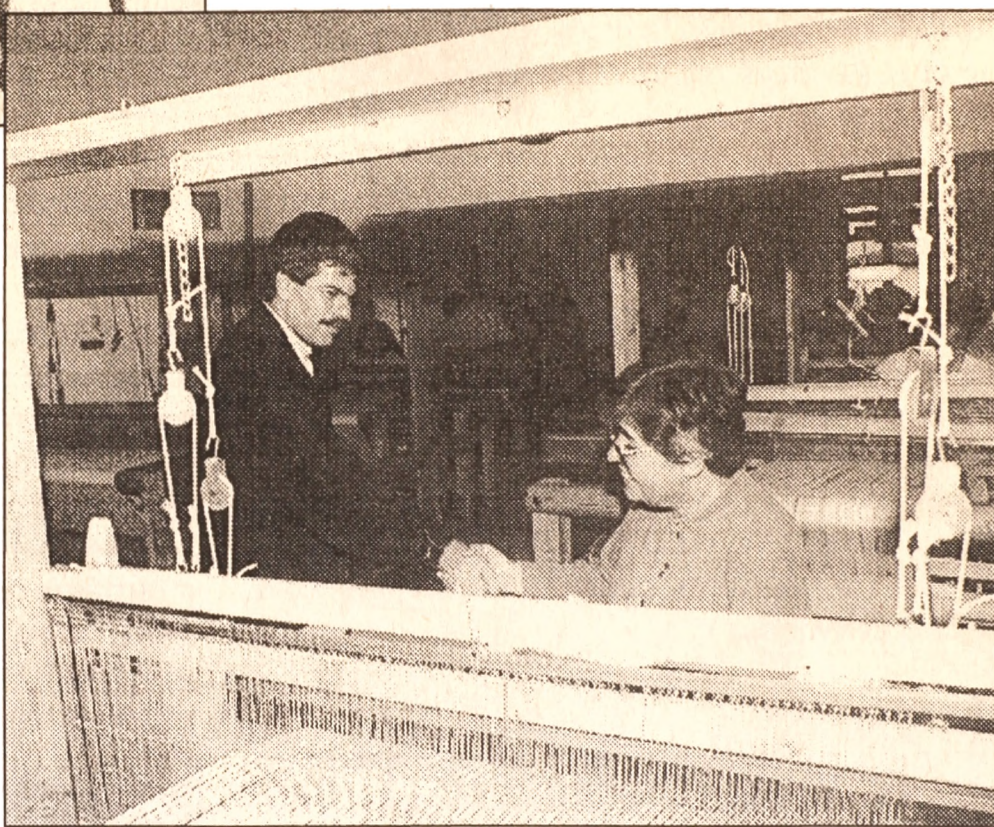
ΤΟ ΒΟΥΝΟ ΣΤΟΝ ΜΩΑΜΕΘ...

Ακούμε τόσον καιρό αυτές τις θλιβερές ιστορίες με ασθενείς που χάνονται, επειδή δεν λειτουργούν τα ελικοδρόμια σε μικρά νησιά. Και διερωτάται κανείς, μα καλά, είναι δυνατόν (λέει) για 125.000 δρχ. να μη λειτουργεί ο φωτισμός των ελικοδρομίων; Και οι τοπικοί άρχοντες γιατί δεν βρίσκουν μια διέξοδο πέρα από τη γραφει-

οκρατία του αθηναϊκού κράτους; Με δεδομένη την ανικανότητά του, θα έπρεπε να ενεργοποιούνται κάποια ανακλαστικά επιβίωσης στους υπεύθυνους κάθε μικρής περιφερειακής περιοχής, επειδή όταν δεν πάει ο Μωάμεθ στο βουνό πάει το βουνό στον Μωάμεθ – ή, συν Αθηνά και χείρα κίνει.

Μάλλον έτσι εξηγείται το περίεργο φαινόμενο του οργασμού δραστηριοτήτων, που συναντήσαμε στον Έβρο. Σε μια περιοχή πολυπολιτισμική, ευαίσθητη και εγκαταλελειμμένη, μαστιζόμενη από την έλλειψη ανάπτυξης και την κυματώδη μετανάστευση, ξάφνου κάποιοι έξυπνοι και οργανωτικοί οραματιστές τοπικοί παράγοντες αρχίζουν και ξεπερνώντας πολλές δυσκολίες πετυχαίνουν την αναστροφή αυτών των αρνητικών φαινομένων. Βγάζουν από τα ευρωπαϊκά ταμεία ξύγκι, εκμεταλλευόμενοι κάθε ευκαιρία. Δεν είναι πολλοί, μια παρέα είναι που συναγωνίζονται μεταξύ τους, ποιος θα προσφέρει κάτι καλύτερο στο σύνολο (τους το είπαμε κάπως πειραχτικά και δεν το δέχτηκαν, ο Γ. Ντόλιος και ο Χ. Χατζόπουλος, «*κάνουμε ο κα-*

θένας αυτό που πρέπει, δεν υπάρχει συναγωνισμός»). Πάντως είναι φίλοι, αν και όχι σε ίδια κόμματα, και στηρίζουν ο ένας τον άλλο. Και όπου υπάρχει εξυπνάδα, όραμα και καλή συνεργασία, βγαίνουν καλά αποτελέσματα. Ενώ, χωρίς συνεργασία...

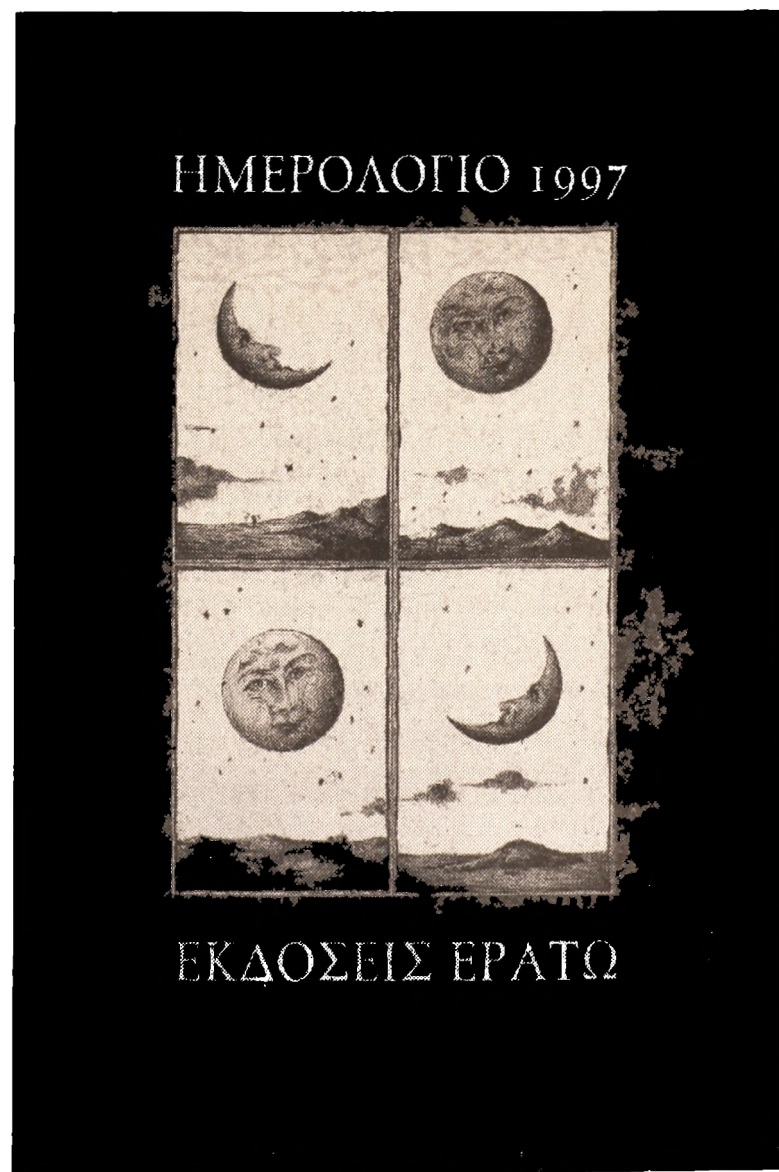
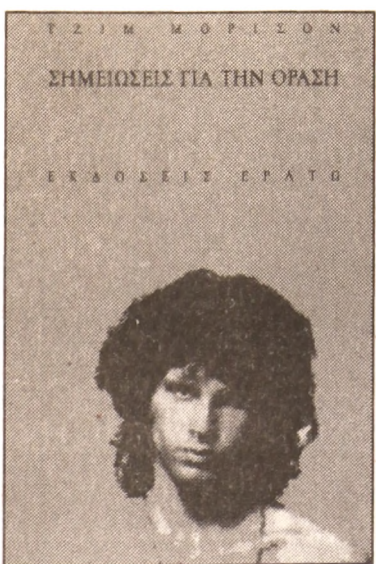
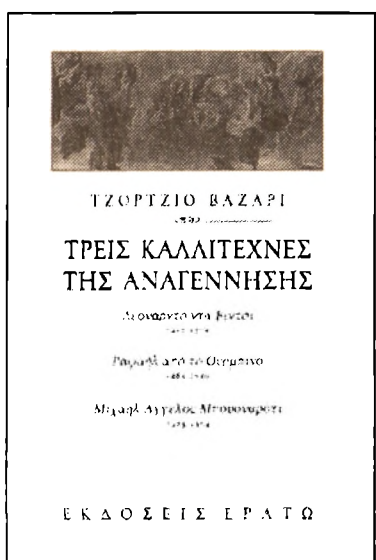
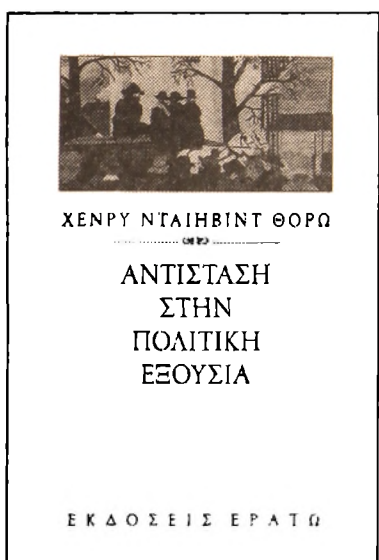
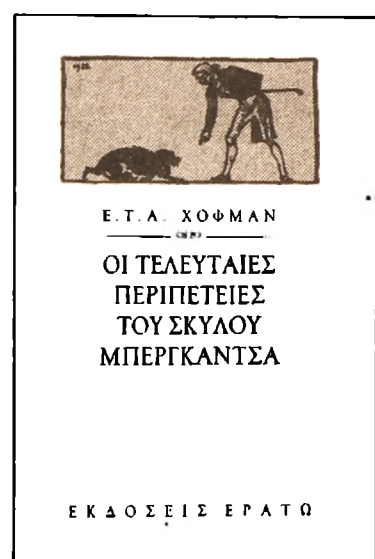
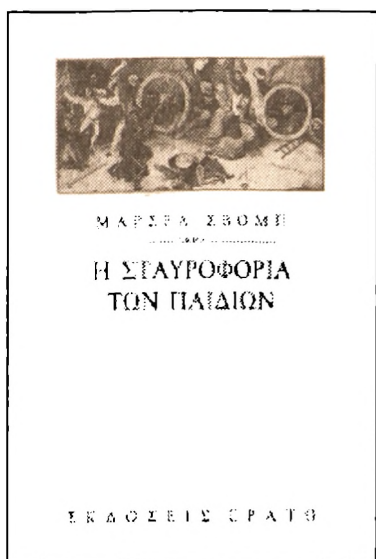
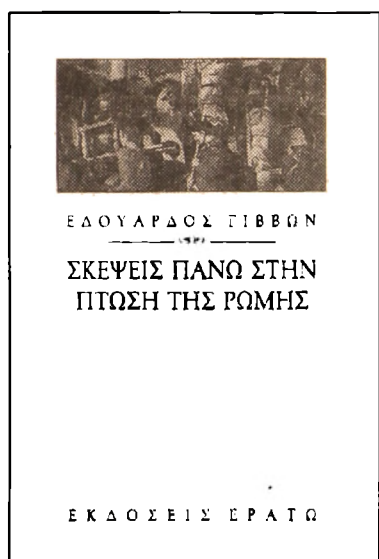
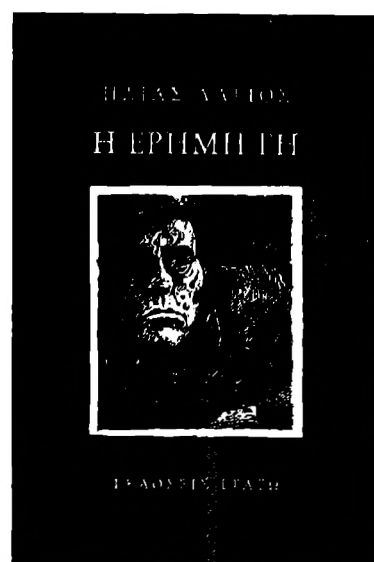
Ζητήσαμε πληροφόρηση και πίσω από αυτή που μας δόθηκε επισήμως. Αποδείχθηκε ότι η επίσημη ήταν ειλικρινής. Ψάξαμε στα γραφεία της Νομαρχίας, όπου ο κόσμος δούλευε με κέφι. Ξέρετε πολλές νομαρχίες να έχουν Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, η οποία και να δουλεύει; Περίεργα πράγματα, θα σκεφτεί κανείς. Και όμως, αληθινά. Τώρα η Νομαρχία ετοιμάζει ένα πρόγραμμα για ελεύθερη βιομηχανική ζώνη στο Ορμένιο και για διασυνοριακή συνεργασία με την περιφέρεια Χασκόβου Βουλγαρίας, όπως και κάποιες συμβάσεις για τους βιότοπους του Δάσους Δαδιάς και του Δέλτα Έβρου.

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

Αυτά τα εντυπωσιακά πράγματα που είδαμε να συμβαίνουν στον Έβρο αποτελούν εξαιρετικό πρότυπο για πολλές άλλες τοπικές και νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις της χώρας. Ιδίως αυτές που αδυνατούν να επιζήσουν, στηριζόμενες ματαιώς μόνο στην καλή προαίρεση του αθηναϊκού κράτους. Αποτελούν όμως πρότυπο και για το ίδιο το ανίκανο κράτος, δείχνοντάς του πώς σχεδιάζονται τα όνειρα ενός κοινωνικού οργανισμού και πώς υλοποιούνται. Αλλά και πώς ξεζουμίζεται και αξιοποιείται το κάθε διαθέσιμο ευρωπαϊκό κονδύλι, τη στιγμή που μας εγκαλεί η Ευρωπαϊκή Ένωση για πολύ χαμηλές απορροφητικότητες κονδυλίων. Κάτι αλήθεια συμβαίνει εδώ, στον Έβρο...

ΕΡΑΤΩ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΠΙσημαίνουμε

Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η... ΦΕΛΙΖΟΕΣΣΑ!

Δεν γνωρίζουμε πόσοι χλεύασαν τον εορταστικό διάκοσμο της Αθήνας τούτη τη γιορταστική περίοδο. Αν κρίνουμε, ωστόσο, από τα γκάλοπ που είδαν το φως της δημοσιότητας της τελευταίες μέρες και εμφανίζουν στην κορυφή της δημοτικότητας τον δήμαρχο κ. Αβραμόπουλο, φαίνεται πως πολλοί περισσότεροι τον επιδοκίμασαν: τους άρεσε.

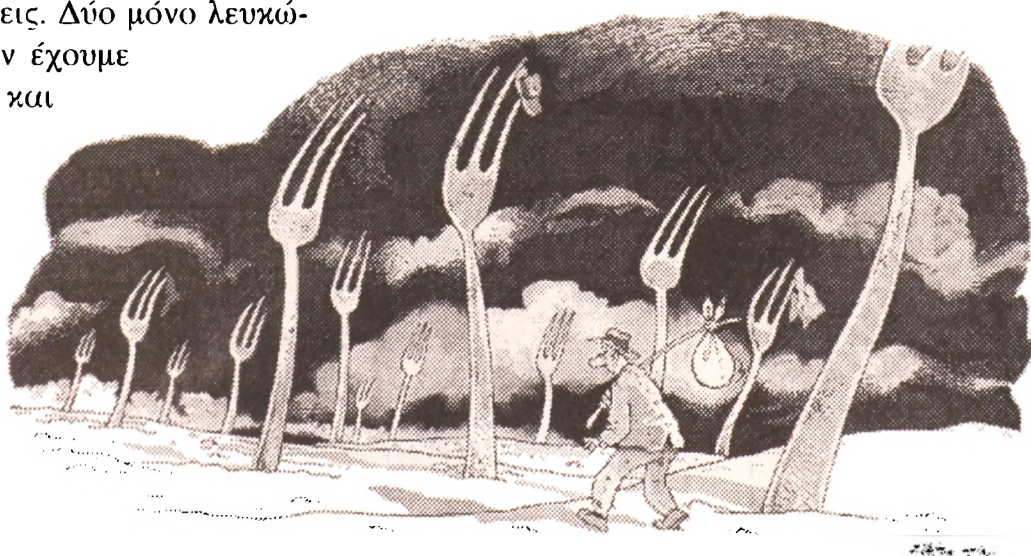
Τους άρεσε που, καλά καθούμενα, η Αθήνα απέκτησε το ψηλότερο χριστουγεννιάτικο δέντρο του κόσμου και θα γραφτεί στο βιβλίο Γκίνες (έστω κι αν έκανε ρελάνς, την τελευταία στιγμή, ο δήμαρχος Κερατσινίου)· τους άρεσε η «σεμνή τελετή» της νύχτας της Πρωτοχρονιάς· τους άρεσε που ο φωτισμός φέτος ήταν άπλετος (μέχρι σημείου τυφλώσεως και δημιουργίας προβλημάτων στην κυκλοφορία σε κάποια σημεία), τους άρεσαν τα καινούργια διακοσμητικά, τα μπιχλιμπίδια, τους άρεσε και η αναπαράσταση της Γέννησης από φελιζόλ που κατέλαβε όλο σχεδόν το χώρο της πλατείας Κλαυθμώνος. Αρέσει που το κιτς τείνει να εκτοπίσει κάθε αίσθηση καλού γούστου, αρέσει που η ψεύτικη λάμψη υποκαθιστά τη συγκίνηση, αρέσει που η εκτυφλωτική γυαλάδα, η ισοπέδωση, το τίποτα, τα ψεύτικα χαμόγελα κρύβουν τα βαθιά, τα πραγματικά προβλήματα της πρωτεύουσας – αρέσει που η εκζήτηση μιας τεχνοκρατικής επιφάνειας εκτοπίζει σιγά σιγά αλλά σταθερά τις πραγματικές αξίες αλλά και τις πραγματικές αντιπαλότητες. Φαίνεται πως αυτή την πόλη τη φυλάει, πλέον, η Παναγία η Φελιζόεσσα (όπως προσφυώς την αποκάλεσε ο Άγγελος Ελεφάντης στην «Εποχή»). Μόνο που, όπως ο ίδιος αναλυτής τονίζει, το να ανταποκρινόμαστε πρόσχαροι στην επιφάνεια και στην ψευτιά που μας σερβίρουν σημαίνει ότι οι περισσότεροι έχουμε γίνει «πολίτες από φελιζόλ».

Η.Κ.

Ο ΣΤΑΘΗΣ ΚΟΙΤΑΖΕΙ ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ

ΤΑ ΣΥΝΗΘΗ λευκώματα των γελοιογράφων, που τα τελευταία χρόνια κατέκλυζαν τις γιορταστικές προθήκες των βιβλιοπωλείων, φέτος δεν ευδοκίμησαν. Ο κορεσμός του αναγνωστικού κοινού από βιβλία με επικαιρικά γελοιογραφικά σχόλια της χρονιάς που έφευγε φαίνεται ότι οδήγησε τις πωλήσεις τέτοιων λευκωμάτων στο ναδίρ. Φέτος, οι εκδοτικοί οίκοι δεν μπόρεσαν στον κόπο να κάνουν τέτοιες εκδόσεις. Δύο μόνο λευκώματα γελοιογράφων έχουμε υπόψη μας φέτος – και τα δυο, με διαφορετική της συνήθους κατεύθυνση. Το ένα είναι του Γήση. Ελλάς χάρηκα – και θα αναφερθούμε σ' αυτό σε επόμενο σημειώμα μας. Το άλλο είναι του Στάθη. Έχει τίτλο

Σσασ...! Το φεγγάρι (εκδ. Καστανιώτη) και περιέχει σκίτσα χωρίς λόγια, «ιδεογράμματα μοναχικών αφηγήσεων με παραμετρικό λόγο, λοξό κοίταγμα και ποιητική αμηχανία», όπως τα ορίζει ο δημιουργός τους. Αντί άλλων σχολίων απ' την πλευρά μας, ας αρκεστούμε στην παράθεση ενός από τα σκίτσο-σχόλια του Στάθη. Καλή χρονιά.

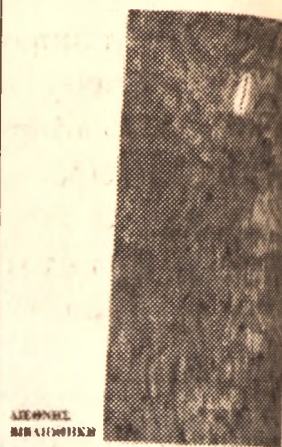

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Διαβάστε:** Τη συλλογή κειμένων του μοναχικού και μοναδικού αμερικανού στοχαστή Henry David Thoreau, Πολιτική ανυπακοή - Ζωή χωρίς αρχές - Περπατώντας (Διεθνής Βιβλιοθήκη, μετάφρ. Σύλβια). Αν μη τι άλλο, για να αναγκασθείτε να πάρετε θέση στο δίλημμα «Καλύτερη κυβέρνηση είναι αυτή που κυβερνά λιγότερο» ή «Καλύτερη κυβέρνηση είναι αυτή που κυβερνά καθόλου»;

• **Δείτε:** Την Ηχώ των εικόνων, την όγδοη ατομική έκθεση του Μανώλη Χάρου (Νέες Μορφές, από 14.1 ως 2.2). «Η φύση, η διάθεση, η ανάμνηση και η γεύση» θεωρεί ο ζωγράφος ότι είναι τα μοντέλα των πραγμάτων που ζωγραφίζει...

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΥΠΑΚΟΗ
ΖΩΗ ΧΩΡΙΣ ΑΡΧΕΣ
ΠΕΡΠΑΤΩΝΤΑΣ

ΜΑΣΚΕΣ

Μορφές και σχήματα σε μάσκες, εικαστική παρέμβαση στην ιστορία της μάσκας και της τέχνης των σπηλαίων αποπειράται η Ιωάννα Μπουρδάκη, στη δουλειά της που παρουσιάζεται από σήμερα ως τις 11 Ιανουαρίου στην αίθουσα του Ελληνογαλλικού Συνδέσμου (πλ. Κολωνακίου 2, 4ος όροφος). «Ο δρόμος της μάσκας» (για όσους θυμούνται τον Κλωντ Λεβί Στρως) συνεχίζει να τροφοδοτεί τα πολλαπλά ενδιαφέροντα των καλλιτεχνών...

«ΣΗΜΕΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ» ΤΟΥ Ν. ΠΕΤΡΑΚΗ (ή οι αναφορές των σημείων)

Η ΠΡΩΤΗ ποιητική συλλογή του Νίκου Πετράκη, παρουσιάζει στη δημοσιότητα τη σκηνή με κάποιου είδους τρακ – του είδους εκείνου που οπωσδήποτε σχέση έχει με το στοιχείο της σεμνότητας που εγκατοικεί στο δικό του ήθος.

Ανθρωπος που επί χρόνια διαχειρίστηκε με τρόπο παραδειγματικό τα δημοτικά πράγματα της πόλης της Σητείας, που ξέρει όμως σήμερα καλά πως δεν έχουνε ποτέ τελειωμό οι καθημιοί και τα βάσανα του κόσμου και πως, πέρα από τα κοινωνικά προγράμματα και τις όποιες «πολιτικές», μέσα στον άνθρωπο κρίνεται πάντα και ουσιαστικά η έκβαση της διαμάχης του καλού με το κακό, ο Ν. Πετράκης επιχειρεί να φτάσει με την ποιητική του συλλογή «Σημεία αναφοράς» σε μια έκφραση άλλη – εκεί όπου έχει τροπο πολλού εγκαταλειφθεί πολύ πίσω η δυνατότητα της κοινής και, ως επί το πλείστον, ισοπεδωτικής γραφής, εκεί όπου «η φύση έμεινε ατραυμάτιστη και των ανθρώπων οι ψυχές αναλλοίωτες», ή, αλλιώς, «σε τόπους μικρούς, μακρινούς κι ανέγγιχτους»... Σε αυτήν εδώ την περιοχή λαβαίνει υπόσταση το για την κοινή γραφή ανυπότακτο και αδιάκοπα λανθάνον

– η πίκρα της διάψευσης, η γλύκα της αγάπης της αληθινής, η φωνή η με το κύλισμα του χρόνου παράξενη της γης της γενέθλιας, το δέσιμο της καρδιάς με τη γη την ολόκληρη («Των [Ιρλανδών] τα τραγούδια είναι σαν τα λιβάδια τους // ήμερα, μονότονα, απλωτά. // Όταν υψώνονται είναι τα βουνά τους// και όταν μακραίνουν ο ωκεανός»), ο σαρκασμός της υποκρισίας και της ιδιοτέλειας της πολιτικής – όλα δηλαδή εκείνα τα πράγματα που αναβλύζουν από πολύ βαθιά και που μορφοποιούνται, σιγά-σιγά και με κόπο, κάνουν τον άνθρωπο να νιώθει πως δεν είναι απλά και μόνον ένα «φυτόν έγγειον...».

Σε αυτή δε την τελευταία παραπομπή, που έχει συντελεσθεί για τον Ν. Πετράκη και που διανοίγεται σαν το βάθος ενός άλλου ορίζοντα για τον αναγνώστη της συλλογής, αρχίζει ένα άλλο «έργο» να παίζεται – ένα έργο που η κατανόησή του απαιτεί και τη γνώση τη βιωματική των σημείων απ' όπου έχει διέλθει ή στα οποία έχει σταθεί ο ποιητής.

Εδώ όμως η ίδια η συλλογή έχει πια τον πρώτο και τον έσχατο λόγο.

Φ.Ι. Ιερωνυμίδης

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΔΙΑΣΚΕΔΑΖΟΥΝ ΣΤΟ ΓΚΑΖΙ

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ στο όχι και τόσο μακρινό παρελθόν ρίχνουν οι Έλληνες που έζησαν και σπούδασαν στην Ιταλία, με την πραγματοποίηση τριημέρου πολιτιστικών εκδηλώσεων στο Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων, στο Γκάζι, στις 24, 25 και 26 Ιανουαρίου. Οι εκδηλώσεις περιλαμβάνουν: Έκθεση ζωγραφικής, γλυπτικής και κεραμικής· Έκθεση βιβλίου· Έκθεση έντυπου υλικού από το ελληνικό φοιτητικό κίνημα στην Ιταλία· Συζήτηση για το φοιτητικό κίνημα εκείνης της περιόδου – ινιματογραφικό αφιέρωμα στον Σταύρο Τορνέ αλλά και προβολή της ταινίας Ο κλέψας του κλέψαντος, του Μ. Μονιτσέλλι· Μουσικές εκδηλώσεις και, φυσικά, πάρτυ

Π Ο Ι Η Σ Η

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
ΤΕΥΧΟΣ 8 – ΘΕΙΝΟΠΟΛΙΣ-ΧΕΙΜΩΝΑΣ 1996

ARTHUR RIMBAUD. Αυτά που λέν στον Ποιητή μιλώντας για Λουλούδια
(Απόδοση: Παρουσίαση, Στρατής Πασιδής)

ARTHUR RIMBAUD. Έπτά ποιήματα από τις Έκλειψες
(Μετφ.: Α. Λάμπου)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΠΑΣΧΑΛΗΣ Ρεμπώ

TSVETAN TODOROV. Η ποίηση χωρίς τό στίχο
(Εισαγωγή: Μετφ.: Βασιλική Καπλάνη)

EUGENIO MONTALE. Δεκαπέντε ποιήματα
(Μετφ.: Μ.τφ. Κ.Γ. Κουφόρη)

ΑΡΗΣ ΜΠΕΡΛΗΣ. Ζάκ Ντερντά: Από την πλευρά της λογοτεχνικής κριτικής

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Ποιός άκούει την κριτική;

EZRA POUND. Κατά

(Μετφ.: Χρήστος Χατζηγεωργίου)

JULIA KRISTEVA. Ο έτερόδοξος: ένα νέο είδος διανοούμενου
(Εισαγωγή: Μετφ.: Βαγγέλης Χατζηβασίλειου)

ΕΓΓΡΙΠΙΔΗΣ ΓΑΡΑΝΤΟΓΔΙΗΣ. «Ωραία λουλούδια κι άσπρα...»

Η τυραννία και η κάθαρση της έρωτικής μνήμης

WILLIAM CARLOS WILLIAMS. Πώς να γράφεις

(Μετφ.: Γιάννης Ζέβας)

ΑΘΗΝΑ ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ. Τέσσερα άθροισματα ποιήματα του Θ. Ντόρρο

ΧΑΡΗΣ ΒΡΟΝΤΟΣ. Μουσική και ποίηση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ * ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ * ΝΙΚΟΣ ΦΩΚΑΣ * ΜΑΡΙΑ ΚΥΡΤΖΑΚΗ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΛΙΟΝΤΑΚΗΣ * ΤΑΚΗΣ ΠΑΥΛΟΣΤΑΘΗΣ * ΜΑΡΙΑ ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΣΤΕΛΛΑ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ * ΤΑΣΟΥΛΑ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΟΥ * ΜΑΡΙΑ ΤΣΑΤΣΟΥ

«Κάθε ποίημα ένα επιτύμβιο
Είκοσι μεταφράσεις στη μνήμη του Γ.Π. Σαββίδη»

8

Το τεύχος αυτό περιλαμβάνει αφιέρωμα στο Γ. Π. Σαββίδη, ποιήματα του Arthur Rimband, Eerra Pound, Eugenio Montale, Βικτώριας Θεοδώρου, Νίκου Φωκά, Μαρίας Κυρτζάκη, Χριστόφορου Λιοντάκη, Τάκη Παυλοστάθη, Μαρίας Χατζηγεωργίου, Στέλλας Αλεξοπούλου, Τασούλας Καραγεωργίου, Μαρίας Τσάτσου, όπως επίσης και ανέκδοτα του Νίκου Καρούζου· Δοκίμια των Tsvetan Todorov, Julia Kristeva, Βαγγέλη Χατζηβασιλείου και μελέτες για τους Ζακ Ντερντά, Κ.Π. Καβάφη, Α. Ρεμπώ και Θ. Ντόρρο. Ένα σύντομο αλλά διεισδυτικό σχόλιο του αμερικανού ποιητή William Carlos William για την ποιητική γραφή, όπως και τη μελέτη του Χάρεν Βρόντου για τη σχέση της σύγχρονης ποίησης και μουσικής. Το περιοδικό κλείνει με μια σειρά κριτικών σημειωμάτων.

Ένα ακόμη σημαντικό τεύχος της ποίησης.

☆☆☆

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
... προωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

Οκτώμιση

Ο κινηματογράφος στο σώμα του

του Ηλία Κανέλλη

Σε ηλικία 73 χρόνων, από καρκίνο στο πάγκρεας, πέθανε ο Μαρτσέλλο Μαστρογιάννι – πρωταγωνιστής σε πληθώρα κινηματογραφικών ταινιών, πρόλαβε να αφήσει το είδωλό του σε χιλιόμετρα φιλμ (κι ας μην υπήρξε είδωλο, ο σταρ που συνήθως οι κανόνες του κινηματογραφικού θεάματος επιβάλλουν να είναι ο πρωταγωνιστής), πρόλαβε να υποδυθεί εκατοντάδες ρόλους - και, παρ' όλα αυτά, κατάφερε να μη χάσει ποτέ τον εαυτό του. Τον προφύλαξε και το ότι είχε πλήρη συνείδηση της υλικότητας του κινηματογράφου: υποδύθηκε δεκάδες χαρακτήρες, πέρασε μέσα από δεκάδες κινηματογραφικές ιστορίες χωρίς να τυποποιηθεί υποδυόμενος συγκεκριμένους ρόλους συγκεκριμένων προδιαγραφών, μέσα από ετερόκλητες κινηματογραφικές γραφές κι από ετερόκλητα κινηματογραφικά είδη, κι εντυπώθηκε γιατί έπαιζε πάντα προτάσσοντας αυτό που είναι κι αυτό που έχει, όχι

έναν τυποποιημένο χαρακτήρα αλλά μια πλούσια και εύπλαστη υλικότητα.

Ο κινηματογράφος είναι μια τρομακτικά υλική τέχνη. Πριν οι εικόνες του υπάρξουν, στη σχέση με το κοινό, μυθολογικές, έχει προϋπάρξει ένα μεθοδικό και τρομακτικά επίπονο χτίσιμό τους. Συνεργεία, μηχανήματα, χημικά, φώτα, χρήματα, άνθρωποι: τα συστατικά της μυθολογικής τέχνης του αιώνα είναι πεζά: η ποίηση, η ένταση, η συγκίνηση πηγάζουν από τη συνεργασία τους και τη συναρμογή τους σε γλώσσα. Σ' αυτό το πεδίο, οι μεγάλοι ηθοποιοί, οι μορφές πάνω στις οποίες θα συγκλίνουν όλοι οι υπόλοιποι συντελεστές της κινηματογραφικής ταινίας, πρώτα απ' όλα πρέπει να λειτουργήσουν ως η υποδοχή των ερεθισμάτων και να τα μεταφράσουν σε εντάσεις, σε συναισθήματα, σε ποίηση. Στα λιγοστά χρόνια της ιστορίας του κινηματογράφου, ο Μαρτσέλλο Μαστρογιάννι υπήρξε μια από τις ελάχιστες, ιδανικές αυτές υποδοχές.

Κινηματογραφιστής πραγματικός – πριν οι ηθοποιοί «υποβιβαστούν» σε σταρ. Προϋπήρξε των ρόλων και συνέχισε να είναι ο εαυτός του και μετά απ' αυτούς. Κι όταν συνέβη να ταυτισθεί με τους ρόλους, όταν συνέβη οι ρόλοι να θέλουν κάτι περισσότερο από την ερμηνεία τους: τον εαυτό του, ο κινηματογράφος αρτιώθηκε – και τέχνη, και μύθος, και συγκίνηση. Γιατί και η τέχνη, και ο μύθος, και η συγκίνηση κατοικοεδρεύουν στην πραγματικότητα, στους ανθρώπους και στα έργα τους. Επειδή γνώριζε ότι στον κινηματογράφο, μια τέχνη που κομματιάζει το χρόνο για να τον συμπυκνώσει σε περίπου ένα δώρο, όσο διαρκεί μια ταινία, ένα μοναδικό εργαλείο διαθέτει ο ηθοποιός: το σώμα του. Σ' ολόκληρο το σώμα του, στα μέλη του όπως κομματιαστά τα σκοπεύει η κινηματογραφική μηχανή, πρέπει να συγκερασθούν και τα αισθήματα, και οι εντάσεις, και η ποίηση. Το σώμα του Μαστρογιάννι ήταν το μεγάλο κινηματογραφικό του εργαλείο.

ΜΙΑ ΖΩΗ ΡΟΛΟΙ

Ομορφονιός, πανύψηλος, με τους τρόπους ενός δανδή, κέρδισε το κοινό στις πρώτες ταινίες που εμφανίστηκε. Με το κορμί του μοναδική στρατηγική, παρέσυρε την Αννίτα Έκμπεργκ στο συντριβάνι της Φοντάνα ντι Τρέβι, στην *Ντόλτσε Βίτα* του Φελλίνι. Κι ύστερα, πάλι με το κορμί του και την πνευματικότητά του φλέρταρε τη Μόνικα Βίττι για να καταλήξει, ξημερώματα, να παρηγορεί την Ζαν Μορώ για τα χρόνια (και τους φίλους) που φεύγουν, στη *Νύχτα του Αντονιόνι*. Αν ατσαλάκωτος εκπρόσωπος της αστικής τάξης, πότιζε με μελαγχολία τον έρωτα και γινόταν η ιδανική, λεπτή και κομψή ομορφιά για να εκφραστεί διαμέσου της η υπαρξιακή αγωνία, το ίδιο ανεπανάληπτος ήταν και ως σικελός βαρώνος στο *Διαζύγιο αλά ιταλικά* του Πιέτρο Τζέρμι (το ίδιο αποτελεσματικός είτε παίζει κωμωδία είτε δράμα, είτε υποδύεται σοφιστικέ είτε λαϊκό ρόλο).

Μια ζωή ρόλοι. Σκηνοθέτης, ανήσυχος, ανασφαλής αλλά και γεμάτος βαθιά πίστη για την τέχνη του, στο *Οχτώμισι*, πάλι του Φελλίνι. Τραχύς και μπουφόνος στους *Συντρόφους* του Μάριο Μονιτσέλλι. Εραστής-νευρόσπαστο, με έναν μελαγχολικό τόνο στη φωνή, στον *Καζανόβα '70* του Μονιτσέλλι, πικρά σαρκαστικός σε μια σειρά ταινίες: *Τι;* του Πολάνσκι, *Μεγάλο φαγοπότι*, *Κάτω τα χέρια απ' τη λευκή γυναίκα* και *Γεια σου πίθηκε* του Φερρέρι. Μπορούσε να κάνει έναν ομοφυλόφιλο κυνηγημένο από το ναζισμό στην *Ξεχωριστή μέρα* του Εττορε Σκόλα και, λίγο μετά, έναν νευρωτικό διανοούμενο στην *Ταράτσα*, επίσης του Σκόλα, και μπορούσε να είναι μια σκιά σ' ένα όνειρο μεγάλης διάρκειας στην *Πόλη των γυναικών*, του Φελλίνι, αλλά και ο ονειροπόλος ενήλικος που ποθεί την αιώνια νεότητα και συνεχίζει να ζει για την ερωτική περιπέτεια, στα (από τσεχωφική αφετηρία) *Μαύρα μάτια* του Νικήτα Μιχάλκωφ. Γι' αυτό του το ρόλο γράφαμε, πρόσφατα, στην εφημ. *Εποχή*:

«Σ' αυτή την ταινία θα ήθελα να τον δω και να τον ξαναδώ. Κομψός, ευγενικός, παθιασμένος, με κάτι από την ηρεμία που χαρίζει το βάρος των χρόνων και κάτι από τη φλόγα του πάθους που σαν φλόγα καθρεφτίζεται στα μάτια. Κι ύστερα, στο βαγονέτο μιας περιπετειώδους διαδρομής, να απορροφά τους κραδασμούς από το τραμπάλισμα της πορείας πάνω στις ράγες και να στήνει έναν τρελό χορό, μόνος του, την ώρα που το όχημα βρίσκεται εν κινήσει. Αυτό το χορό, τον νεανικό χορό, που το κορμί ενός ηλικιωμένου τον κάνει λεβέντικα, κεφάτα, απελπι-

Με την Αννίτα Έκμπεργκ στην *Ντόλτσε Βίτα* του Φεντερίκο Φελλίνι.

σμένα, με αντάλλαγμα ένα λυτρωτικό λαχά-νισμα, θα 'θελα να κρατήσω, τελευταία ει-κόνα, από τον Μαρτσέλλο Μαστρογιάννι. Είναι η εικόνα ενός σπουδαίου ηθοποιού του κινηματογράφου, η εικόνα ενός κινηματογραφιστή. Σ' αυτό το χορό, το θρίαμβο του σώματος σ' έναν κινηματογράφο που, όσο περνάει ο καιρός, θαρρείς και ξεχνάει ότι πριν απ' όλα και πάνω απ' όλα γίνεται για να φέρει στο επίκεντρο τους ανθρώπους και τη ζωή τους – σ' έναν κινηματογράφο που ψάχνει με το φανάρι τους μεγάλους ηθοποιούς».

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΗΝ ΟΘΟΝΗ

Γιος αγρότη, αντιφασίστας, συνελήφθη στη διάρκεια του πολέμου από τους Γερμανούς, δραπέτευσε, έζησε κρυμμένος στη Βενετία για αρκετό καιρό, έκανε πολλές δουλειές για να ζήσει, ανάμεσά τους και το λογιστή, κι όταν μπήκε στον κινηματογράφο, το 1947, δεν είχε μόνο την κορμολοσσιά του να επιδειξει αλλά και μια ζωή που την είχε φάει με το κουτάλι – κι αυτό έκανε πλούσια την ψυχή του. Οι συνεργάτες του έχουν να το λένε ότι δεν συμπεριφέρθηκε ποτέ σαν ντίβα – κι ας είχε δουλέψει πλάι στους μεγαλύτερους κινηματογραφιστές: στον Βισκόντι, στον Φελλίνι, στον Ντασέν, στον Σκόλα, στον Βιττόριο ντε Σίκα, στον Πολάνσκι, στους Ταβιάνι, τελευταία

στον Ραούλ Ρουίζ. Συνεργάστηκε και με το Θόδωρο Αγγελόπουλο, στον *Μελισσοκόμο* και στο *Μετέωρο βήμα του πελαργού*. Έζησε μέσα στον κινηματογράφο – κι οι ρόλοι του, ήταν κάποιες από τις πολλές όψεις της πραγματικής ζωής. Μποέμ και ελεύθερος, αγαπητός στις γυναίκες αλλά και άνθρωπος με αρχές αδιαπραγμάτευτες, φρόντισε να δώσει το στίγμα της εξαιρετικής του προσωπικότητας ως και στο θάνατό του: ζήτησε από τους οικείους του να μην ταφεί με θρησκευτική τελετή. Άθεος, γνώριζε καλά πως ό,τι ισχύει στη ζωή πρέπει να ισχύει και για το θάνατο.

Ευγενής και απλός συνάμα, ξύπνιος αλλά και ευαίσθητος, ψηλός μ' ένα σώμα εύπλαστο (για το σώμα, άλλωστε, και για τη χρήση του στον κινηματογράφο είχε δώσει μια εξαιρετική συνέντευξη στα *Cahiers du Cinema*, μέρος της οποίας δημοσιεύεται στις επόμενες σελίδες – πραγματική υποθήκη προς τους ανά την υφήλιο ηθοποιούς και επίδοξους ηθοποιούς του κινηματογράφου), «φίρμα» που αρνιόταν την πόζα, κατάφερνε να κερδίσει το θαυμασμό όσων κατά καιρούς ζητούσαν να τον σκηνοθετήσουν. Γι' αυτό, άλλωστε, εκείνος είναι τόσο πραγματικός στο πανί – κι οι περισσότερες ταινίες στις οποίες έπαιξε είναι μια χορταστική φέτα της πραγματικότητας. Ακόμα κι αν υλικό τους είναι τα όνειρα.

«Το σώμα· και τα μάτια...»

• Πώς πλησιάζετε ένα πρόσωπο;

– Είναι πάντα μια ανταλλαγή. Ένα πρόσωπο δεν είναι κάτι το αφηρημένο: συχνά διερωτήθηκα αν ήμουν εγώ που κατείχα το πρόσωπο ή αν ήταν εκείνο που είχε εισχωρήσει μέσα μου, αν το κατοικούσα ή αν ήταν εκείνο που με κατοικούσε. Αλλά για να μιλήσεις για όλα αυτά θα έπρεπε να μιλήσεις με ανθρώπους που σπούδασαν το ζήτημα, τον κύριο Στανισλάβσκι ενδεχομένως. Ποτέ δεν σπούδασα τον Στανισλάβσκι, δεν σπούδασα ποτέ. Ίσως και να μου έλειψε, όμως είχα αρχίσει να παίζω στο θέατρο από παιδί – μετά πήγα στο πανεπιστήμιο στη Ρώμη. Κάποιοι άνθρωποι με είδαν, μου ζήτησαν να γίνω επαγγελματίας και έκανα δέκα χρόνια θέατρο, έπαιξα κάτω από τη διεύθυνση του Λουκίνο Βισκόντι. Εκεί, έμαθα πολλά πράγματα, την πειθαρχία στη δουλειά μου, ένα είδος γούστου, τι ήταν ωραίο και τι άσχημο: μ' αυτή την έννοια, ήμουν προνομιούχος, μπήκα στο θέατρο από τη μεγάλη πόρτα, αφού ήμουν ερασιτέχνης ηθοποιός, και έπαιξα σημαντικούς ρόλους.

• Σήμερα θα ήταν πιο δύσκολο;

– Ήταν το τυχερό. Στο πανεπιστήμιο είχα φίλους που επίσης ήταν ερασιτέχνες ηθοποιοί, όπως εγώ. Δεν είχαν τη δική μου τύχη – ενώ ίσως να ήταν και καλύτεροι. Απλώς, στο θίασο του Βισκόντι χρειαζόνταν έναν νεαρό άνδρα σαν εμένα. Η συνάντηση είναι σημαντικός παράγων σ' αυτή τη δουλειά. Η συνάντηση η δική μου με τον Φελλίνι ήταν κάτι οριακό. Αυτός άλλαξε τους ρόλους που έπαιξα: τον συμπαθητικό νεαρό, τον ταξιτζή, τον μπάτσο... Ξαφνικά ήρθε ένας κινηματογράφος πιο διανοούμενος, πράγμα που δεν με εμπόδισε να ξαναγυρίσω σε ρόλους πιο λαϊκούς αλλά μου επέτρεψε να διευρύνω τις ικανότητές μου.

• Το να έχετε ουδέτερο φυζίκ σας επιτρέπει να παίζετε όλους τους δυνατούς ρόλους;

– Ναι, διότι το να έχεις ουδέτερο φυζίκ σου επιτρέπει, όπως σε σελίδα άσπρη, να βάλεις χρώματα και να φτιάξεις μια σύνθεση, αυτό που είναι η ίδια η δουλειά του ηθοποιού. Ένα φυζίκ λιγότερο ουδέτερο σε υποχρεώνει να καταστρέψεις πρώτα την ίδια σου την προσωπικότητα για να μπορέσεις να την αντικαταστήσεις από μια άλλη, γεγονός που μπερδεύει λίγο τα πράγματα. Ο Κλαρκ Γκαϊμπλ, π.χ., που θαυμάζω πολύ, δυσκολευόταν να είναι πολυπρόσωπος ηθοποιός, δυσκολευόταν να δουλέψει πάνω στο σώμα του και να παίξει ρόλους πολύ διαφορετικούς. Είχε μια δυνατή προσωπικότητα – και το κοινό, τη στιγμή εκείνη, ζητά να είσαι πάντα ίδιος. Οι θεατές δεν σου επιτρέπουν να καταστρέψεις αυτή τη δυνατή εικόνα μέσα από άλλους χαρακτήρες. Ένα φυζίκ ουδέτερο, λίγο παχύς, σου επιτρέπει περισσότερο να εμφανίζεσαι σαν ένας ερμηνευτής, ν' αλλάζεις πιο συχνά ρόλους, να κάνεις τη δουλειά ενός ηθοποιού του θεάτρου.

• Παίζατε ρόλους γέρου, εγκύου, ομοφυλόφιλου, ανίκανου, ρόλους που εκθέτουν το σώμα με τρόπο σημαντικό. Πως τους σηματοδοτήσατε και τους ζήσατε;

– Να είσαι έγκυος, στην ταινία του Ντεμύ (Το σημαντικότερο γεγονός από τότε που ο άνθρωπος περπάτησε στο φεγγάρι), σήμαινε ορισμένες συμπεριφορές φυσικές: τον τρόπο βαδίσματος, να κουβαλάς την κοιλιά σου, να κινείσαι πιο αργά, να βάλεις τα χέρια σου στους γοφούς, όπως το κάνουν οι έγκυες γυναίκες, και να έχεις ένα ύφος λίγο χαμένο, ένα βλέμμα λίγο έκπληκτο. Διότι αυτός ο άνδρας ζει όσο να 'ναι μια κατάσταση πολύ ειδική! Δεν είναι ότι κάνοντας πολλές παρατηρήσεις το καταφέρνεις, έρχεται μέσα στη στιγμή!

στην αριστερή σελίδα: Πάνω: Στον *Ξένο* του Βισκόντι, με συμπρωταγωνίστρια την Άννα Καρίνα. Κάτω αριστερά: Με τη Ζαν Μορώ στη *Νύκτα* του Αντονιόνι. Κάτω δεξιά: στο *Διαζύγιο αλά ιταλικά* του Πιέτρο Τζέρμι. Στη δεξιά σελίδα: Πάνω: Σκηνή από το *Οκτώμηση* του Φελλίνι. Κάτω: Με τη Σοφία Λώρεν, στο *Μια ξεχωριστή μέρα* του Έττορε Σκόλα. Δεξιά: Στο *Μεγάλο φαγοπότι*, του Μάρκο Φερρέρι.

ή, χωρίς πολλή σκέψη. Για το χαρακτήρα του ανίκανου στον Μπελ Αντώνιο, θυμάμαι, ψαχνα ένα βηματισμό με μια ορισμένη κομπόση που ίσως δεν χρησιμοποιώ στη ζωή μου. Για να κάνω τον νεαρό άνδρα κάπως διαφορετικό του έδωσα μια συμπεριφορά λίγο πιο ρομαντική απέναντι στη γυναίκα. Δεν ξέρω γιατί αλλά αισθανόμουν ότι έπρεπε να είναι έτσι. Και υπάρχει ο ρόλος του ομοφυλόφιλου στο *Μια ξεχωριστή μέρα*: φυσικά παρατήρησα φίλους ομοφυλόφιλους, αλλά έπρεπε να προσέξεις να μην πέσεις σε μια μίμηση υπερβολική αναπαράγοντας ορισμένες κινήσεις πιο θηλυκές που στους ομοφυλόφιλους είναι φυσικές. Έπρεπε να αποδοθούν με πολλή διακριτικότητα, να μην πέσουν στο vaudeville. Έπρεπε να χρησιμοποιήσεις ορισμένους τρόπους για να δουλέψεις τα μπράτσα σου, τα πόδια σου, το βλέμμα σου, αλλά με πολλή χάρη και λεπτότητα, γιατί έπρεπε ο χαρακτήρας να μπορεί να αγαπηθεί από το κοινό, να μη μετατραπεί σε κάτι γελοίο. Είναι πολύ σημαντικό το σώμα! Αλλά ομολογώ ότι πάντα σκεφτόμουν: τι κρίμα που στον κινηματογράφο έχει τόσο μεγάλη σημασία το κοντινό πλάνο! Γιατί προέρχομαι από το θέατρο – και στο θέατρο το σώμα είναι πολύ πιο σημαντικό, η φωνή επίσης. Το βλέμμα, πολύ λιγότερο. Ο κινηματογράφος δουλεύει πολύ κόβοντας τους ηθοποιούς στο ύψος της μέσης και, συχνά, μια κίνηση ή μια στάση που θα μπορούσε να είναι ενδιαφέρουσα για το χαρακτήρα χάνονται. Βλέπουμε πολύ λιγότερο το σώμα του ηθοποιού στο σύνολό του, κάτι που αφαιρεί ορισμένες δυνατότητες. Κερδίζεις νέες μόνο μέσα από τα μάτια, που γίνονται πολύ σημαντικά – όμως το σώμα δουλεύει λιγότερο.

• Ποιο μέρος του σώματός σας θεωρείτε το πιο εκφραστικό. Και, αντίθετα, ποιο μέρος αυτής της εκφραστικότητας σας μοιάζει πιο δύσκολο να το χρησιμοποιήσετε;

– Ίσως τα μάτια. Στο σινεμά ιδίως, χρειάζεται να μάθεις να τα χρησιμοποιείς. Αντίθετα, αυτό που θα δυσκολευόμουν να ελέγξω είναι χωρίς αμφιβολία οι σκηνές δράσης, όπου θα

έπρεπε να ανεβώ σ' ένα άλογο, να δώσω μπουνιές... Ή, πάλι, τις ερωτικές σκηνές στο κρεβάτι: εκεί, επίσης, δεν ξέρω πραγματικά να χρησιμοποιήσω το σώμα μου, είναι στενόχωρο, αισθάνεσαι γελοίος. Αλλά αν έχετε καταφέρει να ελέγχετε το χαρακτήρα, αυτός σας έχει λίγο καταλάβει και πολλά πράγματα έρχονται φυσιολογικά.

• Το να παίζετε γερασμένους ανθρώπους θέτει ειδικά προβλήματα;

– Πιστεύω ότι το να γερνάς είναι πλουτισμός: μπορείς να κάνεις τους χαρακτήρες περισσότερο σύνθετους και ενδιαφέροντες. Καθώς αρχίζεις να μην υπολογίζεις στο δικό σου φυσικό, περισσότερο ή λιγότερο ευχάριστο, για να αρέσεις, εμφανίζονται άλλες πηγές, και μπορείς να χρησιμοποιήσεις κατά το καλύτερο την ευαισθησία σου, την εξυπνάδα σου και την τέχνη σου. Μαθαίνεις να είσαι όλο και περισσότερο πιο ουσιαστικός.

• Πώς θεωρείτε τη συνεργασία με τον σκηνοθέτη;

– Είχα το προνόμιο να εργαστώ με κινηματογραφιστές που συχνά ήταν φίλοι. Άρα δεν υπάρχει πρόβλημα, είναι μια συνενοχή. Είναι μια δουλειά συνεργασίας. Πρέπει να είμαστε σαν παιδιά που έχουν εμπιστοσύνη. Όπως στα παιχνίδια των παιδιών, υπάρχει πάντα ένας που λέει: «Εσύ είσαι ο μπάτσος κι εγώ είμαι ο γκάνγκστερ». Ακόμη κι ενήλικος, ο ηθοποιός συνεχίζει να μπαίνει σ' αυτό το παιχνίδι και εμπιστεύεται το σκηνοθέτη του. Απλώς, όπως έγινε λίγο περισσότερο ενήλικος, έχει τη δυνατότητα να μιλάει και να έχει το δικό του όραμα – του χαρακτήρα που ενσαρκώνει. Αλλά είναι αυτονόητο πως, αν εκτιμάτε το σκηνοθέτη, πρέπει να του έχετε κι εμπιστοσύνη. Είναι αυτός που σας βοηθάει να πραγματώσετε το πρόσωπο.

Η συνέντευξη δόθηκε στον Μισέλ Σιόν, το 1984, και δημοσιεύθηκε στα *Cahiers du Cinema*, τχ. 380, Φεβρ. 1986. Στο *Αντί* αναδημοσιεύονται επιλεγμένα αποσπάσματά της, με επιμέλεια και μετάφραση από τον Σταύρο Καπλανίδη.

Τα Άγρια & τα Ήμερα

του Παναγιώτη Ιωαννίδη

ΑΛΛΟΣ ΕΝΑΣ

ΚΑΘΕ ΧΡΟΝΟΣ που περνάει, προσθέτει στους κορμούς των δέντρων άλλον έναν ομόκεντρο κύκλο· ο ζωντανός αγωγός που χρησίμευσε πέρσι στην κυκλοφορία των χυμών εκτοπίζεται φέτος από έναν νέο και αδοκίμαστο – και γίνεται πια ξυλώδες δαχτυλίδι. Στο καύκαλο της χελώνας, κάθε χρόνος προσθέτει ακόμα ένα πολυγωνικό κόσμημα. Και στον άνθρωπο; Μάλλον προσθέτει και αφαιρεί συνεχώς. Όσο σκάβει μέσα μας μικρές λακκούβες –κάθε απώλεια κι από μία– τόσο μπορεί να τις γεμίζει κιόλας με φρέσκο χώμα, πράγματα που πρωτογενετήκαμε, κέρδη αισθήσεων και γνώσεων. Μας παίρνει ανθρώπους από κοντά μας –κάθε χρόνο και περισσότερους– ή έστω απλώνει το χέρι, κι ύστερα το ξανατραβά, όχι από επιείκεια αλλά από σκέτο σκέρτσσο. Κλέβει λίγη ακόμα δύναμη και δρασιά, που πρέπει με πολλαπλάσια προσπάθεια να αναπληρώσουμε, αν δεν θέλουμε να στεγνώσουμε τελείως. Αλλά και μας πετά δολώματα για άλλες τόσες καινούργιες γνωριμίες, πράγματα νέα κι ερεθιστικά. Κι αν είμαστε τυχεροί, φέρνει μαζί με τις αυξανόμενες έγνοιες, και λίγη περισσότερη ήρεμη σοφία – τον τρόπο εκείνο να απολαμβάνουμε (ή να πονάμε) βαθιά, χωρίς να κλονιζόμαστε.

ΚΑΘΕ ΧΡΟΝΟ, στο τέλος του, συνηθίζω να κάνω έναν περιληπτικό γραπτό απολογισμό, σε ενότητες: «Άνθρωποι», «Γεγονότα», «Βιβλία/Μουσική», «Θεάματα»... (Μέχρι φέτος, αυτό γινόταν στις τελευταίες, κενές σελίδες του ημερολογίου της Άγρας, που δεν ξανακυκλοφόρησε. Η βιβλιοπώλις μου, το αποδίδει στην παρουσία τόσων και τόσων παρεμφερών τεφτεριών στην αγορά. Όμως, η οπτική και απτική απόλαυση του πρωτοτύπου, που με απέριττη κομψότητα μεταμόρφωνε τα ευτελή υλικά του σε αντικείμενο «κλασικό», απέχει τόσο από τις απομιμήσεις όσο για παράδειγμα, τα τσιπς «Τσακίρης» από όλα τα υπόλοιπα – κι ας μην παρεξηγηθώ!). Τα πρώτα λήμματα καταγράφονται γοργά και αυθόρμητα· για να συμπληρωθεί ο κατάλογος, ανατρέχω κατόπιν στις προηγούμενες σελίδες του ημερολογίου. Παλιότερα, ήσαν όλες τους συμπληρωμένες, ακόμα και με απλές παρατηρήσεις: για τα περισσότερα έξω από το παράθυρο, για το φως του Οκτωβρίου, για το ψυχρούτσικο, αναζωογονητικό αεράκι. Τα τελευταία χρόνια, όλο και περισσότερες ημέρες μένουν αδειανές – όχι πως η ζωή μου ήταν πιο «γεμάτη» πριν, απλώς μειώθηκε το κέφι της συγκράτησης λεπτομερειών άξιων να καταγραφούν. Ας μένουν και κάποιες χωρίς σημείωση. Ωστόσο, δεν ενδίδω στη χρήση του συνηθισμένου τετραδίου – με ενδιαφέρει πάντα η παρακολούθηση των συγκεκριμένων ημερομηνιών. Ο φετιχισμός της ανάμνησης επιμένει ακόμα και στα «κενά», αναδεικνύοντας τα υπόλοιπα ως «σημαδιακά», στολίζοντας με χρωματιστά φωτάκια το μεγάλο σκοτάδι του χρόνου.

ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ για άλλη μια φορά. Κι εμείς κάτι κρατάμε –μαγιά για τον επόμενο– κάτι αφήνουμε –βάρος ασήκωτο πια, ή περιττό– και προχωρούμε· Καλή Χρονιά

Τα Άγια Εφήμερα

© «Αν και ο πόνος που η ζωή επιβάλλει δεν μπορεί να αποφευχθεί, κάποιες έντονες και συνεχιζόμενες απολαύσεις ενδέχεται να παραμείνουν άγνωστες και πέραν κάθε φαντασίας, αν δεν τις συναντήσουμε την κατάλληλη στιγμή». Η Ζερμαΐνη Γκρήηρ στο *Music* του Νοεμβρίου '96.

▮ Η θριαμβευτική επάνοδος του Χάρολντ Πίντερ στη λονδρεζική σκηνή, με το νέο έργο του, για έναν άντρα και μια γυναίκα, *Ashes to ashes*, επιτέλους ισάξιο, απ' ό,τι λέγεται, με την *Προδοσία* ή τους *Παλιούς καιρούς*, που αναβιώνουν σε αθηναϊκά θέατρα.

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

(Λαοί & Πολιτισμοί)

MICHAEL LOEWE

Η καθημερινή ζωή
στην αυτοκρατορική Κίνα
Μετάφ. Αντ. Σακελλαρίου

PAUL FAURE

Η καθημερινή ζωή
στην εποχή του Μ. Αλεξάνδρου
Μετάφ. Γιάννης Αγγέλου

ROBERT MANTRAN

Η καθημερινή ζωή
στην Κων/πολη τον αιώνα
του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς
Μετάφ. Γιάννης Αγγέλου

JEAN MARABINI

Η καθημερινή ζωή στο Βερολίνο
την εποχή του Χίτλερ
*Μετάφ. Ελπινίκη Βανδούρου
Δημήτρης Βανδώρος*

HENRI TROYAT

Η καθημερινή ζωή στη Ρωσία
την εποχή του τελευταίου Τσάρου
Μετάφ. Νάση Αλ. Μπάλτα

ANDRE CHOURAQUI

Η καθημερινή ζωή
των ανθρώπων της Βίβλου
Μετάφ. Σταύρος Βλοντάκης

**GIULIA SISSA - MARCEL
DETIENNE**

Η καθημερινή ζωή των Θεών
στην Αρχαία Ελλάδα
Μετάφ. Αναστ. Μεθενίτη

JEAN MARABINI

Η καθημερινή ζωή στη Ρωσία
τον καιρό της Οκτωβριανής
Επανάστασης
Μετάφ. Σταύρος Βλοντάκης

SLIMANE ZEGHIDOUR

Η καθημερινή ζωή στη Μέκκα
από τον Μωάμεθ ως τις ημέρες μας
Μετάφ. Αντ. Σακελλαρίου

ROBERT ETIENNE

Η καθημερινή ζωή
στην Πομπηΐα
Μετάφ. Σταύρος Βλοντάκης

MARC ABELES

Η καθημερινή ζωή
στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
Μετάφ. Λύντια Στεφάνου

ANDRE NATAF

Η καθημερινή ζωή
των Αναρχικών στη Γαλλία
Μετάφ. Γεώργιος Σπανός

MARCEL BRION

Η καθημερινή ζωή στη Βιέννη
την εποχή του Μότσαρτ και
του Σούμπερτ
Μετάφ. Αντ. Σακελλαρίου

JEAN - PAUL BERTAUD

Η καθημερινή ζωή στη Γαλλία
τον καιρό της Επανάστασης
*Μετάφ. Σταυρ. Αλεξανδράτου
Δέσποινα Αγγελοπούλου*

Εκδόσεις ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιπποκράτους 8 Αθήνα, 106 79, Τηλ.: 36.27.318 - 36.42.692, Fax: 36.10.271

«Ψάχνω νέους τρόπους»

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟ ΧΟΡΟΓΡΑΦΟ ΚΩΣΤΑ ΡΗΓΟ

της Ρένα ς Πασχάλη

Ο Κώστας Ρήγος, χορογράφος της νέας γενιάς, εισέβαλε στο τοπίο του ελληνικού χορού και (μαζί με τον Δημήτρη Παπαϊωάννου) έφερε έναν αέρα μοντερνισμού σε μια τέχνη που, στην Ελλάδα, βάδιζε από ακαδημαϊκούς δρόμους. Γεννημένος το 1967, εμφανίζεται ως χορογράφος στις αρχές της δεκαετίας μας ενώ η μεγάλη του επιτυχία ήρθε το 1995, όταν το έργο του Δάφνις και Χλόη απέσπασε το Κρατικό Βραβείο Χορού. Παραμονές του 1997, με το Χοροθέατρο «Οκτάνα», ανεβάζει μια ιδέα του που περίμενε πολύ καιρό για να πραγματοποιήσει: το Ξενοδοχείον Ορφείας χτισμένο στο παρόν και στο παρελθόν, σε φόντο κόκκινο, με μουσική υπόκρουση την όπερα του Γκλουκ. Ένα έργο, σχόλιο πάνω σε έναν αρχαίο μύθο που αφορά τους σημερινούς ανθρώπους. Με την ευκαιρία, συναντηθήκαμε με τον Κώστα Ρήγο και συζητήσαμε για την παράσταση αλλά και για το μέλλον του χορού στην Ελλάδα...

• Γιατί επιλέξατε ένα μύθο σαν τον Ορφέα και της Ευρυδίκης;

— Η ιστορία του Ορφέα και της Ευρυδίκης είναι μια ιστορία που με ενδιέφερε κυρίως ως ο αντίποδας μιας άλλης ιστορίας, του Δάφνι και της Χλόης. Όταν έκανα, το 1995, το Δάφνις και Χλόη, είχα στο μυαλό μου να ανεβάσω το μύθο του Ορφέα και της Ευρυδίκης ως διαφορετική εκδοχή ενός ζευγαριού. Η κατάλληλη στιγμή βρέθηκε όταν ο Τάσος Μπαντής, του Εμπρός, μου πρότεινε το χώρο του θεάτρου για να κάνουμε μια συμπαραγωγή.

• Γιατί «Ξενοδοχείον Ορφείας»;

— Η πρώτη μου σκέψη ήταν τι μπορώ να κάνω με την ιστορία του Ορφέα και της Ευρυδίκης, σε αυτό τον χώρο. Σιγά σιγά, ο χώρος γέννησε το ξενοδοχείο, γέννησε τους κατοίκους, γέννησε τα πρόσωπα. Το ονομάζω «Ξενοδοχείον», γιατί είναι παλιό, εγκαταλελειμμένο και ξεχασμένο... Όμως, κυρίως πρόκειται για ένα έργο χαρακτήρων: πρώτα επέλεξα το χώρο και, ταυτόχρονα σχεδόν, επέλεξα τους ανθρώπους.

• Στο έργο συμμετέχουν και άτομα που δεν έχουν σχέση με το χοροθέατρο —όπως ο Αντώνης Φραγκάκης και η Ελεωνόρα Σταθοπούλου. Γιατί;

— Δεν ήθελα να είναι μόνο οι άνθρωποι της ομάδας με τους οποίους έχουμε συνεργαστεί και γνωριζόμαστε πάρα πολύ καλά. Κι άλλωστε, προτιμούσα ένα έργο

ερμηνειών παρά ένα έργο ρόλων. Έτσι, βρέθηκαν ο Αντώνης Φραγκάκης και η Ελεωνόρα Σταθοπούλου. Ήθελα τα συγκεκριμένα πρόσωπα από την αρχή. Μετά, ήταν και η Ταμάρα Ιλιάσοβα με την οποία είχαμε συνεργαστεί στους Γάμους το '93 — και βέβαια ο Γιάννης, η Βάλια και η Έλενα που είναι μόνιμοι στο χοροθέατρο.

• Ποια ήταν η ιδέα, ο τρόπος με τον οποίο αυτό το έργο μπήκε σε εφαρμογή;

— Η ιδέα είναι πως έχουμε έξι πρόσωπα καταραμένα, ξεχασμένα, περιθωριακά, κατεστραμμένα, ζουν στην άλλη όχθη. Αυτό το ξενοδοχείο είναι τοποθετημένο εκεί όπου έχει χαθεί η ζωή. Δεν μιλά για το θάνατο (γιατί, όπως υπάρχει απουσία ζωής, υπάρχει και απουσία θανάτου). Δεν ήθελα απλώς να εικονογραφίσω την κάθοδο του Ορφέα στον Άδη, ούτε και με ενδιέφερε. Το έργο, ουσιαστικά, είναι οι σκέψεις μου πάνω στο μύθο του Ορφέα και της Ευρυδίκης. Οι οποίες, βέβαια, είναι σε μια τέτοια σειρά, έτσι ώστε να πλέκουν μια άλλη ιστορία, την ιστορία των ανθρώπων που ζουν εκεί μέσα.

«ΓΙΑ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥΣ...»

• Έχουν σχέση τα πρόσωπα με την τωρινή πραγματικότητα;

— Τα πρόσωπα πιστεύω πως είναι απολύτως σημερινά. Το έργο, ενώ έχει μια νοσταλγικότητα, εξαιτίας ακριβώς της χρή-

σεως της μουσικής, μιλά για ανθρώπων τωρινούς. Μιλά για ανθρώπους που δεν μπορούν να συναντηθούν και να κοιιούνται στα μάτια. Αυτή είναι και η ουσία. Έχει χαθεί η επαφή μεταξύ των ανθρώπων — κι αυτό προσπαθώ να το δείξω με μελοδραματικό τρόπο.

• Ο ερωτισμός είναι ένα αναπόσπαστο στοιχείο του έργου. Ο θεατής όμως το νιώθει διαφορετικό, θα έλεγα τραγικό. Ισχύει αυτό;

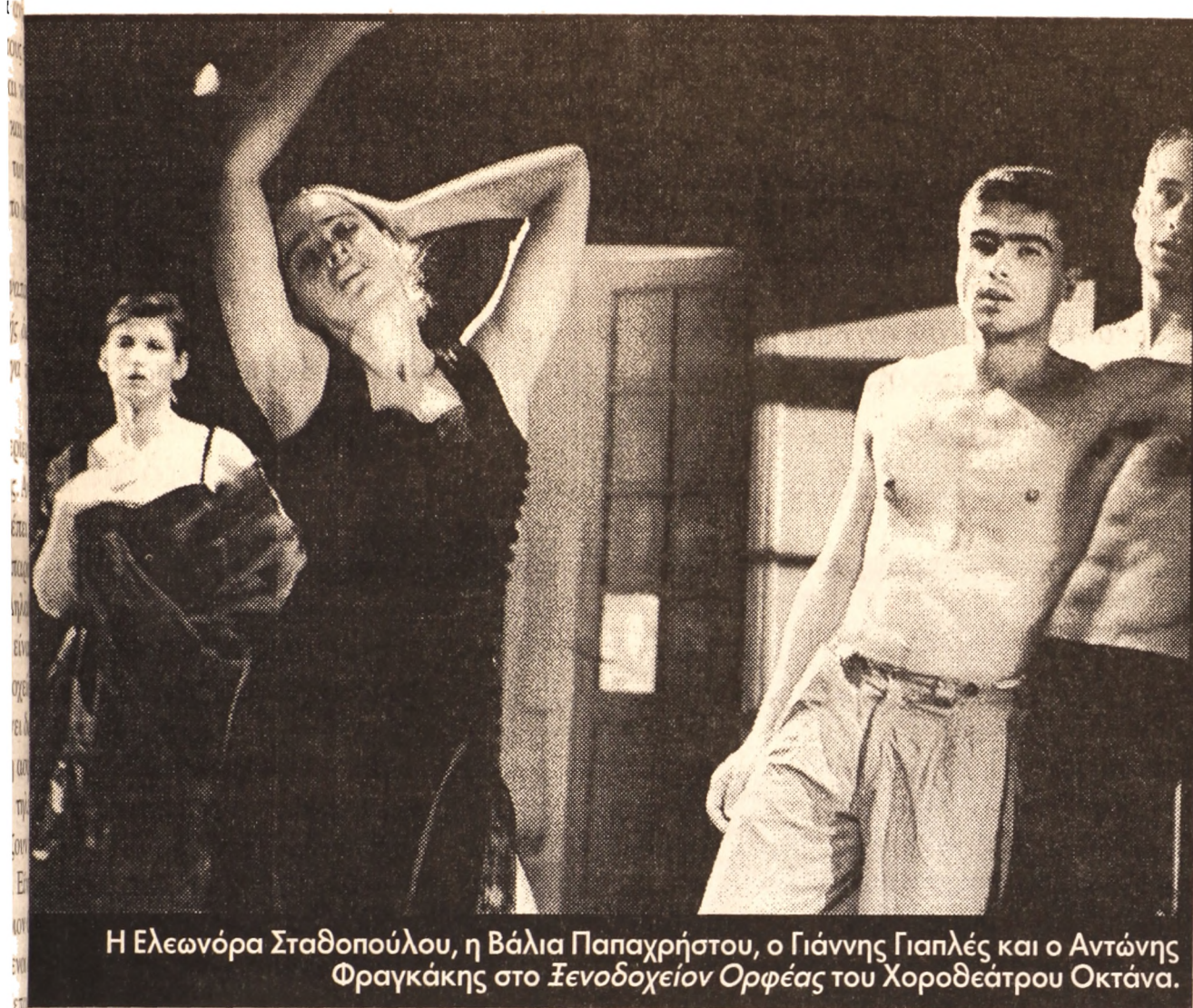
— Ο ερωτισμός είναι πολύ περίεργος, είναι ο ερωτισμός της απουσίας. Αν παρατηρήσει κάποιος καθαρά, βλέπει πως τα πρόσωπα δεν κοιιούνται παρά μόνο όταν είναι τα φώτα κόκκινα. Δηλαδή, κοιιούνται μόνο όταν γι' αυτούς είναι νύχτα και δεν βλέπονται. Το ξενοδοχείο απεικονίζεται επειδή είναι καταραμένο, κάνει διάφορα παιχνίδια. Ας πούμε, πέφτει η ασφάλεια χτυπάει ένα κουδούνι, ένα τηλέφωνο. Κάθε φορά, τα πρόσωπα νομίζουν ότι κάποιος έρχεται να τους σώσει. Είναι σκόλοι να περιμένουν από κάποιον Ορφέα να τους σώσει, συμπεριφερόμενοι ως Ευρυδίκες πια. Εκεί είναι που ξεπουλιέται κάθε ανθρώπινη αξιοπρέπεια και εκεί πλέον, έξι πρόσωπα δεν ενδιαφέρονται για τον διπλανό τους και προσπαθούν να σωθούν. Στο τέλος ακούγεται το σφύριγμα ενός καραβιού, όλοι νομίζουν πως σώθηκαν, αλλά και πάλι το ξενοδοχείο θα σβήσει τα φώτα και θα μείνουν για άλλη μια φορά αιχμάλωτοι.

• Μιλήσαμε για το σκοπό, την ιδέα, τα πρόσωπα-σύμβολα. Νομίζω πως και το ίδιο το έργο, τελικά, παίζει με τους θεατές ένα παιχνίδι...

— Το έργο έχει να κάνει περισσότερο με αισθήσεις. Εδώ οι Ορφείς μπορούν να αισθανθούν Ευρυδίκες και οι Ευρυδίκες Ορφείς. Η σχέση είναι ανάλογη. Ο ένας περιμένει από τον άλλο. Όλο το έργο εξελίσσεται σαν θρίλερ. Το φλας-μπэк ως αφηγηματικό μέγεθος είναι πάντα παρόν. Δεν είναι εύκολη η αφήγηση του έργου, αλλά νομίζω πως αν αφήσεις τον εαυτό σου θα βρεις τον Ορφέα και την Ευρυδίκη.

• Ένα έργο κρίνεται και από τα μηνύμα-

«Δρόμους, λεξιλόγια»

Η Ελεωνόρα Σταδοπούλου, η Βάλια Παπαχρήστου, ο Γιάννης Γιαπλής και ο Αντώνης Φραγκάκης στο Ξενοδοχείον Ορφέας του Χοροθεάτρου Οκτάνα.

... που αυτό θέλει να στείλει. Πιστεύεις πως η τωρινή παράσταση μπορεί να γίνει κατανοητή από τους θεατές;

— Δεν έχει σημασία, τόσο πολύ, να καταλάβεις. Πάντα υπάρχει η πρόθεση του καλλιτέχνη να περάσει κάτι αλλά, από εκεί και ύστερα, ο κάθε θεατής μπορεί να κάνει ένα δικό του ταξίδι, να ανατρέψει να μύθο ή ένα αισθητικό αποτέλεσμα. Ο θεατής σκέφτεται το δικό του κέρδος από μια παράσταση, για ποιο λόγο θα πρέπει να καταλάβει ότι εγώ θέλω να πω. Ο χορός, άλλωστε, είναι μια τέχνη αφηρημένη, αυτό που κάνει είναι να σε αφήνει να αισθανθείς ή να μην αισθανθείς, ή πάλι να συγκινηθείς ή να μη συγκινηθείς.

Έχει μέλλον ο χορός;

— Δεν ξέρω πόσο μέλλον έχει αλλά νομίζω πως είναι μια τέχνη που στο τέλος του 20ού αιώνα βγαίνει παγκοσμίως πιο κεραισμένη. Είναι μια τέχνη που ανακαλύπτεται σε όλο τον κόσμο, που βγάζει τα πιο ανατρεπτικά και τα πιο σύγχρονα

πράγματα.

• Ποιες επιρροές αναγνωρίζεις, ως χορογράφος;

— Είμαι επηρεασμένος απ' ό,τι υπάρχει γύρω μου. Από αυτά που βλέπω, ακούω ή νιώθω – από τα πάντα. Ο κινηματογράφος παίζει κάποιο ρόλο στις ιδέες μου, τον οποίο και προσπαθώ να μεταπλάσω σε κάτι άλλο. Χορογραφικά δεν μπορώ να πω πως είχα κάποια ιδιαίτερη επιρροή. Το ύψος της ομάδας είναι προσωπικό. Υπάρχει, βέβαια, το «στίγμα» αλλά προσπαθώ διαρκώς να βρω καινούργιους τρόπους, δρόμους και λεξιλόγια.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

• Τι γνώμη έχεις για τους κριτικούς του χορού, για εκείνους που θα 'ρθουν, θα δουν και θα κρίνουν την παράσταση;

— Ο καθένας κάνει τη δουλειά του με τον τρόπο που νομίζει καλύτερο. Ο χορός είναι μια τέχνη που δεν την ξέρουν πολλοί στην Ελλάδα, ούτε και οι δημοσιογράφοι.

Περισσότερο ασχολούνται από ένστικτο. Έτσι, δικαιολογούνται όλα...

• Θέλεις να πεις πως γράφονται και πράγματα που δηλώνουν άγνοια και δεν έχουν σχέση με αυτό που ουσιαστικά παρουσιάζεται;

— Σίγουρα. Σαφώς, αν υπάρχει καλή πρόθεση, είναι πάντα καλύτερα. Βέβαια, υπάρχουν κάποιες κριτικές που καλύτερα να μην γράφονταν, γιατί δηλώνουν άγνοια, δεν μπορείς όμως ποτέ να μη λάβεις υπόψη σου την καλή πρόθεση.

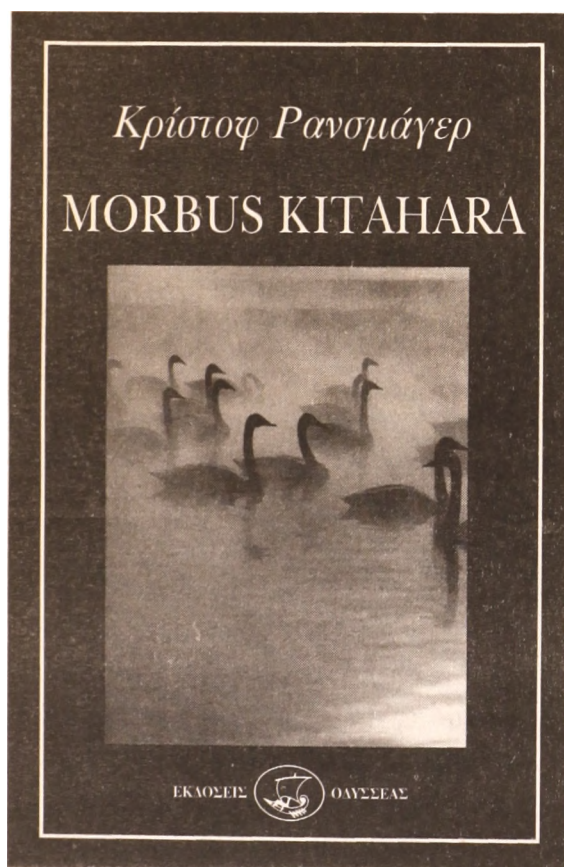
• Πέρα από τον ερωτισμό υπάρχει και άλλο ένα αναπόσπαστο μέρος των παραστάσεών σου, το γυμνό. Πώς νομίζεις πως αντιμετωπίζουν οι θεατές το γυμνό;

— Δεν έχω πρόβλημα με το γυμνό και με το σώμα. Πιστεύω πως αν κάτι πρέπει να δοθεί με αυτό τον τρόπο καλύτερα να δοθεί έτσι. Όχι πως είναι απαραίτητο, γιατί απαραίτητο το κάνεις μόνο εσύ. Θέλω τα πράγματα να λέγονται με το όνομά τους. Η σκηνή που ο Αντώνης είναι γυμνός παρουσιάζει το νεκροτομείο, όπου τα σώματα, αναπόφευκτα, είναι γυμνά. Όταν ο Γιάννης εμφανίζεται γυμνός, είναι γιατί τον έχουν πιάσει επ' αυτοφώρω να κάνει έρωτα. Είναι κάποιες σκηνές που δεν δίνονται αλλιώς, είναι όμως και θέμα επιλογής. Εγώ δεν μπορώ να φανταστώ έναν γυμνό χορευτή με μπεζ ολόσωμο κορμάκι. Σίγουρα, δεν με πειράζει η ιδέα να σοκαριστεί κάποιος, γιατί κι εγώ σοκάρομαι αν δω κάτι τέτοιο, με διεγείρει και με ξεσηκώνει. Με ενοχλεί που κάποιος μπορεί να το δουν αρνητικά ή ως ηδονοβλεψία, διότι τελικά τα πράγματα στη ζωή μας δεν είναι απλά Α και Β, και ο καθένας έχει δικαίωμα να δει κάτι όπως το θέλει. Ακόμα και αν κάποιος το δει ως πορνογραφία, δεν με ενοχλεί. Κι αν ακόμα το κατακρίνουν, για μένα έχει σημασία και μόνο που είχαν αυτή την αντίδραση. Αλλωστε, στο έργο αυτό, οι σοκαριστικές στιγμές είναι άλλες, είναι το ίδιο το έργο ως αντίληψη. Θέλω να μπορώ να κάνω ό,τι μου έρχεται στο κεφάλι – και επειδή την έχω αυτή την ελευθερία δεν πρόκειται να τη σταματήσω.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Μετά τον ΕΣΧΑΤΟ ΚΟΣΜΟ
που μεταφράστηκε
σε περισσότερες
από 30 γλώσσες
ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ παρουσιάζει
στους αναγνώστες του
το νέο βιβλίο
του Κρίστοφ Ρανσμάγερ
που τιμήθηκε με το
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΑΡΙΣΤΕΙΟ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 1996

**Ταξίδια
στη λογοτεχνία**

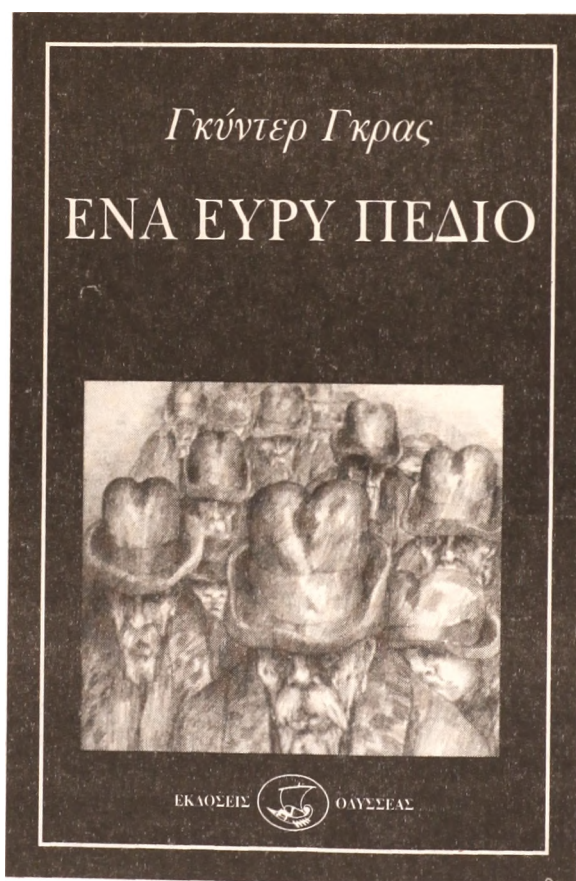
ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Μετά το
ερωτικό μυθιστόρημα
Ο ΜΠΟΥΤ, ΤΟ ΨΑΡΙ
και την πολιτική σάτιρα
ΔΥΣΟΙΩΝΑ ΚΟΑΣΜΑΤΑ
ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ παρουσιάζει
στους αναγνώστες του
το νέο βιβλίο
του Γκύντερ Γκρας
που ενόχλησε
όσο κανένα άλλο
τους Γερμανούς

**Ταξίδια
στη λογοτεχνία**

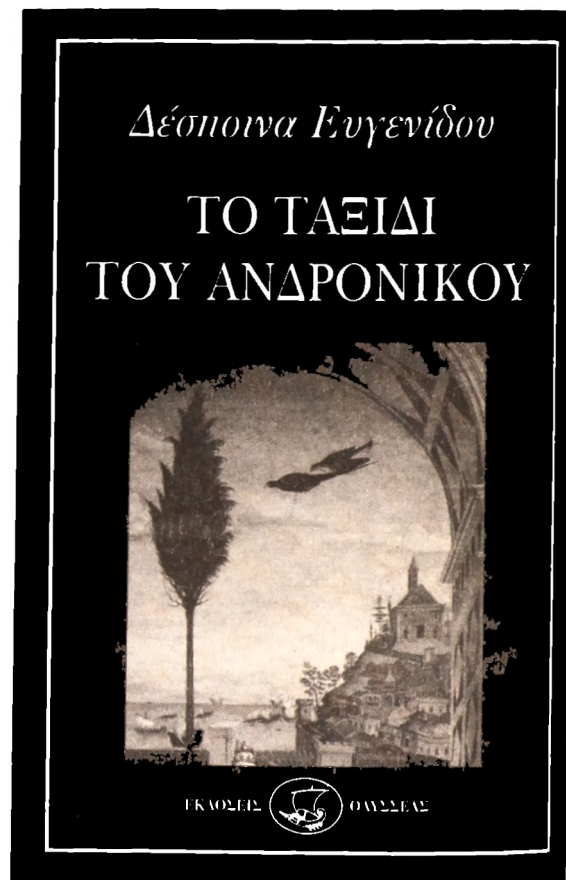
ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Μια αρχαιολόγος
ακολουθεί τα χνάρια
του Ανδρόνικου,
ενός βυζαντινού άρχοντα,
από την Κωνσταντινούπολη
στη Μονεμβασία,
σε μια μεταφυσική
διάσταση αναγνώρισης
και ανίχνευσης
της προσωπικής
και συλλογικής ιστορίας

**Ταξίδια
στη λογοτεχνία**

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΟΥ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

Για τον έρωτα, τη φθορά και τη γραφή

Μαρία Παπαδημητρίου
Ψινθος ο πικρός
εκδ. Άγρα, Αθήνα 1996

Οι αναγνώστες/αναγνώστρι-
των σημειωμάτων του γρά-
ντος σε τούτες τις φιλόξενες
λίδες, ίσως να έχουν παρατη-
σει πως η παρουσία βιβλίων
αμμένων από γυναίκες συγ-
γραφείς είναι αισθητά μικρότε-
ρη από εκείνη των ανδρών –
την πραγματικότητα έχουν
ολιαστεί τα βιβλία μιας
ληνίδας και μιας ξένης. Κι
τό παρ' όλο που σε γενικές
αμμές γυναίκες έχουν γρά-
ει το ένα τρίτο των βιβλίων
που έχουν εκδοθεί τα τελευ-
ταία χρόνια, κάτι που συνάγε-
ται πρόχειρα και από τον δια-
κριμινιστικό κατάλογο των νέων
βιβλίων του 1996 των Εκδόσεων
Ιστονιάτη. Η αναλογία αυτή
αντιστοιχεί με τον αριθμό
των αναγνωστριών, αφού είναι
ωστό από στατιστικές μελέ-
τες και έρευνες αγοράς πως
στην Ελλάδα το 60-70% όσων
αγοράζουν βιβλία είναι γυναί-
κες. Τη δύναμη που διαθέτουν
οι αναγνώστριες μπορούν να τη
αποσώσουν οι αμφιβάλλο-
νες στις λίστες των μπεστ-σέ-
λερ του Διαβάξω: για παρά-
δειγμα, στο τεύχος 367 του
Απριλίου, όπου βλέπουμε ότι
9 από τα 18 αναγραφόμενα
βιβλία, δηλαδή ακριβώς τα μι-
α, έχουν γραφτεί από γυναί-

κες. Στη συγκεκριμένη λίστα
συνυπάρχουν βιβλία συγγρα-
φέων που κατέχουν μίαν επίση-
μη θέση στην ιστορία της λογο-
τεχνίας και βιβλία συγγραφέων
οι οποίες δεν έχουν πάρα πολ-
λές ευνοϊκές κρίσεις εκ μέρους
των κριτικών.

Οι παραπάνω σκέψεις ας θε-
ωρηθούν ως απαραίτητος πρό-
λογος στον σχολιασμό του μυ-
θιστορήματος της **Μαρίας Πα-
παδημητρίου Ψινθος ο πι-
κρός**, βιβλίο που δεν έχει προ-
διαγραφές για να γίνει μπεστ
σέλερ, ούτε προορίζεται για κι-
νηματογραφική ή τηλεοπτική
διασκευή. Φιλοδοξία της συγ-
γραφέως δεν φαίνεται να είναι
οι πωλήσεις χιλιάδων αντιτύ-
πων – μολονότι οι πωλήσεις
αποτελούν τον κύριο στόχο των
συγγραφέων και των εκδοτών –
ούτε η απόκτηση φήμης και δό-
ξας. Είναι προφανές πως επι-
χειρεί να μιλήσει, να πει πράγ-
ματα, μέσω της γραφής. Μιλά-
ει, λοιπόν, για τη μοναξιά, τη
φθορά των ανθρώπινων σχέσε-
ων, αλλά και του σώματος. Απλά και χαμηλόφωνα, η Πα-
παδημητρίου, που έχει άλλα
τρία μυθιστορήματα και μια
νουβέλα στο ενεργητικό της
(δεν υπάρχει έτος γεννήσεως
στο βιογραφικό της στο «αφτί»
του βιβλίου), αφηγείται σε
πρώτο πρόσωπο την ιστορία
της Άννας, μιας γυναίκας πενή-
ντα ετών, ανάπηρης ύστερα
από τροχαίο ατύχημα, η οποία,

μολονότι είναι συγγραφέας,
αναγκάζεται για λόγους επι-
βίωσης να κρατάει ένα παιδάκι
τα απογεύματα. Η Άννα, γεν-
νημένη στη Σαλονίκη – όπως
και η Παπαδημητρίου – συζεί
με τον Αντρέα, έναν περιθω-
ριακό τύπο, έχει ένα γιο που
δεν ξέρει τον τόπο της διαμο-
νής του κι έναν πρώην σύζυγο,
τον οποίο κάποτε αγαπούσε
και τώρα της είναι αδιάφορος
και ξένος.

Η Άννα κάθεται στο σπίτι και
ράβει και ταυτόχρονα γράφει
ένα βιβλίο, ενώ στη μοναξιά
της τη συντροφεύουν, σαν φα-
ντάσματα, όλα τα πρόσωπα τα
οποία πέρασαν από τη ζωή της.
Πρόκειται για εραστές, για
συγγενείς και για μιαν Ειρήνη,
ηρωίδα κάποιου μυθιστορήμα-
τός της – που είναι και μυθιστό-
ρημα της Παπαδημητρίου. Οι
νεκροί επισκέπτες δεν μιλάνε,
απλώς τη βοηθούν να ανασυ-
ντάξει τη μνήμη της, να θυμηθεί
στιγμές από την παραμονή της
στο Σάο Πάολο – όπου έχει ζή-
σει και η Παπαδημητρίου – και
στη Σαλονίκη, να αναβιώσει
συναισθήματα που ξεθώρια-
σαν με τον χρόνο, να ξερκίσει
τους χωρισμούς – κάθε χωρι-
σμός είναι ένας «ακρωτηρια-
σμός», είναι σαν πικρό φυτό,
σαν άψινθος – που όταν δεν σε
σκοτώνει, σε ρίχνει σε μια «πα-
ράλυση».

Ο *Ψινθος ο πικρός* – βιβλίο
αυτοβιογραφικό; – γραμμένος

Βιβλίο ογκωδέστατο και
πληρέστατο αφιερωμένο
αποκλειστικά στο έργο
του Άρη Αλεξάνδρου
συγγράφει ο Δημήτρης
Ραυτόπουλος, ένας από
τους σημαντικότερους
κριτικούς της
μεταπολεμικής
λογοτεχνίας μας: Άρης
Αλεξάνδρου, ο εξόριστος
(εκδ. Σοκόλη, 1996). Η
υποδειγματική αυτή
εργασία με την οποία
γίνεται γνωστό το έργο
του Αλεξάνδρου μέσα από
την διαπλοκή του με
στοιχεία βιογραφίας του,
προσφέρεται για μια
ουσιαστική μελέτη, καθώς
απορροφά με
δημιουργικό τρόπο όλη τη
σχετική βιβλιογραφία και
προσφέρει μία νέα μορφή
ανάγνωσης του έργου του
Αλεξάνδρου,
αποδίδοντας τον ενιαίο
χαρακτήρα του ποιητή,
πεζογράφου και
μεταφραστή. Η μελέτη
συμπληρώνεται με
παράρτημα στο οποίο
βρίσκουμε
συγκεντρωμένες
ενδιαφέρουσες κρίσεις
για το έργο του
Αλεξάνδρου, αναλυτική
εργογραφία του και
χρονολογική σύνοψη των
σταθμών της ζωής και του
έργου του.

ΓΥ: γράφω για κάθε
γράμμα της αλφαβήτου
και μια λέξη που να
θυμίζει το βιβλίο και την
παραγωγή του. Μ' αυτή
την ιδέα ο **Μανώλης
Χάρος** σχεδίασε τους
σελιδοδείκτες που
προσφέρει για τα
Χριστούγεννα το «Εθνικό
Κέντρο Βιβλίου» στους
βιβλιόφιλους. Και μαζί
σακουλίτσες που μας

επιστρέφουν στην
προσωπική μας ιστορία,
όταν μαθητές του
δημοτικού
προσπαθούσαμε να
γράψουμε ωραία
στρογγυλά γράμματα
στις γαλάζιες ρίγες του
πρώτου τετραδίου μας.

Τώρα μπορούμε να
γράψουμε τις ευχές για
καλή ανάγνωση στους
φίλους που θα τους
χαρίσουμε ένα βιβλίο...

**Δεινός φιλόλογος και
σημαντικός ποιητής ο
Κώστας Στεργιόπουλος**
συμπληρώνει σταδιακά
τη συγκεντρωτική
έκδοση των άρθρων του
υπό τον γενικό τίτλο
Περιδιαβάζοντας. Στον
τέταρτο τόμο που
κυκλοφόρησε πρόσφατα
με υπότιτλο *Στους ίδιους
και σ' άλλους καιρούς*
(εκδ. Κέδρος, 1996)
συγκεντρώνει τρεις
θεματικές ενότητες: 1.
«Παλιά ποιητική
παράδοση και
δημοτικισμός», 2. «Τρία
κείμενα του
Παπαδιαμάντη» και 3.
«Κριτική και ποίηση του
Μεσοπολέμου», που
είναι και η περιοχή με
την οποία έχει
ασχοληθεί συστηματικά
και μας έχει δώσει
ιδιαίτερα σημαντικές
μελέτες. Θυμίζω για τους
εραστές της λογοτεχνίας
μας τα βιβλία του: *Ο
Τέλλος Άγρας* και το
πνεύμα της παρακμής
(1967), *Από τον
Συμβολισμό στη «Νέα
Ποίηση»* (1967), καθώς
και το βιβλίο σταθερή
αναφοράς για την
καρυωπαική έρευνα *Οι
επιδράσεις στο έργο του
Καρυωτάκη* (1972).

με πίκρα ανάμικτη με τρυφε-
ρότητα, χωρίς ενδοσκοπήσεις,
φλυαρίες και ταξίδια στο υπο-
συνείδητο, αναφέρεται στους
καταδικασμένους στην αποτυ-
χία έρωτες, στα αδιέξοδα των
ώριμων γυναικών, στις ανα-

μνήσεις που έρχονται και ξα-
νάρχονται, στη νοσταλγία των
παιδικών χρόνων και των αγα-
πημένων προσώπων, στο θά-
νατο που επέρχεται. Αναφέ-
ρεται, επίσης, στο γράψιμο,
που είναι δημιουργία, έρωτας

και παρηγοριά. Το μόντο στην
αρχή του βιβλίου – μια φράση
της **Isabelle Eberhardt** – συ-
μπυκνώνει σε λίγες λέξεις το
νόημα της διαδικασίας της
γραφής.

Φίλιππου Φιλίπου

Με το χέρι του χρόνου

Ορέστης Ν. Μανούσος

Ο γιος της Ζαχαρένιας:

Ο Ανωγειανός γιατρός

Ν. Μανούσος και η εποχή του

Πρόλογος: Μ.Γ. Παρλαμάς

Ηράκλειο 1996

Μέσα σε μιαν ατμόσφαιρα
κάπως ιστορική, οπωσδήποτε
βιογραφική και διακριτικά αυ-
τοβιογραφική κινείται τούτο
το αφηγηματικό κείμενο του
γνωστού πανεπιστημιακού
γιατρού **Ορέστη Ν. Μανού-
σου**. Για αυτόν, η συγγραφή
του στάθηκε ένα χρέος προς τη
μνήμη του πατέρα του, του *Νι-
κολάου Μανούσου* – του «γιου
της Ζαχαρένιας», όπως αυτός
ήταν πολιτογραφημένος στην
γλώσσα των ανθρώπων εκεί-
νων που ζούσαν μέχρι πρό-
σφατα σε κοινότητες όπου η
γενιά και η μάνα ήτανε απαρα-
σάλευτες σταθερές στο κέντρο
της ζωής και του κόσμου...

Στάθηκε όμως η συγγραφή
αυτή και μια πρώτης τάξεως
ευκαιρία για την παρουσίαση
ενός μέχρι πρότινος δυσπρόσι-
του κρητικού χώρου – εκείνου
των Ανωγειών – μέσα από τη
μνήμη παραστάσεων και αφη-
γήσεων προσωπικών και με
τρόπο ανεπιτήδευτο, που ση-
μαίνει: αληθινό. Και λέγοντας
εδώ «αληθινό» δεν εννοούμε
βέβαια αυτού ή του άλλου εί-
δους την απολυτότητα, αλλά το
γεγονός της άδολης και, συνά-
μα, ανιδιοτελούς αυτοπεποί-
θησης στο πλαίσιο μιας με τον
χρόνο δημιουργημένης και
καλλιεργημένης βιωματικής
σχέσης με την γενέθλια γη, που
μεταστοιχειώνει τα πάντα με

την παρουσία του.

Ο ιστός μιας κοινωνίας κλει-
στής στο ξένο και το αλλοτριω-
τικό, που συντηρείται διαχρο-
νικά κινούμενη πάντα και κυ-
ρίως γύρω από αρχές και συ-
νήθειες πλασμένες όχι από τον
άνθρωπο αλλά από το χέρι του
χρόνου, όπου οι άνθρωποι
ακεραιώνονται από τη γέννη-
ση ως τον θάνατό τους όντες
αδιάλειπτα εντεταγμένοι σε
καθολικά παραδεκτούς σκο-
πούς και σε μια καθορισμένη
σειρά εμπράγματων κοινών
γλωσσικών εκφράσεων – όλα
αυτά, μαζί με ένα πλήθος διη-
γήσεων, ευτράπελων και ανεκ-
δοτολογικών, που εγκατασπεί-
ρονται στο κείμενο σαν αραιά
εμφανιζόμενα χαμόγελα σε
ένα πρόσωπο μόνιμα χαρακω-
μένο από την φτώχεια και την
ανελέητη σκληράδα της ποιμε-
νικής ζωής του Ψηλορείτη,
συνθέτουν τον περίγυρο μέσα
στον οποίο αναδύθηκε και
εδραιώθηκε η φιλόανθρωπη
μορφή του γιατρού Νικολή
Μανούσου.

Δείγματος χάριν, μια αφήγη-
ση από το παρουσιαζόμενο
εδώ βιβλίο θα πρέπει τώρα να
παρατεθεί – έτσι, αντί για
ακροτελεύτιο σχόλιο:

«Τα βράδια στο μιτάτο, καθι-
σμένοι γύρω από τη φωτιά,
έπιναν γάλα, έτρωγαν φρέσκια
μυζήθρα με κριθίνη κουλούρα
και έλεγαν παλιές ιστορίες για
πολέμους, παληκαριές ή κατα-
στροφές που είχαν προκαλέσει
οι κατακτητές και κυρίως οι
Τούρκοι, που τον 17ο αιώνα εί-
χαν κάψει τα δάση του Ψηλο-
ρείτη, για να μην έχουν πού να
κρυφτούν οι επαναστατημένοι

Κρητικοί. Έλεγαν όμως και
για καθημερινά γεγονότα, για
ό,τι συνέβαινε κάθε μέρα
στους βοσκούς και τους μα-
ντρατζήδες. Ο Νικολής [Μα-
νούσος] συμμετείχε βέβαια
αλλά ήταν γενικά λιγόλογος.
Μια βραδιά είπε κάποιος μια
ιστορία, που απασχόλησε πολύ
τον Νικολή, γιατί πίστεψε πως
είχε μια βαθύτερη σημασία κι
ίσως ερμήνευε σ' ένα βαθμό τις
παραξενιές του χαρακτήρα
των Ανωγειανών καθώς και τις
τάσεις του ίδιου του δικού του
χαρακτήρα. Επρόκειτο λοιπόν
για έναν Ανωγειανό βοσκό τε-
λείως ασήμαντο κοινωνικά
φτωχό, σχεδόν άγνωστο σε
ευρύτερο κοινό, που κατεβαί-
νει από τ' αόρι με τον γαίδαρο
του φορτωμένο με σακιά γεμά-
τα τυριά και αθούρους. Μια
στιγμή σκοντάφτει ο γαίδαρος
το ένα σακί σκίζεται και αρχί-
ζουν να κατρακυλούν τα τυριά
και οι αθότυροι. Ο Ανωγει-
ανός αρχίζει να παρακολουθεί
σαν μαγεμένος τον αγώνα
δρόμου ανάμεσα σε ένα τυρί και
ένα αθότυρο. Το τυρί προηγεί-
ται και κερδίζει συνεχώς έδα-
φος. Ο αθότυρος ακολουθεί
αλλά λόγω του μειονεκτικού
του σχήματος δεν μπορεί να
αναπτύξει ταχύτητα κι είναι
φανερό πως θα μείνει πίσω. Ο
φτωχός Ανωγειανός, χωρίς δι-
σταγμό, παίρνει το μέρος του
αδυνάτου κι αρχίζει να ενθα-
ρύνει τον αθότυρο με δυνατές
φωνές: *Σφίξε [= τρέχα, προ-
σπάθησε] αθότυρε κι έφαέ σε ο
τύρος!* Εκείνος που διηγήθηκε
την ιστορία τέλειωσε χωρίς κα-
νένα σχόλιο».

Φίλιππος Ι. Ιερωνυμίδης

Το Τσέρνομπιλ ως πρόσχημα

κος Α. Καββαδίας

Ξαφνικό

ιδ. Απόστροφος

Κέρκυρα 1996

Την άνοιξη του 1986 η ήσυχη ζωή των Ελλήνων και ιδιαίτερα των κατοίκων της πρωτεύουσας κατατάχθηκε, όταν μεταδόθηκε η είδηση για την έκρηξη, την έκρηξη και τη διαφυγή ραδιενέργειας στον πυρηνικό αντιδραστήρα του Τσέρνομπιλ, μια σκηνή μέχρι τότε πόλη της Ουκρανίας. Οι Σοβιετικοί καθυστέρησαν δύο μέρες να ανακοινώσουν το περιστατικό, το οποίο υποστοποίησαν οι Σουηδοί, μόλις το ραδιενεργό νέφος πέρασε από τη χώρα μας. Στην Ελλάδα η έκρηξη δεν έδωσε την απαιτούμενη σημασία στο γεγονός, η αμερικανική τότε τηλεόραση σχεδόν αγνόησε και μόνο οι εφημερίδες ξεσηκώθηκαν και προσπάθησαν να αφυπνίσουν τους αργούς. Ο κόσμος υπό το κράτος του πανικού έτρεξε στα σουπερμάρκετ για να αγοράσει γάλα, εβαπορέ και κονσέρβες, ειδή αυτά τα είδη τροφίμων, αντίθεση με το κρέας και τα ορζαβατικά, δεν είχαν προληφθεί από τη ραδιενέργεια. Πράγματι πόσοι σήμερα θυμούνται τον πανικό του πληθυσμού, μπικερέλ, το στρόντιο, το ιώδιο και το ιώδιο, λέξεις που ζαν εισβάλλει στη ζωή μας και να αναστάτουν; Οι νέοι, πεινούμε, καθόλου και οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, ελάχιστα. Όλα αυτά όμως τα θυμάται ο **Νίκος Α. Καββαδίας** (γεν. το 1938), συγγραφέας τεσσάρων βλίων (το τελευταίο μυθιστόμά του, η *Πτήση στο λευκό*, δόθηκε από την «Εστία» το 1993), ο οποίος τα χρησιμοποιεί ως θέμα στο αφήγημά του *Το ξαφνικό*. Ο Κερκυραίος την κατγωγή Καββαδίας –πρόκειται

για απλή συνωνυμία με τον εκ Κεφαλληνίας ποιητή Νίκο Καββαδία του Χαριλάου– έχει γράψει ένα αφήγημα με υποτυπώδη δράση, αλλά με μια εσωτερική περιπέτεια του ήρωά του, ενός μεσήλικα μικροαστού, που επαγγέλλεται το λογιστή. Καθώς ο ήρωας αφηγείται, μονολογεί ή εξομολογείται στη γυναίκα του, διατρέχουν τη μνήμη του τα μικρά περιστατικά που ήταν συνέπεια του μεγάλου γεγονότος που ανέτρεψε τα σχέδιά τους και έκανε τον ίδιο να δει τον εαυτό του και τον κόσμο γύρω του με καινούργιο βλέμμα.

Στην πραγματικότητα, η έκρηξη στο Τσερνομπιλ, το «ξαφνικό» δηλαδή, είναι το πρόσχημα που χρειάστηκε ο συγγραφέας για να μιλήσει και να στοχαστεί πάνω σε δύο κυρίως πράγματα: τη ρουτίνα των μικροαστικών ζευγαριών με μεγάλα παιδιά ύστερα από είκοσι χρόνια γάμου, και την ομαδική παράκρουση ενός ολόκληρου λαού, εξαιτίας κάποιου απροσδόκητου γεγονότος, το οποίο θέτει σε κίνδυνο τη γαλήνη και τον εφησυχασμό του. Κατά την εξιστόρηση των όσων συμβαίνουν ή διαμείβονται ανάμεσα στο πρωταγωνιστικό ζευγάρι, ο Ν.Α. Καββαδίας θίγει την έλλειψη σεξουαλικής διάθεσης και επιθυμίας στους μεσήλικες παντρεμένους, την προσήλωσή τους στην παρα-

κολούθηση της τηλεόρασης, το όνειρο της διαφυγής τους από την πνιγηρή πολυκατοικία και την απόκτηση σπιτιού με κήπο, τις βραδινές εξόδους στον κινηματογράφο και τα ταβερνάκια, το βόλεμά τους στην καθημερινότητα, όταν «στο γυαλί χορεύουν αγκαλιασμένες η πείνα και η αθλιότητα», την ασφάλειά τους όταν κλειδώνονται «σε ηλεκτρομαγνητικά πεδία συναγερωμών».

Στο *Ξαφνικό*, ένα λιτό αφήγημα, γραμμένο με ακριβολογία, περιγράφεται εναργώς όχι το γεγονός, το οποιοδήποτε γεγονός, μα οι επιπτώσεις που έχει η μετάδοσή του από τα ΜΜΕ στα μέλη μιας οργανωμένης κοινωνίας. Θα μπορούσε βέβαια να γίνει μυθιστόρημα με περισσότερους ήρωες και αναλυτικότερη περιγραφή των επιδράσεων του γεγονότος πάνω στη συμπεριφορά και τη ζωή των ηρώων και του περίγυρού τους. Αλλά αυτό αφορά αποκλειστικά τη λογοτεχνική επιλογή του συγγραφέα.

Η φροντισμένη δουλειά του εκδοτικού οίκου της Κέρκυρας «Απόστροφος» –που δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από ανάλογες εκδόσεις αθηναϊκών οίκων– η πολυτονική γραφή και η εικονογράφηση της **Μαρίας Κελαϊδή**, ικανοποιούν απολύτως τον αναγνώστη του βιβλίου.

Φίλιππος Φιλίππου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ

ΣΑΚΕΛΛΑΡΗΣ ΣΚΟΥΜΠΟΥΡΔΗΣ

«Makedonissimo
η στρατηγική της πλάκας»

ΠΡΟΛΟΓΙΖΕΙ Ο ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΖΕΛΗΣ

Με αφορμή το Μακεδονικό μία πολιτική ανάλυση
του Παπανδρεϊσμού και της παρακμής

Εκλεκτά Διηγήματα του
Αντόν Τσέχωφ

(πρόλογος-μετάφραση:

Δημήτρης Τουσλιάνος,

θεώρηση μετάφρασης:

Ένα Μιρόκοβα, επιμέλεια:

Κ.Ι. Τσαούσης, εκδ.

Καλέντης, 1996)· 14

διηγήματα, μια εξαιρετική

επιλογή μέσα από την

οποία διαγράφεται η

ανθρώπινη περιπέτεια

αλλά και οι στερεότυποι

χαρακτήρες όχι μόνο της

εποχής γραφής αλλά και

όλων των εποχών. Ο

Τσέχωφ κατορθώνει ό,τι

μόνο με τους κλασικούς

συγγραφείς

επιτυγχάνεται: να είναι

πάντα επίκαιρος. Και

βέβαια, ελκυστικός μέσα

από την αποτύπωση των

λεπτομερειών του

καθημερινού βίου, έντονα

θυμσοφικός, θαρρείς και

κουβαλά την πρακτική

σοφία όλων των αιώνων

και σατιρικός με τον

τρόπο που μόνο η

τραυματισμένη

ευαισθησία μπορεί να

αποδώσει.

Ζωντανή κρατούν τη
μνήμη του **Γ.Π. Σαββίδη** οι
δεκαεπτά φίλοι ποιητές,
φιλόλογοι και μελετητές
που έδωσαν το παρόν τους
με μεταφράσεις είκοσι
ποιημάτων στο αφιέρωμα
«Κάθε ποίημα ένα
επιτύμβιο» του περιοδικού
Ποίηση [8 (φθινόπωρο-
χειμώνας '96), 168-181,
εκδ. Νεφέλη]. **Κάτουλλος**,
Carmina, V 4-6,
μετάφραση: **Νάσος**
Βαγενάς: «Ο ήλιος δύει κι
ανατέλλει. / Όμως μ' εμάς
το φως δεν θέλει / να
ξαναβγεί. Μ' εμάς το
βράδυ / μένει παντοτινό
σκοτάδι.»

ο χαρτοκόπτης

Ο μποναμάς του συντρόφου

περ. ΕΨΙΛΟΝ, 29.12.1996

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ Έψιλον εζήτησε από πέντε βουλευτές να ντυθούν Αϊ-Βασίληδες και δεν αρνήθηκε κανείς· έτσι φιγουράρουν –διακομματικώς– στο εξώφυλλο και στις σελίδες του. Κι ανάμεσα στους Γ. Λιάνη και Θ. Κασσίμη (οι άλλοι είναι οι Π. Τατούλης και Ν. Σηφουνάκης), στο κέντρο, ο αριστερός σύντροφος **Πέτρος Κουναλάκης**.

Ο ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ του ΣΥΝ, εκτός από τη φωτογράφιση, έκανε και λιτή δήλωση, που εκφράζει τη γραμμή του κόμματός του: «Το κουτί του δώρου μου είναι μεγάλο. Το νοσηρό τσίρκο των πάσης φύσεως “περιθωριακών” ξεπηδά με ιλιγγιώδη ταχύτητα από το κουτί. Δύσσομα προϊόντα δημιουργούν μια αφόρητη τηλεοπτική ατμόσφαιρα. Τα ανούσια τοκ σόου εκμηδενίζουν το ενδιαφέρον για την πολιτική. Τα πρόσωπα είναι ίδια, τα σώματα είναι ίδια. Προσπαθείς μάταια να διακρίνεις τις διαφορές. Όλα, μια γλοιώδης μάζα που χειροκροτεί, δακρύζει, γελά ή αποδοκιμάζει μόλις ο κλακαδόρος δώσει το έναυσμα».

Μόνο που όλα αυτά τα λέει ντυμένος Αϊ-Βασίλης ο σύντροφος Κουναλάκης. Ντυμένος την «ισοπεδωτική στολή» ενός «νοσηρού τσίρκου» – του τσίρκου της «αφόρητης τηλεοπτικής ατμόσφαιρας» – συννεφάκι ο ίδιος της ατμόσφαιρας αυτής. Τον κοιτάξεις φωτογραφημένο Αϊ-Βασίλη και μάταια προσπαθείς να καταλάβεις τις διαφορές του από τους άλλους – φοράνε όλοι την ίδια στολή.

ΟΛΑ ΜΙΑ ΓΛΟΙΩΔΗΣ ΜΑΖΑ, αριστερέ σύντροφε! Κι εγώ, αναγνώστης και θεατής; να διαπιστώνω ότι «τα πρόσωπα είναι ίδια, τα σώματα είναι ίδια». Προσπαθώ μάταια να διακρίνω τις διαφορές. Και νοσταλγώ την εποχή και τους ανθρώπους (υπάρχουν ακόμη, μόνο που δεν θα φωτογραφηθούν ποτέ τους Αϊ-Βασίληδες για το θεαθήναι, δεν θα γίνουν εικόνα που ζητάει να με εγκλωβίσει) όπου οι ιδέες, πριν γίνουν μεγάλα λόγια στο χαρτί ή στην οθόνη, είχαν χαραχτεί στο κορμί αυτού που τις υπεράσπιζε. ▲εν ήταν δώρο αυτό, σύντροφε...

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΗΛΙΑ
ΚΑΝΕΛΛΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ 1996

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ 20+1 ιστορίες από το διαγωνισμό του *Elle* (1996)
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΑΦΝΗ Μάρσα Ματρούχ και άλλες παράξενες ιστορίες
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ Ιστορίες της σιγανής βροχής
ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ ΜΙΜΗΣ Ο Μυστικός Νοέμβρης (Μυθιστόρημα)
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΛΕΝΤΙΤΣΙΑ Μακρινός κόσμος (Μυθιστόρημα)
ΓΑΛΑΝΟΣ ΑΛΕΚΟΣ Με το Σταυρό και το ξίφος (Αφηγηματικό Συναξάρι)
ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΝΤΟΡΑ Ο μεγάλος θυμός (Μυθιστόρημα)
ΓΚΙΩΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Το περίπτερο (Αφήγημα)
ΖΑΡΟΚΩΣΤΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ Το καθαρό χάδι (Νουβέλα)
ΖΕΗ ΑΛΚΗ Νεανική φωνή (Διηγήματα)
ΘΕΟΤΟΚΑΣ ΝΙΚΟΣ - ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΚΩΣΤΑΣ Οι αχινοί (Μυθιστόρημα)
ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ ΡΟΥΛΑ Έξω απ' τη «ΣΟΝΙΑ» στις επτά (Αφήγημα)
ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ ΙΩΑΝΝΑ Με τη γλώσσα των χεριών (Μυθιστόρημα)
ΚΑΣΟΛΑΣ ΜΗΤΣΟΣ Ο Πρίγκιπας (Μυθιστόρημα)
ΚΑΤΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ Το παράπονο του Οδυσσέα (Μυθιστόρημα)
ΚΙΖΗΛΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ Ο Μάγος (Μυθιστόρημα)
ΚΟΛΥΒΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ Μετανάστες στον άλλο κόσμο (Διηγήματα)
ΚΟΡΡΕΣ ΜΑΝΟΛΗΣ Φυλής 380β (Μυθιστόρημα)
ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΝΙΚΟΣ Παιχνίδια με τη φωτιά (Μυθιστόρημα)
ΜΑΓΡΙΖΟΥ-ΣΑΪΑΣ ΒΕΑΤΡΙΚΗ Στην Πολυξένη (Μυθιστόρημα)
ΜΕΓΑΛΟΥ-ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ ΛΙΑ Η γυναίκα της άμμου (Μυθιστόρημα)
ΜΕΓΑΛΟΥ-ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ ΛΙΑ Σαν το μετάξι (Μυθιστόρημα)
ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Γκαρσονιέρα για παλιά βιβλία (Διηγήματα)
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΜΑΝΤΑ Γιάντες (Μυθιστόρημα)
ΝΟΛΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Τα θολά τζάμια (Διηγήματα)
ΞΑΝΘΟΥΛΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ Το τρένο με τις φράουλες (Μυθιστόρημα)
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΝΤΙΝΟΣ Περίπτωση μολότωφ (Μυθιστόρημα)
ΠΑΝΑΓΟΥ ΕΜΥ Ο έρωτας έβλεπε στη θάλασσα (Μυθιστόρημα)
ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ ΑΛΕΞΗΣ Ζαΐδα ή Η καμήλα στα χιόνια (Μυθιστόρημα)
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ Χωρίς κίνητρο (Μυθιστόρημα)
ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΘΑΝΑΣΗΣ Η πλατεία (Μυθιστόρημα)
ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Το αγόρι (Μυθιστόρημα)
ΡΟΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ Ένας επικίνδυνος γλύπτης (Διηγήματα)
ΡΟΥΣΣΟΣ ΤΑΣΟΣ Ο Οδυσσέας (Μυθιστορία)
ΣΕΧΙΔΟΥ ΓΙΩΤΑ Άγαμος Έρωτας (Μυθιστόρημα)
ΣΙΩΤΗΣ ΝΤΙΝΟΣ High Life (Αφήγηματα)
ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ Ο στρατηγός κεντάει (Διηγήματα)
ΣΜΠΩΚΟΥ ΕΛΕΝΗ Ημερονύχτια (Μυθιστόρημα)
ΣΟΛΔΑΤΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ Το αίνιγμα (Μυθιστόρημα)
ΣΟΥΡΟΥΝΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ Μισόν αιώνα άνθρωπος (Αφήγηματα)
ΣΟΥΡΟΥΝΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ Το μπαστούνι (Παραμύθι για μικρούς και μεγάλους)
ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΝ ΝΑ ΜΗΝ ΥΠΗΡΞΑΝΕ ΠΟΤΕ
Ι. Μητροπόλεις (Μυθιστόρημα)
ΣΦΥΡΙΔΗΣ ΠΕΡΙΚΛΗΣ Ψυχή μπλε και κόκκινη (Μυθιστόρημα)
ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ Η κόρη της Ανθής Αλκαίου (Μυθιστόρημα)
ΤΣΙΤΑΣ ΜΑΚΗΣ Πάτυ εκ του Πετρούλα (Διηγήματα)
ΦΑΚΙΝΟΣ ΑΡΗΣ Οι παράνομοι (Μυθιστόρημα)
ΧΑΝΤΖΗ ΟΛΓΑ Ο έρωτας δεν είναι πάντα τοκογλύφος (Μυθιστόρημα)
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ Ακτή στο φως του χειμώνα (Διηγήματα)

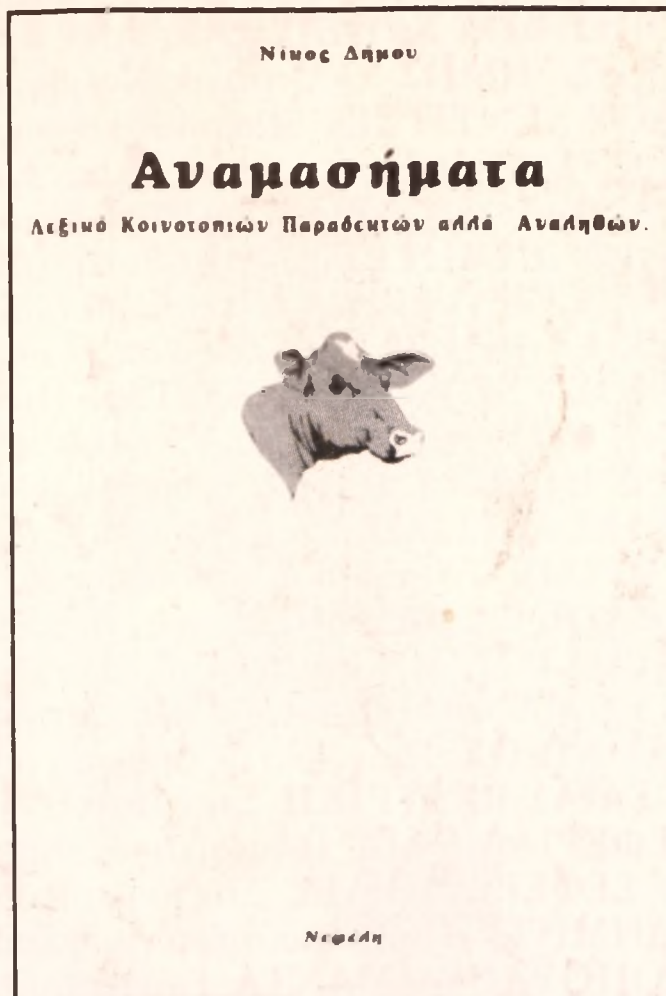
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ

Αναμασήματα

ΛΕΞΙΚΟ ΚΟΙΝΟΤΟΠΙΩΝ ΠΑΡΑΔΕΚΤΩΝ ΑΛΛΑ ΑΝΑΛΗΘΩΝ

- Πως πρέπει να αντιδράτε όταν ακούτε για Φουκουγιάμα, Έκο, Ντεριντά, Κούντερα;
- Τι πιστεύετε για τον Μολώχ της Ασφάλτου, την Λεξιπενία, την Παρακμή των Ηθών, την Καταναλωτική Κοινωνία;
- Πόσες κοινοτοπίες είπατε σήμερα;
- Τι είναι οι οικοχόνδριοι;
- Τι πρέπει να λέμε για το Μάαστριχτ, το Ιντερνέτ και τους Μασόνους;
- Ποιοί καταπιέζουν ποιούς — σε όλο τον κόσμο;
- Γιατί η Ελλάδα πρέπει να αλλάξει όνομα;

Ενάμιση αιώνα μετά το Dictionnaire des idées reçues του Flaubert οι κοινοτοπίες και τα στερεότυπα εξακολουθούν να πολλαπλασιάζονται και να καταδυναστεύουν την σκέψη μας. Το μικρό αυτό λεξικό παρουσιάζει μερικά από τα γνωστότερα κλισέ που συναντάει κανείς στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας αλλά και στην καθημερινή μας κουβέντα. Αν ό,τι γράφει σας φανεί φυσικό και αυτονόητο, τότε το βιβλίο αυτό δεν ήταν για σας...

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ • ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΓΑΤΩΝ • ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΠΑΝΤΑ • ΠΑΡ' ΟΛΑ ΑΥΤΑ • ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ • ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ • Η ΔΥΣΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΕΛΛΗΝΑΣ • ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ • ΠΟΙΗΜΑΤΑ • ΞΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ • ΟΙ ΝΕΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ • ΚΟΙΝΟΤΟΠΙΕΣ • Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΒΟΥΔΔΑΣ • ΤΟ ΑΠΟΛΥΤΟ ΚΑΙ ΤΟ ΤΑΒΛΙ • Η ΧΑΜΕΝΗ ΤΑΞΗ • ΜΙΚΡΑ ΒΗΜΑΤΑ • ΕΡΩΣ ΚΑΛΟΥ • Η ΚΟΥΤΣΟΚΩΣΤΑΙΝΑ • ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΚΑΥΣΩΝΑ • ΤΟΛΜΗΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ • ΛΙΣΤΕΣ • ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ • ΣΑΤΙΡΕΣ • ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ • ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΔΑ ΣΤΗΝ ΣΥΡΟΥ • ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΑ

☆☆☆

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... προωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 ΤΗΛ. 3607744 - FAX 3623093